

TRININĚ ODVAHY

A DOBRODRUŽSTVÍ

SVAZEK 57

Ludvig Renn

TRINI

Známý německý spisovatel Ludwig Renn se svou poslední tvorbou obrací především k mládeži – a tu nejvýznamněji! je právě knížka o indiánském chlapci Trinim. Látku k tomuto románu, bohatému napětím a dějem, nalezl až v daleké zemi chlapeckých dobrodružných snů – v Mexiku, kde žil po útěku z hitlerovského Německa. Ačkoliv už o něm leccos víme, přece pro nás zůstává Mexiko se svými divokými skálami, měsíčními vodami a pustinami porostlými kaktusy zemí tajemnou. V tomto drsně krásném kraji žijí lidé, kteří pracují a veselí se a neradi ohýbají hřbet. Malý Trini, který se z prababiččina vyprávění dovídal o minulosti své země, poznává na vlastní kůži její nelítostnou dnešní skutečnost, a ač je mu na začátku vyprávění, které se odehrává v druhém desetiletí našeho století, teprve šest let, dobře už chápe, že k tomu, jak statkář Torres zachází třeba s jeho strýcem, nelze mlčet. Dosud jen vzteky zatínal pěsti, nyní se rozhodne k činu: vždyť žije v době generála Zapaty, slavného velitele selského vojska, které bojuje proti nespravedlivým pánům! Sirotku Trininiho nežene tedy k této armádě jen chlapecká žízeň po dobrodružství, ale především probuzený smysl pro právo. Stane se členem vojska vzbouřenců, pracuje jako spojka i rozvědčík, uplatňuje se i v boji a často jen o vlasek unikne smrti.

Rennova kniha, která je obohacením dnešní chudé dobrodružné literatury, je psána bez „hrdinské“ okázalosti, ale zato s tím větším smyslem pro dějovou poutavost a napínavost, s porozuměním pro chlapeckou duši.

13-127-65 14/64

Vázaný výtisk 25,50 Kč

Z VYŠLÝCH SVAZKŮ:

A. Ransome: Zamrzlá loď kapitána Flinta – *F. Bret Harte:* Ztraceni v pustině – *J. Fabricius:* Plavčíci kapitána Bontekoea – *R. Kipling:* Mauglí – *R. L. Stevenson:* Černý šíp – *K. May:* Duch Llana Estacada – *A. Ransome:* Boj o ostrov – *J. F. Cooper:* Lovec jelenů – *A. Grin:* Cesta nikam – *V. Kocourek:* Vzpoura na lodi Bounty – *A. Ransome:* Trosečníci z Vlaštovky – *F. Mowat:* Stopy ve sněhu – *J. Hronek:* Zlato na Španělsko – *A. Ransome:* Petr Kachna – *R. Teldy Naim:* Sedm sluncí na sněhu – *J. R. Vávra:* Tvrdá pěst Tuáregů – *R. Sabatini:* Odysea kapitána Blooda – *J. O. Curwood:* Kočovníci severu – *E. T. Seton:* Dva divoši – *A. Laurie:* Dědic Robinsonův – *E. Knight:* Lassie se vrací – *A. Ransome:* Klub Lysek – *J. Gunn:* Chatrč v horách – *J. F. Cooper:* Stopař – *V. Vladko:* Potomci Skytů – *O. Mattson:* Briga Tři lilie – *S. M. Chauffierová:* Ten druhý jsem já – *Sir Arthur Conan Doyle:* Pes baskervillský – *M. Pašek:* Ostrov miliónů drahokamů – *J. F. Cooper:* Průkopníci – *M. Bielicki:* Lacho z rodu Ha – *A. Lindgrenová:* Kalle Blomkvist zasahuje – *P. Gamarra:* Dobrodružství Opeřeného hada – *A. Ransome:* Holubí pošta – *H. H. Swiftová:* Dráha na svobodu – *S. Tátay:* Pušky a holubi – *M. Pašek:* Lovci perel – *A. Branald:* Tisíc a jedno dobrodružství – *A. P. Pearceová:* Poklad v jediné růži – *L. Kiršner:* Šifrovaná zpráva – *L. Renn:* Trini.

PŘIPRAVUJEME:

S. O'Dell: Ostrov modrých delfinů

J. F. Cooper: Prérie

Ludwig Renn

TRINI

*Příběh
indiánského
chlapce*

1965

STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ

DĚTSKÉ KNIHY

PRAHA

Translation © Zdena Lacinová a Ludvík Kundera 1965
Illustrations © Lumír Ševčík 1965

PRVNÍ DÍL

POVSTÁNÍ

LIDOVÁ SLAVNOST

Trinidad je španělské katolické jméno a znamená Trojici. To věděli patrně také Cuevasovi, když dali toto jméno mexickému chlapci, narozenému roku 1904. Cuevasovi totiž uměli také trochu španělsky – kromě své rodné indiánštiny, jíž se mluvilo ve vesnici. Trinidad je však jméno příliš honosné pro takového kloučka. Proto mu říkali prostě Trini – tak jako všem Trinidadům v okolních vesnicích.

Členové rodiny byli většinou mlčenliví lidé. Jen prababička byla výborná vypravěčka. Však na to měla dost času, aby malému Trinimu vyprávěla různé příběhy, protože o celou domácnost se starala babička Ambrosia a jeho matka Lupe. Otec zemřel brzy po narození Triniho. Babička drtila neúnavně kukuřici, hnětla těsto a dlaněmi z něho vytloukala pěkné kulaté placky. Triniho matka je pak opékala na plechu. Tyto horké tuhé placky a vařené hnědé fazole jedli den co den. Zapíjeli je čajem z usušených listů jakési trávy. Voda blízkého potůčku byla úplně kalná, protože se v ní brodil dobytek a prali tam prádlo. Už když byl Trini docela maličký, vštípila mu prababička, aby tuto vodu nikdy nepil. „Jdi za babičkou Ambrosií!“ říkala vždycky a její hnědá vrásčitá tvář se přívětivě usmívala. „Babička je hodná. Když máš žízeň, dá ti čaj.“

Že je hodná, neslyšel Trini rád. Nemiloval svou přísnou mlčenlivou babičku, bál se dokonce jejich pevně sevřených úst a tvrdého pohledu tmavých očí. Lnul celým svým dětským srdcem k laskavé prababičce. Matka mu byla celkem lhostejná – právě tak jako on jí, protože se vůbec nelišil od ostatních dětí ve vesnici. Byl hnědý a měl kulaté černé oči a krátké ruce a nohy. Byl dokonce ještě snědší a indiánštější než ostatní. Nač je nám takový kluk? – myslila si matka. Kdyby byl aspoň trošku bělejší, považovali by ho za Španěla a mohl by to třeba i někam dotáhnout.

Trini věděl, že matka se na něho dívá jako na spratka, který se k ničemu kloudnému nehodí. Ale jinak se k němu nechovala špatně. Indiánské ženy nezacházejí se svými dětmi nikdy zle.

Život na vsi byl jednotvárný. Většina mužů pracovala za mizerných pár grošů na velkém panství San Bartoldo u hraběte Arioly. Někteří obdělávali i svá vlastní políčka.

Z této všednosti každodenního života se vymykalo pouze několik svátků. Ze všech nejkrásnější byla slavnost mrtvých.

Toho dne se všichni ubírali na hřbitov. Prababička vedla Triniho za ruku. Babička a matka nesly mísy a hliněnou konvici se zkvašenou šťávou z agáve; v Mexiku se jí říká pulque.

Dědeček a veselý strýc Jeronimo nenesli nic. Mužové přece neponesou nádobí! Strýc vyprávěl, jak musil dnes ráno přinést hraběnce květiny z panské zahrady.

„Nechápu dobře, proč chtěla květiny pro zemřelé, když hroby jejích příbuzných jsou přece kdovíkde! Vešel jsem

tedy do podloubí před jejími komnatami. Hraběnka vyšla ven a vzala si květiny do náruče, ale tvářila se při tom tak, jako by brala do rukou srdce samého pána boha. A jak byla sešněrovaná! Její komorná si naříká, jaká je to pro ni dřina, když má hraběnku oblékat. Už když zapíná to množství háčků, šněrovačka div nepraskne. A pak musí komorná ještě s takovou silou utahovat tkanice, až se jí zařezávají do rukou.“

Dědeček potřásl němě hlavou.

Trini však pohlédl znepokojeně prababičce do tváře. „Co kdyby se tak někdy v půli přelomila?“

Všichni se dali do smíchu, připadalo jim to tak směšné, že potom Triniho matka šeptem vyprávěla ostatním ženám, jaké to má její syn zbytečné strachy o hraběnku. Ale než přistoupila k nějaké skupině žen, pokaždé se opatrně rozhlédla, není-li nablízku nějaký panský úředník nebo žena některého z nich. A právě tak rozšiřoval Jeronimo Triniho výrok mezi muži, kteří k tomu pronášeli peprné poznámky, neboť hraběnka byla velmi neoblíbená.

Prababička, stářím již sehnutá, zdobila zatím prostý dřevěný kříž na hrobě svého muže pestrými papírovými proužky. Dělal to s veselou tváří – vždyť mrtvý z toho přece měl mít radost. Stejně zdobili své hroby i ostatní.

Po ní přišla na řadu babička Ambrosia. V ruce měla hnědou mísu a postavila ji na hrob. Nevypadala nijak babičkovsky – však jí nebylo ještě ani čtyřicet. Když ženy postavily mísy s uvařenými fazolemi na hroby, začaly se vesele bavit.

Bzukot tichých hovorů pojednou umlkl. Všichni pohlédli ke vchodu na hřbitov. Tam venkované smekali, neboť vstupoval správce panství se svou paní, nastrojenou napolo městscky. Nešťověřivě pohlížel do očí Indiánů. Kráčel kolem nich a ani jim milostivě nepokynul na pozdrav.

Jeho paní pocházela z vesnice a byla Indiánka. Také ona měla objemný pas stažený šněrovačkou. Když se teď sehnula, aby okrášlila hrob svého otce nebo dědečka květinami, které jí Jeronimo musil ráno přinést, bylo vidět, jak jí na zádech odstávají kostice korsetu.

Trini se schoval za dlouhou řasnatou sukni své prababičky a vykukoval odtud. Zdálo se, že správce říká své paní něco nevlídného. Obrátila se k němu a odpověděla mu podrážděným pohozením hlavy.

Pročpak nejsou veselí? myslil si Trini. U mrtvých má být člověk přece veselý!

Pozoroval každý jejich pohyb a všiml si také netečných pohledů, které na ně Indiáni upírali. Správce a jeho paní se nezdrželi dlouho a rozmrzele se vzdálili.

Jakmile byli z doslechu, rozezvučel se znovu veselý bzukot rozhovorů. Lidé si posedali na hroby a jedli kukuřičné placky a fazole, které přinesli mrtvým. K tomu pili pulque a to jejich dobrou náladu ještě stupňovalo. Děti běhaly okolo hrobů a hrály si. Jeden chlapec si nasadil umrlčí masku. Ostatní ho obklopili.

„Odkud ji máš?“

„Strýček Juan ji přinesl z města. Nějaké bohaté dítě ji zahodilo, protože měla promáčkнутý nos. Strýc masku zvedl a daroval mi ji.“

„Půjč mi ji taky na chvílku!“ škemrali chlapani.

Jeden za druhým si nasazoval masku. Někteří se pak utišili, jiní s ní poskakovali sem tam a dělali strašidlo. Když ji dostal Trini, byl tak překvapen pachem lepidla a prachu, že zapomněl poskakovat.

Tak bylo dětem i dospělým na hřbitově docela dobře. Zůstali tam až do večera. Někteří muži vypili příliš mnoho. Mluvili pak nesmysly a obraceli se na každého, kdo byl ochoten je poslouchat. Trini si hrál se sousedovou dcerkou Juanitou. Kutáleli se s mohyly, která se již slehla a byla porostlá trávou. Nakonec dostali hlad a běželi k rodičům. Potom padla na Triniho taková únava, že usnul na pradědečkově hrobě.

Ani se neprobudil, když ho nesli domů.

Tato obzvlášť veselá lidová slavnost se konala každý rok. Příštího roku se Trini už tak nedivil, že všichni Indiáni umlkli, jakmile správce přišel na hřbitov. Přijal to jako známou věc. Teprve později začal chápat, proč tomu tak bylo. To už znal mnohé prababiččiny příběhy z několikerého vyprávění a dobře si je zapamatoval. Dozvěděl se z nich mnoho o minulosti vesnice i velkého panství.

MLADÍ HRDINOVÉ ZE ZÁMKU CHAPUL TEPEC

Noci v San Bartoldu byly většinou chladné, to není při výšce nad dva tisíce metrů nic zvláštního. Lidé uléhali krátce po setmění a balili se do vlněných houní, které si sami doma tkali. Byla však také teplejší údobí. A svítli-li měsíc, sedávali členové rodiny před chýší a pozorovali krajinu. Trini si připadal jako v pohádce. Vzdálený řetěz hor se černě odrážel od oblohy, která ještě úplně neztemněla. Ponenáhlu pohasla poslední zář zapadajícího slunce. Pak již vládl jenom měsíc. V jeho svitu bylo často vidět, jak se nad horským řetězem vznáší cosi bělavého, cosi jako lehoučké chmýří. Tento vzdušný zjev změnil po chvílce svou podobu.

Prababička vysvětlila Trinimu, že je to oblak dýmu, který vystupuje z jedné z velkých hor chrlicích oheň.

„A jak se ten kouř dostane ven?“ ptal se Trini. „Je v té hoře nějaká díra?“

„Ano, ohromná díra a z té se valí kouř. Tak jsem to aspoň slyšela. Z naší rodiny tam nahoře ještě nikdo nebyl. Tam sídlí bůh. Páter Felix, náš farář, se vždycky rozzlobí, když něco takového zaslechne. Říká, že stará indiánská pověra se neshoduje s učením svaté církve Kristovy. Ale lidé se tam přesto bojí vystoupit, zvláště když na vrcholu hory visí hustá čepice oblaků. Tu nemůže rozehnat ani vítr.“

„Proč se zrovna tehdy lidé tak moc bojí?“ zeptal se Trini.

„Říká se, že to právě bůh navštěvuje svou ženu. Leží natažená pod sněhovým pláštěm na sousední hoře. Jistě jsi ji už viděl. Té hoře se říká Ležící žena.“

Ano, Trini ji zná. Pohlédl opět na bělavý prapor dýmu nad horou. Byl nyní celý potrhaný.

„Kdysi dávno,“ pokračovala tiše prababička, „to jsem byla skoro ještě dítě, jsem se do těch končin dostala. Bylo to v polovině minulého století. Teď už nevím, co jsme tam tenkrát chtěli. Ale to si ještě pamatuju, že jsme putovali po celý den krajinou a já jsem byla moc unavená. Šli jsme k nějakému kmotrovi mého otce. Ale tam bylo velké pozdvižení. Radili se právě, mají-li jít do hor, protože severoamerické vojsko bylo už docela blízko.“

„Jak to – severoamerické vojsko?“ ptal se Trini.

„Proč ze své daleké země přišli až k nám,“ odpověděla stařena, „to já taky nevím.“

„To je přece jasné!“ zazněl hlas babičky Ambrosie. „Bohatí američtí nenažranci chtěli v Mexiku loupit. Proto tehdy vyvolali válku. Obsadili celé území až po Rio Grande a už odtud neodešli. Lupiči!“

„Ano, Ambrosio,“ odpověděla prababička smířlivě, „takovým věcem ty rozumíš líp než já.“ A pokračovala ve svém vyprávění. „Příštího dne jsem viděla Američany. Měli dobré uniformy, ne takové cáry jako naši. Všichni jsme se moc divili, že vojáci mohou mít také opravdovské boty. Ale kmotr nám vysvětlil, že náš generál je jedním z velkých statkářů, který dostává na jídlo a ošacení vojáků mnoho peněz, že však strká skoro všechno do vlastní kapsy a své vojáky nechává hladovět a chodit v hadrech.“

„A zůstali Američané u vás?“ ptal se Trini.

„Ne, táhli dál k městu Mexiku. Ale ještě ti musím něco povědět. Na okraji města stojí na vysoké skále starý zámek Chapul Tepec. Náš generál bojoval jen naoko. A tak se usadilo v zámku několik žáků důstojnické školy; byly to ještě zpola děti, ale přesto chtěly opravdu bojovat a zabránit Američanům v přístupu do města. Ti tedy ze zámku stříleli. Co však zmohlo několik dětí proti záplavě Američanů, které vedl opravdový generál? Gringové vnikli dovnitř a všechny tam ubodali.“

Trini pobouřen vytřeštil oči: „Ale –!“ Víc ze sebe nevypravil.

„Vidíš, Trini,“ pravila tiše prababička, „ty děti, to byli skuteční hrdinové. Však se jim také říká hrdinné děti. Když o nich lidé mluví, hned si vzpomenou na Američany, které nikdo v našem národě nemá rád, protože ubodali děti.“

Ambrosia pravila tvrdě: „Nemáme gringy rádi. Ale nejen to – nenávidíme je!“

Praporec kouře nad vzdálenou sopkou vzal na sebe opět jinou podobu.

CIZÍ CÍSAŘ SE ZLATÝM KOČÁREM

Jiný večer vyprávěla prababička zase něco ze starých časů: „Náš život byl těžký. V panském domě sídlil mladý hrabě. Měl honosné jméno Felipe hrabě y Miraflores. Byl to hezký, veselý pán a velký marnotratník. No – a odkud bral peníze? Od koho jiného než od svých nevolníků, od nás. Nestaral se o nic. Jeho správce si mohl dělat co chtěl, jenom když opatřil pánovi dost peněz na hony a na nákladný život ve městě. Správce nám utrhoval na mzdě a trestal nás pro každou maličkost. Někdy jsme nedostali zhola nic.

Byly dny, kdy přijíždělo na krásných koních mnoho hostů ve vyšíváných oblecích. Někteří měli dokonce na kabátech i na úzkých jezdeckých kalhotách stříbrné vyšívání. Dámy seděly na koních v dlouhých šatech, obě nohy na jedné straně. Měly načisto bílou pleť, a když měly někdy jít venku pár kroků pěšky, držely nad sebou hedvábné slunečníky, aby nezhnědly tak jako my. To bývalo slyšet dlouho do noci, jak se hosté v jasně osvětleném panském domě veselí. Tehdy jsme bydleli v chýši nedaleko panského sídla. Leželi jsme potmě a dělali jsme, jako že spíme. Indiáni však také přemýšlejí, i když možná pomaleji než vznešení španělští páni, kteří chodili na vysokou školu. To, že jsme právě tehdy tolik přemýšleli, mělo svůj důvod. Byl zvolen nový prezident Benito Juarez. Byli jsme tím překvapeni. Nebyl to totiž ani generál, ani zámecký pán, byl to advokát. A nadto vypadal docela indiánsky – měl tmavý obličej a široká ústa jako kdokoli z nás. Neměl na sobě ovšem venkovský oblek, byl oblečen vždycky úplně černě. Jednou jsem ho viděla. Seděl nízko a zešíroka vzadu ve svém voze. Ale nebyl to krásný panský kočár, byla to docela malá bryčka se sklápěcí střechou – stejně ubohá a ponurá jako jeho oblek. Tak jel zaprášenou silnicí. Juarez byl u lidí velmi oblíben. Avšak španělští páni, usazení na svých velkých statcích, ho nenáviděli. A stejně i biskupové – vždyť to byli přece bratři a strýcové mocných španělských pánů. Vysoké duchovenstvo ho tolik nenávidělo proto, že chtěl církvi odejmout obrovské statky a rozdělit půdu mezi nás,

venkovský lid. Proto kněží hřímali z kazatelen proti Juarezovi a označovali ho za ancikrista a za babylónského netvora. Také velkostatkářům chtěl Juarez vzít část jejich půdy. Říkali tomu reforma. Nikdo nemluvil o ničem jiném než o reformě.

A právě v ten čas nastal u nás jednoho dne velký rozruch. Přijíždělo mnoho bohatých pánů. Jeli jako na výsměch rovnou přes naše pole, jako by tu nebyly žádné cesty. Kukuřice právě rozkvétala. Ale co pánům záleželo na tom, že budeme hladovět, když nám jejich koně rozdupají naši trošku kukuřice! Přijela také celá řada vozů. V nich seděl biskup s kněžími a s mnoha jinými, ani nevím, co to bylo zač. Biskup byl břicháč a valil se od svého vozu po schodišti vzhůru k panskému domu. Po několika stupních se vždycky zastavil a funěl, poněvadž nemohl popadnout dech. Hraběnka mu vyšla naproti, udělala pukrle a políbila prsten na jeho kypré ruce. Později jsme slyšeli z otevřených oken panského domu církevní zpěv a klinkání zvonku. Sloužila se tam pro panstvo mše. Co se tam dělo později, to nevíme. Pánové se zamkli. Také okna byla zavřena. Před dveřmi stáli dva hraběcí drábi s puškami. Byli to nejsurovější biřící z celého kraje, ti už mnohého čeledína div neutloukli. Proto se sluhové neodvážili naslouchat u dveří. Bylo snadné uhodnout, o čem se ti uvnitř radí. Vždyť naši mužové se taky scházeli – ne ovšem ve velkých skupinách, aby to lidé ze statku nezpozorovali. Biskup a majitelé panství nám jistě nechtěli dát půdu, kterou nám prezident Juarez slíbil.

Zanedlouho nato vtáhlo do země francouzské vojsko a bojovalo proti Juarezovi. Pak se vyprávělo, že sem Francouzi přivezli jakéhosi arcivévodu Maxmiliána.

Jednou v noci, když jsme už spali, přišlo několik neznámých mužů. Posadili se u nás a šeptali si mezi sebou indiánsky. Brzy pak přišli i lidé z vesnice, takže jich byla plná chýše. Naši lidé se ptali příchozích, co tu ten arcivévoda vlastně pohledává. Jeden z cizinců odpověděl, že páni udělali arcivévodu mexickým císařem a že teď má zabránit tomu, aby nám byla dána panská půda. ‚Tomu by přece mohli stejně dobře zabránit i hrabě a ostatní,‘ řekl nato můj otec.

Ale cizinec mýnil: ‚Cizí arcivévoda neví nic o naší bídě. Proto si páni a biskupové myslí, že nás zotročí ještě hůře.‘ Tak se také stalo. Císař rozkázal francouzským vojákům, aby bojovali proti našemu presidentu Juarezovi. Maxmilián sám se odebral do města Mexika. Jemu i jeho paní se tak zalíbil zámek Chapul Tepec, že jej přebudoval a potom se tam nahoře usídlil. Náš pán prý ho tam často navštěvoval. Dobře se k sobě hodili. Hrabě poručil svému správci, aby nám sebral i to poslední, a arcivévoda žádal od svých ministrů stále nové peníze na své stavby a pro svůj přepychový život. Ani on se nestaral o to, odkud ty peníze berou. Byl tak zpupný, že si dal zhotovit velký, bohatě zdobený zlatý kočár s okénky po stranách. Všechno se na něm jen třpytilo. Do tohoto kočáru se vždycky posadili – arcivévoda v uniformě s řády a stužkami, jeho paní v hedvábných šatech – a tak jezdili ze zámku dolů do města. Říkalo se, že to dělají proto, aby se ukázali lidu. Jednou jsem ho v tom jeho zlatém kočáře viděla. Na kozlíku seděl kočí v stříbrné livreji, vedle něho jiný muž, taky velice pestře oblečený a v blýskavých botách. Oba byli cizinci s modrýma očima. Za sklem jsem také zahlédla arcivévodu s mohutným plavým plnovousem, který byl rozčísnutý jako rybí ocas. Arcivévodkyně měla na bílém krku řetěz; zářily z něho drahokamy. Když je někdo pozdravil, kynuli mu blahosklonně za okenním sklem. Chtěla jsem se zastavit, abych si oba důkladněji prohlédla, ale otec mě chytil za ruku a vtáhl mě do postranní uličky. Řekl mi přitom: ‚To není nic pro nás. Je to cizák!‘ Tak smýšlel všechen lid.

Však to s tím arcivévodou taky neslavně skončilo. Jeho francouzští vojáci odjeli po moři domů a on neměl dost svých vlastních vojáků. President Juarez ve starém černém obleku se posadil do ubohé bryčky a jel zase do hlavního města. Jeho vojáci za něho bojovali. Když se octli tady nablízku, nastalo v panském domě hotové pozdvižení. Hraběnka k nám poslala drába, abych ji doprovázela jako služebná. Já jsem nechtěla, ale co to bylo platné? Vždyť jsme byli nevolníci, i když oni tvrdili, že už jimi nejsme. Musila jsem běžet za vozem plným zavazadel. Hraběcí pár a ještě několik pánů jeli na koních napřed. Když jsme pak k smrti

unaveni dorazili do jakéhosi panského dvora, musila jsem ještě vynášet zavazadla a stlát a kartáčovat jejich věci. Ani se za to na mne vlídně nepodívali. Dojeli jsme až do města Querétaru. Tam byl taky arcivévoda. Jeho paní odjela za moře, aby vyprosila u papeže v Římě pomoc pro svého muže. Nevím, co tam tropila. Možná že tam na ně křičela, až ji zavřeli. Zešílela.“

Trini se už déle neudržel a zeptal se: „Jezdil arcivévoda taky po Querétaru ve zlatém kočáře?“

Všichni se zasmáli.

„Ne,“ odpověděla prababička, „tam už chodil jen pěšky. Všechno bylo velmi nuzné. Bydleli jsme stísněni v několika málo místnostech. Když jsem jednou stála u dveří, přistoupil ke mně pán s modrýma očima a ptal se mě lánanou španělštinou, jestli ho mohu ohlásit u hraběte, že je císařův osobní lékař. Hrabě ho ovšem ihned přijal. Pozdravili se nějakou cizí řečí. Brzo po jeho odchodu mě zavolala hraběnka. Byla ke mně tehdy poprvé laskavá a řekla mi, že císařovo vojsko je poraženo a že se neví, co se teď stane. Prosila mě, abych se postavila u dveří. Ať presidentovy oddíly při svém příchodu vidí, že tu bydlí Indiáni. Takový podvod! pomyslíla jsem si. Hraběnka najednou chce, aby ji považovali za Indiánku! Dřív námi jen pohrdala! Já jsem taky měla strach před vojáky. Ale protože jsem nevěděla, co na to říct, šla jsem ke dveřím. Nějakou chvíli jsem tam postávala – a najednou vidím, jak jde kolem arcivévoda. Neměl na sobě už svou cizokrajnou uniformu, nýbrž široký slaměný klobouk a vyšívaný oblek jako mexický statkář. Tak šel se svým osobním lékařem. Bylo mi divné, že si chce získat oblibu u presidentových vojáků právě statkářským oblekem. Vždyť to byli většinou venkovani ze statků, kteří chtěli mít půdu a neměli pány v lásce. Toho dne však do města nepřišli.

O kolik dní později to bylo, nevím. Arcivévoda a jeho dva generálové byli už odsouzeni k smrti. Vystoupili jsme na plochou střechu našeho domu, abychom viděli na popraviště. Ale pro samé slaměné klobouky bylo sotva vidět zem. Potom šel arcivévoda s oběma svými generály. Před nimi i za nimi šli vojáci presidenta Juareze. Ale jak vypadali!

Skoro žádný neměl kabát, mnozí neměli ani košili. Šli bosí, v kalhotách dole roztřepených. To bylo tedy to vítězné vojsko! Z poprav jsme nic nespatriili, slyšeli jsme jen, jak třesly výstřely.“

„Zastřelili taky hraběte?“ zeptal se Trini.

„Ne,“ odpověděla prababička. „Ale je už moc pozdě. To už ti dnes nemohu vyprávět, co se stalo potom, když byl arcivévoda zastřelen.“

PRABABIČKA ONEMOCNĚLA

Jednou ráno prababička nevstala – zůstala ležet na rohoži.

Triniho matka odvedla svého tchána k fíkovníku, ukázala k chýši a šeptala: „Prababička už dlouho běhat nebude. Neměla bych zavolat kmotru Marianu? Ta zná všelijaké léky!“

Trini stál za kukuřičnou sýpkou a napjatě naslouchal jejich rozhovoru.

„Zajdi k Marianě,“ řekl dědeček, „když myslíš, že to pomůže.“

„Ano, ale co Ambrosia?“ zašeptala matka.

„Co je s ní?“ zeptal se dědeček.

„Víš přece, že je proti Marianě a říká, že je to čarodějnice, která svými léky lidi jen šidí, aby z nich tahala peníze.“

„Tak to k Marianě nechod'. Proti sešlosti stářím není léku. Počkej ještě den nebo dva. Možná že matka potřebuje jen trochu klidu.“

Rozešli se. Trini tu stál bez hnutí. Sešlost stářím – to bylo pro něho něco neznámého, ale pochopil, že jeho prababička, jeho milá prababička, možná umře. Musí se jí přece pomoci! Ale babička je proti tomu. Neměl Ambrosii rád. Ale že by chtěla zabránit, aby byla milované prababičce včas poskytnuta pomoc – –? Neměl by potají doběhnout k tetě Marianě a zeptat se jí, co by mohli prababičce dát? Co kdyby

však chtěla teta Mariana peníze? A jestli je to opravdu čarodějnice, to by dokonce mohla...

Nevěděl dobře, jakou má taková čarodějnice moc. Právě proto se jí bál. Zle sice tlustá teta Mariana nevypadala, ale – čarodějnice!

Od sýpky uviděl, jak jeho babička pospíchá k chýši. Stalo se něco? Přiběhl tam pln úzkosti a nahlédl dovnitř. Ambrosia klečela na kraji rohože a ptala se: „Nemám ti přinést na zahřátí trochu čaje?“

„Ne,“ odpověděla tiše stařena. „Ale pošli mi sem Triniho!“

Chlapce u dveří zaplavila vlna horka. Oči se mu zalily slzami. Prababička ho chce mít u sebe, zrovna jeho! Vběhl prudce dovnitř a vrhl se k ní na zem. Opatrně položil svou hebkou tvářičku na její vrásčitý obličej. „Má milá prababičko!“ vypravil ze sebe a rozplakal se.

Obrátila se k němu. Její vrásčitou tvář zalil úsměv. „To se tak bojíš o svou starou prababičku?“

Trini nebyl pro zármutek schopen slova. Stařena pokračovala: „Tak zlé to se mnou ještě není. A nemusíš být proto hned smutný. Každý člověk jednou umře. Tak to bylo vždycky a vždycky to tak bude.“

Trini se rozvzlykal ještě víc. Teprve při jejích slovech si jasně uvědomil, jak celým svým srdcem lpí jenom na ní.

Otočila hlavu vzhůru a upřela pohled ke krovu temné chýše. „Trini,“ pravila pak tiše, „vyprávěla jsem ti už ledacos ze starých časů. Byli jsme tehdy nevolníci.“

Jeho slzy vyschly. „Co je to, nevolníci?“

„Rozuměj, patřili jsme hraběti. Mohl nás ke všemu donutit. Když měl někdo z nás těch útrap v práci u něho až po krk a uprchl, přivlekli ho násilím zpátky. Někdy takového uprchlíka cestou i ubili. Potom se řeklo, že se choval vzpurně a biřící se proti němu musili bránit. Byla to ovšem lež. Jindy ani žádnou omluvu pro vraždu nevymyslili a řekli jenom, aby nás zastrašili: ‚Takovou sběh je třeba jen utloukat.‘“

„Prababičko,“ pravil Trini, „nedávno přece přinesli domů strýce Melchora. Dragouni ho uvázali za ruce u třmene. Sám jsem to viděl!“

„Ty chceš říct,“ odpověděla stařena, „že je tomu tak ještě dnes. Ano, tvrdí se, že nevolníci dnes už nejsou, ale máš pravdu, jsou tu ještě stále.“ Odmlčela se na okamžik a pak tichounce pokračovala: „Je mi dnes trochu slabo. Ale takhle ležet a vyprávět je docela pěkné. Pojď, lehni si ke mně pod houni a zahřej trochu starou prababičku!“

Po chvilce přemýšlení se pomalu opět rozhovořila: „Tvůj strýc Jeronimo je přece zahradníkem u hraběte. Je to chytrý hoch a snaží se kde jen může něco pochytit. Ty ani nevíš, že byl předevírem v noci u nás. Pravda, tos už dávno spal. Přišel nám povědět, že v městě Mexiku to vře. Oč tam jde, to přesně neví. Takoví lidé, říkal, co píší do novin, žádají, aby se už jednou skoncovalo s velkostatkáři. Hrabě z města hned přijel na statek. Ještě nikdy nebyl v tak špatné náladě. Osopí se na každého, kdo mu přijde do cesty. Jeronimo však říká: Když si pán stejská, chudák si vejská! Teď se něco semele, uvidíš!“

Opět upřela pohled do krovu. „Vidíš, Trini, když to Jeronimo vyprávěl, vzpomněla jsem si zas živě na staré časy. Vždyť tehdy za presidenta Juareze, je tomu víc než šedesát let, to taky tak začínalo. Napřed se ledacos proslýchalo. Rolníci strkali hlavy dohromady. Brzo nato pak vypukla válka. Naše pole byla zpusožena, všude byl hlad. Když byl konečně arcivévoda Maxmilián zastřelen, myslili jsme si, že bude lépe. President Juarez skutečně odňal půdu klášterům. Zato se mu biskupové pomstili. Jedné noci vyvekli ministra Melchora Ocampa a hned před domem ho zastřelili.“

„Biskupové?“ zeptal se Trini. „V kněžských šatech?“

„Ti sami nestříleli, ale navedli důstojníky, aby zastřelili Melchora Ocampa, protože prý pomáhal Juarezovi při zabavování církevní půdy. Zanedlouho nato jsme si všimli, že se něco změnilo. Nejprve jsme nevěděli co. Já jsem přece byla u hraběnky a ta ke mně byla od té doby, co byl zajat arcivévoda, skoro vlídná. A najednou jsem byla propuštěna. Bylo mi to docela vhod – vždyť jsem se chtěla vdávat. Divila jsem se jen, že mi hraběnka neoznámila sama, že mě propouští. Vzkázala mi to po komorné. To byla osoba s bílou pletí, která se na nás, Indiány, dívala svrchu. O několik dní později přesídlila celá rodina do města. Zrovna v té době byl

zvolen prezidentem generál Porfirio Díaz, který vládne v Mexiku dodnes. Ani jediný rolník ho nemá rád. Ale napřed jsme nevěděli, co je zač, a věřili jsme dokonce, že teď konečně dostaneme přislíbenou půdu z panství San Bartoldo. Myslili jsme si to, poněvadž Don Porfirio bojoval s Juarezem proti arcivévodovi. To, jsme se ale zklamali! Měli jsme si to uvědomit vlastně už tehdy, když jsme se dozvěděli, že je hrabě u Dona Porfiria pečený vařený, jako by to byl jeho nejlepší přítel. Vedli v hlavním městě hýřivý život, a nám utahoval správce řemen stále těsněji. Ten sprostý chlap šidil dělníky na statku o tu jejich špetku mzdy, kde jen mohl. Jeden z nich se jednou proti tomu ohradil. Tu se správce pomalu zvedl, sklapl svou velkou knihu s mnoha čísly a řekl: „Dnes už nikomu nic nevyplatím. To je tvá vina. Za deset dní můžete přijít znovu.“

Po deseti hladových dnech jsme dostali jen polovinu mzdy – pro vzpurnost prý. Tentokrát se proti tomu nikdo neozval, neboť dělníka, který si stěžoval před týdnem, odvedli do vojska a už nikdy jsme ho neviděli.“

Prababička umlkla, pohnula se trošku a pravila: „Podívej se ven, Trini, jaké je počasí!“

Obloha byla zářivě modrá a slunce pražilo. Ale na obzoru visely modročerné mraky. Brzy se roztáhnou po celé obloze a pak bude bouřka. Tak tomu bylo teď v době dešťů denně a vždycky v touž hodinu. Trini to řekl nemocně. Odpověděla: „Nech mě o samotě, než se spustí lijavec. Pak mi bude líp.“

Trini prošel živým plotem špinavě zelených svícovitých kaktusů na vesnickou silnici. Dva muži hnali hejno krocánů. Měli v rukou pruty, aby se ti velcí ptáci nerozběhli do dvorů. Dědeček přicházel se srpem z pole a ptal se: „Co dělá prababička?“

„Vyprávěla mi,“ odpověděl Trini.

„Tak to je dobré.“

Zatím byla již polovina oblohy zatažena bouřkovými mraky, ale slunce ještě bodalo. Prudký náraz větru hnal po silnici prach. Trini se musil obrátit, aby mu nevetěl do očí. Spadly první dešťové kapky. Nějaký pes uháněl po silnici a hledal úkryt.

Trini šel k chýši. Sotva vstoupil, spustil se prudký déšť. Se střechy lilo jako z konve.

„Pojď sem!“ řekla stařena. „Lehni si zase ke mně! Znáš tyto lijáky od dětství, a přece se mi zdá stále znova, že je to něco neobyčejného. Bez nich bychom nemohli žít. Dešťová voda je dobrá k pití a osvěžuje také rostliny. Teď při tom lijavci jsem si zase na něco vzpomněla. Bylo to také kdysi na počátku období dešťů. Hraběnka přijela zase poprvé od těch událostí na panství. I děti s sebou přivezla. Velmi se změnila. Její uštěpačná komorná námi sice opovrhovala, ale přece jen si ráda poklevetila. Zastavila se hned tuhle, hned zas tamhle a roznášela klepy. A tu jsme se dověděli,

co se stalo. Jako všichni takoví páni měl hrabě zájem o svou ženu jen tak dlouho, pokud byla mladá a hezká. Potom začal chodit do společnosti sám. Utrácel mnoho peněz a zařídil v různých částech města byty pro ženy, s nimiž měl také děti. Komorná říkala těm bytům malé domy a tvrdila, že hrabě má takové domy čtyři. To ovšem věděla hraběnka taky. Tím se stalo, že byla poněkud přístupnější utrpení jiných. Chodila teď hodně do kostela a dlouho se tam modlila. Někdy dokonce navštívila některou nemocnou vesničanku a vykládala jí o Kristovi a o svatých. To nám však málo pomáhalo, protože správce se o Krista a o svaté nestaral. I on ovšem chodil pravidelně na mši. Ale jak vyšel z kostela, hned na něm bylo vidět, že si tam vymyslel nějaké nové ďábelství. Jeho tvář pak byla vždycky tak tvrdá a zlá, že člověka při pohledu na něj až zamrazilo.“

Děšť bušil do střechy a prababička vyprávěla o ubohém životě Indiánů. Trini se k ní přitiskl a dávno už usnul. Konečně to zpozorovala a usmála se: je to hodné dítě a hloupý také není. Kdyby člověk jen věděl, jak to udělat, aby měl lepší život než my. Hladu ještě nezakusil, ale jistě jej také pozná.

Nyní usnula i ona a to jí asi pomohlo víc než všechny léky kmotry Mariany. Z oblohy se stále řítily proudy deště. Dvěma vnikal dovnitř chladný vzduch, plný kořenné vůně země a rostlin.

MOROUSOVITÝ HRABĚ DĚLÁ POŘÁDEK

Prababička měla pravdu: tak zlé to s ní ještě nebylo. Po dvou dnech opět vstala a večer už zase seděla přede dveřmi. Příroda se po každodenních lijavcích rozzelenala. Trini přinesl své prababičce červený květ buganvilie. Chtěl jí tím květem ozdobit bílé vlasy na oslavu jejího uzdravení. Ona však odklonila hlavu: „To nosí mladá děvčata, pro starou ženu se to nehodí!“

Trini stál v rozpacích. Co si má počít s tím krásným květem?

Prababička mu pomohla: „Dej mi ho do ruky. Potěším se s ním. Připomíná mi mé mládí. Ale to, co ti dnes chci vyprávět, není z této staré doby, ale z doby mnohem pozdější, kdy jsem už byla babičkou.“

Bylo to roku 1900. Někteří lidé říkali, že nastane konec světa. Ale svět neskončil, zemřel jen starý hrabě. Jeho paní byla už dávno mrtva – i jeho syn. Hrabě sám žil ve městě a docela ztratil rozum. Rozdal všechno lidem, kteří se k němu přitřeli. V jeho velkém domě prý byla spoušť. Špína ve všech koutech. Lidé mu odnášeli nábytek a on stál u toho a ještě jim přátelsky kynul.“

„No, nám nedaroval nic!“ přerušila vyprávění Ambrosia. „Kdo toho starého blázna ošidil, s tím ještě vládně rozmlouval. Ale nám dřel jeho správce kůži z těla.“

„Ano, opravdu to tak bylo.“ pokračovala prababička. „Správce tvrdil, že musí o starého pána pečovat. Ve skutečnosti však strkal většinu toho, co bral, do vlastní kapsy. Nakonec byl dům starého hraběte docela prázdný. Když pak hrabě na své poslední žíněnce zemřel, věděli jsme jen, že velké panství zdědí jeho vnuk, který byl vychován v cizině. Nikdo ho neznal.“

Sotva byl stařec pod zemí, přijela na panství podivná dvojice. Na vysokém krásném koni seděl velice toporně dlouhý mladý muž. Vedle něho jel na ubohé sešlé herce malý tlouštík s brýlemi. Ten vysoký byl asi vznešený pán. Nezastavil se před panským domem, jel přímo ke správci. Správce, polekaný neznámou návštěvou, vyšel ze dveří a kvapně si utíral umaštěné kníry. Jistě právě jedl. Při své hltavosti se totiž vždycky potřásl olejem a tukem. Stála jsem nablízku a vidím, jak ten cizí pán s chladnou tváří slézá s koně a říká správci:

„Mé jméno jest hrabě Sigismondo Ariola a přicházím s doktorem Eduardem Aristou, abych nahlédl do knih správy panství. Doktor je můj právní poradce. Pojdme do vaší kanceláře.“

Tento dlouhý upjatý muž byl tedy náš nový pán. Správce zesinal. Hluboce se uklonil a pokusil se naladit přívětivou

tvář. Ale bylo na něm vidět úzkost, když řekl: ‚Neráčí pan hrabě nejprve něco pojíst? Mám –‘

Pán mu nedal domluvit. Se zlým pohledem ho odstrčil. ‚Nejdříve vyúčtování!‘

Vedle mne stál nějaký dělník ze statku. Zašeptal mi do ucha: ‚Teď jde správci o krk! Jen aby nám nastaly lepší časy!‘

Po nějaké chvíli vyšel hrabě ze správceva bytu a začal všechno důkladně obhlížet. Přitom nepohnul ani brvou. Nikdo nevěděl, je-li se vším nespokojený, nebo tváří-li se vždycky tak morousovitě. Prohlédl si velký panský dům, ve kterém celá léta nikdo nebydlil. Okenní rámy byly popraskané a nedovíraly se. Podlahy povolovaly, jakmile na ně někdo vstoupil. V noci pobíhaly vysokými prázdnými místnostmi krysy. Ani postel tu nebyla.

Hrabě poručil, aby připravili na noc pokoj. Přitom se obrátil na správce: ‚Některé kusy rozkradeného nábytku jistě seženete!‘

Ten podlý chlap se potil úzkostí a dal přenést něco ze svého bytu do panského domu. Hrabě to pozoroval s pažemi zkříženými na prsou, zatímco advokát se natahoval celým svým zavalitým tělem, aby dosáhl k pánovu uchu. Pravděpodobně vyšlo při zkoumání knih najevo daleko víc, než co tušili.

Hrabě se tvářil naprosto lhostejně. Jen jednou doktorovi přikývl a zeptal se: ‚Tedy zralý pro vězení?‘

Advokát se vypjal na špičky a něco zašeptal.

‚Ano, zítra,‘ odpověděl pán.

Tento výrok ‚Ano, zítra‘ se bleskurychle rozšířil po celé vesnici. Všichni si myslili, že správce bude druhý den zatčen. Myslil si to zřejmě i on – neboť příštího rána byl pryč. Svou ženu zde však nechal. Octla se v nouzi a hledala pomoc u nás, ačkoli dříve si nás sotva všimla. Když k nám nyní přišla, ženy většinou odešly. Vždyť mohla pracovat jako my! Jediná osoba z celé vesnice se ujímala správcevy paní, a to klevetivá farská kuchařka. Často spolu sedávaly v kuchyni. Aby si vysloužila fazole a kukuřičné placky, musila paní vyprávět klepavé babce pokaždé něco nového. Kuchařka se pak postarala o to, aby se všechno dověděla celá vesnice. Správce

prý již po léta odnášel část příjmů z panství do města. Později, když bylo zřejmé, že hrabě nebude už dlouho naživu, poslal správce zpronevěřené peníze do ciziny. Odcestoval pak pravděpodobně za svými penězi. Kam odjel, to dlouho nikdo nevěděl. Jeho paní nezuřila ani tak proto, že ji v nouzi nechal na holičkách, hnětlo ji hlavně to, že se asi už dávno oženil s jinou, hezčí ženou. Tak to u nás dělávají bohatí lidé. Teprve po letech se paní dověděla, kde se její muž zdržuje. Na její úpěnlivé dopisy však nikdy neodpověděl. Také hrabě prý ho hledal. Ale o tom my nic přesného nevíme.

Brzo po správcově útěku přijela hraběnka. Seděla v otevřeném voze, na hlavě širokánský klobouk s celým záhonem umělých květin. Rukávy měla nahoře nabrané do velkých řasnatých baněk, takže byla v ramenou velmi široká. Zato v pase byla stažena jako vos. Její komorná rychle seskočila a podala jí ruku, aby jí pomohla vystoupit. Hraběnka se ovívala vějířem. Stáhla trpitelsky ústa a s vysoko zdviženým nosem a s přivřenýma očima pravila: „Taková cesta je přece jen velice únavná. Mám migrénu. Postarej se o to, abych mohla několik hodin odpočívat!“

Ta asi koukala, když uviděla zpustlý dům s několika kusy nábytku uprchlého správce! Taky se to tam hned nezlepšilo! Za mého mládí se tam konaly často tak hlučné slavnosti, že jsme v noci ani spát nemohli. Teď tam večer rozsvěceli ze samé šetrnosti lampy, které byly sotva lepší než naše mizerné olejové kahánky. Zpočátku se nám to celkem líbilo. Hrabě chodil denně ke svému novému správci a vysedával s ním nad účetními knihami. Když bylo některému dělníkovi strženo něco ze mzdy, musil k tomu dát nejprve on souhlas. To bylo pro nás dobré. Když měl někdo nějakou stížnost, tak si ji hrabě dokonce vyslechl, ovšemže se svou věčně morousovitou tváří. Ale aspoň za to člověk už nebyl trestán. Tak se zdálo, že nám nastala lepší doba, doba spravedlnosti. Ale říká se:

*Panská ruka měkká,
ale chleba nedá.*

Hrabě ustanovil nové dráby, ne takové pijany, jako byli ti staří. Těmto lidem dal přesné pokyny. Musili být na poli po celou dobu práce a nesměli nikomu prominout sebemenší nedbalost. Hned po týdnu jednoho z nich vyhodil, protože připustil, aby si dělníci trochu odpočinuli. To zapůsobilo na ostatní. Poháněli Indiány bez ustání, jen aby nepřišli o místo. Tak se práce změnila ve štvani, na jakou by za ničerného hospodaření starého hraběte nebyl nikdo ani pomyslit. Indián má dobré srdce a je pracovitý – ale něco takového nesnáší. Utahuje v sobě stále svou zlobu, až se jí zalývá. Tak se nám tedy vedlo.

Hrabě velmi zbohatl. Zvykl si na zcela zařízený dům a jen velmi nerad vydal groš na opravu. Hýřivé slavnosti se tu nekonaly. Bylo to také proto, že ho majitelé sousedních statků nemohli vystát. Chtěli si dobře žít a o nic se nestarat. Říkali, že hraběcí statek je úplná robotárna. Ale nemysli si, že tak snad mluvili z lásky k nám. Hrabě jim svou činností připomínal, že by se mohli také o něco starat. Kromě toho byl hrabě Ariola tak upjatý a nudný, že ho sousedé brzo přestali vyhledávat.

Sluhové nám vyprávěli, jak to vypadalo u stolu. Na jednom konci tabule seděl on a za ním stál sluha, na druhém konci ona a za ní rovněž sluha. Mezi nimi seděly děti s francouzskou vychovatelkou. Směly mluvit jen tehdy, když je oslovili rodiče, a to jen francouzsky. Jednou tu byl pan Torres, který má ohromné panství tam v Tepotle. Když odjížděl, hlasitě nadával na zdejší panský dům, a nikdy sem už nepřišel. Neumí ani slovo francouzsky.

Hraběnka se dávala každé ráno česat komornou, ale proč vlastně? Kdopak ji viděl? Vždyť sem nikdo nejezdil na návštěvu. Tak si seděla v houpací židli v podloubí a četla nábožné knihy a romány. Pro takové pány se musí naši lidé plahočit! Jen aby se jim to jednou nevymstilo!“

Z temného kouta se ozval hlas Ambrosie: „Musí se jim to vymstít! Nemilosrdnost může skončit zas jen nemilosrdně!“

Trini se ulekl hrozivého zvuku babiččina hlasu. Báł se jí víc než kdykoli jindy.

MOR

Psal se rok 1910. Trinimu bylo šest let.

Blížila se slavnost, která byla u dětí obzvlášť oblíbená – svěcení zvířat na nádvoří kostela. Minulý rok tam přivedla jeho matka kozu a Trini tam nesl v náručí bílého kohouta, kterému uvázali kolem krku červenou stužku. Světli zvířata vždycky vpozdvečer, a to je přece doba, kdy mláďata ráda skotačí. Triniho velmi bavilo dívat se, jak se zvířata okukují a očichávají, jak kůzlata poskakují a psíci se pokoušejí štěkat. Všichni byli čistě umyti, zvířata i lidé, a všem lidem bylo do smíchu. Svěcení se také nekonalo ve vážném prostředí kostela, kde bylo zakázáno se smát, ale na nádvoří.

Trini kul s Juanitou plány na slavnost a přišel domů teprve po setmění. Babička Ambrosia mu nachystala kukuřičné placky. Sedl si a dal se do jídla. Ale bylo mu divné, že je doma jen ona. Neodvážil se na ni promluvit a zeptat se jí, kde jsou ostatní. Zvlášť mu to bylo divné proto, že jeho prababička, pokud se pamatoval, večer ještě nikdy nevyšla. Když vypil čaj, chtěli si jít lehnout. Ale Ambrosia ho nepustila, chytila ho za rameno: „Buď opatrný, až přijdeš do chýše! Nikdo neměl hlad a všichni si už lehli.“

„Je prababička nemocná?“ zeptal se.

„To se teprve ukáže.“

Trini si téměř ani nevzpomněl na svoji matku a na dědečka; myslil jen na prababičku, na svou milovanou prababičku! Jen ať jí nic není! Slíbila mu, že bude vyprávět o strýci Jeronimovi a o tom, co nedávno udělal, když se jeden z drábů pokusil přiblížit Jeronimově nevěstě Rosarii. Zatím věděl jen to, že se strýc a ten dráb velmi nenávidí. Ale žádný z nich se neodvážil tomu druhému něco udělat, strýc nechtěl přijít o místo hraběcího zahradníka a dráb nemohl strýci dokázat žádnou chybu. Hrabě měl totiž zvyk, který drábům nebyl zrovna příjemný, že při sporech, zejména krvavých, obě sporné strany zevrubně vyslychal. To byl příběh, o kterém by prababička jistě skvěle vyprávěla. Ale když je nemocná!

Šel ke vchodu chýše. Uvnitř byla úplná tma. Hmatal bosou nohou po stočeném okraji rohože, sklonil se a lezl opatrně kolem lůžka ke svému místu.

„Trini?“ ozvala se tichounce stařena.

„Prababičko?“ zvolal stejně tichounce Trini.

„Dnes ti nemohu nic vyprávět, až zítra – nebo pozítří.“

Poněvadž už nic víc neříkala, lezl dále a zabalil se velmi opatrně do své houně, aby opravdu ani nezašramotil. Když ulehl, zmocnila se ho znovu úzkost o prababičku. Ale potom asi hned usnul.

Ráno se nemohl hned probrat. Tu si připomněl včerejší večer. Otevřel oči. Dveřmi spatřil sluneční zář. Vedle něho ležela prababička, zabalená do houně. Slyšel, jak se dědeček pohybuje a sténá. Trini lezl ven; byl jako omámený. Když se vzpřímil, zapotácel se jako opilý.

„Chlapče,“ pravila Ambrosia, „ty jsi nemocný! Lehni si zase! Nebo máš hlad?“

Musil si nejprve ujasnit, nač se ho babička vůbec ptala. Když si uvědomil, že se ho ptala, jestli chce kukuřičné placky, odpověděl: „Ne.“

Hlavu měl tak těžkou, že bez další pobídky zalezl na své lůžko. Bylo mu velice špatně.

Hrabě seděl v kanceláři u stolu. Správce stál poněkud vzadu a vysvětloval mu nějaký výkaz s dlouhými řadami čísel. Tu se ve dveřích objevil zahradník Jeronimo a smekl. Hrabě vzhlédl a tázavě se na něho podíval.

„Pane,“ začal mladý zahradník španělsky, poněvadž hrabě indiánsky nerozuměl, „já jsem dnes sám v zahradě.“

„A proč? Slyšel jsem již, že jich mnoho nepřišlo do práce. Má to být snad stávka? I sem tedy pronikají takové myšlenky! Stávka, aby lidé prosadili své požadavky?“ Uhodil dlouhou rukou na knihu.

Jeronimo tiše odpověděl: „Ne, pane, to, že nejdou do práce, není úmyslné. Jsou nemocni.“

„Nesmysl!“ zvolal hrabě. „Líní jsou, nechtějí pracovat, jak to musí dělat každý člověk, i já!“

Zahradník držel před sebou oběma rukama klobouk a

točil jím v rozpacích sem a tam. „Pane, chtěl jsem o něco poprosit.“

Hrabě na něho zle pohlédl a čekal.

„Nebylo by možno zavolat lékaře – z města?“

„To by tak ještě –“ začal hrabě vztekle, ale správce s lehkou úklonou přerušil svého pána: „Jestlipak by dřív bylo něco takového možné! Volat hned lékaře, když onemocní několik Indiánů! Kdo to má platit? Máš snad na to peníze ty sám?“

Hrabě svou větu prve nedokončil a zdálo se, že přemýšlí. Potom zvedl hlavu k Jeronimovi: „Jak se ta nemoc vůbec projevuje? Kašlou? Mají horečku?“

„Nekašlou, ale jsou velmi rozpalení a ztrácejí vědomí.“

„To je asi obyčejná malárie!“ zvolal hrabě. „To přejde. To má moc lidí!“

Jeronimo tiše odvětil: „U nás ne. V této roční době jsme tu neměli ještě nikdy nemoci.“

„Aha!“ Hrabě se zdvihl a přecházel prudce místností. Pak se zastavil před Jeronimem: „Dobrá. Vrať se do zahrady! Rozmyslím si to.“

Co si chce rozmyslet, zůstalo Jeronimovi tajemstvím. Jistě nezavolá lékaře, pomyslil si. Našinec může umřít! Ale počkej! Upozornil jsi mě na to, že ti můžeme práci odepřít a že tě můžeme vyhnat, jak to udělali minulý týden indiánští bavlňářští dělníci v Laguně!

Dej si pozor, ty upíre!

Hrabě stroze a nevlídně propustil správce a šel přes dvůr do panského domu. Ve stínu podloubí seděla jeho paní v široké měkké lenošce s pestrým potahem. Seděla jako vždy pečlivě načesaná a četla francouzský román.

„Má drahá!“ řekl hrabě francouzsky. „Co ti nyní povím, ať zůstane raději mezi námi. Ještě dnes odcestuješ s dětmi, s domácím učitelem, s vychovatelkou a se všemi ostatními!“

Ulekaně na něho pohlédla: „Proč? Vypukla opravdu revoluce? Mluvil jsi včera o tom nebezpečí. Nemáme požádat o vojenský doprovod, abychom dojeli bezpečně do města?“

Proti svému obyčejí se hrabě zasmál. „Ne, to není to. Ale zahradník Jeronimo mi oznámil, že onemocnělo mnoho Indiánů.“

„Ach, jen to!“ odvětila uklidněna a špulila zase rty, čímž zdůrazňovala svůj čistě španělský původ na rozdíl od Indiánek, které mají ústa velmi široká. „Ten pronárod se množí jako plevel a nezahyne tak snadno. Však jim na to tlustá Mariana něco dá. Je to proslulá bylinářka, na všechno má lék!“

„Má drahá,“ pravil na to mrzutě hrabě. „O tom mám naprosto jiné mínění než ty. Na indiánské léky nic nedám. Jsem vychován v Anglii a věřím, že moderní medicína zmůže mnohem víc než nějaké byliny čarodějnice Mariany.“

„No dobře, ale proč máme my odcestovat?“

„Bojím se, má druhá, že tu jde o nakažlivý mor. Protože zde lidé nemají ani tušení o hygieně, musíte pryč.“

„Pro žvásty toho zahradníka Jeronima, o kterém říkáš, že popouzí tvé dělníky?“

„Tak jsem to neřekl. Kdybych proti němu měl důkazy, byl by dávno za mřížemi. Ale v této věci jsem mu dokonce vděčný, že mě přivedl na myšlenku, abych vás co nejrychleji poslal pryč. Necháš mi zde starou Manuelu; bude se o mne starat!“

Hraběnka mu pohlédla pátravě do tváře a viděla, že musí poslechnout. Ale tak nakvap? Vstala a volala komornou.

Hrabě šel do svého pokoje a začal psát. Před každou cestou vypracoval pro ni písemný plán. Tentokrát musel dát své paní s sebou také plnou moc pro banku a stanovit, kolik si má hned vyzvednout.

Na nemocné Indiány zapomněl.

ČARODĚJNICE MARIANA

Strýc Jeronimo jako by se podobal babičce Ambrosii ze všech dětí nejméně. Byl to živý člověk a dovedl vemlouvavě a přesvědčivě mluvit. Přestože byl tak úplně jiný než jeho

drsná málomluvná matka, vážila si ho Ambrosia ze všech nejvíc a leckdy se řídila jeho radou. Byla ráda, že k ní ještě pozdě večer přišel.

„Maminko,“ pravil, „jak je dnes u vás?“

„Špatně,“ odpověděla. „Pravda, zdá se, že se tvůj otec zase postaví na nohy. Ale prababička je už jen kost a kůže. Trini a jeho matka nejsou, jak se zdá, při plném vědomí. Jen by pořád pili. Jinak se člověk od nich nic nedozví.“

Odmělci se a po delší chvíli Jeronimo opět začal: „Byl jsem včera u hraběte a prosil jsem ho, aby zavolal z města lékaře. Ale on poslal do města jen svou rodinu. Teď jsme odkázáni sami na sebe. Ale co my víme? Tlustá Mariana běhá od chýše k chýši.“

„A mumlá zaklínadla?“ přerušila ho rozzlobeně Ambrosia.

„Snad i to. Ale maminko – – –“

„Copak?“ zeptala se.

„Když nevíme nic lepšího, měli bychom to s ní zkusit? Co říkáš?“

Ambrosia uvažovala a potom pravila: „Přiveď ji sem! Uškodit nemůže!“

Příští dopoledne přišla Mariana, zastavila se před kuchyní a pravila: „Dobrý den, Ambrosio!“

„Dobrý den,“ odvětila suše babička.

„Mám jít k nemocným?“ zeptala se Mariana. „Bez tvého dovození dovnitř nepůjdu.“

„Máš moje svolení.“

Mariana měla na paži košík, v němž byl hrnek a všelijaké věci. Nosila po starém zvyku několik sukní a vypadala proto velice neohrabaně. Měla krátké široké nohy. Z kulatého obličejce se dívaly dobromyslné oči. Vstoupila do chýše a posadila se před dědečkem.

Pohlédl na ni a usmál se. „Dobrý den, Mariano. Mně se vede už líp. Hůř je ženám a dítěti. Pomoz jim, můžeš-li!“

Mariana přilezla k matce Triniho a tiše na ni promluvila:

„Lupe, jsi vzhůru? Ne? Tak ti něco dám, co konejší bolesti, co sráží horečku.“ Natřela jí čelo čímsi z hrníčku. Byla to hnědavá kaše a voněla po bylinách. Nato vyndala proužek bílého bavlněného plátna a přiložila jí jej na čelo. Potom jí opatrně nadzdvihla hlavu a obklad dole svázala.

Pojednou se nemocná probudila a zamumlala něco nesrozumitelného.

„Bude zase líp, Lupe!“ pravila laskavě Mariana. „Jen trpělivost! Bude líp!“

Nato se obrátila k prababičce. Ta se dívala do světla, které sem vnikalo dveřmi. Její oči byly široce rozevřené a nepřirozeně černé. Lícní kosti ostře vyčnívaly z vpadlého obličeje. Slabým hlasem pravila: „Je to marné. Se mnou je konec. Pomoz Trinimu!“

„Milá babičko!“ odpověděla Mariana. „Ovšemže pomohu Trinimu. Ale proč ne taky tobě? Často jsem tě poslouchala, když jsi nám vyprávěla.“

Připravila i pro ni obklad s bylinnou kaší. Stařena mumlala: „Už nikdy nebudu vypravovat.“

Zatím se pohnul pod svou houní Trini. Když Mariana odkryla jeho obličej, pohlédl na ni ulekaně: „Ty jsi čarodějnice?“

„Dítě!“ zvolala Indiánka. „To ti asi namluvil někdo z dospělých! Tak bys neměl mluvit! Ale ty asi nevíš, co říkáš.“

Trini to skutečně nevěděl. Cítil pouze laskavé ruce, které mu dávaly na hlavu obklad. Potom otočil hlavu stranou a oddechl si, jako by se mu ulevilo.

Když šla Mariana k sousední chýši, uviděla již zdaleka, jak v plné parádě přichází páter Felix s ministrantem. Šel k umírajícímu.

Mariana se skryla za kaktusové křoví a dívala se skulinou. Páter Felix byl značně obtloustlý; v tuto chvíli vypadal starostlivě. Lidé jí vyprávěli, že se při posledním pomazání vždycky snaží zakrýt si nenápadně rukou nos. Domníval se totiž, že by jinak vdechoval nemoc. Celé půldny se modlil v kostele za uzdravení své obce. Marianiny černé oči ho sledovaly, když krácel kolem ní, a nedívaly se přitom ani zdaleka tak dobrosrdečně jako u lože nemocných.

„Myslí jenom na sebe,“ mumlala. „K umírajícím se nesmí chodit s odporem a strachem. Já si taky nedávám ruku před nos, když pomáhám nějakému nemocnému.“ Potřásla hlavou a vystoupila opět na silnici. To hlavně on o ní

rozhlásil, že je čarodějnice. Jeho kuchařka však přicházela potají k ní, k tlusté Marianě, aby si koupila prášek proti rabii. Té se velice bála. „Moc lidí umírá na rabii,“ říkala, „zvláště malé děti.“ A potom obyčejně dlouze a zešíroka vykládala, kdo všechno za noc na tu nemoc zemřel.

Na řeči klepavé farské kuchařky Mariana mnoho nedala. Avšak přece byla podle jejího názoru chytřejší než páter Felix. Babička jí kdysi před dávnými, dávnými lety řekla: „Mariano, pamatuj si: Španělé a Indiáni – to je dvojí. Co Španělé přinesli do země, je špatné. My musíme zachovávat moudrost svých předků.“

A tím se Mariana řídila, když ošetřovala své nemocné. Vytápala se starých žen, jaké léčivé prostředky vídaly za svého mládí u těch nejstarších. Tak také nabyla svých vědomostí o bylinách a o jejich tajemné síle. Také přívětivost se jí stala zákonem. Právě proto ji rmoutilo, když ji nazývali čarodějnicí. Čarodějnice, říkala si trpce, to je přece žena s nekalými úmysly. Ale vždyť já nechci nic zlého. Já nejsem čarodějnice.

JERONIMOVY NOČNÍ NÁVŠTĚVY

Když Trini zase začínal mít zájem o své okolí, neležela už prababička vedle něho. Ani matku neviděl. Pracuje snad venku? Byl ještě tak sláb, že usnul, než dovnitř vstoupil někdo z dospělých. Spal dlouho a pevně. A proto ani nezpozoroval, že se nad ním sklání tlustá Mariana a pozoruje jeho obličej. Na čele měl stále bílý obklad. Mariana naslouchala starostlivě jeho dechu. Byl klidný a na šestileté dítě neobvykle hluboký. Trini se ani nepohnul.

Upokojena šla ven za Ambrosií a řekla tiše: „Jestli se nemýlím, tak z toho chlapec vyvázl. Ale nedávala bych mu ještě nic jíst, až o to sám požádá. Nech ho radši spát. Když potom bude mít hlad, dávej mu napřed málo, pak stále víc!“

Ambrosia klečela a drtila kukuřici v drsném vyhloubeném kameni. Pracovala oběma rukama. Pohybovala kamenným

drtidlem vpřed a vzad, vpřed a vzad – nekonečná práce Indiánek při mletí kukuřice.

Mariana se trpělivě dívala na ni dolů a čekala, až mlčenlivá Ambrosia promluví.

„Dávat stále víc?“ pravila Ambrosia temně. „Dvoje ústa u nás už nebudou jíst, však víš. Ale pán ze statku vzal kukuřici nám všem. To je pro ty mladé pány, kteří bydlí už několik dní v jeho domě. Říká, že prý zde jsou proto, aby nás chránili před lupiči. Jsou to ale všechno samí statkářští synci. Copak nás kdy majitelé statků chránili před lupiči? Vždyť přece statkáři sami nás olupují a vždycky olupovali! A není snad loupež to, že teď musíme odvést kukuřici pro panskou tlupu?“ Roztrpčeně se odmlčela.

„I vy tedy hladovíte?“ zeptala se Mariana a vyšla poněkud ze svého přívětivého klidu, který si osvojila jako vesnická bylinářka. „U nás je hodně zle.“

Ambrosia vzhlédla. „Tys mi špatně rozuměla, Mariano! Ty přece dostaneš, co ti patří za ošetřování nemocných, ačkoliv je toho i u nás poskrovnu. Kdo pracuje, musí dostat svou mzdu. Tak tomu bylo u nás vždycky. Jen páni ve svých velkých domech tomu rozumějí jinak. Příklad zase zítra! Nachystám ti kukuřici.“ Pokývla Marianě mnohem vlídněji než obvykle.

Chování pátera Felixe změnilo její názor na Marianu. Přišel totiž k prababičce a k matce Triniho, aby jim dal poslední pomazání. Ale tvářil se při tomto posvátném úkonu naprosto lhostejně; bylo vidět, že na to vůbec nemyslí. Polohlasem rychle odmumlal několik latinských slov a spěchal, aby se zase co nejrychleji dostal z chýše. Ambrosia si myslela: Kněz se asi bojí ducha nemoci, o kterém tvrdil, že vůbec není! Krátce po něm přišla Mariana, aby se podívala na nemocné.

„Byla bych přišla dřív,“ řekla, „ale páter Felix se mi vždycky namanul do cesty, a nejsem ráda, když mě vidí. Jinak mi ještě řekne, abych se svými bylinami přestala. Ale kdo se postará o nemocné? On snad? Vždyť přichází teprve tehdy, když už je skoro po všem.“

Ambrosia se zamyslela nad Marianinými slovy. Je to možná opravdu čarodějnice, řekla si, ale zřejmě to myslí

dobře. Člověk má věřit tomu, co vidí na vlastní oči, a ne povídačkám lidí.

A ještě o jiné věci Ambrosia uvažovala při každodenním mletí kukuřice. Dobře věděla, že její syn Jeronimo má něco za lubem – a tušila, co to asi je.

Navštěvoval v noci chýše dělníků, kteří pracovali na panském, a vykládal jim tiše a opatrně o mladých pánech, které hrabě shromáždil na svém statku.

„Proč sem najednou přicházejí ti panáčci ze všech panství?“ ptal se Jeronimo. „Jejich otcové si žijí po svém. Kdo z nich jednou navštívil toho hraběcího morouse, víckrát nepřišel. A hraběnka se svými sešpulenými ústy – s tou taky není žádná zábava. Indiánsky nemluví – zato mluví vznešeněji. Když se mě někdy ptá na květiny, stojím před ní jako pařez, protože ničemu z toho nerozumím. Tu se odvrátí a řekne sladce, jako by sama byla nějaká květinka: ‚No ovšem, ty asi neumíš latinsky!‘ Odkud to mám taky umět? Tak vznešené je naše panstvo na San Bartoldu. Na většině jiných statků si páni ve svých domech nepočínají nijak jemně. Pořádají hony, zpíjejí se do němoty a strojí úklady našim děvčatům. Přitom nemluví latinsky, ale tak jako my, jenže mnohem neslušněji. Někdy se našinec stydí, když musí poslouchat, jak ti lidé s děvčaty mluví. A proč, ptám se vás, přicházejí ti neotesaní panáčci najednou sem, kde musí s hraběnkou mluvit tak, jako by – no, nechci nic říkat! Proč najednou uhlazeného hraběte tolik milují?“

„Z toho nevzejde nic dobrého!“ pravil tiše jeden z dělníků. V jeho hlase zněla zloba a pohrdání.

„To je jasné, nic dobrého,“ odpověděl Jeronimo. „Ale co to znamená?“ Nikdy neřekl hned, co si o věci myslí, podněcoval své noční posluchače, aby sami řekli, co bylo třeba.

„V Laguně,“ začal Jeronimo zase opatrně, „však víte, to je obzvlášť úrodný pruh země, kde patří skoro všechna půda cizím pánům a ti tam pěstují bavlnu – v Laguně Indiáni nedávno ty urozené pány vyhnali.“

„Když se dáme dohromady,“ prohlásil jeden z posluchačů, „dokážeme to taky!“

„Dokážeme?“ zeptal se Jeronimo. „A co ti mladí páni, kteří tady žijí na statku a denně střílejí z dobrých pušek do

terče? Postavili si terč doprostřed Melchorova pole a už mu je celé rozdupali.“

Odmlčel se. Jeronimo věděl, že jeho slova budou dále vrtat dělníkům v hlavách.

Také u Ambrosie konaly Jeronimovy myšlenky své dílo. Všimla si velmi důkladně všeho, co se dělo v obci, a přemýšlela o všem, co slyšela. Lidé se nebáli před ní mluvit, poněvadž věděli, že je mlčenlivá a nechá si všechno pro sebe. Proto k ní mnozí přicházeli se svými nejtajnějšími úzkostmi, když potřebovali někomu vylít své srdce.

Ambrosia klečela na podlaze a mlela kukuřici. Jen aby nešel Jeronimo k někomu, kdo drží se správcem nebo s nevypočitatelným páterem Felixem!

Od kněze přešla Ambrosia v myšlenkách na vesnickou bylinářku Marianu. Páter Felix viděl v Marianě svou nepřítelkyni, ačkoli přísně dodržovala příkázání katolické církve. Navštěvuje Jeronimo v noci také její chýši? Může se této ženě věřit? Její synové pracují na panském a vede se jim zle. Ano, k ní Jeronimo může chodit. Její široká tvář vypadá docela dobrácky. Půjde-li do tuhého, přidá se k nám – i když její byliny oběma ženám nepomohly. Ale Trinimu pomohly! Vstala, utřela si ruce o tmavočervenou sukni a zašla za roh ke dveřím chaty.

Trini byl již vzhůru a řekl: „Babi!“ Znělo to docela přirozeně, ne tak, jako by byl ještě nemocen.

Vstoupila dovnitř. „Co chceš? Máš hlad?“

„Kde je prababička?“ zeptal se.

Ambrosia si sedla na rohož, aby získala čas. Přitom uvažovala: Nejlepší bude, když mu to řeknu přímo. „Trini!“ začala: „Tvá prababička umřela. A taky tvá matka. Už jsme je pochovali.“

Chlapec neodpověděl a hleděl k temnému krovu. Teď je sám s babičkou Ambrosií a s dědečkem, kteří jsou oba němí jako ryby.

PEPŘOVÝ LUSK V KVĚTINÁČI

Jakmile mor přešel, vrátila se z města hraběnka. Přivezla svému muži poštu. Mimo jiné tam byl dopis s mnoha pečeti, plný kudrlinek. Aha, guvernérova odpověď na žádost, aby byl zavřen zahradník Jeronimo Cuevas.

„Velevážený a vzácný příteli a příznivce,

můžete si představit, jakou to pro mne bylo ctí, že jsem obdržel vlastnoruční dopis od osobnosti tak vznešené, jako jste Vy, pane hrabě a markýzi. Existují však k našemu nejhlubšímu politování případy, v nichž nemůžeme jednat tak, jak nám srdce káže, abychom se odvděčili svému dobrodinci stejnou velkorysostí, s jakou on nám osvědčil své přátelství. Poměry se vyvinuly takovým způsobem, jaký nemohl očekávat nikdo, kdo se staral jako Vy nebo já o veřejné záležitosti.“

Při tomto obratu toho měl už i sám hrabě dost. Každý věděl, že guvernér nejnestoudnějším způsobem okrádá státní pokladnu a odírá všechny, kdo jsou na něho odkázáni.

Hrabě četl dále:

„Prosím Vás, abyste věc, kterou Vám sděluji, nikomu dále nevyprávěl, dokud nebude obecně známa. Náš vážený prezident Don Porfirio Díaz, který udržel vlast déle než po tři požehnaná desetiletí až do letošního roku 1910 v blahodárném klidu, byl neodpovědnými živly donucen opustit hlavní město. Ve Veracruzu vstoupil na loď a odcestoval do Francie, kde má, jak známo, již dávno uloženy velké poklady, nahromaděné za dob své diktatury.“

„Ten lump!“ řekl hrabě sám pro sebe. „S jakou potměšilostí zasazuje ještě ránu svrženému diktátorovi!“

„Rozhodně by nebylo rozumné,“ pokračovalo guvernérovo psaní, „podnikat v této chvíli nejistoty něco, čím bychom se mohli dostat do konfliktu s novým liberálním prezidentem Maderem.“

Zbytek dopisu, oplývající nabubřelými frázemi o přátelství a věčné vděčnosti za cosi neznámého, hrabě jen přelétl, zvláště když uslyšel z podloubí spěšné kroky.

Vešla hraběnka s květináčem v ruce, za ní komorná,

francouzská vychovatelka a také stará tlustá Manuela – všechny s očima vykulenýma vzrušením. Děti, chlapec a děvče, měly z rozčilení dospělých legraci.

„Podívej se!“ zvolala hraběnka pobouřeně a nastavila svému muži květináč.

„Nerozumím,“ řekl chladně. „Co znamená ten pepřový lusk? A proč jste ho ovinuli červenou stužkou?“

„To jsme přece my neudělali!“ křičela ještě rozhorleněji hraběnka.

„Udělal-li to někdo jiný, pak je to docela milé – patrně je to nějaký indiánský obyčej.“

Prudce zavrtěla čerstvě načesanou hlavou: „Ne, čarodějnictví to je!“

„Ach, dejte mi pokoj se svými indiánskými pověrami. Mám důležitější věci na práci.“ Pohlédl znovu na dopis.

Tu postavila hraběnka květináč přímo na guvernérův dopis a pravila důrazně: „Že mě chce Jeronimo očarovat, je snad důležitější!“

Při Jeronimově jméně zbystřil hrabě pozornost: „Nuže, tak vyprávějte, co se stalo!“

„Mluv, Manuelo!“ poručila hraběnka pohrdavým tónem, s jakým mluvívala k obyčejným lidem, aspoň tehdy, když měla na paměti, co se sluší k jejímu postavení.

„Pane!“ začala stará Indiánka. „Milostivá paní hraběnka mi řekla: Manuelo, přesad' tyhle květiny! Jeronimo mi je poslal ze zahrady při mém příjezdu, ale v obyčejném květináči. Může však něco tak sprostého stát v mém budaoru?“

„Budoáru jsem ovšem řekla!“ Hraběnka se ohlédla po guvernantce, aby si snad nemyšlila, že ona, hraběnka, má tak špatnou francouzskou výslovnost. Přitom guvernantka nerozuměla ani indiánsky, ani španělsky a nevěděla vůbec, o čem se mluví.

„Nu, co tedy?“ otázal se hrabě netrpělivě.

„Tak nesu jeden z krásných hrnků, co dostala paní hraběnka k svátku, a ptám se: Ten zde, paní?“ pokračovala horlivě stařena.

„Manuela myslí jeden z čínských květináčů, které jsi mi daroval,“ vysvětlovala hraběnka.

„Ptám se tedy: Ten zde, paní? A ona mi řekla: Ano,

Manuelo, ten. Postavím tedy ten pěkný hrnek vedle toho druhého, co v něm byla ta květina, a začnu to vyndávat z jednoho hrnku a dávat do druhého.“

„Dobrá, dobrá!“ řekl hrabě netrpělivě. „Na tom není nic zvláštního. Ale co se tedy stalo?“

„Pane, jak vysypávám zbytek hlíny z obyčejného květináče do toho druhého, krásnějšího, najednou něco vidím a volám taky hned Conchu, tu z kuchyně, a říkám jí: Concho, co tady vidíš? Ona mi řekla: Ano, Manuelo, vidím. To je ale hrozné!“

„Jak to, že je to hrozné?“ tázal se hrabě, který div nevyletěl z kůže nad takovým tlacháním. „Co je hrozné? Pepřový lusk? Ten přece Concha vidí v kuchyni každý den!“

Manuela na něho pohlédla nechápavě. „Ale, pane, ne s červenou stužkou a ne vsazený do hrnce!“

Hraběte již ty řeči omrzely a řekl přísně: „Tak dost! Mám práci!“

Tentokrát se však hraběnka nedala odbýt, nýbrž pravila hlasitě a s důrazem: „Jeronimo mi to poslal – aby mě očaroval!“

„Jak to, má milá?“

„Že tomu nerozumíš! Cožpak vás nenaučili v Anglii ničemu rozumnému? Každý člověk zde v Mexiku ví, co takový pepřový lusk znamená! Vyberou jej, naplní vápnem a potom ovinou stužkou. Je to kouzlo!“

„Ano, dobře,“ odvětil její muž s lehkým výsměchem. „A co myslíš, uškodí ti to kouzlo?“

Hraběnka byla jeho bezcitností tak pobouřena, že se ho již chtěla zeptat, věří-li ještě vůbec na mši svatou. Protože však nebyli sami, potlačila tuto otázku a umínila si pouze, že si s ním jednou vážně promluví o jeho bezvěrectví. Tak řekla jenom: „A uvadnu-li jako uschlý list, to tě nezajímá?“

Thustá Manuela znepokojeně naslouchala. „Pane,“ pravila, „já jsem prostá stará žena, která se ničemu neučila, ale to zde,“ ukázala na květináč, „to je zločin a velký hřích!“

„Aha!“ Hrabě se napřímil v křesle. „Velký hřích? Zločin? Řeknou to také ostatní, až se o tom dozvědí?“

„Všichni!“ odvětila Manuela. „Určitě všichni!“

„Tak? A jak ho máme za to podle tebe potrestat?“

Tu se doobrosrdečná stařena ulekla. „Pane, prosím vás, je to taky člověk! Nedávejte ho za to zastřelit! Je přece ještě mladý. Jistě už to neudělá, když ho potrestáte jenom trochu!“ Prosebně na něho pohlédla.

„Dobrá,“ odvětil, „zastřelen nebude. Ale dostane řádně na pamětnou!“

Manuela sáhla po jeho ruce a políbila ji. Nato vzala hliněný květináč s guvernérova dopisu.

Když odcházeli, ptala se vychovatelka nejroztomilejší francouzštinou hraběnky, oč tu vlastně šlo. Hraběnka, ještě celá rozčilená, se to snažila Francouzce vysvětlit. Vychovatelka úžasem oněměla. Vyrostla v Paříži, kde lidé naslouchali řečem o takových čárech a kouzlech jen s nevěřícím úsměvem.

Hrabě zatím vzal guvernéřův dopis a odložil jej stranou. Ztratil teď všechn zájem o tohoto úplatného darebáka, který se pojednou tvářil tak, jako by prováděl všechno přísně podle zákona! Chtěl asi zase dostat výnosné guvernéřské místo od liberálního presidenta Madera.

Toho ničemu guvernéra teď již nepotřebuji, uvažoval. Vždyť nyní mám opravdu důvod, abych Jeronima potrestal. Lid sám mi k tomu dává právo – pro čarodějnictví! Je mi jen divné, že si moje žena nevyšimla jedné věci: takovou stužku, jako byla ta, kterou byl ovázán pepřový lusk, nemá žádný Indián. Mohla by patřit zrovna jí. To strčil pepřový lusk do květináče spíš někdo z naší domácnosti – a ovšemže ne muž, nýbrž určitě nějaká žena. Já jsem však té neznámé vděčen, že mi dává záminku, abych Jeronimovi dal na pamětnou. A to důrazně, jak takovému buřiči přísluší!

UVÁZANÝ

Bylo odpoledne. Trini seděl s malou Juanitou na dvoře u sousedů. Nebyl to vlastně ani pořádný dvůr. Chatu a menší sýpku vroubila křoviska. Půda byla kamenitá.

Juanita měla v náruči kousek dřeva a chovala je jako dítě.

Potom je opatrně položila na zem a žvatlala si: „Už je nemůžu kojit. Musím mu udělat kukuřičné placky.“

Trini pojednou vzhlédl a ukázal k babiččinu dvorku: „Něco se tam stalo! Pojď!“

Hnali se tam.

Nějaký muž mluvil chvatně k Ambrosii: „Přivlekli ho na místo, kde obyčejně střílejí, a uvázali ho. Jistě ho chtějí zastřelit!“

Ambrosia prudce položila práci. „Jdu tam!“

„Nedělej to!“ varoval ji muž. „Nikomu tím nepomůžeš.“

Ambrosia na něho chmurně pohlédla a uvažovala: „Kdo může zazlívát matce, že se stará o svého syna! Co udělám, ještě nevím, ale půjdu tam!“ Ovinula si svůj tmavý šátek okolo hlavy a spěšně odcházela.

Trini běžel k neznámému, který hleděl za Ambrosií. Její energie na něho zřejmě zapůsobila.

„Strýčku!“ řekl Trini.

Cizí muž pohlédl na něho dolů. „Co chceš?“

„Koho chtějí zastřelit? Strýčka Jeronima?“ ptal se ustrašeně.

„Zahradníka Jeronima, milý hochu. Říkal jsem to ale Ambrosii, ne tobě. Tak abys držel jazyk za zuby!“

„Budu mlčet!“ odpověděl Trini poněkud dotčen, že ho může někdo podezřívat ze žvanivosti. Vzápětí odběhl.

„Chlapče!“ volal za ním muž. „Zůstaň tady!“

Ale Trini ho neposlouchal. Kdo pochyboval o jeho věrnosti, byl pro něho jen poloviční člověk. Chtěl za svou babičkou. Měla již náskok, ale on znal cestu k panskému domu. V dále zaslechl výstřel. Polekaně se zastavil. Potom se však dal do běhu, co mu dětské nohy stačily. Měl rád strýce Jeronima, vždyť uměl vyprávět skoro tak krásně jako mrtvá prababička. Trini mu moc dobře rozuměl. Zase výstřel!

Viděl Ambrosii, jak stojí u plotu a rozčileně s někým hovoří. Skryl se za keř, aby ho nezahlédli, a čekal, až půjde Ambrosia dále. Musil si také trochu vydechnout, protože se po nemoci ještě nezotavil.

Nové výstřely.

To přece nemohou střílet na strýce! Vždyť jinak by byl už dávno mrtvý!

Ambrosia byla už za vesnicí a stoupala do mírného kopce, za nímž se rozkládaly budovy statku. Trini šel váhavě v určitém odstupu za ní. Vždy znovu slyšel výstřely, teď již mnohem hlasitější. Ambrosia zmizela za vrškem. Trini se dal opět do běhu, ale ne přímo, nýbrž doleva po stezce, která vedla k panské zahradě. Tady byl Trini jako doma a mohl se také skrýt, kdyby bylo třeba.

Nedaleko vpředu slyšel křik a smích. To jsou jistě synové statkářů. Tak se Indiáni nesmějí. Zbystril pozornost a díval se trnitým křovím v tu stranu. Na zdi statku visel obličejem dopředu nějaký muž, přivázaný za ruce. Jeho široký slaměný klobouk ležel na zemi. To je jistě strýc. Napravo odtud šla skupinka dobře oblečených mladých mužů; hlasitě tlachali. Ještě víc vpravo stála u silnice Ambrosia, bez hnutí jako svícnový kaktus. Nehnula se z místa, ani když se k ní mladíci s puškami na ramenou víc a víc přibližovali.

Trini se teď posunul za výšinou dále doleva, odkud se mohl dostat blíž k visícímu muži, aniž ho mladí páni spatřili.

Ambrosia asi na statkářské syny promluvila. Všichni ji totiž obklopili.

Trini se připlížil ještě dál kupředu a viděl nyní zřetelně, že to je Jeronimo. Visel na provazech uvázaných kolem zápěstí. Na jeho pravém rameni bylo cosi tmavého. Co to asi je? Triniho to velmi znepokojovalo. Rozechvěle se posunul mezi keři ještě o kousek kupředu. Viděl teď zřetelně strýcův obličej, v němž se pohybovaly otevřené oči. Není tedy ještě mrtev. Ta tmavá skvrna na rameni je jistě krev. Ano, kapala z ucha na plátěnou bílou halenu.

Dál už se Trini neodvážil. Cítil se také sláb a nevěděl, jak by měl Jeronimovi pomoci.

Ambrosia stála ještě nehnutě u cesty, zatímco poslední synové statkářů odcházeli k bráně statku. Trini musil zpátky, než babička zpozoruje, že běžel za ní. Utíkal od jednoho keře ke druhému a znova a znova se ohlížel. Bez dechu a celý vylekaný dorazil k vesnici. Vlevo u silnice stála Rosaria, Jeronimova mladičká nevěsta. Plakala. Dědeček postával rozpačitě vedle ní.

Trini pln úzkosti o strýce běžel k nim. „Dědečku, strýc Jeronimo visí na zdi. Krvácí z ucha!“

Rosaria se rychle obrátila k Trinimu: „Visí ještě? Žije?“

„Ano, pohybuje očima.“

„Ach!“ vydechla prudce Rosaria; poněkud se jí ulehčilo. Potom se zeptala: „Odkud to víš? Byls tam?“

„Ano, dost blízko.“

„Ještě po něm střílejí?“ ptal se dědeček. „Už není nic slyšet.“

„Ne, jsou pryč. Babička s nimi mluvila.“

„Ambrosia?“ ptal se dědeček polekaně. „Ona je tam?“

„Nevím, ale vždyť tamhle zrovna přichází!“

Všichni hleděli na Ambrosii, která se rychle blížila.

„Ty jsi s nimi mluvila?“ ptal se dědeček.

„Ano, ptala jsem se jich, proč na mého syna střílejí. To je ale drzá banda! Vůbec prý nestříleli na něho, říkají, stříleli prý jen co nejtěsněji kolem něho. Jeden z těch pánů se dokonce chvástal, jací jsou skvělí střelci, prostřelili prý Jeronimovi ucho a nezasáhli přitom hlavu. Ani Jeronimovi neřekli, že ho nechtějí zastřelit, aby si myslil, že přichází jeho poslední hodinka!“ Sevřela roztrpčeně ústa a zadívala se do dálky. Potom upřela své vážné černé oči na Rosarii. „Nakonec ještě vyhrožovali, že kdyby ho někdo sundal, tak se máme nač těšit! Sami prý ho shodí, až bude viset tak dlouho, že si to zapamatuje pro celý život!“

„Co si má zapamatovat?“ ptala se Rosaria.

„Taky tomu nerozumím,“ odpověděla Ambrosia. „Tvrдили, že chtěl očarovat hraběnku.“

„To přece Jeronimo nedělá!“ vykřikla Rosaria.

„Ovšem,“ odvětila Ambrosia suše. „Ale co teď? Bylo by dobré, kdyby všichni vytáhli před panský dům.“

Dědeček řekl: „Nemáme pušky. Oni je ale mají.“

„Pak tedy –“ odpověděla Ambrosia, nedokončila však větu, a šla zasmušile ke své chatě.

„Jak dlouho ho ještě nechají viset?“ ptala se Rosaria s úzkostí.

Dědeček pokrčil rameny. „Dole v Chiapasu věší tak statkáři Indiány už odedávna. Nechají ty nešťastníky viset celou noc. Takový člověk se pak už nemůže ani pohnout. Spadne dolů a zůstane ležet.“

Rosaria se opět rozvzlykala.

„Neplač!“ řekl dědeček konejšivě. „Budeš ho potom ošetřovat.“

Slunce viselo už nízko nad obzorem. Trini se náhle zapotácel, nechtěl však, aby si toho někdo povšiml. Tlustá Mariana mu přece řekla, že se má několik dní šetřit, než zase nabude sil. Opatrně šel k chatě. Tu se mu zatmělo před očima a zavalila ho vlna velké úzkosti.

Ambrosia viděla, jak upadl. Rychle přiběhla a zvedla ho. Brzo se ovšem zase vzpamatoval a také něco pojedl. Ale pak se ho zmocnila taková únava, že vsedě usnul. Ambrosia ho přenesla na jeho lůžko a pečlivě ho přikryla. Nedivila se tomu záchvatu slabosti.

MĚSÍČNÁ NOC

Této noci Ambrosia tiše vstala a začala šátrat kolem sebe po náčiní. Šramotem se probudil její muž. Co je to? uvažoval. Je tu nějaké zvíře? Na zloděje nepomyslel, ve vsi žádní nebyli.

Když se vzpřímil, zpozoroval, že ženino lůžko je prázdné. Vyšel ven a spatřil její stín.

„Co tu děláš, Ambrosio?“

Váhala s odpovědí. Potom řekla: „Hledám něco, čím bychom mohli Jeronima odříznout.“

„Také jsem na to už myslel. Visí ale příliš vysoko a provazy jsou jistě upevněny na vnitřní straně zdi. A dovnitř přece nemůžeme.“

„Což kdybychom vzali srp a uvázali ho na hůl?“ ptala se Ambrosia.

„To by šlo. Ale chceš tam jít sama?“

„Když se o něho jinak nikdo nestará!“

„Půjdu s tebou.“

„Dobrá. Stejně bych ho sama neunesla, kdyby byl ztuhlý a nemohl hned zase chodit.“

Vzali náradí a vyšli do noci. Šikmo před nimi visel na černočerném nebi srpek měsíce.

Z prachu silnice se zdvihl pes a odplížil se stranou. Takoví psi, kteří vlastně nikomu nepatřili, uléhali za soumraku do měkkého prachu, prohřátého ještě od slunce, a spali tam.

Za vesnicí bylo už téměř úplné ticho. Jejich bosé nohy neslyšně našlapovaly. V slabém svitu měsíce bylo vidět sotva na několik kroků. Dálka byla nejasná a neurčitá. Bezpečnější bylo spolehnout se na sluch.

Než dosáhli malé výšiny, odbočili z cesty doleva a šli tápavě po jedné ze stezek. Když už viděli až ke zdi statku, nic na ní nemohli rozeznat.

Opatrně šli dále. Nejen proto, aby nezpůsobili žádný hluk. Člověk si mohl také snadno zapíchnout do nohy trn. Často ležely na takových stezkách usekané ostnaté haluze. Vtom cosi zaslechli a zastavili se. Zakašlal někdo?

Ambrosia dala muži znamení, aby zůstal stát, a sama se plížila dál. Srp a hůl si nevzala, zřejmě chtěla jen zjistit, co se děje.

Šramot, asi kroky nějakého muže v botách. Pak opět úplné ticho.

Dědeček v duchu viděl, jak tam visí, jak tam pravděpodobně pořád ještě visí jeho syn, veselý Jeronimo. Jak hrozně ho asi bolí zápěstí! A ramena! Ruce mu možná úplně odumřely. Jak to jen může člověk vydržet – tolik hodin! Jestlipak mu ještě krvácí ucho?

Náhle spatřil před sebou stín. Ambrosia? Ano. Minula ho a on šel za ní. Vzdala se snad svého plánu? Ale proč?

Ambrosia se zastavila a zašeptala: „Nějaký muž tam stojí na stráži. Zdá se, že má pušku.“

„A Jeronimo?“

„Zeď je tak hluboko ve stínu, že jsem nemohla nic rozpoznat. Jen jako bych ho slyšela těžce dýchat.“

V Jeronimově otcí se vzedmula vlna vzteku proti panským synům, proti té sebrance! Rychle se však ovládl. „To musíme zpátky?“

„Jacinto!“ šeptala. „Kdybys šel tam na druhou stranu k silnici a hlasitě mluvil, jako by přicházelo víc lidí, nedala by se tam stráž přilákat? A já bych zatím Jeronima odřízla.“

Uvažoval. „To jsou mazánci, tihle mladí chlapíci. Ti se v noci bojí. Bude střílet a vzbudí ostatní. Kdybys Jeronima odřízla, nemohl by hned běžet, a než bys ho odnesla do bezpečí, přiběhli by ostatní.“

Stáli v temnotě a každý se díval jinam. Uvázaný byl tak blízko, že trpěli s ním. Se zoufalstvím pociťovali svou bezmocnost.

Němě se vraceli a tiše pak v chýši ulehli, aby nevzbudili Triniho. Obavy o syna jim však nedaly spát. Proto oba záhy vstali a snažili se v práci zapomenout na své starosti.

SNÍDANĚ V PANSKÉM DOMĚ

Stará Manuela šukala v hraběcí kuchyni. Na třech roštích širokého sporáku hořelo dřevěné uhlí. Předě dvěma stála Concha, v každé ruce svazek rákosu, jímž vhněla do ohniště vzduch. Před třetí se postavila Manuela sama a mávala rákosou rychle sem a tam, aby rozžhavlila uhlí do plného žáru. Na uhlí stály hnědé baňaté hrnce. Voda už skoro vřela. Ta tři ohniště byla roztopena tak časně zrána proto, že hrabě pil čaj, hraběnka, Francouzka a mladí pánové kávu a dětem se po anglickém způsobu musila vařit kaše.

Dobromyslná a stále dobře naladěná Manuela jindy bez přestání hovořila.

Dnes však mlčela. Div jí to neutrhlo srdce, že také ona má vinu na tom, že mladí pánové pověsili zahradníka Jeronima na zeď a že po něm stříleli. Který ďábel jí našeptal, aby se míchala do záležitosti s pepřovým luskem! Dodatečně teprve začala pochybovat o tom, chtěl-li právě Jeronimo hraběnku očarovat.

Netušila, že sám hrabě tomu nevěří, že však použil čarování jen jako záminky, aby Jeronimovi dal co proto, poněvadž ho považoval za buřiče.

Hrabě seděl již před snídaní se svrašťelým čelem ve své pracovně. Došly znepokojující zprávy. V několika provinciích povstali rolníci proti pánům.

Zatím se synové statkářů shromáždili v jídelně a tlachali o všem možném, až vstoupil hrabě. Ihned všichni zmlkli a pozdravili ho poklonou. Jeden z mladíků k němu přistoupil. Byl zaražen, protože nebyl zvyklý na škrobené chování, jaké bylo zavedeno v tomto domě.

„Shodili jsme zahradníka se zdi. A abychom mu dali ještě na pamětnou, uřezali jsme mu nos a uši. Teď ale krvácí tak silně, že se bojím, aby nevykrvácel. Sám si pomoci ještě nemůže.“

„Rozhodně nesmí zemřít!“ pravil hrabě. „Jinak by účinek tohoto trestu už neodstrašoval, spíš by nám mohl uškodit. Prosím, aby jeden z vás ihned zajel do vesnice a řekl Indiánům, že si mohou pro svého Jeronima přijít. Když si pak lidé dost nepospíší, bude to jejich vlastní vina, kdyby se zahradníkovi něco přihodilo.“ Nato se obrátil k ostatním: „A nyní, pánové, k snídani!“

Mladíci ve vyšíváných oblecích se rozestavili podél dlouhé tabule a zůstali stát u svých židlí. Hrabě krácel vstříc své paní, která právě vstupovala; pozdvihl její ruku ke rtům a zdvořile ji po francouzsku oslovil: „Doufám, má milá, že jsi dobře spala. Když jsem včera v pozdních hodinách vyšel ještě jednou na verandu, shledal jsem, že noc je neobyčejně tichá a krásná.“

Po tomto obřadném pozdravu šel každý ke svému konci tabule, přičemž hraběnka odpovídala na lehké úklony mladých pánů pokynem hlavy a úsměvem. Hrabě stál již před svou židlí, ale posadil se až po ní. Přitom jim sluhové podsunuli zezadu židle. Všichni ostatní se rovněž posadili.

Po tolika škrobených obřadech se neodvážil žádný z mladíků promluvit, neoslovil-li ho přímo hrabě nebo jeho paní. Poněkud posměvačná guvernantka psala nedávno svému bratrovi do Paříže: „Někdy mi připadá, jako by se tu byli znovu objevili lidé z doby krále Slunce, Ludvíka XIV. Počínají si přesně tak jako ve starých hrách, které občas vidáme na pařížských jevištích a které nás poněkud nudí. Také jejich hovory u stolu mi zní vždycky tak, jako by je byli vyčtli z některého staršího francouzského klasika, naučili se jim nazpaměť a teď je s důstojností, ale zcela bezduše opakovali.“

Dnes ovšem guvernantka neměla naprosto náladu k posměchu. Vypravovali jí, že zahradník Jeronimo leží venku před zdí zalit krví, neschopen pohybu, a že se o něho nikdo nestará. To se jí zdálo hanebné, nedůstojné člověka!

„Raduji se každé ráno,“ pravila hraběnka a obrátila se k svému sousedovi po pravici, mladému muži, který vypadal značně neotesaně, „raduji se, vidím-li, jak je příroda osvěžena a slunce oživuje všechno novou září.“

Mladý muž řekl pouze: „Ano.“ Neměl totiž v zásobě žádná květnatá rčení.

AMBROSIA MLUVÍ

Hrabě se mýlil, myslil-li si po řečech staré Manuely, že se Indiáni budou dívat na Jeronimovo pověšení jako na spravedlivý trest za to, že chtěl očarovat hraběnku. Nevěřili ani, že vložil pepřový lusk do květináče. Ale po návštěvě statkářského syna, který oznamoval, jak silně Jeronimo krvácí, byli už přímo pobouřeni. S hlasitým křikem běžela Rosaria po cestě ke statku. Mladý pán cválal rychle napřed. Když viděl, jak se Indiáni tváří, zmocnila se ho úzkost.

Za Rosarií se hrnula téměř celá vesnice. Šli němě, houf mužů v hrubých bílých halenách a ve velkých kloboucích, ženy s šedými šátky na hlavách a děti.

Trini držel za ruku rozrušenou, vzlykající Juanitu.

Najednou přestala vzlykat a pravila: „Ale nesmíš už chodit tak daleko jako včera. Nebo se zase svalíš. Zůstanu s tebou.“

Táhla ho stranou do dvora, kde bydlila Rosaria. Cítil se tak slab, že neodporoval a taky se hned poslušně posadil.

Juanita žvatlala svým vysokým dětským hláskem o tom, co všechno asi Rosaria udělá pro Jeronima. To ji přivedlo na myšlenku podívat se, je-li tu také voda na uvaření čaje. Jeronimo jistě bude mít žízeň.

Rozdmychala rákosem oheň a postavila vodu na čaj, jak

to viděla denně u své matky. Trini se na děvčátko díval a divil se, jak hbitě si při tom počíná.

„Zajdi na silnici, Trini!“ zvolala. „A podívej se, jestli už jdou!“

„Už je vidím!“ vykřikl. „Pojď, poběžíme jim naproti!“

„Ne!“ švitořila, zcela zaujata svými hospodyňskými povinnostmi. „Musím zde všechno připravit, taky teplou vodu na vymytí ran. To přece nemohu odejít.“

Trini pozoroval průvod, který se zvolna blížil jako při pohřbu. Není snad strýc mrtev?

Pln úzkosti jim běžel naproti.

Skupina mužů nesla Jeronima na tyčích. Jeden mu držel hlavu se zkrvavenými obvazy na uších a na nose. Jeronimo pohlédl na Triniho, který zůstal strnule stát.

Muži vstoupili mezerou v plotě. Opatrně Jeronima položili.

Zatím uviděla Rosaria malou Juanitu ve své kuchyni. „Copak tady děláš?“

„Tady je teplá čistá voda na umytí,“ zapívalo děvče. „A voda na čaj se už taky vaří. Strýc Jeronimo má jistě žízeň.“

Rosarii vstoupily slzy do očí. Vyzdvihla Juanitu a políbila ji. Ale děvčeti se to nelíbilo. Musí tu přece zastupovat hospodyně. Kopala proto nožkami, aby se dostala zase dolů.

Dva muži přidržovali Jeronima na sedátku, protože se sám ještě neudržel. Mariana mu opatrně, ale rychlými pohyby sňala obvazy. S hrůzou spatřil Trini, jak je zakrvácený strýc znetvořený – bez uší a se strašnou ranou po useknutém nose.

Mariana mu přiložila suché listy a řekla: „Umývat tě nemůžeme. Napřed musíme zastavit krev. Máš bolesti?“

Když Jeronimo otevřel ústa, viděl Trini, že i rty má oteklé. „Ne hlava,“ vypravil ze sebe namáhavě, „ruce a ramena.“

„Ovšem,“ řekla Mariana. „Rosaria připraví teplou vodu, ne horkou! Do té si vložíš ruce. Nelekej se, když ti naběhnou. Pak ucítíš, jak bolest odchází, a najednou zmalátníš. Pak budeš spát. Spánek je zdravý.“

Najednou zástup Indiánů ožil. Po silnici se blížil jeden z hraběcích drábů. Měl boty a kamaše a kolem těla široký

řemen s ohromnou pistolí. Byl to ten, který běhal za Jeronimovou nevěstou. Přicházel k nim se strojenou lhostejností a tvářil se tak, jako by nepozoroval nenávislné pohledy rolníků. „Pán vám vzkazuje,“ procedil skrz zuby, „že máte přijít do práce.“

Indiáni stáli nehnutě a němě.

„Nebo...“ řekl výhružně, ačkoli mu mezi nimi nebylo právě dobře.

Tu Ambrosia odstrčila jednoho muže, stoupla si před drába a změřila si ho pohledem. Nato se obrátila k vesničánům: „Udělejte tady uličku!“ a ukázala rukama, co myslí.

Indiáni se rozestoupili. Na jednom konci uličky stál dráb a na druhé straně seděl Jeronimo s tváří ovázanou čistými bílými obvazy, takže bylo vidět jen oči a ústa. Jeho halena a kalhoty byly celé od krve.

Ambrosia opět pohlédla na drába a natáhla paži směrem k Jeronimovi: „To je vaše dílo! A teď máme my pro vás pracovat? Jdi k svému pánovi a řekni mu: Půda, o které říká, že je jeho, je naše půda, indiánská! Jestli ji chce mít obdělanou, ať tam pošle na práci panské syny, které krmí ve svém domě. Krmí je kukuřicí, kterou nám sebral. Nač mají naši lidé pro něho pracovat?“ Ustala a stále ještě na něho hleděla.

Necítil se ve své kůži. S přihlouplým úsměvem pravil: „Ale ženská! Seberou tě. A vy všichni –“ Nedokončil větu, protože ho nenapadla žádná vhodná vyhrůžka. „Tak do práce, hajdy!“

Zase se nikdo ani nepohnul.

Tu se Ambrosia obrátila k Indiánům. „Copak nikdo z vás nic neřekne? Můžete po tom všem pracovat ještě dál na statku?“ Ukázala na Jeronima. „Snad byste teď nechtěli nastoupit do práce! Včera ho panští syni pověsili a uřezali mu nos a uši. Zítra může přijít na řadu někdo jiný. Nejdřív musí to mladé panstvo pryč, potom můžete vy zase pracovat. To je moje mínění, mínění ženy. Co myslíte vy, jaký je názor mužů?“

„Je to tak!“ zvolal kdosi.

Indiáni, předtím němí, mluvili náhle jeden přes druhého. Nesmýšleli všichni jako Ambrosia.

Jeronimo se na svém sedátku pohnul. Namáhavě povstal. Musili ho podpírat. Pomalu řekl: „Já zde dál nepracuji. To mi nikdo nevymluví. Chcete-li pracovat vy, dobrá, ale já pak musím ještě dnes pryč, protože jsem to řekl před tímhle tím chlapem.“ Chtěl ukázat na drába, ale nemohl pozdvihnout paži, zřejmě ho to velmi bolelo. „A dále, když půjdete pracovat k pánovi, musí i Ambrosia pryč, protože ji jinak zatknou jako buřičku a možná zastřelí. Chcete to? Jestli se nerozhodnete dnes, budete se muset rozhodnout zítra. Pak tu ale už nebudou ti, kdo mají odvalu jako moje matka Ambrosia.“

Sedl si, zemdlen přílišnou námahou a bolestí.

Tu se protlačila dopředu Rosaria. Její slova se překotně hrnula: „Jeronimo nemůže pryč! Jen se na něho podívejte! Žeňte toho chlapa svinským krokem! Co chce v naší vesnici? S takovou cháskou nemáme nic společného!“

„No dobrá,“ odvětil dráb se zlým smíchem. „Ale –“

„Už ani slovo!“ křičeli. Někteří se na něho vrhli. Snažil se odtud co nejrychleji dostat.

„Ale co když panští syni přijdou do vesnice?“ ozval se silný mužský hlas.

Jeronimo znovu namáhavě povstal. Vrávorat poněkud, ačkoli ho podpírali. „Jestli přijdou, odejdeme my z vesnice. Musíme poslat na kopec pozorovatele. Ti budou dávat pozor, jestli přicházejí, a okamžitě nám podají zprávu. Připravte se na to, že budeme muset odejít!“ Vyčerpán sklesl.

Nerozhodně zde ještě postávali. Pak Mariana zvolala: „Teď už zmizte! Vidíte přece, Jeronimo už nemůže! Nemocný potřebuje klid.“

Také Trini potřeboval klid. Juanita ho vedla za ruku domů a mluvila přitom neobyčejně rozšafně. Napodobovala zřejmě tlustou Marianu, jak domlouvá nemocnému.

PAN TORRES Z TEPOTLY

Na prostranný dvůr statku přiválali dva jezdci. Starší vykrmený muž ve vyšivaném statkářském obleku hodil oště svého koně ozbrojenému průvodci.

Z podloubí jim přiběhl naproti jeden z mladých pánů a zvolal: „Ty zde, tatínku?“

„Je hrabě tady?“ otázal se oslovený. Když syn přikývl, pokračoval: „Ihned mě k němu doved!“

Hrabě slyšel hlasitý hovor a vyšel svému hostu vstříc: „Milý sousede, tak naspěch?“

„Ano, bohužel, velmi,“ odvětil návštěvník. „Může být syn přítomen naší rozmluvě? Ať ví, co se stalo v Tepotle.“

„Ovšem. Vstupte, prosím. Kouříte? Mám zde doutníky, které si dávám posílat přímo z Kuby.“

Cizí statkář byl pan Torres, jemuž patřilo bohaté panství Tepotla. Zapálil si a zamyšleně odfukoval kouř daleko před sebe. „Musím se vám zmínit o tom, co předcházelo, pane hrabě. Moji dělníci i ostatní ve vesnici musí nakupovat v mém obchodě na statku. Tak je to zavedeno a bylo tomu tak už za mého dědečka. Teď se moji dělníci zřejmě dověděli něco z těch štvavých řečí, které rozšiřují po městě liberálové. Ti štváči tvrdí, že na velkých panstvích existuje stále ještě nevolnictví, ba dokonce prý otroctví a že obchody přímo na statcích rolníky sprostě okrádají. Místo aby mi byli moji dělníci vděční, že jim dávám práci – vždyť kde by jinak byli? Musili by pomřít hladu! – Hrozí mi stávkou. To jsou ty nové myšlenky z ciziny. Stávka! Naši otcové neznali ani to slovo!“ supěl rozhořčením. „Včera se lidé nedostavili do práce, kromě tří, které potom stávkující večer ve vesnici ztloukli. Dnes mi chtějí Indiáni uloupit zásoby kukuřice – vím to ze spolehlivého pramene. Pravda, nemají zrovna nazbyt, ale loupit! To je přece vzpoura! Ba skoro revoluce! Proto vás prosím, pane hrabě, abyste ještě dnes ke mně přišel se všemi mladými pány. Vždyť jsme je pro takové případy zde shromáždili, když došly zprávy o nepokojích v jiných provinciích. Uvidíme, jestli se Indiáni odváží útoku proti dobře zacílené palbě střelců!“

„Považuji samozřejmě za svou povinnost vám pomoci,“ odvětil hrabě. „Může váš syn oznámit hned svým kamarádům, aby se všichni připravili?“

„Výborně. To mi spadl kámen ze srdce.“

Syn vyrazil z pokoje.

Jeho otec hleděl s úsměvem za ním: „Bujaré mládí! Jak se ten chlapec těší, že jednou něco zažije!“

Hrabě se obrátil k panu Torresovi: „Očekával jsem takové události, a proto jsem předem podnikl patřičné kroky. Pověsili jsme jednoho chlapíka, který rozeštvával mé dělníky, nechali jsme ho viset celou noc uvázaného za paže a uřezali jsme mu uši a nos, jak se to s buřiči dělá. Myslím, že to postačí, aby lidi přešla chuť na podobné podniky jako u vás, milý sousede.“

„Znamenitě!“ řekl návštěvník a vyfukoval labužnický kroužky dýmu z úst.

Vtom se objevil ve dveřích dráb, který byl prve poslán do vesnice. „Tak co?“ otázal se hrabě. „Přišli konečně dělníci?“

„Ne, pane,“ odvětil tiše dráb.

„Jak?“ zvolal hrabě s úlekem. „Pojď se mnou a vyprávěj mi to podrobněji!“

Odešli chvatně z pokoje. Návštěvník foukal dále své kroužky dýmu.

Zkrátka se hrabě vrátil celý rozčilený. „Prokletá situace! Moji lidé kladou jako podmínku své další práce na statku, aby odešli panští synové, jak říkají. Musíme na váš statek, pane Torresi, to je jasné. Co však udělají moji dělníci, odtáhneme-li, jak to žádají? Vždyť to vypadá, jako bych povoloval. Něco takového,“ stáhl chmurně obočí, „je v tomto okamžiku všeobecného vzrušení velmi nebezpečné!“ Vyskočil. „Co mám dělat? Rozhodně pošlu svou rodinu ještě dnes do města.“

DRUHÝ HOST Z TEPOTLY

Jeronimo prospal celé dopoledne a odpoledne se probudil. Opatrně pohnul nejprve nohama. Ty byly v pořádku. Nato si chtěl sáhnout na zápěstí. Ale ramena měl tak rozbolavělá, že mohl pohnout pouze zápěstím. To šlo docela dobře. Měla tedy Mariana pravdu, že bolest přejde. Zvedl se sténaje, protože ho při pohybu zabořila ramena. Mnohem snadněji se mu chodilo.

Potichu vyšel, obešel roh chaty a stanul pojednou před Rosarií. Ulekaně na něho pohlédla: „Ale Jeronimo!“ Když však spatřila, že se mezi obvazy usmívá, a viděla, jak jistě stojí na nohou, zaplavila ji taková vlna radosti, že vychrlila: „Jsem právě se vším hotova. Mám tady placky a také fazole. Chceš hned jíst?“

„Ano, Rosario. Ale řekni mi, poslal pán ještě jednou, aby přišli naši lidé do práce?“

„Ne, o tom nic nevím.“ Naplnila mu hliněnou misku vařenými hnědými fazolemi a dala mu hromadu horkých kukuřičných placek.

Sedl si a jedl. Bylo vidět, že ho každý pohyb namáhá. Po jídle zůstal sedět němý a pohroužený do sebe. Asi také proto, že ho při sebenepatrnějším pohybu paží bolela ramena. Vzhlédl, teprve když se na silnici vynořila skupina mužů.

Také oni ho viděli a prošli kaktusovým plotem na dvůr.

Stanuli před Jeronimem a jeho otec řekl vesele: „Nu, tak už zase můžeš sedět!“

„Ale ne pracovat,“ odvětil Jeronimo. „Stěží pohnu rukou.“

„To ti věřím,“ odpověděl otec. „Poslali jsme zvědy na kopec, jak jsi radil. Za poledne se jeden vrátil a řekl, že hrabě se statkářskými syny odjeli na koních. Mezitím jsme se také dověděli, že hraběnka se svými dětmi nakvap sbalila a v doprovodu dvou drábů odcestovala. Jedou asi do města. Co to znamená?“

Ani Jeronimo tomu nerozuměl. Před chvilkou právě ještě myslel na to, že hrabě se svou tlupou asi něco podnikne proti vesnici. Znají přece pány statkáře. Při každém selském

povstání přepadali vesnice. A stalo-li se, že venkované před jejich příchodem uprchli, všechno zapálili a nelítostně zničili.

„Já tomu klidu nevěřím,“ začal zase Jeronimův otec.

„Kdybychom jen mohli vyzvědět,“ pravil Jeronimo, „kam panští syni jeli!“

„V panském domě je nejžvanivější stará kuchařka Manuela,“ řekla Rosaria.

„Což kdybys tam pod nějakou záminkou zašla, Rosario?“ tázavě se na ni obrátil Jeronimův otec.

Rozhorlila se: „Právě já? Když je tam ten chlap, který číhá jen na to, aby mě jednou zastihl samotnou?“

Všichni uznali, že to není možné. Nepřišli také na žádnou záminku, pod kterou by mohl někdo jít do panského domu a nevbudil přitom podezření. Na ničem se nedohodli a rozešli se.

Tak uplynul tento večer klidně – a noc také. K ránu se rozštěkali psi a po chvíli uslyšel Jeronimo tiché zavolání. Vstal. Pořád ho to ještě hodně bolelo.

„Pojď sem!“ pravila Ambrosia.

Jeronimo spatřil venku kromě své matky nějakého muže se sombreroem. Odvedl noční hosty poněkud stranou. Usedli.

„Jmenuji se Paco,“ pravil cizinec, „a přicházím z Tepotly. Už asi víš, že váš pán přišel včera s celou tlupou statkářských synů k nám na panský dvůr.“

„Tak tam tedy jsou?“ zvolal Jeronimo. „Ale pročpak tam jeli?“

„U nás je zle, ani špetka kukuřice, nikde nic. Když si nepomůžeme, pomřou nám děti a staří lidé! Přitom má pán všechny sýpky plné. Čeká, jen až stoupnou ceny. Teprve pak bude ochoten něco vydat. To proto, aby i ti poslední z nás, co mají ještě vlastní půdu, mu ji museli prodat za několik pytlů kukuřice. Předevčírem jsme se rozhodli, že podnikneme útok na panský dvůr a kukuřici si mezi sebe rozdělíme.“

„Ach tak!“ řekl Jeronimo. „Teď už to nemůžete udělat, protože jsou tam panští synové se svými puškami.“

Paco těžce oddychoval. „My však musíme mít kukuřici! Už to nejde dál! Na koho se obrátit? Tak mě poslali sem.“

„Sem?“ otázala se Ambrosia. „Do čtrnácti dnů to může i u nás dojít k těm koncům.“

„My nechceme nic od Indiána, ale od pána,“ odvětil Paco.

„Potřebujete tedy pomoc našich paží?“ řekl Jeronimo. „Opravdu rádi bychom vám pomohli, ale jak?“

„Máme určitý plán,“ odvětil Paco. „Jsou u vás na panském dvoře ještě nějakí ozbrojenci?“

„Pokud víme, jen dva drábi s pistolemi.“

„Kdybyste zaútočili na váš statek a vzali si zase kukuřici, kterou z vás pán vyždímal, mohli byste panské syny od nás odlákat. Potom zaútočíme my na náš dvůr a přilákáme je zase k nám. Zatím vzkážeme na ostatní statky v okolí, aby to tam udělali taky tak.“

Jeronimo neodpovídal.

Po chvíli mlčení pravila Ambrosia: „Pak statkáři naši vesnici vypálí.“

„Právě proto musíte napřed vesnici opustit a odnést s sebou kukuřici a všechno ostatní. Cožpak nemáte nablízku nějakou horu, kam byste to mohli odnést? Tam je jistě nějaké místo, kde můžete ukrýt zásoby.“

„Máme takové místo, je to velmi dobrý úkryt.“

„Vidíš,“ začal Paco znovu. „Tak vám spálí nanejvýš chýše. Ale hladý nezhyne.“

Opět se odmlčeli. Na východním obzoru se ponenáhlu rozednívalo. „To je těžké rozhodnout,“ řekl konečně Jeronimo. „Nemohu ti na to dát odpověď. Buď s námi půjde celá vesnice, nebo to nejde.“

„Ovšem, je to tak,“ odvětil Paco. V ranním šeru bylo vidět, že má chytrý obličej a že již není zrovna nejmladší.

„Ale to nám pomůže jen tehdy,“ začal opět Jeronimo, „když statkáři –“ nedokončil svou větu.

„Když už se nevrátí!“ odpověděl živě Paco. „Musíme utvořit podobné ozbrojené oddíly, jako je tlupa statkářských synů. Myslíš, že bychom to nedokázali?“

„Ovšem, mohli bychom to dokázat,“ odvětil Jeronimo. „Kdo však přesvědčí naše lidi, že to musí udělat? Je to s nimi těžké. Jsou zvyklí ohýbat hřbet.“

„To máš pravdu.“

Jasnilo se stále víc. Brzy budou lidé vstávat.

„Matko!“ řekl Jeronimo. „S kým promluvíme o tom plánu nejdřív?“

„S tvým otcem. Ale přítel z Tepotly musí zůstat zde, aby to vysvětlil všem.“

„Zůstanu, jestli to myslíte vážně.“

„Myslíme to vážně!“ odpověděla Ambrosia za Jeronima. Paco na ni pohlédl s úžasem.

PORADA

Toho rána bylo ve vesnici jako po vymřeni. Vlastně by lidé byli mohli jít na statek do práce, poněvadž panští syni opravdu odešli, ale jaksi tomu všemu nevěřili.

Zatím se Paco a Jeronimo radili s Ambrosií a s jejím mužem. Trini seděl na bobku za rohem chaty a slyšel všechno, ačkoli mluvili potichu. Paco navrhoval, aby dělníci šli příští den ráno na statek, jako by chtěli zase nastoupit práci, a aby přitom přepadli dráby a odzbrojili je. Potom by mohli v klidu rozdělit kukuřici.

„Nevím,“ řekl Jeronimo, „právě naši dělníci ze statku mají nahnáno. Od těch nečekám, že by se odvážili tvrdě udeřit.“

Umlkli.

Tu pravila Ambrosia: „Vy muži zapomínáte vždycky na nás!“

Tázavě na ni pohlédli.

„Kdopak má největší zájem na tom, abychom měli kukuřici? Ženy, které musí svým mužům vařit!“

„Ty tedy chceš poslat ke statku ženy?“ zeptal se Paco.

„Ne, všichni dohromady tam musí. Muži jsou příliš povolní, když jde o jídlo. My ženy se musíme dožadovat kukuřice a popoženeme už muže. Ale napřed musíme ženám vysvětlit, že pán na statku bude brzo zase žádat kukuřici pro své hrdinné střelce.“

Všichni tři mužové pohlédli na Ambrosii. Pochopili.

„Tak celá vesnice tam půjde. Ale kdo to ženám vysvětlí?“

„To udělám já – a taky Mariana – a snad Rosaria. Promluvíme nejdřív s oběma a pak si rozdělíme chýše.“

Chtěla již odejít, když Paco řekl: „Plán je dobrý, ale musí být proveden rychle. Jinak se na statku něco dovědí a pak by to mohlo být velmi obtížné. Je třeba zabránit tomu, aby se drábi mohli připravit ke střelbě – i když jsou jen dva.“

„Mám nápad,“ řekl Jeronimo. „Měli bychom dráby nějak zabavit, aby nedávali pozor a nevšimli si, až od vesnice půjde tolik lidí.“

„A kdo to udělá?“ zeptal se Paco.

„Dělníci ze statku,“ odvětil Jeronimo. „Zeptají se nejprve, jestli je to pravda, že jsou statkářští syni pryč, a potom, kam odešli. Nato se mohou radit, jestli mají zase začít s prací. Musí neustále mluvit, až bude celá vesnice pohromadě. Dál už pak bude mluvit Rosaria. Ta má dobrou vyřídilku! S tou málem ani já nic nesvedu!“ zasmál se.

Jeho otec potřásl hlavou. „Co to povídáš! Naši dělníci mají najednou vést takové chytré řeči? To žádný z nich nedovede!“

„A ty?“ otázal se Paco Jeronima. „Ty jsi přece panský zahradník. Jdi s nimi a něco tam drábům namluv. To přece dovedeš.“

„Ale ke mně mají lidé ze statku největší nedůvěru,“ odvětil Jeronimo. „Jen se na mě podívej, jak mám hlavu omotanou obvazy. Zdaleka poznají, kdo to přichází, a hned si pomyslí, že jdu proto, abych se pomstil.“

„Ach člověče!“ řekl Paco. „Ovážeš si kolem hlavy šátek a zakryješ si jím ještě půl obličeje. Kromě toho půjdeš ke statku až za ostatními.“

Jeronimo se šátkem na hlavě! Tomu návrhu se všichni čtyři velice smáli. Ale něco takového bylo Jeronimovi zrovna po chuti. Svolil tedy, že si nechá uvázat na hlavu Rosariin šátek a že povede slovo.

Jen Paco z Tepotly zůstal na dvoře. Objevil za rohem Triniho. Rozhněvaně stáhl obočí a zeptal se: „Pročpak tady sedíš? Poslouchals?“

„Já tady bydlím u babičky Ambrosie,“ odpověděl Trini trošku zaraženě.

Mužovy rysy se uvolnily. „To je tvá babička? To se ale

vdávala hodně mladá. Vždyť není ještě vůbec stará. Skvělá žena!“ dodal v zamyšlení. „Chytrá a jistě i odvážná!“

„Babička Ambrosia je moc odvážná!“ řekl Trini svým vysokým hlasem. „Chtěla především v noci odříznout strýce Jeronima, když visel na zdi.“

„Tak?“ řekl Paco a posadil se na zem vedle Triniho. „A co si myslíš, hochu, o svém strýci Jeronimovi?“

Trini se velmi obdivoval strýci, ale nedovedl to vyjádřit slovy. „Uřezali mu uši a nos.“

Paco vycítil ze slov Triniho, jakou úctu má ke svému strýci. Děti často vědí lépe než dospělí, jakou má člověk cenu, pomyslí si.

ÚTOK NA STATEK SAN BARTOLDO

Protože toho rána nikdo nepracoval, rozproudil se ve vesnici brzy čilý ruch. Ambrosia promlouvala k ženám jasně a pomalu, takže i muži s úctou naslouchali. Rosaria pak mluvila zanícenými slovy k dalším ženám, ponejvíce mladším. Připomínala jim, jak zřídili Jeronima. „Jaký to byl hezký chlapec! A jak teď bude vypadat, až sundá obvazy? Takoví jsou páni! Mrzačí nás! Nechávací nás o hladu! Jak dlouho ještě vydržíš s jídlem pro své děti, Pancho? Tak do toho! Žádáme nazpět, co nám pokradli, ti upíři!“

Opět jiný způsob řeči měla Mariana. Ačkoli dovedla dobře mluvit s nemocnými, přece přišla do rozpaků, když měla před sebou ženy. Div neplakala hanbou, když uvázla uprostřed věty a nevěděla, jak dál. Nikdo se tomu nesmál. Rozuměli jí i tak. Bylo dokonce pozoruhodné, jak právě její neobratné zápolení se slovy burcovalo ženy k obzvláštní rozhodnosti.

„Pojďme pro své muže!“ pravila jakási žena zachmuřeně. „Jdem! Ale děti zůstanou zde!“

Zástup žen se shromažďoval na silnici. Ženy volaly do dvorů: „Pojďte s námi! Snad nezůstaneš stranou? Kdo nepůjde s námi, nic nedostane, až budeme dělit kukuřici!“

Paco, posel z Tepotly, viděl, jak se lidé vynořují za živými ploty kaktusů a pomalu se stahují k východu z vesnice.

Trini k němu vzhlédl. „Strýčku, já vím o místě, kde všechno dobře uvidíme!“

„No tak mě tam doved!“

Sli zpovzdáli za houfem vesničanů, který se téměř ztrácel v mračnu prachu. Před kopcem odbočil Trini k místu, odkud se díval předevčírem na uvázaného strýce.

Začátek dlouhé řady Indiánů zamířil již k bráně statku a zmizel v ní. Slyšet nebylo nic. Pojednou výstřel!

„Kdo to vystřelil, strýčku?“ zeptal se Trini.

„Tiše, hochu! Neslyšíš něco?“

Byly to zřejmě hlasy mnoha lidí. Hned nato zakňučel pes a něco těžce zarachotilo.

„Hochu!“ řekl Paco vlídně. „Jdi domů! Odtud už trefím sám.“

„A musím?“ zeptal se Trini.

„Ano, musíš. Tohle není pro tebe.“

Trini se obrátil a loudavě se vracel. Byl velmi zklamán, že má jít zpátky. Paco si hledal cestu v kamenité pustině s ostnatými rostlinami. Dostával se vpřed jen pomalu.

Ale co to je? Tam uhání tryskem nějaký jezdec.

„Jede směrem k Tepotle,“ bručel si Paco. „Jisté je to jeden z drábů. Ohlásí asi svému pánovi, co se zde děje. Musím tam taky! Naši lidé musí vědět, co se tady stalo. Ale co to vlastně bylo?“

Pospíchal co nejrychleji.

Z brány statku vystoupili Indiáni. Na ramenou nesli nějaká nosítka, na kterých ležel člověk. Byla to žena. Byl již dosti blízko, takže skupinu rozeznal. Nyní se dostal také na vyšlapanou stezku a mohl přidat do kroku.

Cím víc se blížil ke statku, tím zřetelněji k němu doléhala směsice hlasů. A brzy spatřil bránou, jak lidé chvatně přebíhají sem a tam. Na schodech k panskému domu stáli Indiáni a rozbíjeli o zem nádoby. Vpravo někdo vydával kukuřici. Tam bylo vidět také hlavu Jeronimovu s bílými obvazy a s černou křtící vlasů.

Mluvil prudce se svým otcem: „Ať to všechno rozbijí! K čemu jsou nám ty věci?“

„A co když se pán vrátí?“ zvolal vyčítavě nějaký dělník ze statku. „Pomstí se nám!“

„Než k tomu dojde,“ odpověděl Jeronimo, „bude vydrancován statek v Tepotle!“ Obrátil se na Paca, který právě přistoupil: „Je to tak? Dokážete to i v Tepotle?“

Paco si hned s podivem povšiml zvláštního výrazu Jeronimových očí. Vzrušilo ho snad tolik dobytí panského dvora? Odpověděl: „Nenecháme vás na holičkách. Jdu domů. Ve chvíli, kdy se váš hrabě se svými ozbrojenými mladíky vydá sem, podnikneme útok na statek v Tepotle. Vždyť čekáme jen na to. Nesmíme teď ani chvilku nechat pány na pokoji. Ale než odejdu, musím s tebou ještě mluvit.“

„Teď ne!“ odvětil Jeronimo tak příkře, že nad tím Paco až užasl.

Jeronimo však hned pokračoval: „Jen se podívej! Jsou zde lidé, kteří nechtějí pochopit, oč tu jde. Chtějí chránit majetek pánů. Když ale nezničíme všechno, pán se nám tady zas usadí. Ale nesmí tu najít už nic: ani postel, ani střechu, ani zrnko kukuřice, ani kuchyň, zhola nic!“

„Jsi celý rozrušený,“ řekl Jeronimův otec. „Chápu tě, když ti zabili Rosarii. Ale –“

Teď Paco porozuměl, proč má Jeronimo takové oči. Jeho návrh však byl správný. Proto pravil rozhodně: „Tady je možné jen jediné: obrátit statek v popel. Odneste kukuřici a všechno zapalte! Jinak vás dá zítra hrabě všechny postřílet!“

Pohlédli na něho. Kolem všichni křičeli a mluvili jeden přes druhého. Nato řekl Jeronimův otec klidně a jasně: „Má pravdu. Musíme panský dvůr spálit.“

Paco se znovu otázel Jeronima: „Mohu teď s tebou mluvit?“

„Ano,“ odvětil Jeronimo a poodešel s ním stranou, nevzpíraje se již.

Na zemi ležel muž v botách a vysokých kamaších. Byl mrtev.

„Kdo je to?“

„Dráb,“ řekl Jeronimo a odvrátil oči. „Chlap, který zastřelil Rosarii. Nenáviděla ho a žádala na něm zhurta kukuřici pro vesničany. Vytáhl pistoli a zastřelil ji.“

„A co ty teď uděláš?“

Jeronimo divoce odpověděl: „To nevím!“

„Pojď se mnou!“

Jeronimo na něho ze svých ob vazů užasle pohlédl. „A proč?“

„Nebezpečí je velké. Páni jsou zlí! Musíme jednat dřív než oni. Jakmile se obrátí sem, musí hořet statek v Tepotle! Když se vrátí tam, musí se lidé zmocnit jejich statku v sousední vesnici. K tomu je však potřebí někoho, kdo viděl, co se odehrálo zde, a kdo dovede taky mluvit. Tobě uřízli uši a nos. Na tvá slova lidé dají!“ Odmlčel se, a když Jeronimo neodpovídal, pokračoval: „Všichni rozumíme tvé bolesti. Ale

chceš jí úplně podlehnout? Nebo chceš udělat něco pro to, aby se nic takového už nikdy nemohlo opakovat?“

Jeronimo zdvihl hlavu. „Pracovat se svými vymknutými pažemi ještě nemohu. Půjdu s tebou.“

NOČNÍ STŘELBA

Při příchodu na statek Tepotlu rozdělili oba pánové ozbrojené mladíky na nejdůležitější místa velké obdélníkové budovy. V poledne směla jen část opustit svá místa, aby se najedli. Potom přišli na řadu druzí. „Zdá se, že vesnice spí,“ pravil pan Torres hraběti. „To je velmi podezřelé. Znovu jsem se od zvěda dověděl, že Indiáni chtějí dnes po setmění podniknout útok, a znám jejich plán. Mají to dobře vymyšleno, ale nás nenapálí!“

Nevěděl, že tento špeh, jeden z jeho drábů, si počínal ve vesnici hloupě. Všichni hned poznali, že přišel vyzvídat. Nedůvěřovali mu a odpovídali mu jednoslabičně. Tak uplynulo mnoho času. Hned na počátku těchto rozhovorů rozběhl se jeden z výrostků k svému otci a vyprávěl mu o špehovi.

Otec chvíli uvažoval a konečně řekl: „Hochu! Dovedeš se přetvařovat?“

„To dovedu!“ odpověděl chlapec a čekal s napětím, co mu otec řekne. Měl pro něho zřejmě velkolepý úkol.

Zatímco byl chlapec zasvěcován do svého úkolu, potloukal se špeh po vesnici a obracel se tu na jednoho, tu na druhého, aniž se však co dověděl o záměrech Indiánů. Konečně se vydal na zpáteční cestu. Musil jít kolem velkého pole agáve, které rozprostíraly doširoka dužnaté, ostnaté listy. Bylo to pánovo pole. Z agáve se připravoval kvašený nápoj pulque a kořalka tequila. Výnos z prodeje obou nápojů byl jedním z hlavních zdrojů pánových příjmů.

Náhle se vztyčil za jednou agáve indiánský výrostek. Byl prostovlasý. Špeh se ulekl a sáhl po pistoli. Chlapec mu však dával znamení, aby přišel k němu. Poněkud nedůvěřivě vkročil zvěd na pole a zeptal se zhurta: „Co chceš?“

„Nic špatného!“ odpověděl hoch. „Jenom nikomu neříkejte, že jsem vám něco pověděl!“

„Copak mi chceš říct?“

„Rád bych se stal u pána taky něčím takovým, jako jste vy. Máte takové krásné kalhoty a boty s ostruhami!“

„Nikoho nepotřebujem!“ odpověděl špeh nepřátelsky.

„Teď možná ne, ale později. Když vám řeknu něco důležitého –“

„Copak?“

„A nedoví se to nikdo, že jsem s vámi mluvil? Ve vesnici,“ ukázal tam prstem, „mě zabijou, když se to doví!“

„No, tak už ven s tím. Oč jde?“ Špeh se začal o věc zajímat. Chlapec se rozhlédl na všechny strany a zašeptal špehovi: „Lidi vám neříkají pravdu. Slyšel jsem to tam ve vesnici. Dnes v noci, jakmile se setmí, chtějí podniknout na statek útok. Přijdou ze tří stran.“

Špeh si dal plán přesně vysvětlit a poplácal potom chlapce po rameni. „Když se ukáže, žeš mluvil pravdu, pak snad bude možno s pánem promluvit, aby tě přijal do služby.“

Špeh byl velmi spokojený, že přinese svému pánovi nějakou zprávu. K poledni se setkal v agávovém poli znovu s mladíkem. Ten mu teď ještě sdělil, že vesničané mají v úmyslu dát před bránou znamení zvonkem, aby tam přilákali obránce. Útok však bude zatím proveden na dvou jiných místech, vniknou dovnitř poškozenou zdí a postranní brankou.

Takové byly špehovy zprávy. Oba pánové prohlédli ještě jednou stanoviště stráží a důrazně připomenuli mladíkům, že za žádných okolností nesmějí místo opustit, ať se děje cokoli.

Když se hrabě vracel k panskému domu, uviděl tam stát koně. Poznal, že je to kůň z jeho statku. Nebyl osedlán a leskl se potem.

„Něco se stalo!“ řekl rozčileně majiteli Tepotly. „Někdo z mých lidí sem přijel v takovém chvatu, že ani neosedlal koně.“

Zatím se již přihnál dráb. „Pane, drancují vám statek!“

„A vy jste nestříleli?“

„Margarito ano. Za to ho zabili. Já jsem už nemohl vyndat

pistoli. Muži se na mne vrhli, sebrali mi ji a potom mě pustili.“

Hrabě na něho upíral vytřeštěný pohled. „Mohu dostat polovinu mladíků?“ otázal se rozčileně pana Torrese.

„Milý hrabě,“ odvětil Torres, „uvažte sám: posel potřeboval nejméně hodinu, aby sem dorazil. Než se s mladíky dostanete na svůj statek, uplynou zase celé hodiny. Zatím si tam lidé zchladí žáhu. Tam nezachráníte nic, a zde bude zatím boží dopuštění!“

Hrabě zařal zuby a šel se svým hostitelem do domu. Usedl do lenošky a nervózně kouřil.

Kvečeru dal pan Torres přinést strážím z panské kuchyně horké mléko se silnou kávou a k tomu pečivo. Strážže totiž nesměly opustit svá stanoviště. Mladíci byli unaveni dlouhým stáním a rozčilení očekáváním nastávajícího boje. Někteří do sebe vlili mléko s kávou, jiní je nechali stát.

Čím víc se stmívalo, tím napjatěji vyhlíželi ven. Oba pánové si přehodili pušky a sestoupili po schodech na dvůr.

Statkářova paní šla spěšně do kuchyně a rozčileně poručila, aby zhasli světlo. Nyní sedělo všechno služebnictvo potmě. Někteří se velice báli vesničanů. Jedna mladá Indiánka plakala.

Tu uslyšeli zvláštní zvuk. Někdo asi klinkal hliněným zvonkem, jaké se vyráběly v této krajině.

Statkář řekl na dvoře svému hostu: „Slyšíte? To je znamení k útoku. Souhlasíte-li, mohli bychom jít k poškozené zdi. To je nejohroženější místo.“

Kráčeli podél zadní zdi stáje a přišli ke strážím, které čekaly s puškami připravenými ke střelbě. Byla velká tma.

Pojednou výstřel.

Ještě jeden.

Koldokola třaskaly rány z pušek.

„Viděl jste něco?“ zakřičel pan Torres na jednoho mladíka, aby mu bylo při tom rámusu rozumět. Mladý muž vystřelil. „Viděl jste něco?“ křičel na něho znovu pán.

„Tam se něco pohnulo!“ zvolal na něho mladík a nabíjel chvatně pušku.

Také pan Torres a hrabě stříleli.

Hrabě vystřílel celý zásobník a teprve pak si uvědomil, že vůbec nemá nábojový pás.

Praskot palby neustával.

„Pane hrabě, pane hrabě!“ křičel někdo.

„Co je?“

Přiběhl kvapně dráb, který přinesl zprávu o drancování na statku San Bartoldo. „Pane, tam, směrem k San Bertoldu, je na nebi rudá zář.“

„Odkud je to vidět?“ křikl na něho hrabě za třaskání výstřelů.

„Tamhle!“

Běželi, jak nejrychleji to v temnotě šlo, k panskému domu a po schodech nahoru na plochou střechu.

Ano, tam nad výšinou bylo vidět matnou červenavou zář.

Hrabě se tam strnule zahleděl a snažil se namluvit si, že to není jeho statek. Sotva postřehl, že střelba z pušek slábne. Teprve když bylo téměř úplné ticho, sestupoval pomalu po schodech dolů. Šel na dvůr. Aspoň zde byl útok odražen, pomyslně si.

Slyšel vzrušený rozhovor.

„Ale někdo přece musí jít ven,“ ozval se vztekle hlas pana Torrese, „a musí se podívat, neleží-li venku mrtví a ranění!“

„Já ne!“ pravil nějaký mladý hlas. „Nemám už ani jediný náboj.“

„Já taky ne,“ řekl jiný poněkud klidněji. „Všichni u nás se úplně vystříleli.“

„Proboha!“ odvětil statkář. „Co když Indiáni znova zaútočí!“

„Máme přece dýky,“ odpověděl jeden.

„Prosím tě, co s dýkami?“ vmísil se jiný. „S těmi přece moc nenaděláš. Stačí, když na nás půjdou s dlouhými tyčkami!“

Stáli na dvoře bezradní. Nemělo už smysl obsazovat bez střeliva stanoviště.

Teprve nyní zpozoroval pan Torres vedle sebe hraběte. „Kam jste se najednou ztratil? Měl jsem už obavy, že se vám něco přihodilo!“

Hrabě zaváhal a potom pravil: „Zdá se, že můj dům hoří.“

Všichni se k němu otočili, ale viděli jen nejasný obrys jeho postavy.

„Aspoň zde dostali Indiáni tak na pamětnou,“ pokračoval tiše a v jeho hlase jako by zazněla ukojená pomstychtivost, „že se tak hned neodvází v kraji zas něco podniknout. Vesnice San Bartoldo musí můj dům zase postavit – i kdyby při tom zdechla polovina lidí!“

Kráčel pomalu ke schodišti, vystoupil po něm a zavolal shora dolů: „Milý pane Torresi, nemohly by být teď zase zažehnuty lampy? Vypadá to tu opravdu příliš bezútěšně!“

CESTOU DO TEPOTLY

Paco, posel z Tepotly, se vydal s Jeronimem na cestu. Večer přišli do údolí, nad nímž se vpravo zdvíhala výšina.

„Odtud,“ řekl Jeronimo, „se můžeme ještě naposledy podívat na San Bartoldo.“

Stoupali do příkrého, téměř holého svahu a brzy byli nahoře. Pak se obrátili. V dáli za nimi těžce visel černý kouř.

„Hoří to důkladně,“ řekl Jeronimo. Byl dnes zamklý. Panské sídlo se obracelo v popel. Avšak také jeho vlastní život byl zničen, všechno, co si tak toužebně přál do budoucnosti, manželství s Rosarií, děti, které měl tak rád – to vše bylo provždy ztraceno. Zbývá jen nejistá budoucnost. Bude ještě někdy pracovat jako zahradník? Rozhodně už ho žádný statkář nikdy nepřijme. Vždyť právě proto páni uřezávali Indiánům uši a nosy, aby byli na celý život poznamenáni jako buřiči.

Odvrátili se od záře ohně a brzy už nic z něho neviděli. Setmělo se.

Paco myslel na svou vesnici. Bylo dobré, že si každý vzal celou hromadu placek. Ze všech chýší v San Bartoldu přišly před jejich odchodem ženy s trochou jídla. Bylo to rozloučení se znetvořeným Jeronimem a snad také uctění památky mrtvé Rosarie, která přece padla za to, aby měla vesnice až do příští sklizně dost jídla.

Náhle oba zbystrili pozornost: výstřely. Střelba z pušek!
Paco pravil vyděšeně:

„Tak naši lidé přece podnikli útok! Ale proč jen? Copak nemohli počkat?“

Spěchali dál, zakopávající sandály o kameny.

Těch mrtvých! pomyslí si Paco. Ti padlí už aspoň nic nevědí, ale zato ti druzí! Kdo jim dá jíst, když tam tak leží v bolestech? Teď už se útok na statek nepodaří! Po takovém krveprolití! Už nikdy!

Přestože byla chladná noc, zpotili se. Palba z pušek záhy ustala. Rychlá chůze působila Jeronimovi bolest.

Už viděli střechu první chýše jako stín na obloze, a přece neslyšeli ani křik, ani nepozorovali ve vsi žádný rozruch.

Paco byl rozčilen. Zahnul kaktusovým plotem na dvůr. Naprostý klid ho vylekal ještě víc. „Je tady někdo?“ zeptal se tiše.

„Ach, ty, Paco!“ odpověděl zvučný mužský hlas. „Jaká je to zár? Jdeš přece odtamtud?“

„Co se tu stalo?“ křičel Paco. „Proč jste útočili? Vždyť jste říkali, že s tím počkáte!“

Tu se najednou z hlubokého stínu kuchyně rozesmálo plno hlasů.

„Nikdo neútočil. Nejstarší syn Benjamínův namluvil pánovu špiclovi, že chceme dnes po setmění přepadnout statek. Řekl mu, že znamením k útoku bude klinkání malého hliněného zvonku před bránou. Pak tam šel sám vyzvánět. Říkáme mu teď už jen Zvoník. Ještě jsem mu povídal: To je dětinský nápad! – Ale co myslíš, že se stalo? Hoch tam ještě stojí se zvonečkem a vtom spustí střelba. Nevíme, co do těch panských hrdinů vjelo! Sám ďábel jim asi něco nabalamutil. Emilio zas říká, že to svatý Vít jim ošálil smysly. Přitom tam nebylo od nás ani živáčka, kromě Benjamínova syna ovšem, Zvoníka. Ten se chudák důkladně vylekal! Ale nezasáhli ho. Tady sedí vedle mne a směje se. Dobře to provedl, co? No, napřed jsme se taky nesmáli, protože jsme nechápali, co se děje. Smáli jsme se teprve později. A teď se směje celá vesnice – ačkoli už nemáme co jíst. Vyřídils něco? Jaká je to tam zář?“

„Hoří statek San Bartoldo,“ odvětil Paco. „Když panští mladíci odjeli, zmocnili se ho vesničané a kukuřici si rozdělili.“

„Co?“ zakřičel muž v temnotě. „Oni mají kukuřici? Jestlipak tam teď pán ze San Bartolda se svými panáčky odtáhne? To musíme hned rozhlásit po vesnici. Pojď, Paco, ať tě obejmú! A kdo je tohle? A proč má ovázanou hlavu!“

„Panští synové mu uřezali uši a nos; to on vedl vesnici k útoku na statek.“

„Bratře!“ řekl muž. „Buď vítán v naší vesnici! I kdyby zbylo u nás jen jediné zrnko kukuřice – dáme je tobě!“

TLUPA SE ROZPRCHLA

Čím více postupovala noc, tím větší neklid se zmocňoval mladíků na statku v Tepotle. Vcelku sice setrvali na svých

místech, avšak pokládali to vlastně za zbytečné. Vždyť většinou neměli už ani jedinou patronu. Stále a stále vystupovali po dvou nebo po třech na střechu panské budovy podívat se na San Bartoldo. Zář neslábla.

„Chtěl bych domů,“ řekl jeden z nich. „Tady už nejsem nic platný. A teprve až se vesničané dozvědí, jak lehké bylo dobýt San Bartolda – co potom? U nás je pět drábů. Pak můj otec. Když já se vrátím... Máme ještě střelivo – sedm pušek postačí, abychom rolníky zadrželi.“

„Ano, to postačí,“ odpověděl jiný. „Ale co když nám vláda toho Madera vpadne do zad? A proti stávce zemědělských dělníků střelením málo pořídíš.“

„Pojďme dolů!“ řekl třetí. „Třesu se zimou. Včera v noci jsem stál na stráží a dnes zase. Jsem unavený, že sotva stojím na nohou.“

Konečně se rozednívalo. Na všech stanovištích vyhlíželi, neleželi-li před bránou nebo před zdí mrtví. Zatím neviděli nic. Jakmile se na obzoru objevilo slunce, přišli k bráně také oba statkáři. Nebylo vidět nic. Poslali ven dva dráby, aby prohledali krajinu.

Oba pánové se posadili k snídani. Nemluvili takřka. Nechtěli si doznat, že také oni stříleli do prázdna a že svou municí nesmyslně vyplýtvali.

Drábi se brzy vrátili. Našli pouze jedinou věc: střepy zvonku, kterým Indiáni včera večer zvonili před bránou. Statkář třesl oči na střepiny v drábově dlani. Na to tedy tak hloupě nalítli!

K poledni vzplanul prudký rozhovor. Statkářští synové chtěli domů.

„Ale to přece nejde!“ zvolal pan Torres. „Vždyť zdejší Indiáni čekají jenom na to, až odejdete. Máme už pouze tři náboje! Odejdete-li, musím já se svou rodinou také pryč!“

„A jak vám pomůžeme?“ zeptal se jeden z mladíků. „Já aspoň už nemám ani jednu patronu. Ale u nás doma střelivo ještě máme.“

„A vrátíš se, až si vezmeš střelivo?“ Mladý muž váhal s odpovědí. Potom řekl: „Já? Sám touto krajinou plnou povstalců?“

Statkář se obrátil na hraběte, hledaje u něho pomoc.

Ten pravil tiše: „Když jsem uviděl této noci zář ze svého hořícího statku, uvažoval jsem o mnohém. A nadto jsme ráno shledali, že jsme stříleli pánubohu do oken. Také ve městě je třeba leccos zařídit. A moje rodina je už tam. Nezazlívejte mi, prosím, když odtud se svým posledním ozbrojeným mužem odjedu.“

„To je tedy konec!“ řekl pan Torres a šel ke své ženě, která seděla v lenošce a upírala na něho strnulý pohled. „Slyšelas, Carloto? Dej sbalit! Před setměním musíme být pryč.“

Hrabě se velmi obřadně rozloučil se svými hostiteli, vyšel na dvůr a vsedl na koně, kterého mu dráb držel.

Beze slova vyjžděli oba z brány. Cesta do města vedla nedaleko San Bartolda. Visel nad ním černý mrak dýmu.

V ohbí cesty spatřili statek. Vyšlehovaly z něho ještě ojedinělé plameny. Jinak tu stoupal již jen dým. Hrabě tam vrhl krátký pohled a jel dále.

Na druhé straně pozoroval kdosi jiný, jak to doutná a kouří. Byl to Trini. Seděl pod agáve a hleděl na zeď, na níž viděl před několika dny viset strýce Jeronima.

Jeronimo stál v cizí vesnici. Obvazy kolem jeho hlavy již pozbyly své bělosti. Mužové, ženy a děti – všichni byli shromážděni těsně kolem něho a naslouchali jeho vyprávění o tom, co se událo v San Bartoldu a v Tepotle. Že se panští synové rozprchli na všechny strany, to dosud nevěděl.

DRUHÝ DÍL

ZAHRADA

U ZŘÍCENINY STATKU

MANUELINO TLACHÁNÍ

Po spálení statku se nedělo v San Bartoldu už nic zvláštního. Jen v sousedství chýše Triniho dědečka a babičky nastala změna. Matka malé Juanity zemřela a Juanitin otec vzal do své chýše na její místo starou kuchařku Manuelu. Ona jediná z hraběcího služebnictva zůstala ve vsi. Správce i všichni drábi byli pryč. Jednoho z drábů, jak víme, utloukli vesničaná, když zastřelil Jeronimovo děvče.

Nikdo Manuele nevyčítal, co se stalo. Vždyť ona sama se obviňovala tak vydatně, že nikdo neměl chuť její nekonečné tlachání ještě prodlužovat.

„Pane na nebi!“ bědovala. „Proč jsem jenom pánovi řekla, že Jeronimo chtěl pepřovým luskem hraběnku očarovat! Pak by nebyl hrabě dal Jeronima pověsit! A já stará hloupá ženská nepřijdu na to, že mužští nikdy takové čary nedělají! Teď ponesu tuto vinu v sobě po celý svůj život. Páter Felix mi při zpovědi taky ještě řekl, že to není žádná vina. Moje vina prý je to, že nevěřím rádně ve svatou církev. Čarování, říkal, to je ďáblovo našeptávání. To prý si lidé jen vymyslili. Já jsem teprve později přišla na to, že tu není něco v pořádku. Čarodějnice, která to položila do květináče, přece chtěla, aby někdo uvadl a uschl jako list. Ale kdo ví, jestli to měla být hraběnka! Já myslím, že se čarodějnice chtěla mnohem spíš pomstít hraběčině komorné. Tu nadutou osobu všichni nenáviděli. A pak mi ještě jedna věc vrtá v hlavě: Kdo to vlastně provádí takové čary? Vždyť já jsem tu komornou taky nemohla vystát, ale kdo by chtěl, aby proto uschla jako list? Jaká to musí být zlá osoba, která tropí takové záludné kousky!“

Juanita naslouchala s Trinim tomuto proudu řeči. Manuela tlachala o všech lidech, které znala, a probírala jejich vlastnosti. Chtěla přijít na to, kdo za tím čarováním vězí. Triniho zpočátku tyto řeči zajímaly. U nich doma se

totiž tak nemluvílo. Rád by se byl zeptal babičky Ambrosie, jak to vlastně s tím čarováním je. Ale už při pouhém pomýšlení na to se zarazil. Cítil k ní nesmírnou úctu. Dříve viděl jen její strohost a srovnával její uzavřenost s laskavou vlídností prababiččinou. Avšak to, jak se starala o strýce Jeronima a jak dala dohromady celou ves proti statku, zapůsobilo na něho mocným dojmem. Až povyroste a zesílí, chtěl by být také takový pevný a čestný. Ale ptát se jí, jak je tomu s tím čarováním, to dobře nešlo.

Nevydržel však Manuelu pořád poslouchat. Myšlenky mu odbíhaly.

„Pověz mi, teto Manuelo, co vlastně dělají pánovi drábi teď, když už nemohou křičet na lidi na našich polích?“

„Co já vím!“ odpověděla. „To jsou špatní chlapi! A k tomu ještě hloupí! Ve městě takové dráby nemohou potřebovat. Jeden z nich však sloužil pánovi také jako pistolero.“

„Co je to pistolero?“

„Velcí páni mívají mezi sebou všelijaké spory. A jeden pán se lehce zbaví druhého, když si na něho najme vraha! Právě proto chodí vznešení páni ve městě jen s ozbrojenými průvodci. Ti mají za pasem pistole. A proto se jim říká pistoleros. Také ve voze sedí proti pánovi vždycky jeden nebo dva.“

„Tím bych se nikdy nechtěl stát!“ řekl Trini.

Manuela se zasmála. „Ba, je to špinavé řemeslo. Co ti se napáchají všelijakých špatností!“

„A ty si myslíš, teto,“ zeptal se Trini, „že z drábů, kteří odtud odešli, budou teď pistoleros?“

„Možná, nebo vojáci.“

„Je vojenská služba taky takové špinavé řemeslo?“

„Ach dítě! Na co na všechno ty se neptáš! Z naší vesnice se ještě nikdo nestal dobrovolně vojákem. Strčili je do vojska, protože se nelíbili pánovi nebo správci.“

Trini náhle vstal.

„Kam jdeš?“ zeptala se Juanita svým vysokým hláskem.

„Ven,“ odpověděl Trini a spěšně odběhl.

Zastavil se teprve za vesnicí a také se zeptal: Kam? Sám to nevěděl. Něco ho znepokojovalo – snad to, že poprvé slyšel něco o lidech ve městě. Představoval si bezcitného hraběte a

hraběnkou se sešpuleními ústy a pistoleros a vrahy a Indiány, kteří se musili stát vojáky. Ale zneklidňovaly ho i jiné věci. Vždyť také ve vesnici nebylo něco v pořádku a on nechápal, co vlastně. Zdálo se, že všichni o něčem přemýšlejí a že jsou nespokojeni.

PAN TORRES SE RADUJE

Statkář Torres se právě chystal se svým synem odcestovat, když tu přijel posel z hlavního města provincie a odevzdal mu zapečetěné psaní.

Pán s ním šel do svého obývacího pokoje a otevřel je. Sdělovali mu, že nový prezident Madero počínání rolníků neschvaluje. Jsou nevzdělaní, řekl prý, a žijí jako barbaři. Pokud jsou jejich požadavky oprávněné, mají být prozkoumány. Je však třeba co nejostřeji odsoudit, že nečekají na rozhodnutí a sahají hned k násilí. Statkářům se tedy doporučuje, aby především odstranili křiklavé nespravedlnosti a uklidnili tak pobouřenou mysl Indiánů. Neustanou-li konflikty ani pak, ať obě strany sdělí písemně svá stanoviska, aby poměry mohly být urovnány shora.

Pan Torres rychle vstal ze židle, a zavolal syna.

Mladý Torres vstoupil. Byl nejistý, a přece již domýšlivý jako budoucí velkostatkář.

„Posad' se,“ řekl otec. „Právě jsem dostal dopis, který mi ukazuje naše postavení v úplně novém světle.“

„Je to ještě horší?“

„Ne, naopak. Musíme Indiány zadržet. Dejme jim za nízkou cenu trochu naší kukuřice, abychom získali čas.“

„Otče!“ přerušil ho mladý muž a zavrtěl prudce hlavou. „Indiáni nemají peníze. Jak zaplatí kukuřici?“

„Ach tak!“ odvětil pan Torres. „Jak to tedy udělat? Ano, už to mám! Navrhne jim, že jim kukuřici vydáme hned a že si svůj dluh mohou odpracovat. Vyjednávat s nimi budeš ty!“

„A proč já?“

Pan Torres se zasmál. „No, já snad? Vždyť víš, jak mi říkají!“

„Ano, upír,“ odvětil syn.

Otec se rozzlobil. „No, opakovat to právě nemusíš. Dost na tom, když si to jen pomyslíš. Ale k věci! Pozveš sem několik vesničanů k jednání a řekneš jim, žeš mě přemluvil, abych přenechal dělníkům na statku a rolníkům lacino kukuřici, protože víš, jak nutně ji potřebují. Buď vlídný a povolný!“ Pohlédl zpytavě na syna.

Ten sklonil hlavu a pravil s posupnou tváří: „Raději bych do nich střílel!“

„Ale hochu, k tomu nemáme dost sil, aspoň teď ne. Řeknu ti, co bude dál. Budou-li chtít ještě později něco, prohlásíme, že nám vláda zakázala dělat další ústupky a že si rolníci musí podat své požadavky guvernérovi písemně.“

Pan Torres se dal do smíchu, vyskočil a pobíhal spokojeně po pokoji. „Ať si to formulují písemně! Uvidíme, kam se s tím dostanou. Nikdo ve vesnici neumí ani číst, ani psát! To je skvělé! Opravdu, vláda přišla na báječnou myšlenku! Ten prezident Madero, to liberální prase, to je pravý poklad!“ Smál se bezuzdně, běžel ke dveřím a volal do kuchyně: „Přineste tequilu a dvě sklenice!“ Obrátil se zase k synovi. „To musíme zapít. Báječné! Včera jsme si ještě mysleli, že se na nás všechno hrouť, a ejhle – máme tady takové krásné východisko!“

VESNIČANÉ Z TEPOTLY USTOUPÍ

Paco, kterého poslala vesnice Tepotla pro pomoc do San Bartolda, šel velmi znepokojen na konec vesnice k starému rolníku Panchovi. Ten právě brousil srp na kukuřici.

„Kmotře,“ řekl, „panští synové jsou pryč a pán poslal ze strachu svou ženu do města. Proč teď nechcete podniknout útok na panský dům? Chtěli jste to přece udělat a teď už tam nemají mnoho zbraní.“

„No, víš, Paco,“ odvětil Pancho, „byl u mne farář. Říkal, že

je to vlastně docela správné, že nechceme zahynout hladem. Avšak žádáme-li spravedlnost, musíme být také sami spravedliví a nesmíme sahat na cizí majetek. Majetek je posvátný. Tak stojí psáno již v bibli, a proto na pánovu kukuřici nesmíme vztáhnout ruku.“

„Ale naše děti smějí pomřít hladu!“ řekl Paco rozčileně. „A to jenom proto, že nás pán chce vyhladovět, aby se zmocnil naší poslední půdy!“

Pancho uvažoval. „Ty, Paco,“ řekl konečně, „patříš už k těm mladším. Vy už neznáte ponaučení našich starých lidí. Můj dědeček vždycky říkával: Nechceme nic než spravedlnost. Chceme, aby pán k nám byl spravedlivý. Proto musíme být my spravedliví k němu.“

„Jako bych ty řeči nikdy nebyl slyšel!“ řekl Paco. „Ale –“

Brankou v živém plotě vstoupil pánův dráb. Byl zřejmě na rozpacích. Řekl: „Dobrý den, Pancho.“

Oba vesničané se podivili. Ještě nikdy jim dráb nepopřál dobrého dne. Opětovali pozdrav a čekali, co jim oznámí.

„Přicházím od mladého pána,“ řekl, „a mám vyřídit, že by chtěl mluvit s někým z vesnice, s jedním nebo s několika.“

Oběma se to zdálo podezřelé. Chce je mladý pán vlákat do dvora, aby je pak uvěznil a tak přinutil vesnici k povolnosti? „Proč s námi chce mluvit?“ otázal se konečně Pancho.

„Mladý pán přemluvil starého pána, aby vám prodal lacino kukuřici. O to jde.“

Starý Pancho pohlédl uspokojeně na Paca. Ten však Opětoval jeho pohled zachmuřeně.

„Nepůjdeš tam se mnou, Paco?“ zeptal se Pancho.

„Tak to nejde,“ odvětil Paco mrzutě. „Nemůžeme vyjednávat za vesnici, když nás vesnice nevysílá.“

To Pancho uznal. Zrozpačitěl. „Ano, Paco, ale co řekneme poslovi?“

„Pošleme někoho ke statku,“ odvětil Paco, „rozhodne-li tak vesnice.“

Dráb se beze slova otočil a pomalu se po silnici vracel. Měl strach, že se na něho pán osopí za to, že nepřináší závaznou odpověď.

Oba pánové, starý i mladý, seděli pod podloubím v

amerických houpacích židlích z ohýbaného dřeva, kouřili a očekávali svého posla.

Dráb si počínal před panstvem ještě nemotorněji než před vesničany.

Když podal zprávu, poslal ho pán pryč, bez výčitky, ale také bez pochvaly.

„To se nejprve v klidu naobědváme,“ řekl pan Torres. „Něčeho jsme už dosáhli. Jestliže kuli Indiáni proti nám nějaké pikle, jsou teď zmateni. Dokud se neporadí, nepodniknou nic.“

Nějaké děvče se bojácně blížilo ke schodišti.

„Dcera farské kuchařky,“ pošeptal otec synovi s poťouchlým úsměvem. Ten skryl obličej, aby nebylo vidět, že se směje. Vědělo se, že otcem dítěte je farář.

Děvče vstoupilo bázlivě, ale se zářícíma očima, do haly a podalo panu Torresovi dopis. „Velebný pán, pan farář, mi přikázal, abych ten dopis odevzdala pouze vám.“

Pan Torres přečetl psaní, které mělo jen několik vět. „Dobře, milé dítě. Přines panu farářovi tyto doutníky, je to zvlášť dobrá značka! A že mu děkuji.“

Sotva bylo dítě z doslechu, naklonil se ke svému synovi. „Dobře to šlo! Požádal jsem faráře, aby promluvil s několika vesničany. Nejsou vůbec tak poštváni, jak jsem si myslel. Farář již ostatně také dostal pokyny od biskupa. Má působit na Indiány, aby přestali útočit na statky a přijali prostředkování úřadů.“ Dal se do smíchu.

U stolu jedl syn málo, protože měl v skrytu strach z rozhovoru s vesničany. Ten strach ho pokořoval a rozněcoval jeho nenávisť. Dobrá, dnes k nim bude vlídný, avšak až budou statkáři zase pevně v sedle, pak Indiánům ukáže!

Přišel jeden z drábů a hlásil, že je tu deputace Indiánů.

Torres vyskočil. „Proveď to dobře!“ pravil synovi. „Urážek si nevsímej, jako bys je neslyšel! Já zmizím, protože bych je dráždil jako červený šátek býka.“

Odešel spěšně do svého pokoje a posadil se. Dám-li jim jednou lacino kukuřici, uvažoval, mám mnohem menší ztrátu, než kdyby mi vypálili statek. Ale na čem se vlastně ti ďábli uradili? A vůbec – schůzování rolníků! Po celé generace jsme jim bránili v tom, aby se veřejně

shromažďovali. Kdyby se byli shromáždili, byli bychom do nich stříleli. A teď? Teď jsem je sám vyzval, aby zvolili své zástupce k jednání se mnou! Vztekle odfukoval kouř. Ale co jiného jsem mohl udělat? Zdalipak si ostatní statkáři a biskupové uvědomili, jaké nebezpečí přivolávají? Vždyť to je už skoro volební právo pro lid! Tak to chce ovšem president Madero také mít, ten zatracený demokrat! I když nás dnes zachrání, zítra musí pryč.

Zatímco se pan Torres potýkal s těmito nepříjemnými myšlenkami, byl Paco ještě mnohem stísněnější. Jednání se statkářovým synem bylo velmi krátké. Mladý pán nabídl okamžité vydání kukuřice a řekl jen tak zběžně, že si to přece

mohou Indiáni odpracovat. K tomu oba starší vlídně přikývli a tím byl návrh přijat. Paco chtěl něco namítnout a především navrhnout, aby byl stanoven počet pracovních hodin za metrák kukuřice.

Rekl: „Když to máme odpracovat, musíme vědět –“

Tu však na něho pohlédli oba staří rolníci s takovým nesouhlasem, že si uvědomil, že by mluvili proti němu. Co měl dělat? Zarazil se uprostřed věty a poslouchal mlčky a zachmuřeně, jak oba děkují pánovi za jeho laskavost.

„Tak ještě dnes si můžete pro kukuřici přijít,“ řekl mladý pán s podezřele sebevědomým úsměvem.

Na zpáteční cestě k chýším hleděl Paco mlčky na cestu. Jak jen mám našim lidem objasnit, že nás pán teď klame snad víc než kdy předtím? Ani se nestanovilo, kolik kukuřice si může každá rodina odnést! A když budeme za to pracovat, nedostaneme po tu dobu za svoji práci žádnou kukuřici. Ale jak rychle se spotřebuje to, co teď dostaneme! Pak bude hlad nanovo. Kdyby tu byl aspoň Jeronimo, abych si s ním o tom mohl pohovořit! V San Bartoldu to udělali správně. Rozdělili kukuřici a panský dům vypálili. Ale zde?

Odpoledne šli obyvatelé vesnice Tepotly s koši a pytli ke statku. Lidé byli v dobré náladě, a když jim byla vydávána kukuřice, dívali se vlídně i na správce, písaře a dráby.

Pán pil se svým synem jednu sklenici kořalky za druhou, až se jim oči zakalily, slova se z nich přerývaně drala a nemohli již své věty dokončit.

„Ty,“ ječel pan Torres, „tos – dobře udělal! Uvidíme, co – No, pij přece! Člověk, který – – dobře mluví – musí umět chlastat!“

Dva sluhové jim přinesli velké řízky. Voněly velmi lákavě, ale oni snědli jen několik soust. Sluhové viděli, jak se otec a syn ve své opilosti objali – rychle sebrali talíře s řízky se stolu a běželi do temného vedlejšího pokoje. Tam všechno zhlkli.

„Tequilu!“ křičel pán.

Sluhové odběhli pro další kořalku. Přitom si ostrého moku také notně přihnuli.

Když ukládali do postele oba pány, kteří už jen blábolili, byli sami také na mol.

JERONIMO SE VRACÍ

Trini si hrál s Juanitou. Najednou ho někdo zavolal. Že by Jeronimo? Vyskočil.

Stál tu strýc a vesele na něho kýval. Ale jeho smích byl strašný. Nosní dírky byly příliš nahoře a byly to velké černé otvory.

Trini již otvíral ústa, aby radostně zavolal „Strýčku Jeronimo,“ ale byl příliš zaražen jeho hrozným vzezřením.

„Kde jsou dědeček a babička?“ zeptal se Jeronimo.

„Na poli. Šli se podívat, kdy bude zralá kukuřice,“ řekl Trini.

„Tak – pojd' teď se mnou, Trini!“ Strýc šel do Ambrosiiny kuchyně a sedl si tam. „Řekni mi,“ začal, „ukázal se zde vůbec ještě hrabě?“

„Ne, je v městě Mexiku. Jinak o něm nic nevíme.“

„Ani nikoho neposlal?“

„Ne, nikdo tu nebyl.“

„Ani žádný úředník z hlavního města provincie?“

„Nikdo.“

„Hm! Teď se musíme mít velmi na pozoru, Trini!“ Pohlédl vážně na chlapce.

Teprve při tom si Trini uvědomil, že strýc má stále tytéž dobré oči jako dříve. Měl radost také z toho, že s ním Jeronimo mluví jako s dospělým a že mu řekl, že je potřeba mít se na pozoru. Však on, Trini, už bude dávat pozor!

„A kněz?“ zeptal se Jeronimo. „Co dělá páter Felix?“

„Babička Ambrosia se na něho zlobí, protože mluví pořád jenom o posvátnosti majetku a brojí proti novým myšlenkám.“

Jeronimo oživil. „Proti jakým novým myšlenkám?“

„Babička říká, že farář hřímá proti socialismu. Ale my nevíme, co to je.“

Jeronimo sklonil hlavu, takže mu pod širokým okrajem sombrera nebylo vůbec vidět obličej.

Teprve po chvíli ji opět zvedl. „Co se stalo s panskou zahradou?“

„Já nevím,“ odpověděl Trini. „Roste tam mnoho plevelů.“

„Nepracuje v ní tedy nikdo z vesnice?“

„Nikdo.“

„To je dobře,“ řekl Jeronimo. „Budu tam zase pracovat.“

„Vždyť je pán pryč!“ odpověděl Trini nechápavě. „Nic ti už přece nezaplátí!“

Jeronimo se zasmál. „Ale roste tam dobrá zelenina. Budeme ji teď jíst sami. Kdybych jen někoho měl, kdo by mi pomohl! Ruce mi ještě docela neslouží.“

Plotem vešla Ambrosia. Jeronimo vstal a usmál se na svou matku. Na Ambrosiině přísné tváři se rozhostil výraz, jaký u ní Trini ještě nikdy neviděl. Jakou má radost, pomyslí si. Ale pak mluvili zas úplně věcně. „Zůstaneš zde?“

„Ano, maminko.“

Víc slov spolu nevyměnili. Večer však, když seděli dědeček a babička s Jeronimem a Trinim před chýší, řekla Ambrosia: „Tak co jsi všechno prožil?“

Jeronimo hned neodpověděl. Bylo vidět, že ho otázka vzrušila. „Ach, matko,“ řekl konečně, „jen kdyby naši lidé nebyli tak hloupi! Myslíš si, že by byli někde jinde v našem kraji udělali to, co my? Páni jim něco slíbí a tu stojí Indiáni před nimi hned zase pokorně, klobouk v ruce, a sotva se odváží promluvit!“

Trini pohlédl na babičku. V temnu však nebylo možno rozpoznat výraz jejího obličeje.

„Všude se děje totéž,“ pokračoval Jeronimo. „Nějací písaři nebo advokáti přijdou z města a mluví o dobré vůli nové vlády. Máme prý jen vyčkat, říkají.“

„Ano, vyčkat,“ opakovala Ambrosia. „My máme stále jen čekat! Ale když jsme někdy nemohli pánům hned odevzdat své dodávky, to se nikdy nečekalo!“

„A kněží jsou s pány spolčení – ne všude, pravda! Ale většina jich káže o milosrdenství božím a o tom, že nikdo nezemře hladem, komu to není předem určeno. Ale maminko, na něco jsem se tě chtěl zeptat. Trini mi říkal, že páter Felix láteří na socialismus.“

„Ano, Jeronimo, to dělá a dovolává se přitom svatého Otce v Římě. Ale řekni mi – co je to socialismus?“

„To já taky nevím.“

Dědeček řekl klidně: „O čem nevím, to mne nepálí.“

„Ne,“ odvětila Ambrosia. „To se nás určitě nějak týká. Jinak by proti tomu kněz tak nehorlil.“ Potom tišeji dodala: „Přemýšlela jsem o tom. Kněz je při pánech, to je jasné. Když tak nadává na socialismus a varuje nás před ním, tak si myslím, že ten socialismus musí být pro nás dobrý. Ty, Jeronimo, znáš přece mnoho lidí v kraji. Nemohl bys někdy vyzvědět, co to je?“

Jeronimo přikývl: „To bych mohl.“

Zahleděli se mlčky do temnoty.

Po chvíli se ozval znovu Jeronimův hlas: „Já budu pracovat v panské zahradě. Tím se mohu uživit. Víte o někom, kdo by mi pomáhal?“

„Máme před sklizní kukuřice,“ řekl dědeček. „Tu je třeba všech rukou.“

„Ano, těch silných!“ odpověděl Jeronimo. „Ale u mne bude i lehká práce. Bude třeba vyplet záhony.“

„Ani tak nevím o nikom,“ vložila se do řeči Ambrosia.

„Strýčku!“ řekl pojednou Trini.

„Copak?“

„Plet mohu přece já!“

Ambrosia se zasmála. „A vytrhat užitečné rostliny s plevelem!“

Jeronimo položil Trinimu laskavě ruku na rameno. „Ne, maminko, já myslím, že to dovede. Když nebude něco vědět, zeptá se mne.“

„Dobrá, když myslíš,“ přikývla Ambrosia. „Mně to bude docela vhod, když se závčas něčemu naučí.“

„Půjdu hned zítra ráno s tebou, strýčku?“ zeptal se Trini. Byl nadšen, že může doopravdy pracovat jako dospělý.

„Chceš-li, tak tedy zítra ráno.“

V PANSKÉ ZAHRADĚ U ZŘÍCENINY STATKU

Trini pracoval u strýce Jeronima. Již po jednom dni pletí se ukázalo, že mnoho sazenic zeleniny zatím nádherně vyrostlo. Strýc naložil koš zeleninou a vrátil se s unaveným

Trinim do vsi. Jeho chata byla zničena při požáru panského dvora, a tak musel zatím spát u rodičů.

Cestou vysvětloval Trinimu: „Vidíš, Trini, já mám příliš mnoho zeleniny a nemám žádnou kukuřici. S kukuřicí bych si ovšem taky nevěděl rady, protože nemám ženu, která by mi ji drtila a dělala placky.“

„Proč se neoženíš, strýčku?“ zeptal se Trini.

To neměl říkat. Vždyť přece věděl, že Jeronimova nevěsta Rosaria byla zastřelena. Příliš pozdě si to Trini uvědomil.

Jeronimo odpověděl teprve po chvíli: „A kdo si mě má vzít? Tak jak vypadám!“

„Ale ty jsi přece takový skvělý člověk!“ zvolal Trini.

Jeronimo se smutně usmál. „Uvidíme.“ Pak náhle vyhrkl: „Myslíš, že je možno tak rychle zapomenout na blízkého člověka?“

Mlčky došli k vesnici. Ambrosia je s úsměvem vítala, když přicházeli kaktusovým plotem. Jak byla najednou proměněna! I její muž tím byl celý udivený. Ano, má ráda Jeronima, myslil si, a Triniho také. Strachuje se o oba a má radost, když se jí vrátí.

Ještě nikdy nechutnaly Trinimu kukuřičné placky tak dobře jako tento večer. Také si to zasloužil a byl tak unavený, že se hned uložil k spánku.

Dědeček, babička a Jeronimo zatím seděli ve tmě přede dveřmi a radili se.

„Co mám udělat s takovou spoustou zeleniny, matko?“ ptal se Jeronimo. „Lidé u nás přece skoro ani nevědí, co to je, takový květák, mrkev, brukev, hrášek nebo okurky. A pokud zeleninu znají, pěstují ji sami. U koho ji tedy mám vyměnit za kukuřici, abych měl co jíst v době sucha, kdy neroste žádná zelenina? Mohu ti přinést každý den dva plné koše? Mohli bychom teď jíst jen čerstvou zeleninu a kukuřici bychom ušetřili.“

„Dva tak velké koše jako dnes? Plné?“ užasla Ambrosia. „To je příliš mnoho. A kromě toho bys ještě neměl nosit tak těžké věci!“

„Kdybychom tu jen měli nablízku město,“ řekl Jeronimo. „To bychom ji mohli donést na trh. Jestlipak by si aspoň farář trochu odkoupil?“

„To jistě rád,“ odvětila Ambrosia. „Ale bude tvrdit, že zelenina patří hraběti.“

„To neřekne, matko, protože ji nebude kupovat on, ale jeho kuchařka.“

„Když tam půjdeš ty, Jeronimo, pozná, odkud zelenina je. Nezapomínej na to, jak vypadáš!“

„To by ji tedy musel nabídnout kuchařce Trini.“

„Není na to ještě příliš malý?“

„Není, matko, dnes jsem viděl, jak rychle se učí.“

Jeronimo neřekl Trinimu hned příští ráno, že má jít k farské kuchařce. Chlapec pracoval se strýcem až do časného odpoledne na záhonech.

„Unaven?“ zeptal se ho Jeronimo.

To přece Trini nemohl připustit. Byl hrdý na to, že je opravdovým dělníkem, a řekl co nejrozhodněji: „Ne!“

Strýc se zasmál. „No, chlapče, ale přesto teď skončíme. Musíme si postavit novou chatu. Tamhle leží trosky té staré. Novou bych chtěl postavit někde jinde. Vidíš – tamhle stojí ještě zeď. Když postavíme chatu k ní, máme již jednu stěnu a jsme chráněni proti větru. Pojď, pomůžes mi hledat vhodné místo u zdi!“

Brzy se shodli na tom, které místo je nejlepší. Tam, kde měly začínat bočné stěny, položil Jeronimo dva kameny. Pak tam nosili další kameny, strýc velké a Trini menší, a rovnali je na sebe. Potom dal Jeronimo Trinimu koš se zeleninou, pomeranči a citróny pro farskou kuchařku a řekl mu, kolik má žádat. Díval se za chlapcem, jak s velkým košem odchází. Trini byl jakoby jeho syn, ale právě proto mu bylo bolno u srdce. Rosaria by byla přes jeho znetvořený obličej u něho zůstala.

Potřásl smutně hlavou a šel k bráně statku. Tu uviděl Paca, posla z Tepotly.

„Dobrý večer, Jeronimo,“ řekl Paco.

„Posaď se tuhle na tu rozdělanou zídku. Přinesu ti pomeranče. Máš přece žízeň?“

Paco se posadil. Slunce stojící nízko nad obzorem ho oslňovalo a v jeho záři se zdály vrásky v Pacově tváři obzvlášť tvrdé.

Paco ještě nepromluvil, dokonce ani když Jeronimo

přinesl šťavnaté zralé pomeranče. Konečně řekl: „Stahuje se nad námi Indiány k bouři a my sami jsme ji vyvolali.“

Jeronimo čekal trpělivě na vysvětlení, co tím míní.

„My, ty a já, jsme se domnívali,“ začal opět Paco, „že je možno snadno přimět naše lidi k činu. Ale staleté nevolnictví z nich udělalo lidi bez vůle. V naší vesnici Tepotle se pánovi zase poddali. Pán ví, že jsem je chtěl přimět k tomu, aby se zmocnili statku, tak jak jste to udělali zde u vás. Zatím se tváří, jako by nic nevěděl, ale jak dlouho ještě? Pak musím pryč.“

„Pojď ke mně!“ řekl Jeronimo.

„Budeš potom ještě tady?“

„Proč bych tu nebyl?“

„Na čí půdě staviš? Z čí půdy žiješ?“

„Z pánovy půdy. Ale on je pryč.“

„Ale když se váš pán vrátí, nepoddají se mu nanovo taky vaši lidé?“

„Blíží se sklizeň kukuřice,“ odpověděl Jeronimo, „možná, že v pondělí začne. Indiáni, kteří pracovali dříve u pána, budou sklízet jako vždycky na jeho polích. Nenechají přece kukuřici nazmar.“

„A kam ji uskladní?“ zeptal se Paco.

„Pánovy budovy jsou zničeny požárem. Uskladní tedy kukuřici u svých chýší.“

„A co tomu, prosím tě, říkají oni sami?“ zeptal se Paco nedůvěřivě.

„Neříkají vůbec nic. Mlčí a mlčí, jak už to mají ve zvyku.“

„To je to, Jeronimo!“ zvolal Paco. „Mlčí a ani přitom nemyslí. Páni však myslí a jednají!“

„Řekni, čeho se vlastně bojíš?“ zeptal se Jeronimo.

Paco upřeně pohlédl na chilský pepřovník se špičatými plody, známými palčivými lusky. „Kdybych to věděl!“ vzdychl konečně. „To je to. My jsme se ničemu neučili. U nás říká pán, že chceme-li mít od něho půdu, máme si podat písemnou žádost ke guvernérovi a dopodrobna ji zdůvodnit. Ale my jsme se neučili psát! Umíš psát?“

Jeronimo zavrtěl hlavou.

„A jít k advokátovi ve městě?“ pokračoval Paco. „Ten vezme peníze a oklame nás!“

Seděli spolu a mlčeli, poněvadž neznali východisko.

Konečně řekl Jeronimo: „Dnes přespíš u mé matky. Až se budeš zítra vracet, vezmeš něco s sebou! Dám ti plný koš zeleniny! Umí tvá žena připravovat květák?“

„Nemám už ženu, Jeronimo. Při posledním porodu zemřela. Dítě také. Ze všech mých dětí žije pouze můj syn Braulio. Naše děti umírají jedno za druhým. Však i to je proto, že nic nevíme a že jsme tak chudí. Učit se! Učit se musíme!“

ADVOKÁT VE VESNICI

Advokát doktor Eduardo Arista, který byl již dříve obtloustlý, se v posledních letech změnil v úplnou kouli a působilo mu potíže jezdit na koni. Nadto se mu pramálo zamlouval příkaz hraběte – měl totiž přimět rolníky ze San Bartolda, aby odevzdali většinu své sklizně. Sestavoval raději v chladném pokoji písemná podání pro soudy nebo úřady, než se trmácel v sedle za slunečního žáru uprostřed polí. A kde bude vlastně obědvat? No, možná, že ho pozve farář.

Již viděl před sebou zčernalé zříceniny statku. Jaká to změna – tehdy okázaly panský dům a nyní místo nanejvýš pro krysy.

Advokát nechal své kulaté břicho krotkým koněm dokolébat ke zříceninám a uviděl u zdi místo se zcela svěží zelení. Aha, tady pracuje zahradník. Ne, je to dítě, hnědý indiánský chlapec, ostatně velmi hezký.

Doktor Arista byl liberální jako president Madero. To znamená: byl proti nadvládě velkostatkářů, důstojníků a církve a byl by vládu raději viděl v rukou vzdělaných měšťanů; sám byl jedním z nich. Měl dokonce jakousi zálibu pro Indiány, pokud ovšem s nimi nepřicházel do blízkého styku. Pak mu příliš čpěli chudobou.

„Pověz mi, chlapecku,“ promluvil laskavě španělsky na Triniho, „komupak patří ty pozemky?“

Trini se zvedl, pohlédl nedůvěřivě na tloušťka na koni a odpověděl indiánsky: „To musím zavolat strýčka.“

Tomu advokát nerozuměl a tázal se: „Copak nevíš, komu ta půda patří?“

Trini se tvářil, jako by nechápal, a pádil bránou do dvora, kde Jeronimo právě hledal otesané kameny pro svou chatu. „Strýčku,“ šeptal, „venku je nějaký tlustý pán a ptá se, komu patří tvá půda.“

„Aha!“ řekl Jeronimo a vyšel klidně bránou, žmoulaje v ústech stéblo trávy. Okamžitě poznal, že ten tlustoch není nebezpečný. Zdálo se, že ani nemá zbraň a že patrně ani nesestoupí s koně, poněvadž by se na něho bez pomoci nedostal.

„Dobrý den, pane,“ řekl. „Co si přejete?“

„To vy tady obděláváte půdu?“

Jeronimo přikývl.

„A komu patří?“

„Pán je pryč,“ odpověděl Jeronimo.

„Patří tedy hraběti,“ odpověděl horlivě advokát. „To mu budete musit zaplatit nájem.“

Jeronimo hned neodpověděl. „Kde mám zeleninu prodávat?“ zeptal se klidně.

„Na trhu,“ odvětil doktor Arista.

„Nejbližší trh je odtud daleko. A vždyť bych ani neměl koho poslat! Ale pánovi lidé zastřelili mou nevěstu. Teď ať se pán postará, jak se zelenina prodá.“

Doktor Arista uvažoval. Ach, tak je to tedy? Jeho nevěstu zastřelili a jemu uřízli nos a uši! Takoví barbaři! A kromě toho je tento muž asi právě nejtvrďší oříšek ze všech, jinak by ho nebyli tak zohavili.

„Příteli!“ řekl smířlivě a utřel si bílým kapesníkem obličej. „Máte tu něco k pití?“

„Rád vám dám,“ odvětil Jeronimo, který pochopil, že se muž nebude dále vypyávat. „Mohu vám přinést vodu z panské studny, ale pomeranč by byl lepší.“

„Ano, byl bych vám za to povděčen.“

Jeronimo přinesl hned několik pomerančů a jeden rozkrojil.

Teprve když advokátovi kapala červenavá šťáva

pomeranče na naškrobenou vestu, napadlo mu, že vlastně neměl připustit, aby mu Indián něco daroval. To, co tu bral, byl přece majetek hraběte! Byl však vedrem a nezvyklou jízdou tak unaven, že mu už tento právní prohrěšek nevadil. Také ještě Jeronimovi poděkoval a podal mu dokonce ruku. Tento hrozně zohavený člověk na něho zapůsobil silným dojmem. Nejsem přece takový nelida jako ti statkáři, myslil si doktor Arista.

Potrhoval otěžemi a kopal své unavené zvíře, až se dalo do volného pohybu. Jeronimo si přitáhl Triniho za kabátek a chvatně mu pošeptal: „Trini, teď záleží na tobě! Utíkej co můžeš k Ambrosii a řekni jí: Je zde posel od hraběte a chce vymáhat od našich lidí dodávky. Nejlepší bude, když všichni z vesnice odejdou: pak s nimi ten muž nemůže mluvit. Rozuměls?“

„Ano, strýčku, už letím!“

A Trini dovedl pádit! Vyběhl po stezce k výšině jako střela. Tam se rozhlédl. Tlustý muž seděl malátně na svém ospalém koni a nevšímal si ničeho v okolí. Vyrostl ve městě a díval se na půdu jako na něco, co je sice potřebné pro obživu, co však jinak přináší jen nudu a nepohodlí. O koně se nemusel vůbec starat, tomu se jen klátily uši a šel odevzdaně po každé cestě, na kterou se jednou dostal.

Doktor Arista rozvažoval, jak má na vesničany jít. Způsob, jakým mluvil se zahradníkem, nebyl zřejmě vhodný k tomu, aby dosáhl svého cíle. Jednou mu kdosi řekl, že je nejprve vždycky nutno zeptat se lidí, jak asi dopadnou žně, a pak že je třeba mít hodně trpělivosti. Znamenalo to ovšem ohromnou ztrátu času, a on se přece chce ještě dnes vrátit zpátky do města. Hrabě mu konec konců slíbil značná procenta z rolnických dávek. To už musí vynaložit nějaké úsilí.

Ukázalo se, že jeho předsevzetí byla zbytečná. Vesnice byla podivuhodně tichá. Vzduch nad cestou se chvěl v poledním žáru. Ve stínu uviděl ležet nějakého psa, který ospale zdvihl hlavu a unaveně zavrčel.

Konečně spatřil Arista ve stínu střechy sedět staříčkou ženu.

„Babičko!“ zavolal na ni. „Kde jsou muži?“

Zamumlala nevrle něco po indiánsku. Co mu zbývalo než nechat se koněm nést dále?

Na konci vesnice viděl ženu, jak prošla kaktusovým plotem a stanula nehnutě na cestě. Pohlédla na advokáta.

„Matičko!“ zavolal přívětivě, ačkoli mu hleděla do očí nápadně přísně a ne právě mateřsky. „Kde jsou muži?“

„V práci,“ odpověděla španělsky.

„Ovšemže v práci, ale daleko?“

„Můj muž pracuje na svém poli. O jiných nic nevím.“

„Je to hrabčící pole, na kterém pracuje?“

„Ne, jeho vlastní.“ Hleděla na něho dále odmítavě.

S ní tedy neměl co mluvit, poněvadž její muž neobdělával panskou půdu. „Děkuji,“ řekl zklamaně a obrátil svého koně zpět do vsi. Co nyní?

Rozhodl se, že pojedje k faráři, aby si chvilku poseděl v chladné světnici. Možná že ho dokonce pozve k obědu?

Trini vyslechl ve skrytu rozmluvu své babičky s tlouštíkem. Se smíchem vylezl.

„Hochu,“ řekla Ambrosia, „teď se musíme podívat, kam jede.“

„To já vypátrám,“ řekl.

Již za chvíli se vrátil k babičce. „Pán je u faráře. Jeho kůň stojí před domem.“

Ambrosia uvažovala a řekla potom: „Trini, půjdeš tam a zeptáš se kuchařky docela mimochodem, jestli jí máš dnes večer přinést zase zeleninu nebo ovoce. Zdrž se tam co nejdéle. Snad se ještě něco dozvíš.“

Trini horlivě přikyvoval. To byly úkoly pro něho! Běžel nejprve rychle, pojednou však krácel jakoby znuděně k domu pátera Felixe. Páter nebydlil ve venkovské chýši, nýbrž ve žlutém domě s plochou střechou, jaké bývají v malých městech.

Dveře do kuchyně byly otevřeny. Uvnitř šukala kuchařka. „Nemám teď kdy!“ řekla a rozdmýchávala oheň v topeništi.

„Mohu ti pomoci, teto?“ zeptal se Trini.

„Vždyť nejsi děvče!“ odpověděla.

„To ne,“ odvětil, „ale já přece taky vím, jak se rozpaluje dřevěné uhlí.“ Pravda, jindy by byl rozhodně odmítl konat ženskou práci.

Kuchařka mu podala rákosový svazek na rozdmýchávání ohně a byla ráda, že tu někoho má, s kým může tlachat. „Najednou přijede nějaký advokát,“ řekla, „a celá vesnice je prázdná. To mi vůbec nejde na rozum. Se sklizní se má přece začít teprve za dva dny. Advokát byl úplně uondaný vedrem. Důstojný pán mu taky řekl, že od rolníků sotva co dostane, protože nemají peníze. A kdo má dopravovat kukuřici do města? Když ji tam nechtějí dopravit na oslech, řeknou jednoduše: Můj osel je chromý nebo starý nebo pošel. Víme přece, jak se to dělá.“

Tak jí jela vyřídilka bez ustání.

Když Trini nenašel v kuchyni už žádnou práci a páni už jedli, pocítil náhle hluboký soucit s ubohým žízivým koněm. Ukázalo se přitom, že napájení je neobyčejně obtížné. Opět a opět přibíhal do kuchyně, aby se zeptal, který kbelík smí vzít, a s všelijakými podobnými, vpravdě zbytečnými otázkami. Ale i s tím byl jednou hotov. Tu teprve se vytasil s otázkou, nemá-li přinést jemné zelené citróny. „Víš, teto, já myslím ty s úplně tenkými slupkami, co jsou tak sladké. Znáš je? Hraběnka si je vždycky brávala do čaje.“ Trini jí dělal takové laskominy, že byla sama celá dychtivá po čaji s takovými citróny. Nato začal mluvit o pomerančích a vysvětloval, jaké druhy mají. Nevěděl toho o nich zrovna mnoho a přišel proto brzo do rozpaků.

Dveře se otevřely. „Pane doktore, velmi mě těšilo, že ke mně jednou zavítal host z města. Žiji tu docela jako venkovan. Co uděláte nyní?“ zeptal se páter Felix.

„Projedu ještě jednou vesnicí. Vaše zprávy, velebný pane, mi ovšem také ukázaly, že se od zdejších rolníků nedá mnoho očekávat.“

Farář provázel svého hosta ke koni. Ale jak se chce ten člověk na koně dostat? Farář zavolal kuchařku.

Trini uvažoval: mám se ukázat? Ale proč ne? Vyběhl ven a přišel zrovna vhod. Advokát se právě snažil dát svou krátkou nohu do třmene, ale nedařilo se mu to. Tu zdvihl Trini tlouštíkovu nohu, strčil ji do třmene a pevně přidržel. Zatím kuchařka a potom i sám farář postrkovali doktorův kulaťoučký zadek a konečně jej dopravili do sedla. Host se námahou už zase potil. Zatáhl za uzdu a pobídl koně:

„Kupředu!“ Ten tomu kupodivu porozuměl a s advokátem se odkolébal.

Farář mu ještě chvíli mával a potom se obrátil: „Kdopak je ten chlapec?“

„Vnuk Ambrosie,“ odvětila kuchařka. „Přináší vždycky to dobré ovoce.“

„Ach, Ambrosie?“ řekl páter Felix zamyšleně. Nebylo mu jasné, co si má o ní myslet. Zdálo se mu, že nesmýšlí příliš církevně. Jinak v něm její mlčenlivost vzbuzovala přece jen jistou úctu. Neboť tlachů měl už od své kuchařky až nad hlavu.

„Nu,“ řekl Trinimu, „ať jsi takový jako tvá babička!“

Trini teď musil zjistit, zdali host vesnici již opustil. Slíbil kuchařce, že přinese sladké citróny, a vyběhl ze dvora. Advokát uviděl při své jízdě vesnicí zase jen několik psů a vyjel z ní ven. Při troše pozornosti by si byl musil všimnout, jak vesnice za ním pojednou ožívá a jak se lidé smějí, že se to tak povedlo. Tato událost zvýšila Ambrosiinu a Jeronimovu vážnost, zejména u dřívějších panských dělníků. Ti začali dva dny nato sklízet z panských polí a dopravovali kukuřici ke svým vlastním chýším. Také Trinimu kynuli na pozdrav, kdykoli ho uviděli. Zpočátku ho to uvádělo poněkud do rozpaků, ale také to na něho zapůsobilo. Pozoroval lépe život kolem sebe a neustále se strýce vyptával na jeho rostliny a na mnoho jiných věcí.

POVÁŽLIVÉ ZPRÁVY

V Tepotle se dozvěděli, jak se celá vesnice San Bartoldo ukryla, když chtěl advokát vymáhat od rolníků dodávky. Jeronima v Tepotle znali. Bez uší a bez nosu byl dosti nápadný. Vyprávěli si také o jeho matce Ambrosii a především o Trinim, jak rychle běžel, aby přinesl vesničanům zprávu.

Malí chlapi z Tepotly si hned vymyslili novou hru. Jeden odběhl a náhle zvolal: „Skryjte se!“ V okamžiku všichni

zmizeli. Mohla si ostatně s nimi hrát i děvčata, vždyť ženy se přece také schovaly. Nato přicházel po silnici pomalu jiný chlapec. K jeho roli náleželo, že si musel vycpat halenu, aby vypadal hodně tlustě. Při takovém nabalení se chlapec za palčivého slunečního žáru také skutečně potil. Nesměl vidět, jak se ostatní děti za křovisky a živými ploty šklebí a napodobují těžkopádnou chůzi tloušťkovu. Když se pak někdo již neudržel a vyprskl smíchem, stal se on advokátem a smáli se teď zase jemu. Byla to pouze nepatrná obměna staré indiánské hry, při které se nesmí smát. Děti to hrály vytrvale a byly tím nadšeny. Zato jejich rodiče byli stále zamlklejší. Srovnávali svou vesnici Tepotlu se San Bartoldem, které již neplatilo hraběti žádné dávky. Kukuřice, kterou tehdy dostali od pana Torrese, byla již téměř spotřebována a stále ji ještě odpracovávali v nekonečných hodinách. Nanovo hrozil hlad. Nadto docházelo stále více zpráv o nájezdech nějakého generála. Huerta se jmenoval. Jeho vojáci zapalovali vesnice povstalců. Drancovali však také ostatní vesnice a zavraždili každého, kdo se jim nelíbil.

Pan Torres, pán Tepotly, zavolal syna a vstoupil rozčilen do pokoje své paní. „Přináším velmi vážnou zprávu,“ řekl tlumeně. Nechtěl totiž, aby ho slyšelo služebnictvo. Přesto ho však slyšeli. Juan stál nehybně v sousedním pokoji a naslouchal. Služebnictvo vědělo mnohem víc, než panstvo tušilo. Lidé, kteří neumějí číst a psát, mají bdělé smysly, obzvláště jedná-li se s nimi špatně.

„Armáda generála Huerty se blíží,“ pokračoval pan Torres.

„Bohudíky!“ řekla paní Torresová. „Konečně! To můžeš Indiánům říci, co si myslíš!“

Syn zvolal s planoucíma očima: „Otče, smím potom k vojsku? Nemohl bys promluvit s důstojníky?“

„Synu!“ odvětil pan Torres. „K té sběři chceš? Cožpak si neuvědomuješ, oč výše stojíš jako dědic tohoto statku než takový důstojník? A také tobě musím říci, Carloto,“ obrátil se na svoji paní, „že mě návštěva té armády naplňuje těžkými obavami. Vojáci nedostávají většinou od důstojníků žádné žold a žijí z toho, co uloupí. Všechno tu vyžerou. Využijí přirozeně přítomnosti armády, abych jim nabídl štváče Paca,

ať s ním naloží po libosti – avšak až vojsko odtáhne, budu nucen živit celou vesnici, protože už nikdo nebude mít co jíst.“

Paní Torresová řekla přezíravě: „Indiáni si už sami něco opatří. Je to podivné, ale tenhle pronárod nakonec vždycky ze všeho vyvázne.“

„To vůbec není podivné!“ odvětil hrubě pan Torres. „Mohou vzít něco jenom tam, kde něco je – a to je na statku. Řekneš-li, že si Indiáni už něco opatří, skládáš naději v to, že nás okradou! Ne, to je krátkozraké! Já jim musím dát jíst, tady nám nic nepomůže.“

„Otče!“ řekl syn. „Tomu rozumím, že musíš dát kukuřici našim dělníkům. Ale proč ji dávat lidem, kteří mají ještě svou půdu? Není to pro tebe výhodné, když k tobě přijdou žebrať? Vezmeš si napřed jejich pozemky a teprve potom dostanou kukuřici.“

„Nesmysl!“ odpověděl Torres. „Copak to nezkusili už také jiní? A jaký byl výsledek? Mnoho jich nechalo půdu půdou a dali se k povstalcům. Přece jste už slyšeli o partyzánech?“

„Ano, o Panchovi Villovi a o jeho tlupě!“ odpověděl syn.

„Kdyby to byla jenom tlupa! Ono je to už skoro celé vojsko! Kromě toho mnohem nebezpečnější než Pancho Villa je druhý selský vůdce, Emiliano Zapata. Ten není tak divoký a je mnohem chytřejší.“

„Ty bereš ty zbojníky vážně, tatínku?“

„Nemají ovšem žádné přesné plány,“ odvětil pan Torres. „Neumějí ani číst. Ale to pro nás teď není důležité. Teď nám záleží na tom, aby u nás Huerta se svými vojáky natropil co nejméně škod. Já bych myslel, abychom ho sem osobně pozvali, znamenitě ho pohostili a poprosili ho, aby tudy jeho oddíly pouze prošly.“

CHLAPECKÉ PŘÁTELSTVÍ

Sluha Juan chtěl přinést důležité zprávy z panského domu hodně brzy do vesnice. Musil však posluhovat při večeři. Ani pak nemohl hned odejít, poněvadž pan Torres popíjel zase jednou vydatně se synem kořalku. A tak se dostal Juan z domu teprve po půlnoci. Probudil Paca a opakoval všechno, co se mluvilo v panském domě.

Pacův syn Braulio ležel bez hnutí pod pokrývkou a poslouchal, co si povídají.

Když sluha skončil, ozval se z temna Brauliův hlas: „To asi musíme odtud pryč, tatínku?“

„Napřed promluvím ještě s otcem Benjamínem,“ odvětil Paco. „Zítř v noci vyrazíme.“

„Tady ti ještě něco dám,“ pravil sluha.

Paco ucítil v dlani kousek kůže. „Co je to?“

„Je v tom kouzelná průpověď,“ odpověděl sluha. „Přináší to štěstí. Je to moje jediné jmění. Ale ty to potřebuješ spíš než já.“

Paco stiskl sluhovi pevně ruku.

Braulio byl o několik let starší než Trini. Když umřeli jeho sourozenci a maminka, usídlilo se v chýši mlčení. Otec a syn si spolu nepotřebovali moc povídat. Život byl prostý a oni si rozuměli i beze slov. Ani nevěděli, jak si jsou navzájem podobní.

Toho dne Braulio stále něco kutil v kuchyni. Prohlížel každý předmět, stojí-li to za to, aby jej vzal s sebou. Poslední zbytek kukuřice vsypal do pytlíku. Jeho pohled sklouzával stále k oběma mačetám, zakřiveným sklizňovým nožům, které visely vedle sebe. To byl jejich nejcennější majetek.

Když se setmělo, ulehli a čekali, až vyjde měsíc. Pak tiše vstali.

„Rohož na spaní?“ zašeptal Braulio. „Ne,“ odvětil Paco.

Syn se divil, jak to, že nepotřebují rohož. Teprve za vesnicí se zeptal: „Otče, kam jdeme?“

„K Jeronimovi.“

„K tomu Jeronimovi, kterému uřízli nos a uši?“

„Ano, Braulio. Ale moc si ho neprohlížej, až ho uvidíš!“

„Uvidíme tam taky toho běžce – Triniho?“ tázal se syn dále.

„Jistě, ale ten je menší než ty.“

„To přece nevadí.“ Braulio z toho měl dokonce radost. Dříve ochraňoval své mladší sourozence. Bude teď chránit také Triniho.

Šli po prašné cestě obezřele, ale rychle, jak chodívají Indiáni. Za ranního svítání usedli na jednom kopci a jedli říky, které otec doma natrhal. Jinak to bylo sváteční jídlo.

Dnes bylo Pacovi těžko u srdce. Spatří ještě někdy svou chýši a svou vesnici? Vždyť ani v San Bartoldu nebudou moci dlouho zůstat, přitáhne-li loupeživé vojsko generála Huerty.

Slunce již horce sálalo, když se blížili k zahradě. Ve stínu pomerančovníků a citroníků spatřili Jeronima a Triniho v bílých oblecích. Pracovali.

Braulio se choval, jak mu otec poradil, a nedíval se upřeně na zohaveného zahradníka, nýbrž zaletěl hned pohledem k Trinimu. Jeho upřímné velké oči se mu líbily. Trini přinesl pomeranče. Potom seděli oba chlapci vedle sebe a naslouchali rozhovoru mužů.

Jeronimo zvažněl. „Dnes přenocujete zde,“ pravil a kývl na Paca a Braulia. „Bude lépe, neuvidí-li vás ve vsi, dokud nepromluvíme s mými rodiči. Něco mi napadá: přivedeme je sem. Trini, půjdeš k babičce a řekneš: Babi, strýček tě zve k sobě. Uzrála právě papaya. A pak na ni mrkneš. Ona už pochopí, že jde o něco mimořádného.“

„Už běžím, strýčku.“

„Ne, hochu, jdi pomalu. Ať nejsi nápadný!“

„Mohu s ním, tatínku?“ otázal se Braulio.

„Ne, aby tě nikdo neviděl.“

„Strýčku,“ řekl Trini, „já znám cestu, kde nás nikdo neuvidí. Vede skoro až k babičce. Tam na mne může v úkrytu počkat.“

„No dobrá,“ odvětil Jeronimo. „Bude taky dobré, když Braulio pozná zdejší cesty.“

Paco a Jeronimo hleděli za chlapci, kteří svorně odcházeli a živě se bavili.

„Nikdo by nemyslel,“ pravil Paco, „jak jsou děti v takových věcech chytré. Člověk jim jenom musí ukázat, že jim důvěřuje.“

Paco pomáhal Jeronimovi kopat brambory, když tu pojednou stáli oba chlapci před ním, jako by ze země vyrostli. Smáli se, jak se jim podařilo Paca překvapit. Pohlédli na ně posmutněle. Měl radost, že Braulio našel kamaráda, jakého potřeboval, ale nemohl se zbavit starostlivých myšlenek, co bude dál.

„Přijdou dědeček a babička brzo?“ zeptal se.

Místo odpovědi pohlédl Braulio stranou, takže se Paco obrátil. Tam právě oba přicházeli. Nebylo tedy dost na tom, že se chlapci připlížili. Dokonce Paca obklíčili. „Všechna čest!“ řekl. „Vás bychom opravdu mohli použít jako zvědu.“

To byla pro oba velká pochvala. Jen kdyby se mohli stát doopravdy zvědy! Přistoupil k nim Jeronimo.

„Co se stalo?“ tázala se Ambrosia starostlivě. „Vždyť tady je taky Paco!“

„Napřed si sedněte!“ odvětil Jeronimo.

Nato vyprávěl Paco, co slyšel sluha v panském domě v Tepotle. Dlouho seděli pohromadě a radili se.

„Až uvidí důstojníci spálený dům,“ řekla Ambrosia, „nebudou nás šetřit. Musíme se včas dozvědět, kdy sem vojsko přijde. K tomu potřebujeme zvědu.“

Braulio a Trini zbystrili pozornost.

„Podle té zprávy,“ pokračovala Ambrosia, „přijdou vojáci od Tepotly. Mohl bys tam, Paco, dělat zvěda?“

„Ne, matko,“ přerušil ji Jeronimo, „právě on by ho neměl dělat. Vždyť jemu se chce pán Tepotly pomstít.“

„Ale my tam potřebujeme nějakého zvěda,“ odvětila Ambrosia.

„Tatínku!“ vpadl Braulio horlivě do porady dospělých. „Já to mohu dělat!“

Všichni čtyři dospělí na něho pohlédli. Zdálo se, že s tím nikdo nesouhlasí.

„Já se neukážu,“ vysvětloval Braulio, „budu jen ležet v kukuřici a dávat pozor.“

„Ne, tak to nejde,“ pravil Paco. „Nevíme, kdy vojsko přijde. Nemůžeš ležet celé dny nebo dokonce týdny v kukuřici. Ale,“ pohlédl na svého syna a zamyslel se na okamžik, „něco mně přitom napadá. Tam v Tepotle je Benjamínův syn. Říkají mu Zvoník.“ Obrátil se k Ambrosii. „To je ten hoch, který tehdy obalamutil drába a potom v noci cinkal před bránou panského domu zvonkem. Ty, Braulio, zajdeš do Tepotly a vysvětlíš mu –“

„Už rozumím, otče,“ odvětil Braulio. „Tam je skupina chlapců a Zvoník je vede. Ti nám mají podat zprávu, až se bude blížit Huerta se svými bandity.“

Jeronimo se rozesmál celým svým znetvořeným obličejem. Tak se mu ten návrh zalíbil. Také na Paca to zapůsobilo. On sám ještě v myšlenkách tak daleko nedošel.

„Mám jít hned?“ zeptal se Braulio.

„Počkej, musíme si ještě promluvit o tom ostatním!“ odpověděl Paco. Nyní se radili, kam by se měly přenést zásoby kukuřice ze San Bartolda, které přece není možno odnášet teprve v poslední chvíli. Jeronimo navrhoval, aby je přenesli do jílové rokle.

„Ne,“ odvětil dědeček. „Tam bychom mohli uložit zásoby jen na několik dní. Ale to ostatní bude lépe přenést na horu, k Indiánskému hradu. Tam se uchýlovali už naši předkové, když proti nám španělští páni podnikali trestné výpravy.“

Trini byl za tohoto domlouvání neklidný. Chtěl s Brauliem do Tepotly. Zvoníka by byl taky rád uviděl. Konečně to už nevydržel a dal Brauliovi znamení. Ten mu hned neporozuměl. Pak se přátelsky zašklebil a přikývl, jako by chtěl říci: Já už to zařídím!

Později zašeptal Trinimu: „Půjdeme teprve k ránu, až bude na nebi měsíc. Pak půjdeš prostě se mnou. Potom prohlásíme: Tak to přece bylo ujednáno.“

SPOLEK MLADÝCH TEPOTLANŮ

Zvoníkova skupina, to byl tajný „spolek“, jaký znají všichni muži, ženy snad méně. Hoši chodili přes pole a kopce na místa svých schůzek. Nejtajuplnější byla jílová jeskyně, v níž bylo uloženo několik posvátných předmětů, především atlatl. Je to vrhací zbraň, jíž se vymršťují šípy. Indiáni jí užívali před zavedením střelných zbraní a ještě dnes s ní střílejí ptáky. Tam jedli chlapi také svou kořist, kukuřičné klasy, které si nalámali, jak běželi kolem pánových polí. Mužové z vesnice se nad tímto tajným spolkem nepohoršovali. Již proto ne, poněvadž měli za svého mládí také takový spolek a rádi vzpomínali na drobné radosti nespoutaného života. Dívali se na spolek jako na dědictví prastarých časů. Byl v něm duch pospolitosti obce, bezděčně vzdorující nadvládě statkářů a katolické církve.

Zvoník byl neobyčejně dlouhý výrostek, který již začínal mutovat. Vypadal málo indiánsky. Již celá léta pracoval s dospělými na poli.

Divil se, když viděl Braulia, jak nakukuje kaktusovým plotem. Říkalo se přece, že se svým otcem zmizel. Braulio mu dal znamení. Chce mi něco říci, pomyslel si Zvoník, a šel jakoby náhodou za ním.

Braulio vstoupil kaktusovým plotem na opuštěný Pacův dvůr a zmizel v chýši. Zvoník tu našel k svému podivení druhého chlapce, kterého neznal.

„To je běžec ze San Bartolda,“ vysvětlil mu Braulio.

Zvoník se zasmál. Měl radost, že vidí proslulého Triniho. Ale ruku mu nepodal. Tolik citu nedá pravý muž najevo.

„Přicházíme k tobě s tajným posláním,“ řekl Braulio. „Můžeme to oznámit tlupě?“

Za půl hodiny vycházelo nápadně mnoho chlapců různými směry z vesnice. Braulio provedl Triniho několika živými ploty na rozsáhlé pole s ostnatými agáve, které byly nasázeny v rovných řadách. Prošli jím a dostali se ke kamenitému kopci, obešli jej a dorazili k zeleným keřům. V jámě pod nimi sedělo již několik chlapců. Prohlíželi si neznámého Triniho.

Když se všichni shromáždili, řekl Zvoník: „Ti dva přicházejí ze San Bartolda a chtějí vám říci něco, o čem se nikdo jiný nesmí dozvědět. Mluv, Braulio!“

Braulio žmoulal stéblo trávy, neboť měl najednou mluvit a nevěděl, kde začít. „Víte,“ řekl, „že přichází vojsko pánů.“

Přikývli.

„V San Bartoldu,“ pokračoval Braulio, „se lidé připravují na to, že opustí vesnici, až se budou blížit vojáci. Musí se to včas dovědět. Proto nás pověřili,“ ukázal na Triniho, „abychom dělali zvědy. K tomu potřebujeme vaši pomoc.“

Braulio si všiml, jak na hochy mocně zapůsobilo, že cizí vesnice žádá jejich spolek o pomoc.

„Jak vám máme pomoci?“ optal se Zvoník.

„Oznámíte nám, až půjdou vojáci,“ odpověděl Braulio.

„Kde bydlíš?“ zeptal se Zvoník.

„To musíme jednomu nebo dvěma z vás ukázat cestu, abyste nás našli i v noci.“

„Musíte nám ukázat taky polní cesty,“ pravil hubený mladík, „abychom věděli, jak se k vám nepozorovaně dostat, kdyby šli vojáci po silnici.“

„Jdi hned s nimi,“ řekl Zvoník.

„A jak vysvětlím rodičům, kam jdu?“ zeptal se Hubený. To byl ovšem problém.

Po chvíli pravil jiný: „Bez dospělých to nepůjde.“

„Všem to nemůžeme říct,“ řekl někdo a zavrtěl hlavou. „Někteří drží s pánem.“

„A co tvůj táta, Zvoníku?“ zeptal se Hubený. „Jeho slovo ve vesnici platí. Musíme ho do toho zasvětit a ať nám pomůže. Myslíš, že by sem přišel?“

„Co já vím! Ale můžu to zkusit.“

Hodně hochů přikývlo a Zvoník odběhl, aby otce pod nějakou záminkou přilákal. Zatím poposedli dva hoši k Trinimu. „Kdo jsi?“

„Trini.“

„Běžec?“ zvolal jeden z nich.

„Ano, to je on,“ řekl Braulio, hrdý na svého malého přítele.

„Byl ten cizí pán opravdu tak tlustý?“ chtěl kdosi vědět.

Několik chlapců se pak horlivě radilo, jak to udělat, aby se sami včas dověděli, kdy přijdou vojáci.

„To se můžeme dozvědět jenom z ostatních vesnic,“ řekl Hubený. „Musíme to udělat docela stejně jako ti dva ze San Bartolda. Pošleme vždycky dva do každé vesnice a poprosíme tamější chlapce o pomoc.“

Benjamín, Zvoníkův otec, byl překvapen, když v jámě najednou uviděl všechny hochy z vesnice. Byl to muž, který se rád smál, a myšlenka, že si právě děti usmyslily střežit vesnici, se mu zdála opravdu směšná. Potom však zvažněl, sňal své sombrero, poškrábal se na hlavě, zase klobouk nasadil a přisedl si k chlapcům. To se jim líbilo. Tím dal najevo, že je bere vážně. Ale stále ještě nemluvil.

Hubený mu přednesl myšlenku, že by bylo třeba vyslat posly také do ostatních vesnic. Benjamína ohromilo, že tu hoši ukazují starým, nač vlastně dospělí měli přijít sami. Čím déle s chlapci seděl, tím mu bylo jasnější, že také oni, dospělí, musí vyslat posly do sousedních vesnic. Je přirozené, že to smějí vědět pouze vybraní mužové. Rozhlížel se mezi hochy, jsou-li mezi nimi i takoví, kterým by nebylo možno důvěřovat. Ne, tváře hochů byly vážné, poctivé. Vzpomněl si na dobu, kdy byl sám chlapcem. Ano, na ty hochy je spolehnutí.

„Promluvím s tvým otcem,“ řekl Hubenému, „aby tě pustil do San Bartolda. Ale co mu řekneme, aby to mohl povědět tvé matce?“

„Strýčku!“ zvolal Trini. „Nepotřebuješ zeleninu nebo ovoce? Máme obojí. Ať Hubený něco donese. Slyšeli jsme, že se vám vede špatně, a my máme dost.“

Tak se stalo, že se Braulio a Trini vrátili do San Bartolda ještě s dvěma hochy. Již po několika dnech pracovala mezi vesnicemi skutečná zpravodajská služba.

PODIVNÝ PAN MARIO

V krajích, jimiž táhl Huerta se svou armádou, planuly požáry. Na mnoha místech se tvořily partyzánské oddíly, které bojovaly proti pánům a jejich drancujícím bandám. Dva oddíly byly největší: jižní vedl Emiliano Zapata, severní Pancho Villa. Rychle vzrůstaly, poněvadž se k nim připojovali Indiáni z každé osady, kterou předtím táhl generál Huerta.

Nejprve se zdálo, že se Huerta blíží ke krajině, kde byla Tepotla a San Bartoldo. Pak se však obrátil jiným směrem. Plynul jeden měsíc za druhým a ohnisko války se vzdalovalo stále víc.

President Madero se dozvěděl o ukrutnostech svých vojsk. Několikrát se pokusil zasáhnout, ale jak mohl provést dalekosáhlé změny, pokud vedl válku proti svému vlastnímu lidu, a to s člověkem tak bestiálním, jako byl generál Huerta?

Do zahrady u zdi shořelého statku docházely zprávy o tom, že Zapata a Pancho Villa již nevelí nějakým bezvýznamným rolnickým oddílům, nýbrž celým rolnickým vojskům. Tato vojska svým počtem již Huertu předčila, měla však pramálo dobrých zbraní. Otevřenému boji se většinou vyhýbala.

Paco si původně myslel, že zůstane s Brauliem u Jeronima jen několik dní. Když se však jejich pobyt u něho stále protahoval, řekl jednoho večera Jeronimovi něco, co mu již dlouho nešlo z hlavy: „Žijeme už mnoho měsíců na tvé půdě.“

„Moje půda? Uprchlý pán je asi jiného mínění,“ odvětil Jeronimo se smíchem.

„Ale on se tu už neobjevil a já pokládám zahradu za tvoji. Teď bych se mohl vrátit do Tepotly.“

Jeronimo to pochopil jako otázku a uvažoval.

Paprsky měsíce pronikaly tohoto večera obzvláště jasně listovím pomerančovníků, pod nimiž seděli. Dozrávající plody byly ve svitu měsíce podivuhodně bledé.

„Paco,“ řekl Jeronimo, „vyprávěl jsi mi přece, že tvůj

pozemek v Tepotle je příliš malý, aby tě mohl uživit. Zde však je půdy dost. Já ji nemohu sám s Trinim tak dobře obdělávat, jako když vy nám pomůžete. Kromě toho jsem přesvědčen, že by bylo Trinimu moc smutno, kdyby ztratil svého kamaráda Braulia.“

„Ty si tedy přeješ, abychom zůstali. Zůstaneme tu ovšem rádi. Ale neměl bych si pak postavit chýši vedle tvé? Už často zde byli lidé z jiných vesnic – a pak se vždycky do tvé chaty sotva vejdem.“

„Dobrá, pomůžeme vám stavět.“

Tak vyrostla druhá chýše u zdi a potom ještě třetí. To však bylo až o rok později, v roce 1912.

Jednou k ránu zaslechli Jeronimo a Trini před svou chatou kroky a několik tichých slov. Podle hlasu to byl určitě nějaký hoch.

Jeronimo vstal. Venku bylo nejasně vidět postavy dvou chlapců. Pak se ukázalo, že tu je ještě někdo třetí. Trini, který vykukoval ze dveří za Jeronimem, zpozoroval toho třetího nejdřív. Podivil se. Vždyť hoši přicházeli jinak ve dvou a chodili teď většinou ve dne. Nebylo již třeba takové opatrnosti.

„Dobrý den, Jeronimo,“ řekl jeden z chlapců. Trini poznal po hlase Hubeného. „Rádi bychom se tě na něco zeptali. Onehdy k nám někdo přišel.“

„Co? Kdo?“ zeptal se Jeronimo.

„To nám právě není jasné,“ odpověděl Hubený. „Je to někdo z města.“

„Snad dokonce zas někdo, kdo by chtěl vymáhat dávky?“

„Ne, je úplně jiný. Našel ho Emilio z Tuxpamu.“

„Našel?“ zeptal se Paco, který zatím také vyšel z chaty.

„Ano,“ řekl chlapec z Tuxpamu. „Předevčírem zrána jsme našli pod agáve spícího člověka. Byl městsky oblečen a velmi špinavý. Když ho můj otec probudil, moc se polekal. Potom nám mnoho vyprávěl o tom, proč musel uprchnout z města. Naši lidé ho ukryli ve vesnici a dali mu jíst. Byl strašně hladový. Ale nechťejí si ho tam nechat, protože mu nevěří.“

„A vy ho chcete dopravit sem?“ zeptal se Paco. „A co když je to špatný člověk?“

„To není,“ odpověděl Emilio. „My chlapi z Tuxpamu nevěříme, že je špatný. Je jen trochu směšný. Nedávno se s ním někteří dali do řeči. Slibovali si od rozhovoru s ním pěkné povyražení. Ale on vůbec nezpozoroval, že se mu chtějí vysmát, a mnoho jim vyprávěl. Nepohrdá Indiány. Ale protože ho naši otcové ve vesnici nechťeli, dovedli jsme ho do Tepotly. Tam jsme ho však nevzali do vesnice, ukryli jsme ho venku.“

„Ano,“ vmísil se do rozhovoru Hubený, „hoši z Tuxpamu přišli k nám. Ptali jsme se otce Benjamína, co máme s tím mužem udělat, a on nám řekl: ‚Děti, nemíchejte se do věcí, do kterých dobře nevidíte. Kromě toho nemáme sami dost jídla a nemůžeme uživit ještě člověka, který nedovede pracovat.‘ Co máme dělat?“

„Tuto noc to nerozhodneme,“ řekl Jeronimo. „Pojďte, chlapi, lehněte si a spěte! Do svítání je ještě několik hodin.“ Odvedl Paca stranou a chvíli s ním hovořil.

Ráno Braulio a Trini vstali, zatímco cizí hoši, unaveni noční cestou, ještě spali. Oba by byli rádi věděli, na čem se Paco a Jeronimo dohodli. Ti však konali klidně jako vždy svou práci, až se tři cizí hoši vyspali. Potom všichni posnádali.

Teprve pak řekl Paco: „Braulio a Trini zůstanou zde! My ostatní odejdeme. Nejpozději zítra ráno jsme my dva zase nazpět.“

Vzali si ještě něco k jídlu a šli. Braulio a Trini se dívali za oběma muži a třemi hochy. Tak rádi by byli šli s nimi!

Po celý den pracovali na záhonech a nosili vodu ze studny zpustlého panského dvora, která byla skoro neporušená. Jakmile se setmělo, ulehli oba v Jeronimově chatě.

Nespali ještě dlouho, když je vzbudily nějaké zvuky. Kdosi mluvil hlasitě španělsky. Podle kroků měl ten muž jistě na nohou boty. Slyšeli však také lehké kroky dvou bosých lidí. Oba chlapi přilezli rychle ke dveřím a uklidnili se, když poznali, že to jsou Paco a Jeronimo s kýmisi třetím, který byl přibližně stejně veliký jako oni.

„Mluvte tišeji!“ pravil Paco. „Chlapi spí.“

„My nespíme,“ řekl Braulio – a už před nimi oba stáli.

Cizinec se podívil, jak se tak znenadání vynořili. Byl to

městský člověk. Život venkovanů mu byl neznámý a cizí. Proto také nevěděl, jak má chlapce pozdravit. Podal jim ruku a řekl: „Jmenuji se Mario Puente.“

Chlapci se museli zasmát. Nikdy si totiž ruku nepodávali. Všichni ulehli.

Teprve ráno si hoši mohli hosta důkladněji prohlédnout. Představovali si ho skvěleji. Černý oblek byl úplně zaprášený a kromě toho na něm bylo plno skvrn od oleje. Měl zašpiněný stojatý límec a nakřivo uvázaného brčálově zeleného motýlka.

Nasnídali se a potom šli muži i chlapci do práce. Mario tu stál bezradně a pozoroval zpovzdáli, jak pracují. V rozpacích mžoural očima.

Pomalů se přiblížil k Jeronimovi. K tomu ho to táhlo, toho zmrzčili. Cítil, že má podobný osud jako on sám.

„Pane Cuevasi,“ řekl, „nemohu také něco dělat?“

Jeronimo se obrátil. „V těchhle šatech?“

Mario šel zaraženě k chýši. Svlékl si kabát, odložil motýlka a límec a zul si boty. Jeho ponožky byly rozedrané. Když i ty svlékl, styděl se za své špinavé nohy, které nebyly tak zdravě opálené jako nohy Indiánů. Nerozhodně seděl na rohoži. Ještě nikdy se necítil tak ponížen.

Opatrně vystoupil z chýše, neboť si myslil, že nebude moci chodit venku bos. Ale nebylo to tak zlé. Šel znovu k Jeronimovi. „Kdepak bych se mohl umýt?“

„Trini, ukaž mu to!“ zavolal strýc a podivil se proměně svého hosta. Nevěděl, jak jednat s městským člověkem, stejně jako Mario neznal zvyklosti venkovanů.

Trini ukázal panu Mariovi cestu do vypáleného panského dvora a ke studni. Tam vytáhl dřevěné vědro se studenou, křišťálově průzračnou vodou a postavil je vedle roubení.

„Vždyť je to vědro na pitnou vodu,“ pravil bosý pán. „V tom si přece nemohu mýt nohy!“

To byl pro Triniho problém, o jakém nikdy neslyšel.

„A jak vy si umýváte nohy?“ zeptal se pán.

„Nijak,“ odvětil prostě Trini.

„Ale jak to tedy děláte, že jste tak čistí?“ ukázal na Triniho nohy.

„Copak prach! Ten spadne zase sám. A někdy taky prší.“

Pan Mario se smál, až mu vstoupily slzy do očí. Trini to nechápal. Nerozuměl, proč se tomu ten podivný pán tak směje. Jsou mu k smíchu snad oni, venkované?

Mario poznal ze zachmuřeného pohledu Triniho, že se ho snad nemile dotkl, a pravil: „Kdybyste se náhle octli nějakým kouzlem ve městě, možná že byste se také lecčemu smáli, co děláme my.“

„Kouzlem?“ zeptal se Trini. „Může se tedy létat vzduchem?“

Mario se pozorně zahleděl na Triniho: Ach tak, zde se ještě věří v kouzla! Jak jen mu to mám vysvětlit?

„Víš co?“ řekl. „Budeš mi lít pomalu vodu na nohy a já si je přitom umyji.“

Během mytí Trini uvažoval. Chtěl by se pána vyptat na to, jak se čaruje. A Mario zároveň přemýšlel, jak by chlapci dokázal, že kouzla neexistují. Vášnivě bojoval proti pověrám.

„Pane,“ řekl Trini, „strýc Jeronimo prý očaroval hraběnku, ale já tomu nevěřím.“

Pan Mario se pomalu zvedl a upřeně se zadíval na Triniho. Matně se rozpomínal...

„Kterou hraběnku?“ otázal se.

„Paní zdejšího pána,“ odvětil Trini.

Mario hleděl na trosky dvora.

„A jak se jmenuje ten pán?“

„Hrabě Ariola.“

„Sigismondo Ariola?“ otázal se pán užasle.

„Ano, Sigismondo. Znáte ho?“

„Ach, jak bych ho neznal, milé dítě!“ zvolal pan Mario.

„Tak tady sídlil ten padouch! Řekni mi, hochu, jak se jmenuješ?“

„Trinidad Cuevas, pane!“

„Ach, neříkej mi pane! Říkej mi strýčku nebo Mario nebo jak chceš. Počkej, žije zde také nějaký zahradník Jeronimo?“

Trini měl už na jazyku, že je to jeho strýc, avšak pojednou se ho zmocnila nedůvěra. Odkud ví cizinec o Jeronimovi? A proč to chce vědět? Vylil zbytek vody a náhle odběhl.

Mario hleděl nechápavě za ním. Stále nová nedorozumění! myslil si. Nikdy se nenaučím jednat s venkovany! Ale co si jen počít?

Sklesle se vylouдал ze zříceniny a usedl do stínu. Nevšiml si, že Trini si šeptá s Jeronimem, a zdvihl hlavu, teprve když se Jeronimo zeptal: „Vy znáte hraběte Ariolu, pane?“

„Ovšem,“ odvětil. „Vždyť jsem pracoval v jeho kanceláři.“

Naše čtveřice nevěděla, co to je kancelář. Jejich nedůvěra ještě vzrostla. Ještě štěstí, že Mario hned pokračoval: „Ptal jsem se už chlapce, Triniho, je-li tady nějaký zahradník Jeronimo. Slyšel jsem přece od hraběcích drábů, že ho pověsili a nechali viset celou noc. Potom mu uřezali uši a nos!“ Náhle rozevřel široce oči a usmál se na Jeronima. „Jsi to snad ty sám? Bratře Jeronimo!“

Když Jeronimo přisvědčil, objal ho Mario a plácal ho po zádech.

Jeronimo tu stál strnule a nevěděl, co si o tom má myslet. Takové objímání viděl už u španělských pánů. Nebylo však obvyklé u Indiánů na vesnici. Tam byli lidé k sobě laskaví, ale zřídka to dávali najevo.

Pan Mario pustil Jeronima a teprve nyní si všiml, jak málo přátelsky se na něho dívá. Sáhl si na čelo. „To jsem taky, polekám lidi a nevyložím jim, oč vlastně jde. Ale to se vysvětlí rychle. Jak hrabě pronásledoval tebe, Jeronimo, tak pronásledoval i mne!“

„A co když ti neuvěříme?“ řekl Paco.

„Pak,“ Mario sklonil hlavu a pozvedl paže, „pak mě musíte poslat pryč. Nemohu to dokázat. Však vím, že ve vašich očích za nic nestojím, protože nerozumím vaší práci a možná nikdy se jí nenaučím.“

Vypadal tak zoufale, že Jeronimo řekl: „Budeš nám to vyprávět dnes večer. Teď je čas k práci.“ Řekl to také proto, aby získal čas.

Čtyři Indiáni se odvrátili a nechali Maria stát.

A když mě pošlou pryč, uvažoval, pak nebudu první, kdo někde zajde! Ale tak daleko to ještě není. Nechali mě zde vyspat, dali mi jíst a nežádali, abych pracoval. Jsou to přece lidé!

Tu mu něco napadlo.

Trini vysazoval sazeničky.

„Hochu,“ řekl Mario, „neukázal bys mi, jak se to dělá? Pomohu ti.“

Mario to nedělal hned správně. Trini mu to ukazoval několikrát.

Paco a Jeronimo pozorovali zpovzdáli, jak Mario mlčky a soustředěně pracuje na záhoně. Pán, pomysleli si oba, nepracuje nikdy, i kdyby měl umřít hladem. Tím si je host z města poněkud naklonil.

MARIŮV PŘÍBĚH

Prací na záhonech byl Mario k večeru už hodně unavený. Když se napřímil, bolela ho kolena a v kříži.

Jeronimo viděl, jak si sahá na záda, a pravil se smíchem: „Na to si člověk zvykne. Ale pro dnešek už dost!“

Prívětivý tón dělal Mariovi dobře. Byl z těch lidí, kteří snadno zoufají, ale také stejně rychle se utěší. Právě tím se tak silně lišil od venkovanů. Sám to cítil.

Usedl do stínu pomerančovníku a zhluboka si vydechl. Byl celý zmalátnělý a vyčerpaný. Čím začít? uvažoval. Zde musí člověk mluvit jinak než mezi městskými lidmi, prostě a pěkně po pořádku.

U večere za soumraku si Jeronimo všiml, jak mnoho a hltavě Mario pije.

„Jez nejdřív!“ řekl. „A potom pij pomalu! Voda z panské studny je dobrá, ne taková jako ve vsi. Ale je velice studená a ty jsi uhrátý.“

Mario se chtěl omluvit a začal živě hovořit. Tu však upozoroval, že zde není zvykem při jídle mluvit. I potom, když seděli před chýší a dívali se na západ slunce, zůstal nemluvný, až mu Paco připomenul: „Chtěl jsi nám říci, odkud znáš hraběte.“

„Ano, ale nejprve vám musím povědět, odkud pocházím. Narodil jsem se na severu, na mexicko-amerických hranicích. Můj otec tam byl v celní službě a všichni jsme

mluvili stejně anglicky jako španělsky. Vydělával hodně – totiž –“ zmátl se poněkud. „No,“ pokračoval, „nejlepší bude, když vám povím celou pravdu, ačkoli mě to bolí.“

Trini nechápal, jak může někoho bolet, říká-li pravdu.

„Ať se ostatně dozvíte, jak to tam bylo. Celní úředníci dostávali tak malý plat, že z něho nemohli uživit rodinu a k tomu se ještě dobře oblékat, jak se u celní služby žádalo. Stěžoval-li si malý úředníček u vyššího, dostalo se mu odpovědi: ‚Ach, však vy už víte, jak přijít k penězům!‘ Tak byli celníci přímo vybízeni k podvodům. Američtí páni dávali mému otci peníze, aby vpustil zboží do země bez vyclení. Doma o tom nemluvil, kolik dostává úplatků. Moje matka jen pozorovala, že před ní mnoho skrývá. Když se na to někdy zeptala, byl na ni hrubý. Jeho chování k matce bylo čím dál nevlídnější a sprostší. My děti jsme však na ní visely. Byla to dobrá žena. Otec začal pít a všechny peníze prohýřil. Matka často nic nejedla, aby mohla zaplatit moje školné. Sourozenci byli starší než já a opustili náš dům svárů. Někdy – když věděli, že otec není doma – přicházeli a přinášeli nám peníze nebo něco k jídlu. Jinak jsem byl s matkou sám. Jednoho večera byla moje matka obzvlášť zoufalá. Řekla mi: ‚Mario, chraň se přijmout takové místo, kde by ses nemohl stát ničím jiným než darebákem!‘ Na ta slova jsem nikdy nezapomněl. Nevěděl jsem, že to byla její slova poslední. Její mrtvolu našli teprve po mnoha dnech v pohraniční řece.“

Zdalo se, že Mario je stále ještě rozrušen smrtí milované matky. Mlčel. Všichni, kdo mu naslouchali, měli ohled k jeho bolesti a nehýbali se.

Teprve po chvíli pokračoval: „Ptáte se snad, co se stalo z mého otce? Nevím to. Jen o matčině pohřbu byl poněkud střízlivý. Všichni sourozenci šli za rakví. Potom mě vzal nejstarší bratr stranou a zeptal se: ‚Co budeš teď dělat?‘ Odpověděl jsem, že bych šel do města Mexika, kdybych na to měl peníze. Všichni sourozenci se na mě ihned složili. Bylo mi tehdy osmnáct let.“

Za několikadenní jízdy dráhou jsem se seznámil s pánem, jehož názory se mi velmi líbily. Ve městě mě dovedl do kavárny, kde se scházivali liberálové. To jsem však ještě

nevěděl a slovo liberál jsem dokonce do té doby neslyšel. Tam jsem se setkal s advokáty, lékaři, spisovateli, kteří všichni nahlas mluvili proti diktátorovi Porfíriu Díazovi, proti statkářům a církvi.“

„Není nynější president Madero liberál?“ zeptal se Jeronimo.

„Ano, také on často chodil do té kavárny. Všichni byli pobouřeni tím, jaké úplatkářství vládne v celém státě. Byl jsem tomu rád. Vždyť proti tomu přece byla namířena také poslední slova mé matky. V této kavárně jsem se dozvěděl, že nějaký hrabě Ariola hledá pro svou kancelář muže, který by mu psal anglické dopisy. U nás v pohraničí jsme přešli jenom přes most a byli jsme v Severní Americe. Chodil jsem v Americe dokonce nějakou dobu do školy. Protože jsem tedy mluvil a psal plynule anglicky, dostal jsem místo u hraběte ihned.“

„A k čemu potřeboval hrabě takového muže?“ zeptal se Jeronimo.

„Ach, vy asi nic nevíte o peněžních spekulacích vašeho pána!“ odvětil Mario.

„My víme jenom, jak zde honil dělníky na panském. Byla to hanebnost, jak museli Indiáni u něho pracovat. Co s tím množstvím kukuřice dělal, nevíme.“

„S tím spekuloval.“

„Co je to?“ zeptal se Paco.

„To se nedá tak snadno vysvětlit,“ odpověděl Mario zamyšleně. „V naší zemi je kukuřice laciná. Hrabě ji vyvážel – a to do zemí, kde byla právě hodně drahá. Tak si nadělal hodně peněz a koupil za to akcie zlatých dolů v Pachuče.“

„Co to znamená, akcie?“ zeptal se Paco.

„Tam v Pachuče jsou doly, v nichž dělníci dobývají zlato, stříbro a ještě jiné rudy. Je to bídný život. Mnoho je jich nemocných a majitelé dolů tam zřídili kořalny, kde indiánští horníci propíjejí zbytek svého zdraví. Ty doly patří z velké části zahraničním společnostem, většinou Angličanům. Na tomto vydřiduštví má svůj podíl i hrabě. Já jsem přece všechny ty dopisy anglickým pánům psal a znám příjmy hraběte. Za robotu tady na statku platil velice nízké mzdy.

Kukuřici pak prodával draho. Za to získal část zlatých dolů. A co tam vydělá na Indiánech, to si nedovedete ani představit!“

Jeronimo se váhavě zeptal: „To tedy hrabě tak nadobro nezchudl tím, že jsme mu spálili statek?“

„Statek pro něho dnes už skoro nic neznamená. Je nesmírně bohatý! Přesto se jednou pokusil dostat od vás zase dávky. Poslal sem tehdy advokáta. Co ten zde zažil, nevím.“

Čtveřice posluchačů se dala do smíchu. „Ale my to víme!“ řekl Jeronimo. „Poslal jsem Triniho do vesnice, aby se všichni schovali. Tlustý pán tam našel jen jednu starou ženu. Je trochu pomatená a mluví jenom indiánsky. Jinak se setkal pouze s mou matkou Ambrosií a ta mu odpovídala tak chladně, že ho přešla chuť na další vyptávání.“

„Ach, tak to tedy bylo?“ odpověděl Mario. „Hrabě řekl advokátovi, že ho zas pošle k panským dělníkům teprve tehdy, až tu generál Huerta zjedná pořádek.“

„O tom nám můžeš vyprávět zítra,“ řekl Paco, „nebo naši chlapani usnou.“

„My neusneme,“ bránil se Braulio.

Teprve když ležel Mario na rohoži, vzpomněl si, že se ještě dopoledne zdálo, že ho odtud chtějí vyhnat. Ale má-li nazítří vyprávět dál, to už mu snad přece důvěřují.

OBCHOD SE ZBRANĚMI

Příštího rána bolelo Maria celé tělo, ale pracoval zase s Trinim a ptal se ho na radu, když něco nevěděl.

Odpoledne šel Jeronimo do vesnice a za několik hodin se vrátil. „Mario,“ zavolal, „pojď na chvilku do chaty!“

Brzy nato zase vyšli a všichni se dali do smíchu. Mario se proměnil ve venkovana se širokým slaměným kloboukem, bílou halenou a bílými kalhotami. Prohlížel se ve svém novém obleku a konečně se zeptal: „Vypadám teď opravdu jako jeden z vás?“

„Jsi jen ještě trochu bledý. Ale brzo budeš mít naši

barvu,“ řekl Jeronimo. „Byl jsi ve svých městských šatech moc nápadný, ale takhle se nikdo nepodiví, když tě uvidí.“

Tak Maria přijali mezi sebe. Nejráději by byl všechny zobjímal, ale věděl již, že se zde takové výlevy citu nijak zvlášť necení.

Večer vyprávěl: „Přestal jsem včera tam, jak hrabě mluvil poprvé o generálu Huertovi příznivěji. Musím vám ještě říci, že se mnou hovořil jen anglicky, a protože tomu nikdo z jeho zaměstnanců nerozuměl, mluvil naprosto bez obalu. O generálu Huertovi jinak vždycky říkal, že je podplatný darebák a domýšlivý surový chlap, kterému by žádný slušný člověk nepodal ruku. Tak jsem se divil, když náhle změnil o Huertovi své mínění. Ale bude dobře, když vám nejdřív povím něco o Huertově vojsku. Nebo je znáte?“

„Těch několik, kteří se z naší vesnice stali vojáky, tam dostal pán nebo jeho správce, protože pánovi nebyli vhod. Do vesnice se už nevrátili,“ odvětil Paco.

„No vidíte. Pravděpodobně nevíte proč. Tak si představte, že takový Indián José řekne panskému správci, že ho při vyúčtování ošidil. Za několik dní je José odveden, spoutají mu ruce na zádech a zbijí ho. V nejbližším městě ho strčí do kasáren. Je z něho najednou voják. Na kolik let, to neví. Jaký žold dostane, také neví. Kde dostane jídlo, rovněž neví a nikdo mu o tom nic neřekne. Ostatní se jenom smějí jeho nezkušenosti. Hladoví a cítí se opuštěn, až si všimne, jak to všechno chodí. Když chce dostat mzdu, musí z ní slíbit část písaři, někdy je to polovina, někdy ještě víc. Písař dá samozřejmě zase něco výplatčímu, výplatčí majorovi, major plukovníkovi, plukovník generálovi. Ale jak se má ubohý José z nepatrného žoldu dosyta najíst? Potřebuje také někoho, kdo by mu drtil kukuřici a připravoval placky. Tak to udělá jako ostatní, vezme si soldaderu – vojačku. Zpočátku si to ovšem nemůže dovolit. Tak se jich spojí víc a vydrží si ženu společně. Ta musí s nimi bydlet v kasárnách. Kam by také jinak šla? Soldaderas jsou přece úplně žebračky. V kasárnách jsou rozlehlé místnosti. Tam si vystavějí jakousi chýši nebo stan z několika bídnych hadrů a dovnitř si dají rohož na spaní. Pak potřebují ještě malá kamínka na vaření a dva nebo tři hrnce. To je všechno. Po

několika dnech přijde šikovatel a najde tu nový stan. Poručí, aby jej okamžitě strhli. Takové stany prý jsou v kasárnách zakázány. Říká to, ačkoli kolem dokola je plno hadrových stanů. Co má José dělat? To je docela prosté: musí platit. A pak teprv šikovatel najednou řekne, že udělá jednou výjimku. Šikovatel musí ovšem zase něco odevzdat setníkovi, a tak to jde zase dál až ke generálovi. José zaplatí málo, ale suma, kterou dostane generál od celého množství takových vojáků, jako je José, je obrovská. Teď tedy odevzdal José těm vyděračům i ten poslední groš svého platu. Z čeho mají teď žít – on a jeho soldadera? K tomu má žena také ještě děti. Někteří prodávají večer potají na rozích marihuanu. Jak víte, je to zakázáno.“

„Proč je to zakázáno?“ zeptal se Braulio.

„Hochu, máš ponětí, jaká je to nebezpečná věc?“ pokračoval Mario. „Kdo to kouří, necítí žádnou únavu a zapomíná na jídlo. No, to by bylo jen příjemné, kdyby si na to lidé nezvykli. Brzy toho už nemohou zanechat. Nemají-li marihuanu, cítí se nešťastní. Pak dělají všechno, aby si ji opatřili, dopustí se třeba nejtěžších zločinů. Mnozí vojáci, kteří obchodují s marihuanou, propadnou také sami tomuto nebezpečnému jedu. Když nějaký policista zpozoruje takový tajný obchod, hned se přížene. Také on chce dostat zaplaceno a musí část peněz zase dát svému představenému. Tak se José octne až po krk v celé té vojenské špíně. Nechce-li umřít hladu, musí se toho také zúčastnit. Nemohou ovšem všichni obchodovat s marihuanou. Jiní kradou nebo přepadají lidi v opuštěných ulicích a olupují je. Jiní se zas nechávají najímat, aby někoho ztloukli.“

„Tomu nerozumím,“ řekl Paco.

„Tak si představ,“ odpověděl Mario, „že nějaký novinář napíše o nějakém bohatém pánovi, že je darebák. Ten si hned najme houfec takových lidí a ti novináře v noci přepadnou a ztloučou ho jako žito. A stejně je tomu při volbách. Chce-li někdo pronést volební projev, zřídí ho jeho protivníci v noci předtím tak, že není schopen řeči. Podobně se najímají i vrazi. Teď to právě nestojí mnoho, získat vraha, protože rolnické povstání vyhnalo do města mnoho někdejších drábů, správců nebo podplatných písařů. Hrabě

Ariola, kterému náležel zdejší statek, si nechal ze svých tří drábů, kteří mu zůstali, dva jako své stálé průvodce. Také on má dost nepřátel a nechtěl by, aby ho jednou večer zavraždili nebo zbili. Všichni ti velcí pánové mají takové pistoleros. Oba pistoleros hraběte však byli tak hloupí a špinaví, že je propustil. Zato si najal nového, takové obzvlášť zpustlé individuum! Myslíte si možná, že je na něm hned vidět, jaký je to podlý chlap. Ne, je mladý a vždycky dobře oblečený a usmívá se ti přátelsky do tváře. Ani nezpozoruješ, že je ozbrojen. Nemá už takovou velikou bouchačku na opasku jako staří pistoleros, má malý americký revolver v kapse kalhot. A chcete snad vědět, kam se poděli drábi, kteří vás proháněli tady v San Bartoldu? Dva šli do armády generála Huerty. S tím třetím jsem se setkal jednou ve městě. Podíval se na mne zpola drze, zpola zaraženě. Kdoví, jakým špinavým způsobem si vydělává peníze!“

Mario ustal a hleděl zamyšleně do noci. Trini byl poděšen, že je na světě tolik zla. Zdálo se mu, že je něčím ohrožen, a díval se na Braulia, který byl stejně zaražený jako on.

„To jsem vám jenom vyprávěl,“ pokračoval Mario, „abyste rozuměli, jak to vypadalo, když byl svržen diktátor Don Porfírio Díaz. To se stalo téměř přes noc.

Jak to bývá vždycky, když se u nás konají volby, střílelo se na různých místech města. Pak se rozšířila zpráva, že diktátor je tentam. Šel jsem ještě pozdě v noci k jednomu příteli a blouznili jsme o tom, jaké teď nastanou krásné časy. Všichni ti podplatní generálové budou sesazeni a člověk konečně povede slušný život. Opravdu se leccos zlepšilo a já jsem si myslel, že v našem státě bude ponenáhlu odklizeny celé to neřádstvo podlosti a podvodu. Nepozoroval jsem nic ani tehdy, když hrabě řekl, že se začne zase starat o svůj majetek, až generál Huerta zavede pořádek. A pak nastalo čilé dopisování jednak s anglickými obchodními přáteli hraběte, kteří bydleli v Mexiku a byli spolumajiteli zlatých dolů v Pachuca, jednak s Londýnem. Jednoho dne se objevil Angličan, s nímž hrabě jednal neobyčejně zdvořile. Při jejich jednání jsem nebyl. Ale cizí pán chtěl poznat město Mexiko. A tak jsem ho musel doprovázet do místností, kde hrála

indiánská kapela, musel jsem s ním prohlédnout tři kostely a zajet k starým indiánským pyramidám v Teotihuacánu. Přitom jsem se dověděl leccos o jednání mezi ním a prezidentem Maderem a také generálem Huertou. Tehdy byl zdejší statek už vypálen a já jsem věděl jen, že Madero je na venkovany velmi rozhorlen, že zapalují panské domy. Brzy nato jsem se dozvěděl, že Madero jmenoval generála Huerta vrchním velitelem, aby potlačil vzpouru venkova. Bylo mi to nepochopitelné, protože jsem přece věděl, že tento Huerta je právě jeden z nejhorších ničemů, kteří se obohacují na úkor ubohých vojáků a dělají z nich zločince. Jednoho dne tam hrabě nebyl a Angličan potřeboval okamžitě tlumočnicka pro nějaké jednání. Musel jsem tedy nasednout k němu do auta a odjeli jsme. Před jednou větší budovou jsme vystoupili a voják nás dovedl do pěkně zařízeného pokoje. Uvažoval jsem: Kde to jsme? Zde asi bydlí nějaký velký pán. Jakmile jsme vstoupili, vešel generál Huerta. Smál se celým svým sprostým obličejem a podal nám ruku. Angličana už znal, a proto mluvil ihned velmi jasně. ‚Nu,‘ ptal se, ‚už jste si trochu lépe rozmyslil, kolik vydělám na obchodu se zbraněmi?‘ Nemohl jsem téměř ani vydechnout, když jsem musel místo pozdravu překládat tuto větu. Avšak Angličan už patrně toho prohnáného vrchního velitele znal a zůstal klidný.

A teď nastalo smlouvání, při němž jsem se dozvěděl o ohromném podvodu. ‚Co, tak málo?‘ křičel Huerta. ‚Za tyhle zbraně, za ten šmejď tak málo? Když mi nedáte větší podíl, nařídím komisi pro zkoušení zbraní, aby vaše pušky odmítla!‘

‚Komise je jmenována vaším prezidentem, panem Maderem,‘ odvětil Angličan.

‚Ach, Madero!‘ namítl Huerta. ‚Ten mi přece svěřil celou armádu. Sám má pod sebou jen několik otrhaných policistů!‘

‚A přece jmenuje komisi pro zkoušení zbraní!‘ řekl Angličan.

Huerta se chraptivě zasmál a řekl: ‚On? A kdopak mu navrhuje důstojníky, kteří mají být v komisi? Ostatně, myslíte si, že prezidentovi poradci jsou tomuhle tak úplně nepřístupní?‘ Mnul o sebe palcem a ukazovákem, jako by vyplácel peníze.

Tu se Angličan vypjal a řekl zvýšeným hlasem: ‚Žádáte-li, pane generále, tak vysoké úplatky –‘ Obrátil se ke mně a poručil, abych to hned přeložil a abych slovo úplatky hodně zdůraznil. Pak pokračoval: ‚Žádáte-li tak vysoké úplatky, pak asi zapomínáte, pane generále, že sem můžeme kdykoli vrhnout pumu!‘

‚A jakou?‘ zeptal se Huerta.

‚Tu,‘ řekl na to Angličan, ‚že jste vzal peníze od Anglie a že nejste nic jiného než koupený agent!‘

Huerta se hlučně zasmál: ‚Zřejmě se, pane, domníváte, že by takové uveřejnění velice prospělo vážnosti Anglie. Ale jak si přejete.‘ S úsklebkem povstal a připojil ještě: ‚Já mám skutečnou moc v Mexiku a mohu koupit zbraně také u konkurence, u Němců!‘

Angličan musil ustoupit a poskytnout Huertovi vyšší podíl při obchodu se zbraněmi. Byl však na Huertu tak rozhorlen, že při zpáteční jízdě zanechal vši opatrnosti vůči mně a hlasitě nadával na toho šejdířského generála. Přitom jsem se také ještě dozvěděl, že hrabě je jeden z hlavních účastníků tohoto podvodného obchodu se zbraněmi. Velice mě to rozčílilo. Mluvil jsem o tom pak s přítelem. Ale ten řekl, že president Madero je náš člověk a že mu můžeme plně důvěřovat. Tak mě utěšovali všichni. Já jsem o tom však začínal stále znova. Říkal jsem jim, že je tu nesmírné nebezpečí pro naši liberální vládu, chlubil-li se Huerta, že má skutečnou moc ve státě, a také o tom, že se spolčil s takovým velkostatkářem, majitelem dolů a lichvářem, jako je hrabě Ariola.

Nechtěli mě poslouchat. Byl jsem tedy nějakou dobu zticha a sledoval jsem pozorněji, co se dalo kolem mne. Jednoho večera mě oslovil nějaký voják. Věděl jsem hned, že mi chce nabídnout marihuanu. Peníze jsem mu dal, ale jeho ruku s balíčkem marihuany jsem odstrčil a řekl jsem: ‚Mám bratra, kterého odvedli do vojska, a rád bych věděl, jak žijete a jak mu mohu pomoci.‘ Nebyla to ovšem pravda, ale jak jsem ho měl jinak přimět k tomu, aby mi něco pověděl!? Šli jsme do čínské kavárny, v níž neseděl nikdo kromě nás. Dal jsem mu přinést trochu sladkého pečiva a pili jsme čaj. Brzy se stal sdílnějším. Byl to neotesaný chlapík se zakaboněným

obličejem. Naříkal si na to, že teď přišlo do armády mnoho písařů. Divil jsem se tomu a nerozuměl jsem, proč je to tak strašné, jak říká. Vysvětlil mi, že tito písaři byli novou vládou vyhozeni z úřadů zároveň se starosty. Nyní jsem pochopil, že tu jde o podplatnou sběž, kterou jsem tak nenáviděl. Písaři terorizovali staré vojáky, protože neuměli číst a psát. To je tedy Huertovo vojsko! pomyslně jsem si a šel jsem zdrcen domů. Jako kobylinky přepadali vojáci vesnice a drancovali, vydírali, vraždili, zapalovali domy. To bylo slyšet odevšad.

V naší kavárně však mluvili liberálové, moji přátelé, stále ještě o vymoženostech naší revoluce. Jejich žvanění se mi protivilo. Viděl jsem přece, že všichni tito lidé zavírají oči před tím, že prezident Madero vede válku proti svému vlastnímu lidu, přestože měl dobrou vůli uskutečnit občanské reformy. Tak velice mě to hnětlo, že dnes již stěží chápu, jak jsem mohl vydržet všechny ty další měsíce. Nestýkal jsem se s nikým a hodně jsem četl, ale byl jsem celý rozmrzelý. Tu jsem zpozoroval, že hrabě pojednou značně zneklidněl. Byl pozván na audienci k prezidentu Maderovi. Navštěvoval nápadně často anglického vyslance a své anglické obchodní přátele. Nevěděl jsem, oč tu šlo.

Jednoho večera jsem se na ulici setkal s jedním ze svých někdejších přátel z liberální kavárny. Zastavil mne a ptal se: ‚Copak říká tvůj hrabě tomu skandálu se zbraněmi?‘

Bylo mi, jako bych byl spadl z měsíce. ‚Jakému skandálu?‘ Zatáhl mě do koutku a šeptal: ‚Nevíš, že zbraně, které tvůj hrabě a ti ostatní přiváželi z Anglie, k ničemu nejsou? Přijď zas jednou do kavárny a dozvíš se víc!‘

Šel jsem tam hned příští den. Bouřlivě mě přivítali a hned se mě vypyтали, co jsem se při své práci u hraběte dozvěděl. Konečně byli ochotni mě vyslechnout!

Vyprávěl jsem, že generál Huerta je placený agent Anglie a že také vydělával na obchodě s nepotřebnými zbraněmi. ‚To musí okamžitě do novin!‘ zvolal jeden novinář. Řekl to dost nahlas.

Všiml jsem si, že tam sedí ještě několik pánů, kteří se na nás dívají značně nepřívětivě. Náhle zaplatili a šli. Kdo to byl, nevím. Novinář byl téže noci zavražděn. Cestou do

kanceláře jsem se setkal s jedním ze svých přátel. Ten mi radil, abych ihned zmizel z města. „Ale Madero je přece náš člověk!“ řekl jsem mu. „Ano, ano!“ řekl netrpělivě, „ale generál Huerta tě pronásleduje!“

Šel jsem domů. Moje hospodyně mi řekla, že tu asi před půl hodinou byl hraběcí pistolero a že se na mne ptal. Ještě nikdy předtím u mne nebyl. Věděl jsem tedy, že je nejvyšší čas zmizet. To ostatní víte sami. – Co mám teď dělat?“

„Zatím,“ řekl Jeronimo se smíchem, „se z tebe stal venkovan.“

„Kdybych jím aspoň byl doopravdy!“ povzdechl si Mario stísněně. „Ale komu tím prospějí?“

MARIO VYUČUJE

Příštího večera se Jeronimo zeptal: „Budeš dnes zase vyprávět?“

„Ale co?“ otázal se Mario. „Můj příběh už znáte.“

Mlčeli. Tu se Trini odvážil vyslovit jednu z otázek, které ho nejvíc zaměstnávaly od doby, kdy mu toho stará kuchařka Manuela tolik napovídala. „Strýčku Mario,“ řekl, „jsou čarodějové, kteří létají vzduchem?“

Mario nevěděl hned, jak odpovědět. Jak to má vyložit? Proto řekl: „Jsou-li čarodějové? Vždyť jsi jistě neviděl ještě nikoho čarovat.“

Teď vyprávěli Mariovi o pepřovém lusku v květináči, kterým prý chtěl Jeronimo očarovat hraběnku. Dostali se v řeči také na tlustou Marianu, o níž mnozí tvrdili, že je čarodějnice.

„A víte,“ zeptal se Mario, „jaká to byla nemoc, na kterou tolik lidí ve vsi zemřelo?“

„Mor,“ odvětil Jeronimo.

„Jsou různé druhy moru,“ odpověděl Mario a vyprávěl jim o nepatrných organismech ve vodě a o mikroskopech, kterými by je mohli vidět. To všechno bylo pro posluchače úplně nové a zaměstnávalo to jejich myšlenky ještě v příštích dnech.

Jeronimo vyprávěl o Mariovi své matce. Byla nedůvěřivá a brzy se na něho sama přišla podívat. Protože přišla nepozorovaně, mohla vidět, jak Mario pracuje spolu s Trinim. Chlapec mu ukazoval, jak má sázet. Mario vzal rostlinku, obracel ji sem a tam a zdálo se, že na ní Trinimu něco vysvětluje, co chlapce velmi zajímá.

Teprve když pracoval zase každý sám, vyhledala Ambrosia svého syna a delší dobu s ním mluvila. Braulio a Trini pak pozorovali, jak se oba radí s Pacem a Mariem.

Druhý den Paco a Mario odešli a slíbili, že se za několik dní vrátí. Braulio a Trini by byli rádi vypátrali, kam šli, ale věděli, že se nemají příliš vyptávat. Příštího večera seděli oba mlčky s Jeronimem před chýší.

Po chvíli se Jeronimo ozval: „Ve městech jsou školy, ale my zde se nic neučíme. Když nás páni šidí, poznáme to také. Ale neumíme číst, co napíšou do svých knih.“

„Ale Mario to umí,“ řekl Braulio. „Pomůže nám, když budeme potřebovat.“

Jeronimo zavrtěl hlavou: „Musíme se sami učit psát. Proto šli Mario a Paco pryč. Mario řekl: ‚Mají-li chlapci číst a psát, musíme mít knihy a papír.‘ Proto prodá Paco ovoce na trhu a opatří za stržené peníze psací potřeby.“

Umlkl. Ani Braulio a Trini nemluvili, ne však proto, že by je to nezajímalo. Naopak, uchvátila je představa, že pak budou moci číst knihy a budou rozumět mnoha a mnoha věcem, o kterých si dosud mysleli, že jsou jim nedostupné.

Natrvalo se nemohlo před vesnicí utajit, že v chýších u spáleniska žije třetí muž, který sice vypadá jako Indián a také jako Indián pracuje, ale ve skutečnosti je pán z města. Venkované si mysleli, že každý městský člověk je bohatý. Kromě toho se těch pět ze zahradnictví domluvilo, že se nikdo nemá dozvědět, proč tam Mario žije. První, kdo ho opravdu uviděl, byla skupina čtyř chlapců, kteří si vyšli k vypálenému dvoru. Mario právě učil číst Braulia a Triniho z nějaké knihy. Protože mezi sebou mluvili jen indiánsky, byla jejich španělština dosti chatrná a Mario jim vysvětloval význam mnohých slov.

Chlapci se opodál zastavili. Jaká je to tajemná kniha? I nezvyklý spád řeči Triniho, kterého přece jinak dobře znali, dodával tomu všemu tajuplný ráz. Nemohli vědět, že se tak učí číst všechny děti na všech školách. Vždyť dosud nikdy žádnou školu neviděli. Rozhodli se, že se budou co možná nepozorovaně dívat dál.

Zatím začali Braulio a Trini něco nového. Klekli si před lavici, na kterou se jinak sedalo. Položili na ni bílý papír a postavili něco malého, černého a lesklého. Braulio strčil dovnitř červenou tyčinku a zase ji vyndal. Totéž udělal Trini. Zdálo se, že těmi tyčinkami papír rozrývají. Zatím Mario pomalu něco říkal, čemu naslouchající chlapci nerozuměli. Ze svého pozorování byli vytrženi hlasem Jeronimovým: „Copak se schováváte, jako by tu někdo zaklínal ďábla? Podívejte se na to, jak se ti dva učí psát. Udělali byste nejlíp, kdybyste se taky učili.“

Chlapci se rozpačitě blížili k Mariovi. Ten na ně pohlédl a zvolal: „Tady jistě přicházejí ještě další, kteří by se rádi učili psát!“

„Ne,“ odvětil nesměle jeden z chlapců. „My jsme šli jen tak kolem.“

„Ne, říkáš?“ odvětil Mario. „Vy se nechcete ničemu učit?“

Chlapci zrozpačitěli ještě víc. „A mohli bychom se tady u vás učit?“ zeptal se jeden z nich.

Mario se obrátil na Jeronima: „Co o tom soudíš? Mám je také vzít do naší školy?“

Jeronimo se zamyslel: „To musíme uvážit. Nakonec by přišla celá vesnice a jak bychom to pak udělali? Školní budovu nemáme. Nikdo z vesničanů nemá stůl. To by pak museli chlapci ležet na břiše na zemi a psát.“

Mario se zasmál. Od chvíle, kdy začal vyučovat Braulia a Triniho, neměl už pocit, že je v San Bartoldu zbytečný. Nyní si představoval, jak by to bylo legrační, kdyby všichni chlapci leželi kolem něho na břiše. „Bylo by to ovšem trochu primitivní,“ řekl Jeronimovi. „Ale jen si představ: náš lid se učí! Vždyť bez vzdělání by se nemohl osvobodit!“

Jeronimo zavolal Paca a pověděl mu o tom. Zatímco se radili, šeptala si vzrušeně i čtveřice chlapců. Znova pak předstoupili před Jeronima. „Nám to nic neudělá, když

budeme ležet na břiše a psát. My bychom se taky rádi učili!“

„Ale chlapci,“ odpověděl Jeronimo, „nemůže vás číst šest z jedné jediné knihy, a potřebujete také papír na psaní. Ale to stojí peníze!“

„Je to drahé?“

„Ne. Ale jen jestli vám to vaši otcové dají?“

„Můžeme se jich přece zeptat,“ odvětil chlapec.

Paco dosud mlčel. Nyní řekl: „Když se chtějí chlapci učit, Jeronimo, nesmíme jim v tom bránit!“

Mario opodál poslouchal a přikývl. „Jeronimo, ty chceš, aby se Trini něčemu naučil. Ostatní na to mají také právo.“

Jeronimo viděl, jak se chlapci rozzářili. Usmál se také.

„No dobrá! Ale chlapci, nemluvte o tom příliš nahlas. Nezapomeňte na to, že máme mnoho nepřátel!“

SIROTEK ROSA

Jeronimo tušil správně: zvěst o vyučování u zahradníků se rychle roznesla a otcové o tom rokovali. Pomyšlení, že se jejich chlapci učí psát, se jim zprvu velmi líbilo. Ale pak se přihodilo něco neočekávaného. Ve vesnici bylo děvče, sirotek. Jmenovala se Rosa. Bydlila u své babičky, která vytáhlé dítě neměla ráda, ačkoli Rosa byla pilná a zastala už kus práce. Měla však rozhodný odpor k domácí práci a plahočila se raději s dědečkem na poli. Poněvadž byla práce starci již obtížná, obzvláště okopávání a sklizení kukuřice, byl s Rosou velmi spokojen a snažil se uklidnit svou ženu, když bručela: „Jaké je to podivné děvče! Je vyzáblá jako tyčka a nosí na poli klobouk jako muž!“

Jednoho dne se Rosa objevila v zahradě. Šla přímo k Mariovi a řekla svým pronikavým hlasem: „Pane, já bych se ráda učila číst!“

Mario byl nezvyklým tónem udiven, obzvláště u takového vyžle. „Ano,“ řekl poněkud váhavě, „je to ovšem dobré, když se i ženy něčemu naučí –“

Rosa pochopila tato slova jako odmítnutí, obrátila se a

odešla bez jediného slova ze zahrady. To Maria zarazilo ještě víc. Je to ale podivné stvoření!

O hodinu později se objevila Ambrosia se svým mužem. Po počáteční nedůvěře pocítila k Mariovi úctu, protože upozorovala, jak velice na něm lpí Trini.

Byl již večer a Ambrosia přinesla placky.

Po jídle se ptala, co to bylo s Rosou. Jeronimo jí odpověděl, že se chovala velmi divně a že zase rychle odešla.

Ambrosia zavrtěla hlavou: „Vy muži neumíte myslet. Když k vám přijde taková nevhledná žába a se vší rozhodností od vás něco chce, nesmíte ji nechat upláchnout. Muži si vždycky myslí, že jsou silní a dovedou pomáhat. Ale jen se dobře podívejte na tu Rosu. Dejte tomu odstrkovanému děvčeti někoho na opatrování, ona to bude ráda dělat! Byla bych si myslela, že jsi chytřejší! Zítřejší přijdu zase s Rosou. Budete vyučovat taky ji!“

Jeronimo svěsil hlavu a řekl: „To se musíme, maminko, zeptat taky Maria. Pracuje s námi na záhonech a navíc ještě vyučuje. Co mu však za to dáme?“

Než mohla Ambrosia odpovědět, řekl Mario s dojetím: „Ale Jeronimo! Vždyť já za to nic nepotřebuji! Mně se u tebe vede docela dobře. Dřív jsem pracoval pro špatné lidi a vedl jsem špatný život. Dusil jsem v sobě své rozhorlení a nemohl jsem se vzepřít. A teď? Přijali jste mě jako bratra. U vás se nemusím bát říci, co si myslím. Až dosud jsem snil o tom, že je třeba vytvořit lepší společnost. Ale nevěděl jsem, že tu už je.“

„Společnost nevolníků!“ řekla Ambrosia odmítavě.

Všichni byli zaraženi tvrdostí jejího hlasu.

Paco se vzchopil nejdřív. „Ambrosia má pravdu. Co Mario u nás vidí, to máme rádi i my sami. Ale Mario, ty víš, že jsem musel odejít z Tepotly. A proč? Protože lidé zase shrbili před pánem hřbet. Tobě se líbí, že jsme takoví povolní. Ale k čertu s tou měkkostí! Když zůstaneme takoví, budou páni vládnout Indiánům ještě tisíc let!“

Trini hleděl upřeně na Paca. Pacův obličej rudě žhnul v záři zapadajícího slunce, oči planuly. Trini se mu obdivoval, a přece mu bylo líto Maria. Vždyť ho tu kárali. Rozuměl mu dokonale. Jak se změnil za ty týdny, co zde žije! Byl teď

opravdu veselý – od té doby, co konečně žil mezi poctivými lidmi.

Ambrosia přerušila mlčení: „Mario, ty chceš tedy vyučovat Rosu? Ale ona si nemůže zaplatit papír a knihy. Její dědeček a babička jsou chudí a babička ji nemá ráda.“

„Jen ji sem posli, matko Ambrosio!“ odvětil Mario.

„A ještě jedno jsem vám chtěla říci,“ pokračovala Ambrosia, „chlapci se učí a vy sami chcete zůstat hloupí?“

Jeronimo pohlédl na Triniho a ten se zas podíval na něho. Sklonil však hlavu, aby nebylo vidět, že se směje.

Ale Ambrosia si toho hned všimla a zeptala se: „Jaképak to máte tajemství?“

Jeronimo byl na rozpacích a řekl, pohlédnuv úkosem na Maria: „Máš pravdu, maminko, máme tajemství – i před Mariem. Každý den jsem vždycky na chvíli s Trinim zmizel a on mi pověděl všechno, čemu se u Maria naučil. Tak to dělá taky Paco s Brauliem.“

„Ach tak!“ zvolal Mario. „Proto jste museli tak často pryč!“ Zvučně se zasmál. „Ale přátelé, co je to za nesmysl! Cožpak je to hanba, učit se?“

Ambrosia přisvědčila. „Žádná hanba! Nejraději bych se také něčemu učila. Ale nemohu sem stále chodit, pak by nenašel můj muž nic k jídlu, když přijde po práci hladový domů. Tak zítra přijdu s Rosou a vy jí pomůžete, i když se vám nelíbí!“

Rosa přicházela denně. Snažila se seč mohla, ale neučila se dobře. Mario jí věnoval větší pozornost než ostatním. I při své práci v zahradě nebo na poli uvažoval o tom, proč je učení pro to uzavřené děvče tak obtížné. Teprve později se dozvěděl, co se denně odehrávalo, když Rosa přišla domů. Babička ji nebila, a bylo to od ní také rozumnější, ale šukala po kuchyni a častovala ji jedovatými poznámkami. Rosa se tvářila, jako by všechna ta zraňující slova neslyšela. Někdy však vzala svůj mužský klobouk, uvázala si jej a šla za dědečkem, s nímž pak mlčky pracovala.

Jednou v poledne se zeptala babička vnučky: „Prosím tě, co jsi to vlastně za děvče?“

Za takovými výroky obyčejně následovalo dlouhé kázání o tom, jak se má chovat řádná žena.

Rosa právě klečela a drtila kukuřici. Pohlédla na babičku, nemotorně se zvedla a řekla: „To ti hned ukážu!“

„Ty snad budeš taky ještě vzdorovat?“ křičela stařena.

Rosa si toho nevšímala, vzala široký koš a vložila do něho trochu prádla a srp na kukuřici.

Babička ji pozorovala zléma očima: „Kam chceš jít?“

„Pryč!“ řekla Rosa a šla.

Babička stála jako zkamenělá a volala pak téměř plačtivě: „Roso!“ Ale ta se ani neobrátila.

Za půl hodiny se objevila v zahradě. Jeronimo se zdvihl od práce udiven, co tu chce v tuto dobu a s košem.

„Smím tady zůstat?“ zeptala se. „Budu vám připravovat jídlo a pracovat.“

„A co dědeček a babička?“

„To nejsou mí rodiče!“ odvětila Rosa rozhodně.

Tu Jeronimo poznal, že by řeči s ní k ničemu nevedly, a ukázal Rose, kde si může uložit věci.

Kvečeru přišel Rosin dědeček a svým mírným způsobem se pokusil přimět ji k návratu. Bylo to však marné.

SPOR VE VESNICI

Tato událost byla posledním popudem k tomu, aby se ve vesnici střetla různá mínění. Rosina babička běhala po sousedkách a spílala Jeronimovi a jeho škole. Hoši z vesnice se sice zlobivé stařeně smáli, ale za dva dny svolali na kopec chlapecké shromáždění. Přitom byli napadeni ti čtyři, co se od nedávna také učili v zahradnictví.

„Co jste to zač! Proč nám nic neřeknete? To se asi chcete stát pány a my ostatní máme zůstat hloupí!“

Chlapci křičeli tak hlasitě, že k nim přišel jakýsi muž pracující nablízku. Ihned umlkli a muž zase odešel, vrtě hlavou.

Teď pokračovalo rokování poněkud tišeji.

„Nemohli jsme přece jinak,“ řekl jeden z těch čtyř. „Jeronimo nám několikrát říkal, že o tom nemáme po vesnici vykládat. Žádný pořádný chlapec nežvaní!“

„Chceme mluvit s Jeronimem!“ žádal jeden. „Chceme mluvit s Jeronimem!“ opakovali druzí. „My se taky chcem učit!“

„Hurá do zahrady!“

Když už rolník neslyšel žádný křik, vzhlédl od své práce. Viděl, jak chlapečci ve špinavě bílých oblecích a slaměných kloboučích, celých ošumělých od dešťů, běží v dlouhé řadě za sebou mezi poli, křovisky a kvetoucími kaktusy.

„Co si to ti usmrkanci zas vymysleli?“ zabručel sám pro sebe.

Zatímco hoši běželi k zahradě, sešlo se před jednou chýší ve vesnici mnoho žen. Horlily nakvašeně proti Mariovi.

„Vždyť ten naši mládež úplně pomate!“ řekla jedna. „To není –“

Vesnická bylinářka Mariana ji přerušila: „My Indiáni musíme zachovávat moudrost svých předků. To, co zde rozšiřuje ten Mario, který sem přiběhl bůhvíodkud, je španělské učení. Řekl chlapcům, že v těle,“ ukázala přitom na své břicho, „žijí malá zvířátka a že prý musíme polykat jakési prášky, aby ta zvířátka zhynula. Jen si pomyslete, lidi mají jíst jed! Varuji vás, neposílejte k němu své děti!“

„A mou Rosu očaroval!“ hartusila Rosina babička. „Kdo ví, jaká zná zaklínadla, že děti tak přitahuje. Copak můžeme vědět, jestli je pak někam neodvede, až jich bude mít dost pohromadě?“

Páteru Felixovi vyprávěla jeho kuchařka celá rozčilená, co se děje v zahradě. Páter v poslední době značně zpohodlněl. A také jeho obec byla od doby, co vyhnali hraběte, nejpokojnější v celém kraji. Nadto přinášel Trini kuchařce pravidelně nejlepší zeleninu a jemné ovoce, které dříve jídala pouze hraběcí rodina. Už několikrát myslel na to, že by mohl toho hezkého bystrého Triniho vyučovat. Snad by se z něho mohl stát kněz a dobrý kazatel? Těch bylo v mexické církvi poskrovnu. Co drmolili duchovní bratří faráři z kazatelen, bylo často nesnesitelné. Není divu, že na mši chodily téměř už jen staré babky. Ale přestože se farář rozhodl vyučovat

Triniho, stále to odkládal. Nyní se dověděl, že se už učí a že ho ještě ke všemu vyučuje člověk víc než podezřelý. Není to snad dokonce socialista?

Tato možnost faráře tak rozrušila, že překonal svou lenivost. Zapjal si výjimečně celé to množství knoflíků na své dlouhé černé sutaně a nasadil si kněžský klobouk. Do ruky si vzal hůl a vyšel na prašnou silnici. Několik žen ho pokorně pozdravilo. Mužové pracovali ještě na polích.

Když farář, zalit potem, došel na návrší, spatřil před zahradou mnoho postav v rolnických kloboucích. Rychle se blížily. Tu teprve poznal, že to jsou vesničtí hoši. Hnali se sem od zahrady v dlouhém zástupu. Pojednou první z nich zřejmě spatřil na výšině faráře a prudce odbočil. Páter Felix by nebyl v takovém chování spatřoval nic zvláštního, kdyby mu nebyla kuchařka tak mnohomluvně vyprávěla o zhoubném vlivu Mariově. To zvýšilo jeho nedůvěru. Chlapci se mu vyhnuli příliš nápadně.

Byl tak hluboce pohřížen do chmurných myšlenek, že ani neviděl, jak je na zahradě krásně: ty pečlivě vyplete záhony, ty citroníky a pomerančovíky, v jejichž temně zeleném listoví visely kulaté zlatožluté plody! Fíkovníky tu rozkládaly jasně zelené listy a u jedné chaty stála mohutná mangiva. Rostliny a vlhká prst' vydávaly příjemnou vůni.

Ze stínu stromů mu vyšel vstříc Trini a řekl zdvořile: „Dobrý večer, pane faráři. Přicházíte si jednou sám vybrat zeleninu? Tahle brukvička je mladá. Může se jíst i syrová a je opravdu moc dobrá. Mám vám jednu dát?“

Páter Felix byl zmaten tím přívětivým přivítáním. Předem si totiž umínil, že na zdejší obyvatele hned udeří a zeptá se, jaký je jejich vztah ke svaté církvi Kristově.

„Děkuji, milý synu,“ řekl vlídněji, než mu bylo příjemné. „Nepřicházím kvůli ovoci nebo zelenině.“ Poněvadž se přitom díval na pole brukví, využil Trini toho okamžiku, aby rychle pohlédl stranou. Spatřil právě ještě Jeronima a Maria, jak se mihli za rohem zdi a zmizeli.

„Rád bych mluvil se zdejšími muži,“ řekl farář.

„Nikdo tu není,“ odvětil Trini obzvlášť přívětivě. Jeho přívětivost však plynula především z toho, že stěží potlačoval smích.

„Ale právě tu ještě byli chlapci z vesnice!“ odvětil farář podezřívavě.

„Ano. Hned po nich odešli i domácí lidé!“

„Kam?“

Na tuto otázku nebyl Trini připraven a odpověděl nazdařbůh: „K dědečkovi a babičce.“

„Půjdu tedy k nim,“ řekl farář rozzlobeně a vracel se na silnici.

Trini šel v určité vzdálenosti za ním a plížil se ke křoví, kde se skrývali ostatní. Smáli se na něho a Trini jim musel všechno vyložit.

„Co teď uděláme?“ zeptal se Paco. „On přijde k Ambrosii a my tam nebudeme.“

„Tak já tam doběhnu,“ řekl Trini, „jako tehdy, když byl ve vesnici tlustý advokát.“

„Dobře,“ odpověděl Jeronimo, „matka už pak bude vědět, co má udělat.“

„Já poběžím taky,“ řekl Braulio.

„Já taky!“ připojila se Rosa.

Všichni na ni pohlédli. „Co, děvče?“

„Dobře, tak všichni tři,“ řekl Jeronimo se smíchem. „Ale hleďte poslat faráře od Ambrosie ještě dále! Ať se proběhne ten přítelíček pánů tak daleko, aby se už podruhé nepokoušel k nám přijít. Kněží jsou spolčeni se statkáři a snaží se nás přemluvit, abychom dále odváděli dodávky pánům. Z mnoha vesnic přicházejí takové zprávy. – Tak, a teď ať už jste u Ambrosie, mládeži!“

Chlapci nebyli zvyklí běžet s děvčetem. Ale Rosa byla o kus větší než oni a běžela s nimi bez obtíží. Trini si všiml, že vůbec není tak nemotorná, jak jindy vypadala. Její hnědý hubený obličej během zrůžověl a byl hezčí.

Na návrší pohlédli směrem k silnici. Černý farář tam kráčel pomalu k vesnici. Tomu to bude trvat, než přijde k Ambrosii! Trochu si oddechli.

„Víte co?“ řekl Braulio. „Nejlepší by bylo, kdyby u babičky farář taky nikoho nezastihl a kdyby ho někdo poslal ještě dál. Ať běhá až do noci!“

„Ale kdo to udělá?“ zeptal se Trini. „Já ne. Před chvílkou jsem s ním mluvil v zahradě.“

„Já taky ne,“ řekla Rosa. „Zná mě a poslal by mě zpátky k dědečkovi a babičce.“

„Tak to můžeš udělat jenom ty, Braulio. Ale kam ho dovedeš?“

„Na něco už přijdu,“ odpověděl Braulio.

„A když se tě zeptá, kdo jsi?“ otázala se Rosa.

„No – tak jsem vnuk sestry Triniho dědečka.“

Smáli se tomu vnuku dědečkovy sestry a běželi dál, napřed Braulio, vzadu Rosa a uprostřed ten nejmladší a nejmenší, Trini.

S rudým upoceným obličejem přišel farář k Ambrosiině

chýši. Braulio byl ukryt za sýpkou a teď odtud jakoby náhodou vystoupil.

„Nejsou tu Cuevasovi?“ zeptal se páter Felix.

„Ne, všichni před chvílí odešli.“

„Kam?“

„Tamhle je taková jáma. Sbírají v ní kameny.“

„Je to daleko?“

„Ne, pane faráři. Já vás tam dovedu.“

Braulio vyvedl nejdříve faráře z vesnice a vyložil mu, kdo je. Přitom vyprávěl vesměs události ze své vlastní rodiny, hezky zešíroka a se všemi jmény sourozenců a kdy a na jakou nemoc zemřeli. Faráře to brzy přestalo zajímat.

Nyní ho Braulio svedl z cesty a vyhledal hodně nepohodlnou stezku. Jednou se museli dokonce vrátit, protože se dostali do hromad kamení a do trnitého křoví.

Konečně se páter Felix zeptal: „Ještě tam nebudeme?“

„Ano, je to hned za tím malým pahorkem.“

Ukázalo se, že malý pahorek vůbec není malý. Farář vyndal několikrát kapesník, sňal klobouk a utíral si čelo.

Konečně se octli nahoře a dívali se dolů na druhou stranu. Braulio se tvářil, jako by ztratil cestu. Běhal napravo a zase nalevo a hledal ji. Dělal to tak dlouho, až páter Felix pozbyl trpělivosti. Potil se ve svém dlouhém kabátě, který byl naprosto nevhodný pro takové výlety, a už chvíli ho trápila silná žízeň. Nadto ho bolely nohy.

Slunce se sklánělo k západu. Braulio věděl, jak se může poměrně rychle dostat zpět na silnici. Ale chtěl nechat faráře ještě chvílku bloudit ve tmě. Nenápadně odbočil nesprávným směrem. Protože farář upíral oči jen na několik kroků před sebe, nic nezpозoroval.

Ambrosia šla do zahrady. Byla celá nesvá. Ani se dřív nepokusila promluvit o svých pochybách s mužem. Byl to dobrosrdečný člověk, v praktických věcech také značně chytrý, ale v tomto případě –?

Když přišli do zahrady, řekla Jeronimovi: „Musím s vámi mluvit!“

„Také s dětmi?“

„Jich se to týká taky.“

Sedli si pod mangivu.

„Ve vesnici jsou kvůli vám spory,“ začala Ambrosia. „Mariana a ostatní tvrdí, že jste Rosu unesli. Taky prý jste ji očarovali. O Mariovi říkají, že rozšiřuje učení španělských pánů, aby nás jim znova vydal.“ Její černé oči pohlédly zkoumavě na Maria.

„Víš, Ambrosio,“ odpověděl Mario, „učení, které sem přinesli Španělé, aby udělali z Indiánů nevolníky, opravdu existuje. Ale to je učení církve.“

Paco přikývl. „Církev nám přikázala, abychom byli pokorní a abychom poslouchali pány. Proto jsem musil pryč z Tepotly, protože tam už zase lidé hrbí hřbety. Mario je proti církvi právě tak jako já.“

Ambrosia řekla: „A právě to vám taky předhazují. Jste prý odpadlíci. Říkají, že jste nepřátelé církve, že jste ďábli.“

„Maminko,“ řekl Jeronimo prostě, „vždyť nás znáš. Jsme snad ďábli?“

„To je to právě,“ odvětila Ambrosia. „To mě mate. Ty prý jsi, Mario, řekl dětem, že v našem těle žijí zvířátka, která je potřeba otrávit. V našem těle! Při tom přece člověk otráví i sebe!“

„To ti řekli jen polovinu, matko Ambrosio. Tu druhou polovinu zamlčeli.“

„A co je ta druhá polovina?“

„Děti samy se mne ptaly,“ odpověděl Mario, „může-li to být pravda, že je Mariana čarodějnice. Ptaly se také, může-li se proměnit v ptáka nebo v jiné zvíře, a jak to dělá. A vidíš, matko Ambrosio, když se děti vážně ptají, má se jim vážně odpovědět, jak to člověk nejlépe dovede. Vždyť přece vím, jak Mariana ošetřovala nemocné, když tu byl mor. Léčila několika bylinami a bílými obklady na čelo. Všechny bylinářky v Mexiku to tak dělají. Proto jsem dětem vysvětlil, že tyto obvazy nejsou nic platny, neboť takoví nemocní mají uvnitř v těle droboučké organismy, které lze vidět pouze drobnohledem. Proti těm je třeba bojovat.“

„Tomu rozumím,“ odvětila Ambrosia. „Ale jak je tomu s tím otravováním v našem těle?“

Mario uvažoval. Všichni ostatní na něho napjatě hleděli.

„Cožpak škodí zvířatům všechno, co usmrcuje člověka? Můžeš jíst jetelinu? Ne, ale krávy z ní mají nalitá vemena, plná dobrého mléka. Tak je i mnoho věcí, které jsou dobré sice pro člověka, které však zvířata usmrcují. Vytáhneš-li rybu z vody, zhyne na vzduchu, a ty bez něho nemůžeš žít. Tak našli naši lékaři látky, které člověku vůbec neškodí, vyhánějí však z jeho těla nemoc.“

Ambrosia se dívala upřeně na Maria. Pak řekla pochybovačně: „Ty jsi tedy pro lékaře a proti léčení, jak je provádějí naše stařeny? Já jsem ještě nikdy neviděla lékaře.“

„To je to!“ vpadl živě Jeronimo. „Když jsem prosil hraběte, aby sem dal zavolat lékaře, protože půl vesnice stonalo, ani ho to nenapadlo. Španělé nám sem uvedli církev, ale lékaře, kteří by mohli včas pomoci, nám odpírají. Není to pravda? Musíme mít své lékaře, kteří by nám Indiánům pomáhali. Představ si, že Trini by se chtěl stát lékařem. Může se jím stát, když nebude umět číst a psát? Musíme se tedy učit? Ovšemže musíme.“

Ambrosia se dívala ponuře před sebe. Stále ještě váhala.

Tu pravil Paco důrazně: „Víte, že Huertova armáda pustoší zemi. To je vojsko pánů. Páni musí pryč! Jinak nikdy nebudeme žít v míru. Proč jsem já u Jeronima? Protože nemohu zpátky do své vesnice. A proč zde žije Mario? Protože nemůže nazpět do města.“ Přerušil se: „Něco mi napadá. Víte, jak uděláme konec těm zlým řečem o Mariovi? Musíme lidem říci, proč zde je. Protože je taky proti pánům. To jim řekni, Ambrosio! A když budou ještě potom proti Mariovi, tak jim řekneš přímo do očí: A vy jste, jak vidím, pro pány!“

Ambrosia zvedla hlavu. Její oči hleděly stále ještě strnule a vážně, když pravila: „Ano, to jim řeknu!“

Když se dědeček a babička Triniho vrátili do vesnice, byla už téměř noc. Blízko kostela se k nim vrhla nějaká žena. Byla to farská kuchařka. „Byli jste u Jeronima?“

Ambrosia uvažovala, že by stěží mohla přicházet odjinud, a odpověděla: „Ano.“

„Je jeho důstojnost ještě tam?“

„Ne, farář prý už dávno odešel.“

„Takové neštěstí!“ křičela kuchařka. „Jen aby se mu nic nestalo! Ježíšmarjá, mléko mi uteče! Pan farář přece musí mít večer své mléko! Jen aby se mu nic nestalo!“ Běžela do fary.

Ambrosia se obrátila k svému muži a řekla chladně: „Ta osoba se vůbec nebojí o faráře, ale spíš o to, aby neztratila místo. Taky nevěřím, že by si nový farář vzal takovou starou žvanivou bábu. Ale kde může být?“

Braulio podal páteru Felixovi ruku a vedl ho opatrně po stezce. Farář si při své nejisté chůzi roztrhl už na několika místech dlouhou sutanu. Div si nezoufal při pomyšlení, co by se stalo, kdyby v té temnotě už nenašli cestu. Slyšel o vlčích a tygrech a bál se jich, ačkoli věděl, že v kraji jsou jen divocí králíci a úplně neškodní supi. Neměl tušení, že Braulio dobře ví, kudy se dostat na silnici. Vždyť svítily hvězdy a venkovský chlapec se jimi dovedl řídit.

Braulio již viděl světlejší pruh silnice blízko před sebou, když se páter Felix zastavil. „Kam mě vedeš? Víš vůbec, kde jsme?“

„To vím přesně,“ odvětil Braulio. „Hned jsme na silnici.“

„To ti nevěřím,“ řekl farář. Ale šel za Brauliem a byl velmi překvapen, když se za docela malou chvílečku octli skutečně na silnici. Ihned vzrostla naděje, že se brzy dostane ke své sklenici mléka s kávou. Kdyby snad zase jednou potřeboval průvodce, který by znal cestu, dá si zavolat tohoto chlapce. Jak že se jmenuje? Ano, má zvláštní jméno, Braulio.

VESNIČTÍ CHLAPCI SE CHTĚJÍ UČIT

Proti škole v zahradě nebyly pouze ženy, byli proti ní i někteří muži. Říkali, že venkované dřív neuměli psát a že to nepotřebují ani teď. Ale mládež se chtěla učit.

Jednou dopoledne přišli čtyři chlapani z Tepotly. Vedl je Hubený. Prosili Maria, aby přišel na několik dní k nim; chtějí prý se učit číst.

Mario se obrátil na Paca s otázkou, co tomu říká.

„Dej si pozor,“ odvětil Paco. „V Tepotle je panský dvůr. Pan Torres může na tebe poslat své ozbrojené dráby. Já jsem rozhodně proti tomu, abys šel do Tepotly.“

Hubený řekl: „Na to jsme také myslili. Nedaleko nás je vesnice bez pána. Nablízku je kotlina. Dřív prý v ní stála vesnice, ta však byla španělskými mnichy zpustošena. Postavili bychom Mariovi v kotlině chýši, aby tam mohl vyučovat děti z obou vesnic. V kotlině je dobrá voda a jídlo bychom mu denně přinášeli.“

„Kolik hochů by tam chodilo?“ zeptal se Mario.

„Aspoň tak šedesát,“ odvětil Hubený.

„To nejde,“ přerušil ho Mario. „Uvědomte si, že máme málo knížek.“

Jeronimo řekl: „Ale je to dobré, když se chlapani něčemu naučí a ještě lepší, že se tak sejdou lidé z vesnic. Jak to bylo dřív? To neznali lidé téměř ani sousední vesnici a dívali se na tamější lidi jako na loupežníky. My zde musíme držet stále pevněji pohromadě proti pánům!“

„Máš pravdu,“ odpověděl Mario. „Ale jak to uděláme?“

Náhle řekla Rosa: „Já půjdu do kotliny!“

„Ty, Roso?“ tázal se Jeronimo překvapeně. „A proč?“

„Naučím je tomu, co sama umím. A když už víc nebudu vědět, vrátím se k Mariovi. Ten mě naučí něco nového a já s tím půjdu zase do kotliny.“

Mario se zvučně zasmál. „Roso! To je nápad! Ale uděláme to ještě líp.“

Obrátil se na Hubeného. „Vy jste přece ve spojení s chlapani z ostatních vesnic?“

„Ano.“

„Bude možné přivést sem z každé vesnice dva chytré hochy, řekněme na dva týdny?“

„To by, myslím, šlo,“ odvětil Hubený. „Kolik by se jich tak sešlo?“

„Docela slušný počet. Ale z čeho zde budou živi? Vždyť spasou celou zahradu.“

Na to Mario nepomyslí. Zastyděl se před Jeronimem. Ale ten se zasmál. „Já mám jiný návrh. Chlapci přijdou na týden. Na tu dobu si mohou přinést z domu placky. A aby jim to nebylo příliš suché, dáme jim k tomu něco ze zahrady. Po týdnu se vrátí do svých vesnic a budou tam učit tomu, čemu se sami naučili. A potom přijdou zase sem. Ale chlapci budou muset taky pracovat! Budeme pro ně potřebovat chýše. Brzo nastane doba dešťů.“

Za dva dny přišli dva chlapci, které nikdo neznal. Plaše sňali klobouk před Pacem a sklonili hlavu. Paco pravil se smíchem: „My přece nejsme páni, před kterými byste musili smekat. Odkudpak přicházíte?“

„Z Tuxpamu.“

„Z takové dálky? A kdo vás posílá?“

„Hubený z Tepotly.“

„Tak děti,“ zavolal Paco na Braulia, „ujměte se hostů!“

Již za chvíli viděl Mario, jak noví chlapci běží s Rosou, Brauliem a Trinim, aby nařezali rákosu na střechu rozestavěné chýše. Jak rychle se ta mládež dorozumí!

Mario učil nováčky právě dva dny, když se dostavilo šest dalších. Zavolal Rosu. Přišla jako obvykle neohrabaně a zdála se mu ještě tupější než kdy jindy. Ale protože ji už zavolal, nechtěl ji zase poslat pryč a řekl: „Tys přece chtěla vyučovat? Vezmi si ty dva z Tuxpamu! Já zatím začnu s těmi šesti novými.“

Přikývla pouze a odešla k hochům z Tuxpamu.

Zatímco vyučoval nové chlapce, Mario už na Rosu nemyslí a vzpomněl si na ni teprve za několik hodin.

Seděla ještě u těch dvou a učila je psát. Nahlédl do sešitů a ihned poznal, že Rosa vyučuje přesně tak, jak to viděla u něho.

Celý užaslý naslouchal chvíli jejímu vyučování a potom řekl: „Už skonči, Roso! Tolik si chlapci nemohou najednou zapamatovat! Dobře jsi to dělala!“

Rosa na něho pohlédla a začervenala se až po kořínky vlasů. Ubohé dítě! pomyslí si. Tebe asi ještě nikdy nikdo nepochválil!

Když se sešlo ještě víc chlapců, dal Mario několik také Brauliovi, aby je učil. I ten dělal svou věc dobře.

Mario přišel jednou odpoledne k Jeronimovi, který pracoval na záhonech. Ten se k němu obrátil.

„Mám velké plány,“ řekl Mario, „teď už nevyučuji žáky, nýbrž učitele – ještě mladičké ovšem. Řeknu jim: Každého z vás budu učit jen pod tou podmínkou, že předá své vědomosti zase aspoň dvěma dalším. Přitom musí také on každého svého žáka zavázat, aby učil nejméně dva další. To víš, že to nikdy nejsou jen dva, že je jich vždycky víc. Představ si, jak se to rozšíří. Budeme-li tak nějakou dobu pokračovat, budou brzy ve všech vesnicích mladí učitelé!“

Jeronimo neodpověděl, protože nechtěl Mariovi kazit radost. Věděl, že vojsko generála Huerty se blíží k jejich kraji.

Odpoledne přišel Hubený z Tepotly. Promluvil krátce s Pacem a Jeronimem, načež Paco s ním odešel.

Braulio běžel za otcem. „Nemohl bych jít taky s vámi?“

„Ne, Braulio.“

„Já umím mlčet!“ řekl syn.

„To já vím, hochu, ale teď nás nezdržuj!“

Tu Braulio pochopil, že jde jistě o něco velmi důležitého.

Na zahradě pracoval mlčky Jeronimo. Slyšel, jak žáci hlasitě předčítají. Znal to už nazpaměť, tolikrát to už slyšel v posledních týdnech.

Všichni byli tak pohrouženi do své práce, že zpozorovali pátera Felixe, až když byl skoro u nich. Potom však vzhledli a nevěděli, co mají udělat.

„Dobrá večer, milý synu,“ řekl páter Jeronimovi.

„Dobrá večer, pane faráři,“ odpověděl Jeronimo, vzpřimil se a držel ruce nataženy dolů, protože byly zamazané od hlíny.

Farář se tvářil, jako by nepozoroval, že před ním Jeronimo nesmekl klobouk. Tak daleko to už došlo? pomyslně si ohromen. Řekl však na pohled klidně: „Čípak jsou to zde děti?“

„Děti přátel,“ odpověděl Jeronimo. Nechtěl tomu potměšilému kněžžourovi nic povídat.

„Učíte je číst?“ pokračoval farář. „A jakých knih používáte?“

Mario přistoupil k faráři. „Knih, které doporučuje ministerstvo školství.“

„Copak jste státem povolená škola?“ tázal se páter Felix a hleděl číhavě Mariovi do očí.

Mario odpověděl s úsměvem: „Kdybychom měli čekat, až se vláda ujme školního vyučování na venkově, pak by se děti nikdy ničemu nenaučily. Ale kladete-li nám vy tolik otázek, snad nám nezazlíte, když se vás také na něco zeptáme. Vy, pane faráři, se přece zajisté považujete za duchovní hlavu své obce. A pročpak jste ještě nic neučinil, abyste seznámil děti své obce s vědomostmi, bez nichž jsou vydány na pospas zvlí statkářů?“

Všechny děti se shlukly kolem mužů. Hleděly teď napjatě na faráře. Pravil zamračeně: „Zdá se mi, milý synu, že to, co říkáš, čpí socialismem.“

„Socialismem?“ odpověděl Mario užasle. „Náš prezident Madero je liberál, měšťan, a slyšel jsem ho, jak jednou zvolal: ‚Od doby, kdy Španělé dobyli této země a vnutili jí násilím katolickou církev, nedělala tato církev nic jiného, než že náš lid ohlupovala!‘ Ve srovnání s tímto výrokem našeho presidenta jsem se vyjádřil o církvi velmi mírně.“

Farář viděl, že ho pozoruje mnoho párů chlapeckých očí, a cítil, že všichni ti chlapci jsou při Mariovi. Jakékoli výklady by byly marné. Jak se však dostane zase ven z tohoto prokletého hnízda bezbožnosti?

Tu se ozval Jeronimo: „Vy jste, pane faráři, právě řekl, že Mariovy myšlenky čpí socialismem. I v kázáních jste mluvil proti socialismu. Co to vlastně je, ten socialismus?“

Páter Felix pozdvihl ruce, jak to dělával také na kazatelně, chtěl-li říci něco obzvlášť významného. „Socialismus, to je bludné učení, že všechen pozemský majetek patří všemu lidu. Střežte se před licoměrníky, kteří přicházejí do naší země a plodí sváry. Chtějí rozervat všechna pouta lásky a mravnosti! V Mexiku již bojuje jeden proti druhému, syn proti otci!“

Poslední slova byla pro chlapce nepochopitelná, neboť oni žili se svými otci v lásce a svornosti.

„Rozuměl jsem tomu správně?“ zeptal se Jeronimo. „Páni uloupili našim předkům půdu. Žádáme-li ji teď zpátky, pak je to socialismus?“

„Nesahejte na cizí majetek!“ hřímal farář. „Kdo s mečem zachází, mečem schází. Kdo s ohněm zachází, ohněm schází. Ale vidím, že vás Satan zmátl a že uzavřel vaše duše slovům Všemohoucího.“

S těmito slovy se odvrátil a pomalu odcházel.

Po takové návštěvě nebylo ani pomýšlení, že by se mohlo ve vyučování pokračovat. Chlapci zasypávali Maria otázkami. Chtěli vědět, jak se to stalo, že páni mají většinu pozemků.

„Je to už dávno, co Španělé sebrali Indiánům půdu?“ tázal se jeden.

„Dřív patřila opravdu celá země nám?“ chtěl vědět jiný. „Pojďte!“ řekl Mario. „Sedneme si pod stromy. A já vám budu vyprávět, jak se to všechno stalo.“

NOČNÍ ROKOVÁNÍ U BISKUPOVÝCH LÁZNÍ

Paco a Hubený šli po úzké blátivé stezce podél malého potůčku. Po obou stranách rostla hustá křoviska. Bylo již hodně tma. Octli se před můstkem ze dvou neotesaných kmenů. Když jej přecházeli, stáli tu pojednou před nimi dva smějící se hoši.

„Vy tu hlídáte?“ zeptal se Paco.

„Ano, viděli jsme vás přicházet už zdaleka.“

Po několika krocích zahrnula stezka prudce doprava. Tu již křoví nebylo a před nimi se rozkládal pod vysokými stromy temný rybník, vroubený hustým rákosím. Místu se říkalo Biskupovy lázně – proč, to nikdo nevěděl.

Šli zelenou trávou po levé straně rybníka. Paco se tu dřív často koupával a věděl, že v rákosí je světlna porostlá trávou. Milenci to místo rádi vyhledávali.

Na úzké stezce, mezi vysokým rákosím, bylo šero i za dne. Teď tu nebylo vidět vůbec nic. Dokonce i na malé světlině

zprvu nic nerozeznali a slyšeli pouze hlas Benjamínův: „Dobrý večer, Paco.“

Paco se posadil k Benjamínovi a uviděl, že je tu ještě více mužů.

„Snad víš,“ pravil Benjamín, „že k nám přišel člověk od Zapaty. Jsou tady shromážděni muži z několika vesnic. Ty jsi poslední, na koho jsme čekali. Můžeme začít! Vyprávěj nejprve ty, Juane!“

„Přátelé!“ řekl sluha pana Torrese. „Včera k nám přijel na koni nějaký důstojník a s ním ještě dva ozbrojenci. Nerozuměl jsem všemu, co mluvili. Ale slyšel jsem, že tu za několik dní budou oddíly generála Huerty. Oni tomu říkají trestná výprava proti povstalcům. Těmi povstanci míní rolníky, kteří neodvedli dávky. Pan Torres říkal důstojníkovi, že takového něco v Tepotle není. Řekl to proto, že nechce mít to lupičské vojsko na krku. To jsem od něho sám slyšel, když jednou rozmlouval se svým synem. Povídal tehdy: ‚Tu drancující čeládku, ty zločince, si sem nesmíme vpustit. Ať jdou na San Bartoldo!‘ Proto tedy pravil důstojníkovi: ‚Ohlase generálovi, že u nás je všechno v pořádku! Ale v San Bartoldu sklízejí lidé už po léta na pánově půdě a odpírají mu dávky. Tam najdete i dost potravin pro vojáky. Pošlu vám jednoho ze svých drábů, který vás tam dovede.‘ Div jsem nekřičel, když jsem to slyšel! Taková podlost!“ Juan supěl rozhorlením.

„Jsi hotov, Juane?“ zeptal se Benjamín.

„Ne, pan Torres vyprávěl důstojníkovi ještě něco jiného: ‚V San Bartoldu je zahradiectví. Tam je jeden z mých poddaných jménem Paco. Uprchl, protože to byl buřič. Vůbec jsou tam samí buřiči. To je místo, kde se scházejí Indiáni. Tam se děti dokonce učí číst a psát a při tom je tam popouzejí proti pánům a proti církvi.‘ Důstojník na to řekl: ‚S takovou cháskou my už dovedeme zatočit!‘ A zase odjel.“

Paco slyšel, jak se lidé v temnu vzrušeně pohnuli. Kdosi řekl polohlasem: „Ty musíš odtud pryč, Paco.“

Hlas Benjamínův zazněl klidně: „Teď ať nám řekne přítel, který přichází zdaleka, co nám vzkazuje Zapata.“

„Bratři,“ řekl posel, „vidím, jak to u vás chodí. Takové je to všude v naší zemi. A proč? Protože Indiáni měli příliš

dobré srdce. Spokojili se s tím, že vyhnali ty nejničemnější pány. Když pán jen v něčem povolil, pak ho na statku nechali. Smekají před ním pokorně klobouk a odvádějí mu dávky dál.

Víte, že Emiliano Zapata byl zemědělský dělník jako vy, nevolník, který pracoval na panském dvoře. Nechodil do žádné školy – stejně jako vy. Ale přemýšlel. A proto vám vzkazuje: My Indiáni se můžeme osvobodit jedině tehdy, když budeme všichni společně bojovat proti pánům. Je sice pravda, že statkáři mají zbraně, avšak jich je málo a nás mnoho. Proto se máte pozdvihnout a žádat dvojí: půdu a svobodu! My v Zapatově vojsku nosíme rudé prapory s

nápisem: Půdu a svobodu! To znamená: žádáme nazpět půdu, kterou nám páni uloupili. Musí nám dát všechnu půdu! Nic jim nesmí zůstat, neboť všechno je uloupeno. A musí pryč, kam – to je jedno, do horoucích pekel! A co znamená svoboda? Jste nevolníci?“

„Ano, to jsme!“

„Tedy,“ pokračoval Zapatův posel, „teď ještě jste nevolníci. Ale nedávejte pánovi už nic, ani zrnko kukuřice, ani fazole – nic, nepracujte už pro něho! Nesmekejte už klobouk, zažeňte ho! Pak budete svobodní. Jste ochotni bojovat se Zapatou za půdu a svobodu?“

Benjamín odpověděl: „Neznám zde nikoho, kdo by nebyl pro půdu a svobodu, kromě několika pobožníkůrek ve vesnici. Ale vidíš přece, příteli, táhne k nám lupičské vojsko. Můžete nám pomoci?“

„Zapata mě vyslal napřed. Postupuje sem a chce vědět, může-li s vámi počítat. Můžete mu poslat průvodce, pokud možná ze všech vesnic, kteří znají i nejskrytější stezky?“

Benjamín odpověděl: „Takové průvodce máme. Nejlepší jsou v zahradě v San Bartoldu, Paco, mluv ty!“

Paco povstal: „Slyšeli jste, že nás lupičské vojsko chce zničit. Myslíš, že tu může být Zapatovo vojsko dříve než oddíly těch lupičů?“

„To nevím,“ řekl posel. „Dorazím k Zapatovi teprve zítra nebo pozítří, i kdybych běžel dnem i nocí.“

„Pak je to pro nás v zahradě jasné. Musíme pryč – i chlapeci z vašich vesnic, kteří se u nás učí. Ale řekněte mi, mohu je vzít všechny s sebou k Zapatovi, aby přivedli jeho oddíly k vám?“

„Ano,“ prohlásil kdosi.

„Nedělej si starosti!“ doložil jiný. „Řekneme to jejich rodičům.“

„Dobrá,“ odvětil Paco. „Ale než odejdu, rád bych věděl, co udělají ostatní vesnice, když se přiblíží lupičské vojsko. Půjdete do hor? Máte zbraně?“

ROZLOUČENÍ SE ZAHRADOU

Byla ještě noc, když Paco zase dorazil do zahrady. Probudil Jeronima a rozhodli se, že chlapce nechají spát. Ať si šetří síly pro příští dny; budou je vydatně potřebovat.

Když se ráno hoši objevili před chýšemi, pravil Jeronimo: „Hned se najeďte! Pak dostanete zvláštní úkol.“

Chlapci měli radost, že je čeká nějaká změna, a dohadovali se, co to asi bude.

„Dnes navštívíme velebného pána,“ řekl jeden z nich. „Oplatíme mu návštěvu, jak to dělají urození páni!“

Všichni se tomu dali do smíchu a někteří skutečně mínili, že by se mělo jít na faru, aby černého pána pozlobili.

„Pojďte pod stromy!“ zvolal Jeronimo.

Chlapci si posedali na zem do půlkruhu kolem Paca, Maria a Jeronima, kteří seděli vedle sebe před kmenem mangivy. Bylo to slavnostní. Potom Paco vstal a sňal klobouk. To na chlapce zapůsobilo silným dojmem. Vždyť to znamenalo, že se tu koná opravdovské shromáždění a že s nimi, dětmi, se jedná jako s jejich otci. Také oni sňali klobouky a položili si je na kolena, jak to vídali u svých otců.

Paco vyprávěl o tom, že se blíží lupičské vojsko Huertovo a že má spadeno především na zahradu.

Někteří hoši zbledli. Byli rozčileni, ale nepohnuli ani brvou, nýbrž hleděli svýma černýma očima upřeně na Paca. Ten teď pohlédl dolů na Jeronima a posadil se.

Nyní povstal Jeronimo. „Chlapci!“ řekl s utajovaným vzrušením. „Jste rozhodnutím mužů určeni za průvodce pro Zapatovo rolnické vojsko. Vaši otcové a jejich přátelé míní, aby každý z vás vedl v okolí své obce naše bratry z rolnického vojska nejkratšími a nejtajnějšími cestami, aby mohli přepadnout lupičské oddíly. Paco vás dovede k Zapatovi. Ale –“ odmlčel se na okamžik, „jste k tomu připraveni?“

Pojednou se všechny hlavy rozvlnily. Hoši se dorozumívali pohledy a vážně na sebe kývali.

„Chce někdo z vás něco říci?“ zeptal se Jeronimo. Vyskočili tři zároveň a zasmáli se, když to uviděli. Dva se

zase posadili. Ten třetí, chlapec z Tuxpamu, zvolal: „My všichni to uděláme. My –“ uvázl a zrudl.

Jeronimo mu vlídně pokynul a řekl: „Zapatovo vojsko má heslo: Půdu a svobodu! Chcete vy, chlapani, bojovat za to spolu s muži? Opakujte tedy po mně: Půdu a svobodu!“

„Půdu a svobodu!“ opakovali jasnými hlasy.

Tu povstal Mario.

Co chce?

Usmíval se a pravil prostě: „Vezmete mě s sebou? Nemohu ukazovat cestu, protože vaše cesty neznám. Ale snad byste mě mohli potřebovat jinak.“

Hoši se zasmáli. Paco vyskočil a plácl Mariovi na rameno:

„Pojď s námi!“ To bylo všechno, co řekl. Znělo to však tak upřímně, že Mario pohnutím zrozpačitěl a potahoval se za svou venkovskou halenu.

„Tak, hochu!“ zvolal Paco. „Vyrazíme! Bude to dlouhý pochod! Jeronimo, dáš jim s sebou pomeranče?“

„Ovšem, hoši! Vezměte si, kolik unesete a nač máte chuť! Vezměte si to vy, než to vyplení ta Huertova banda!“

„Copak nepůjdeš s námi, Jeronimo?“ zeptal se Braulio. Jeronimo se mu stal za ta léta společného života v zahradě druhým otcem.

„Ne, Braulio. I Trini a Rosa tu zůstanou.“

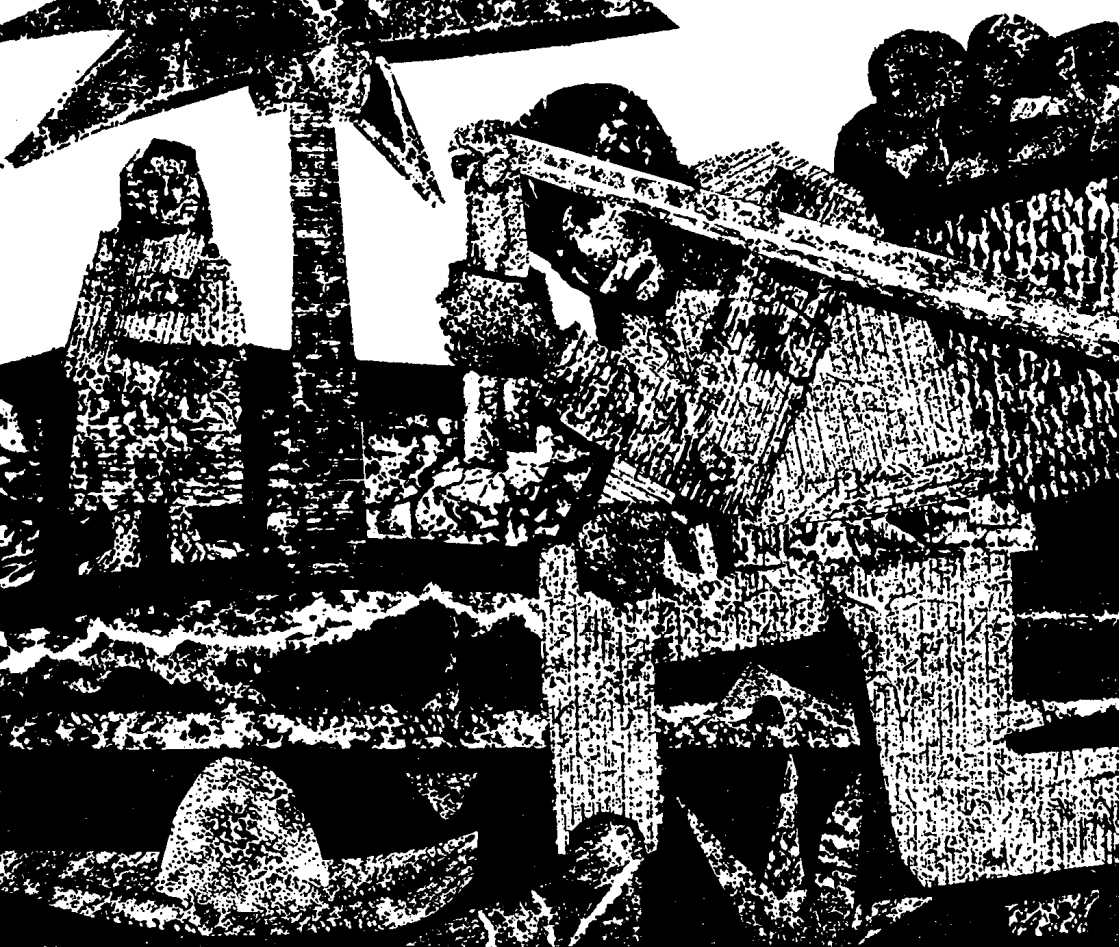
„Povraždí vás!“ křičel Braulio.

Trini pohlédl ulekaně na strýce. On nepůjde s ostatními k Zapatovi?

Jeronimo se zasmál. „Nerozčilujte se, děti! Vždyť v zahradě věčně nezůstaneme. Nebudeme se modlit růženec a čekat, až sem vtrhnou ti lupiči. Ale máme taky tady své úkoly.“

Několik hochů již lezlo po pomerančovnicích. Házeli odtud svým přátelům, kteří stáli dole, velké, červenavě žluté plody.

Rosa a Trini smutně hleděli za hloučkem odcházejících chlapečků. Braulio to viděl. I pro něho bylo rozloučení s Trinim těžké. Jeronimo stál mlčky. Počkal, až všichni zmizeli za rohem zdi vypáleného statku. Potom se obrátil a řekl vlídně: „Teď pojďte sem. Já půjdu do vesnice a vy zůstanete tady. Nikdo nesmí vědět, co máme v úmyslu. Když někdo přijde,

řeknete: Všichni jsou pryč, řezou rákos na rohože. Dobře pozorujte, nevidíte-li něco podezřelého!“

„Kdy zase přijdeš, strýčku?“ zeptal se Trini.

„To nevím.“ Jeronimo naplnil největší koš kukuřicí, na ni položil svůj zahnutý srp a všecko to přikryl melouny, pomeranči a citróny. Docela nahoru dal ještě velký načervenalý plod papaye. „Tak, dávejte dobrý pozor! A když zpozorujete něco důležitého, přijďte k mé matce Ambrosii, ale tajně! Vezměte s sebou své srpy, tak jako to dělám já!“

Zabalil těžký koš do sítě. „Pomozte mi trochu,“ řekl a poklesl v kolenou. Zvedli mu břemeno s námahou na záda. Sundal klobouk a nasadil si svázané popruhy na čelo. Vztyčil

se, naklonil hlavu dopředu a vyšel krátkými kroky. Nemohl hlavu obrátit a kynul dětem jednou rukou. Klobouk se mu houpal na druhé ruce. Nešel k silnici, nýbrž dal se postranní stezkou.

Rosa tu stála s Trinim, ona děvče téměř dospělé, on devítiletý. V těle byl statný a kůži měl opálenou sluncem do temna.

„Udělám teď placky,“ řekla Rosa.

„K čemu?“ zeptal se Trini. „Máme dost jiného jídla.“

„Ale víš, jak daleko je slyšet pleskání, když se vytlouká těsto na placku. Tak si budou myslet, že je tu všechno jako dřív. A kromě toho potřebujeme zásoby. Copak víš, kde budeme zítra?“

Trini přikývl. „Já jdu na stráž.“

Za celý den se nepříhodilo nic neobvyklého. Ani na polích se nikdo neukázal. Po večeri seděli pod fíkovníkem a naslouchali do noci. Mají si lehnout? Vráti se Jeronimo?

Tu něco zapraskalo. Ale v chladném svitu hvězd nic neviděli.

„Trini?“ zavolal tiše chlapecký hlas.

„Pojďte sem!“ odpověděl Trini.

Byli to čtyři hoši z vesnice. „Jeronimo vám vzkazuje, že máte jít s námi a máte vzít taky všechny rohože na spaní. My vám je pomůžeme nést.“

Složili rohože na sebe a svinuli je. Rosa naložila do košů kukuřici, fazole a placky, ale také zeleninu a ovoce. Bylo toho tolik, že to všech šest sotva uneslo. Trini a Rosa si svázali větší náklad a nesli jej jako Jeronimo s popruhy ovinutými kolem čela. Těžce, tápavě vyšli do tmy.

INDIÁNSKÝ HRAD

Tuto noc bylo v San Bartoldu ticho jako jindy, a přece se dalo mnoho. Zejména v blízkosti fary dávali lidé pozor, aby nezpůsobili žádný hluk. Po mnoha stezkách vláčeli mužové i ženy břemena směrem k hoře. Ve velkých uzlech měli kulaté

hrnce s kukuřicí a fazolemi, plechy a pytle. Děti nesly na ramenou motyky a v ruce srpy. Také osli nesli náklad napěchovaných pytlů, které jim po obou stranách odstávaly.

Tak postupovali hlubokou temnotou téměř neslyšně také Rosa s Trinim a čtyřmi chlapci. Mířili k místu, kterému se říkalo Indiánský hrad. Staří mužové vyprávěli, že se na toto místo uchýlovali Indiáni vždycky, když proti nim španělští páni podnikali trestné výpravy. „Ještě nikdy“, říkali, „se páni neodvážili vystoupit na horu. Dokonce se ani nikdy nezmocnili pramene o kus níž.“ Ale Indiáni mohli zůstat na hradě jen tak dlouho, dokud jim vystačily zásoby. Pak musili zpátky ke svým polím.

Rosa dychtila po tom, aby uviděla tento „hrad“. Zatím slyšela pouze kroky a ztlumené hlasy putujících vesničanů. Za nimi vycházel měsíc. Zprava se blížil značně dlouhý zástup lidí. Děti se musely zastavit, aby ostatní mohli přejít. Odtud vedla už jen jediná stezka vysokým lesem vzhůru.

Trini a Rosa klesli na kolena, spustili břemena na zem a sesmekli si popruhy s čela. Nebyli zvyklí nosit břemena a také si nepoložili popruhy správně. Zezadu přicházelo stále víc lidí.

Teď přešel poslední člověk a zmizel vpředu v křoví. Hoši pomohli Rose a Trinimu zvednout jejich těžká břemena a pak se sami chopili svých košů a pytlů. Po několika krocích začala stezka prudce stoupat. Pojednou se objevilo něco světlejšího. Les se rozestoupil a před nimi se prostírala louka ozářená měsícem.

Jeden z chlapců řekl tiše Rose: „Tamhle za tím stromem svah prudce klesá a tam je pramen. Ale my musíme vpravo nahoru.“

Znovu vešli do lesa. Stezka, zprvu pohodlná, byla stále příkřejší a příkřejší. Před sebou slyšeli rachocení, neboť hrubá sopečná ssuť pod kroky sjížděla. Trini pozorně hmatl nohou, než došlápl. Mohl se svým břemenem snadno upadnout. Cesta byla příkrá a náklad, který si naložil, byl pro chlapce jeho věku příliš těžký. Potácel se sem tam. Byl by si rád na chvílku odpočinul, ale za ním přicházeli další. Pot se mu řinul s čela přes plochý nos na rty. Olizoval jej jazykem.

Na prsou cítil tíži. Pod nohou se mu svezl kámen. Jen taktak, že neupadl. Okamžik stál nehnutě a zprudka oddychoval. Avšak těsně za ním zachrastilo kamení. Tedy dále! Trini znal stezku ze svých potulek za dne, ale teď v temnotě mu připadala neznámá a nekonečná.

Najednou přicházely zvuky shora. Zdálo se, že běží dolů celý zástup lidí. Chtěli zřejmě do vesnice, aby vyvlekli další zásoby nahoru. Trini narazil obličejem tvrdě na břemeno, které nesla Rosa. Zastavila se tu patrně celá řada, aby mohli přejít lidé, kteří pospíchali dolů.

Ještě dvakrát si Trini trochu oddechl. Pak stezka zahrnula doprava. Zde už vedla po rovině. Měsíc svítil na vysoké hromady kamení. To byl Indiánský hrad. Šumělo tu mnoho hlasů. Děti pomalu postupovaly k úzkému vchodu.

„Odkud jste?“ zeptal se nějaký muž.

„Ze zahrady,“ odpověděla Rosa.

„Tam dál najdete Ambrosii. Ale nejsi ty Rosa? Dědeček a babička potřebují pomoc. Jsou staří.“

„Jsou tady nahoře?“ zeptala se Rosa. „Ne, šli právě zase dolů.“

Rosa donesla své břemeno ještě k jakési komoře mezi hradbami kamení, kde kromě Ambrosie rovnala své věci i tlustá kuchařka Manuela.

Také chlapci všechno položili a hledali své rodiny ve změti kamenných hradeb, které tu Indiáni před dávnými časy vystavěli.

Ambrosia spatřila ve světle měsíce naběhlý zarudlý pruh na čele Triniho.

„Hochu!“ řekla starostlivě. „Sedni si tadyhle.“

„Kde je dědeček?“ zeptal se.

„Šel dolů do chýše, aby donesl další věci.“

Jeronimo vešel rychlými kroky do kamenné komory. Spatřil Triniho. „Dobře, že jsi zde! Zpozorovali jste dnes něco v zahradě?“

„Nic,“ odpověděl Trini. „Nebyl ani nikdo na polích.“

Jeronimo uvažoval: „To je špatné. Mohlo by to být nápadné. Maminko, půjdete zítra ráno zase do chýše? Máme zprávy, že lupičské vojsko je vzdáleno ještě dva dny pochodu.“

„A Zapatovi rolníci?“ zeptala se Ambrosia.

„O těch nevíme, kde jsou. Teď potřebuji Triniho.“

„Snad ho nechceš taky poslat do vesnice?“ zeptala se Ambrosia. „Vlekl sem nahoru hrozně těžký žok.“

„Ne, maminko. Bude na stráží jen zde nahoře.“

Jeronimo šel napřed. Bylo těžké se tu vyznat, i když měsíc jasně svítil. Bez přestání přicházely indiánské rodiny s břemeny. Všichni těžce oddychovali a byli unaveni.

Jeronimo vzal s sebou ještě jednoho chlapce a vedl teď oba přes kameny příkře vzhůru. Přes pohyblivou suť lezli po čtyřech. Jeronimo se zastavil. „Chlapci, dnes v noci nosí všichni muži zásoby. Tak musíte hlídat vy. Když něco uvidíte, sejde jeden z vás dolů a podá mi zprávu. Uvidíte už zdaleka, kam Huerta dorazil. Bandité všude všechno zapalují – domy i celé vesnice.“

Oba chlapci se posadili. Z vesnice viděli jen kostelní věž a střechy několika chýší.

V kamenné komoře pod nimi bylo teď už tišeji.

Po chvilce přišli nahoru další tři chlapci.

Jeden vyprávěl: „My máme už skoro všechnu kukuřici nahoře. Museli jsme ji nést kolem fary. Tu vyšla kuchařka a ptala se: ‚Copak tady děláte?‘ Můj starší bratr jí tajemně řekl: ‚Tiše, teto. Dnes v noci tady obcházejí strašidla. Jdi raději dovnitř! My taky jenom rychle odnášíme věci a lehneme si, aby nás strašidla neviděla!‘ A přistoupil pak ještě těsně k ní a zašeptal jí do ucha: ‚Slyšíš, teto?‘ Právě šlo totiž kolem několik lidí, kteří něco odnášeli. A co myslíte, že udělala? Řekla poplašeně: ‚Pochválen Pán Ježíš Kristus!‘, pokřížovala se a zmizela. Ta už dnes v noci nevyleze!“

Chlapci se smáli.

Tu náhle zvedl Trini ruku a ukázal do dálky: „Tam!“

PŘEPAD

Oba důstojníci jedoucí v čele jízdního oddílu přenechali drábovi pana Torrese starost o to, aby našel v noci cestu. Domnívali se, že mluví tiše, ale jak už se to lidem při jízdě na

koni snadno stává, hovořili tak hlasitě, že jezdci za nimi takřka všemu rozuměli.

„Co to říkáte?“ ptal se rytmistr se smíchem. „Takové liberální prase se tady schovává?“

„Slyšel jsem, že je to vlastně tajemník a že vedl dříve hraběti Ariolovi anglickou korespondenci.“

„Pak jistě ví ten chlapík víc, než je hraběti milé. Jen tak mimochodem, víte, že právě hrabě nám dodal ty zbraně, co se s nimi může dělat všechno možné, jen ne střítet? O tom toho pravděpodobně ten upláchlý tajemník ví taky hodně. No, i když toho pyšného hraběte a jeho obchody nemám rád, tomu tajemníkovi musíme zacpat hubu, a to důkladně. Abyste mi dobře rozuměl: musí se mu zacpat, navždycky. A jak budeme hotovi se zahradou, hned do vesnice! Plukovník mi kladl na srdce: ta vesnice nám musí padnout do rukou, dřív než odtud lidé odnesou své zásoby. Však je to bída! Kam přijdeme, všude jsou lidé pryč. Utekli do hor, jako by je odnesl vítr!“

„Ano, mají dobrou zpravodajskou službu, pane rytmistře.“

„To je toho! Vždyť venkované mají přece taky oči. Jak by neviděli sloupy dýmu z vesnic, kterými jsme prošli! Ale dnes! Po ohnících ani stopy! Jen se rozhlédněte kolem! Však je už taky na čase, abychom se jednou dosyta najedli.“

Dráb zastavil svého koně. „Teď by bylo líp, kdybychom se k zahradě připlížili.“

„Dobrá,“ odvětil rytmistr. „Všichni si předají rozkaz: Sestoupit s koní! Každý druhý muž v první řadě odevzdá svého koně a předstoupí!“

Ztlumeným hlasem pak udílel rozkazy. Poručík s mužstvem odtáhl. Přestože jasně svítil měsíc, nebylo je za chvíli už vůbec vidět.

Rytmistr přecházel neklidně sem tam. Moc rád by si byl zakouřil, ale nesměl, a to tím spíše, že kázeň v oddílu byla špatná. Zavinilo to především nešťastné kouření marihuany. Leckdy byli vojáci tak omámeni, že jich nebylo možno použít vůbec k ničemu. Zkusil proti tomu již známý prostředek. Byl-li někdo v podezření, že kouřil marihuanu, dali mu vodu. Člověk opojený marihuanou má k vodě nepřekonatelný

odpor. Když voják vodu odmítl, byl tak zbit, že se stěží udržel na koni. Nebylo to zrovna jemnocitné. Ale podle mínění některých důstojníků měla marihuana i své výhody. V omámení nepociťovali vojáci ani hlad, ani únavu. Ušetřilo se na jídle.

Při svých úvahách došel rytmistr na generála Huertu. Podezíral ho, že on sám organizuje ve svém vojsku tajný obchod s marihuanou a že na něm vydělává nekřesťanské peníze.

Přiběhl nějaký muž. „Pane rytmistře, tam vpředu něco hoří!“

Rytmistr pobíhal sem a tam.

Opravdu, nad keři a stromy vyšlehly plameny. Stanul jako socha. Pak se prudce obrátil a křičel: „Na koně! Nasedat! Škadrono – klus!“

Tomu chlapovi, tomu poručíkovi ale dá co proto! Nebo tu snad založili oheň rolníci, aby dali vesnici výstrahu? Tak či onak – vpřed! Co nejrychleji do vesnice!

Za cestou ke statku viděl vpravo hořet střechu. Nějaký muž skočil před rytmistrem na silnici. Byl to dráb.

„Kde leží vesnice?“ křičel rytmistr.

„Právě před vámi.“

Dráb musel uskočit, aby ho škadrona nepovalila.

V překotném chvatu přiběhl chlapec k Jeronimovi a pošeptal mu do ucha: „Požár!“

„Kde?“

„Trini myslí, že je to v tvé zahradě.“

„Hochu!“ odvětil Jeronimo vážně. „Nevidíte strašidla? To není možné!“

„Opravdu. My všichni si myslíme, že to může být jen v zahradě. Když jsem běžel dolů, zdálo se mi, že hoří tři střechy. Pojď tamhle! Uvidíš to mezi stromy.“

Zatím již zpozorovali požár i jiní. Ale kdo jej založil?

„Možná že nebyl uhašen oheň v kuchyni, když jste odcházeli?“ řekl někdo.

„Pak by hořela jen jedna chýše,“ podotkl jiný.

Jeronimo se vzpamatoval první. „Dole ve vesnici jsou ještě naši lidé. Ať už se stalo v zahradě cokoli, musíme je varovat. Kdo půjde se mnou?“

Běželi dolů po svahu tak rychle, jak to jen v temnotě šlo.

Dole, tam, kde začínala pole, zastihli dva muže a ženu.

„Ve vesnici je hluk! Slyšeli jsme jakoby dusot koňských kopyt.“

Rytmistr se zastavil se dvěma jezdci u kostela. Přijel k nim nějaký strážmistr. „Nenašli jsme v žádném dvoře ani jediného člověka.“

„To není možné!“ křičel rytmistr.

Přiklusal druhý jezdec. „Pane rytmistře, zastihli jsme jen jednoho muže. Jinak je všechno prázdné. Zdá se, že ani v sýpkách nic není.“

„Kde je ten muž? Sem s ním!“

„Je mrtev. Protože se postavil se svou motykou na odpor, tak ho –“

„Ach vy hovada!“ křičel rytmistr. „Neumíte myslit? Dovedte mi nějakého člověka! Přivlečte ho sem! Ve vesnici přece musí být lidé!“

Ano, byli tam lidé. Páter Felix se hlukem probudil a chtěl se právě obléci, aby se podíval, co se to děje. Vtom tápavě vpadli dovnitř dva kavaléristé. V místnosti byla téměř tma a oni viděli faráře jen nejasně. Tvrdě ho uchopili, vytáhli z postele a snažili se ho dovléci ke dveřím. Chtěl něco říci, ale jeden z nich ho tak silně udeřil do obličeje, že mu okamžitě napuchl ret. Pevně se zachytil rámu dveří.

Kavaléristé nadávali. Rytmistr zaslechl rámus a seskočil s koně. Vstoupil do domu. Zprvu nic nerozeznával; slyšel jen sténání a hluk boje.

„Konec s tou tahanicí!“ zvolal. „Kde je obyvatelstvo vesnice? Mluv!“

„Já jsem farář,“ ozval se páter, sotva dechu popadaje.

„Pak zajisté víte, kde jsou vaši vesničané!“

„Nechápu,“ řekl farář. „Jsou zajisté ve svých chýších.“

„Upozornuji vás na to,“ odpověděl břitce rytmistr, „že takovéhle řeči známe! Víte, jak –“

Vtom se ozval vrískot nějaké ženy. Rány, pleskání. Žena křičela pronikavým ječivým hlasem. Byla to kuchařka.

Tu se farář vzchopil a zvolal svým silným hlasem, školeným v kněžském semináři: „Ať jste kdokoli, nevztahujte ruku na nevinné! Které božské či lidské právo vám dovoluje páchat skutky, jež jsou Bohu na nebesích ohavností?“

Jekot přešel ve vzlykání.

„Ušetřte si své kázání!“ řekl chladně rytmistr. „Dávám vám ještě minutu času. Nevyužijete-li jí, opustím tento dům. Vaše důstojnost jistě dobře chápe, co to znamená!“

Páter Felix odvětil: „Já jsem jen člověk a nemohu říci, co nevím. Avšak i když jsem jen člověk, mám přece svěcení a vy –“

„Už rozumím,“ odpověděl výsměšně rytmistr, „ty jsi s těmi odbojníky společen! Takoví kněžouři nejsou pro nás žádná svátost!“

Vykročil ze dveří. Tu farář viděl, že to byl důstojník. Konečně pochopil, že tu jsou oddíly Huertova vojska. Chtěl něco říci, bylo však už pozdě.

Tam, kde se sbíhaly stezky z vesnice a kde se ztrácela příkrá cesta k Indiánskému hradu v lese, Jeronimo a jeho skupina mladých mužů stanuli.

Jednotlivě i ve skupinách sem docházeli lidé nesoucí břemena. Byli spěchem celí udýchaní a vylekaní děsivou září a hlukem ve vesnici.

Jeronimo všechny zastavoval a vypytaval se, co viděli. Stále ještě nikdo nechápal, co se vlastně stalo.

Náhle se vynořili z křoví muž a žena. Rychle se blížili. Nenesli nic. Když zpozorovali u vstupu do lesa muže, ulekli se. Teprve známý hlas Jeronimův je poněkud uklidnil. Byli upachtění, nemohli hned ani pořádně promluvit.

Jeronimo počkal, až se vzpamatují.

Žena, stále ještě rozrušená, vyprávěla: „Právě jsme sypali do pytle své poslední fazole a pepřové lusky. Vtom jsme uslyšeli klapot kopyt. A to už taky přijížděli kaktusovým plotem.“

„Kdo přijížděl?“ zeptal se Jeronimo.

„Dva jezdci. Volali do naší chýše: ‚Hej! Vstávat!‘ My jsme byli u sýpky a zalezli jsme dále za fíkovník. Jeden z nich sestoupil s koně. Slyšeli jsme, jak se kolem po silnici ženou jiní jezdci. Pak někdo něco volal. Podle hlasu to jistě byl tvůj otec, Jeronimo. Co volal, nebylo rozumět. Bylo slyšet nadávání a pobíhání sem a tam. Ten, co sestoupil, přišel k naší sýpce a sehnul se k pytli, který tam zůstal ležet. Svítil jasně měsíc, tak jsme to dobře viděli. Protože nedával pozor a ti ostatní dělali velký hluk, dostali jsme se ven na pole a běželi jsme, co nám nohy stačily.“

„A můj otec?“ zeptal se Jeronimo.

„Moc se tam křičelo,“ odpověděl muž. Jeronimo uvažoval. Má sejít dolů a připlížit se k otcovu dvoru? Jestli se otec

schoval, pak musí po některé stezce přijít sem. Jinak –? Stál tu bez hnutí. Jen jeho pohled bloudil po krajině. Tři střechy chýší v zahradě už tak jasně nehořely.

Podle měsíce bylo již k ránu.

Někdo poklepal Jeronimovi na rameno. „Už nikdo nepříjde.“

„Než se rozední, musí zde zůstat stráž,“ odvětil Jeronimo. „Za dne uvidíme všechno shora.“

V hradě Indiánů se skoro všichni uložili k spánku. Nikdo už nechyběl kromě Jeronimova otce. Ambrosia seděla v komoře z navaleného kamení mezi pytlí, koši a hrnci a hleděla strnule před sebe. Vypadala jako mrtvá.

ROLNICKÉ VOJSKO SE BLÍŽÍ

Jezdci spali přes noc v chýších. Ráno prohledali každý kout vesnice. Jen na několika málo místech našli něco k snědku.

Z obloukových okének zvonice vyhlížela stráž. Celá krajina byla jako po vymření. Kavaleristé ovšem správně tušili, že se vesničané usadili na hoře. Avšak v hustém lese a na hromadách kamení, které z něho na několika místech temně vyčnívaly nad stromy, nebylo vidět nic.

Tam shora však viděly bystré indiánské oči hlídku na zvonici docela zřetelně. Pozorovaly každý pohyb.

Časně ráno odklusali tři jezdci po silnici do Tepotly. Odtud očekávali kavaleristé blížící se pěší oddíly lupičské armády.

Bylo odpoledne. Jeronimo se trošku vyspal. Tlustá Manuela se obírala svými hrnci. Vařit však nesměla, aby nebylo vidět kouř.

Tu vstoupil do komory plně zastavěné zásobami Trini. Zашeptal Jeronimovi do ucha: „Něco vidíme.“

Jeronimo pochopil, že Trini nechce před tlachavou

Manuelou nic říkat, a šel hned s ním. Synovec ho kousek odvedl a ukázal skrze keře: „Teď zmizeli!“

„Kdo?“

„Jsou dva. My si myslíme, že to jsou chlapci, možná poslové.“

Jeronimo ukázal prstem: „Odtamtud? To by mohli jít z dědin tam vzadu. Jen aby nešli do vesnice! Musíme je varovat, Trini. Doveď si dva nebo tři hochy! Rychle!“

Za chvílku nato běžel Jeronimo se dvěma muži a třemi hochy s kopce dolů. Přeběhli louku, na níž se pásly krávy a ostatní dobytek vesničanů. Pak museli dolů roklí. Na kraji lesa se muži zastavili, chlapci šli dál.

Také hlídka na zvonici spatřila ty dva hochy ve venkovských oblecích a kloboucích. Byli vysláni čtyři jezdci, aby posly polapili. Jeli kus po silnici a zabočili pak na stezku v místě, odkud chlapce nemohli vidět.

Z vrcholu hory pozorovala stráž oba posly, kteří se zase objevili a neviděli patrně ani tři chlapce, vyslané jim naproti, ani blízcí se jezdce. Ale nemířili přímo k nim. Byla to vzrušující podívaná, jak v nepřehledné krajině žádná z těch tří skupin nejde správným směrem.

Oba chlapci, kteří byli vysláni jako poslové, již dávno zpozorovali kouř, vystupující ze tří shořelých chýší. Proto byli opatrní. Blížili se k nízkému pahorku; chtěli se odtud podívat na San Bartoldo.

Vtom zpozorovali hlavy s přílbami. Ihned se skrčili.

Pozorovatelé na hradě viděli, jak oba hoši náhle změnili směr a šli rovnou k hoře. Nyní však běžela zase trojice vyslaná jim naproti přímo k jezdci. Ještě štěstí, že četné hromady kamení s trnitými křovisky nutily jezdce, aby dávali spíš pozor na cestu než na všechno ostatní. Proto nezpozorovali ty tři, kteří se najednou vynořili nedaleko nich. Zato však oni uviděli nejen jezdce, nýbrž současně i oba posly.

Pozorovatelé nahoře do sebe šťouchli: „Vidíte, teď to dělají dobře. Utíkají! Hned se musí naši setkat! Teď! Ale proč si lehají? Ne, už jdou dál!“

Se škodolibým uspokojením zjistili, že se jezdci pro nějakou překážku nedostali dál a že se chlapci, teď už společně, rychle blíží k lesu.

Ve stínu několika vysokých stromů stál Jeronimo se dvěma muži. Svírali pevně v ruce srpy, aby v případě potřeby vyrazili chlapcům na pomoc. Pět chlapců již bylo tak blízko, že Jeronimo poznal v jednom z nich Braulia. Že by přinášel zprávu o rolnickém vojsku?

Čtyři jezdce nebylo vidět. Přesto vtáhl Jeronimo všechny hlouběji do lesa a teprve tam se zeptal, odkud poslové přicházejí. „Můj otec Paco,“ odvětil Braulio, „vám vzkazuje, že jsme minulou noc viděli zář ohně. Co to znamená?“

Jeronimo se zeptal: „Byli jste už u Zapaty?“

„Jeho přímo jsme ještě neviděli, zato však jeden z jeho oddílů. Rolnické vojsko postupuje sem.“

„A kdy může být tady?“

„Tatínek říká, že snad zítra.“

Jeronimo si všiml hlubokých kruhů pod Brauliovými očima.

„Řekni mi, hochu, jak dlouho jsi už vlastně na cestě?“

„Co jsme odešli ze zahrady, šli jsme skoro bez přestávky.“

„Dobrá,“ odvětil Jeronimo a přátelsky mu pokynul. „Teď nemůžeš hned zas odejít. Pošlu k Pacovi jiné. O tebe, Braulio, se postará Trini. Je taky už dva dny na nohou a musí rovněž spát.“

Trini měl radost, že tu má přítele. Ale Braulio byl tak vyčerpan, že jen stěží vylezl do příkrého kopce.

Triniho probudil jakýsi neklid. V prvním okamžiku nevěděl, kde je. Měsíc jasně svítil a on tu ležel mezi koši a džbány. Vedle něho kdosi ležel celý zabalený do houně. Braulio. Nedaleko se mluvilo. Ale jaké je to zvláštní osvětlení? Zapálil někdo oheň? To se přece nesmí, vždyť by se tím prozradil úkryt Indiánů. Opatrně se zdvihl, aby nezavadil o Braulia.

Sotva vystoupil z kamenné komory, spatřil mezi stromy jasnou zář ohně. Snad nehoří jejich vesnice?

Rychle se vyšplhal na hromadu kamení a rozhlédl se. Opravdu, celá vesnice byla v plamenech! Nejprve zíral jako očarován na všechny ty hořící střechy. Teprve pak si vzpomněl na babičku a Jeronima.

Našel je mezi jinými vesničany, kteří se mlčky dívali, jak jejich vesnice lehá popelem. Jsou-li tam ještě kavaleristé, nevěděli. Teprve ráno nabyli jistoty, že jezdci v noci odtáhli. Ale kam?

Muži se obezřele plížili do kouřící vesnice. Ve faře našli nejprve kuchařku, potom také pátera Felixe. Oba byli mrtví. Všichni stáli se smeknutými klobouky před farářovou mrtvolou a nechápali, proč ho bandité usmrtili. Ambrosia šla pomalu ke své chýši. Střecha ještě doutnala. Před vchodem ležel její muž, dobrý Jacinto, s motykou v ruce a s roztátým obličejem.

Ambrosia neplakala, ale dlouho nad ním stála. Slunce se jí zdálo mdlé, přestože palčivě sálalo.

PITKA

Do vsi Tepotly, rodiště Pacova a Brauliova, přišli před dvěma dny v noci uprchlíci z Tuxpamu, kteří přinesli hrůzné zvěsti o lupičské armádě. V Tuxpamu se dali lidé příliš pozdě do stěhování. Proto jich mnoho padlo do rukou vojáků. Ti se také zmocnili téměř všech jejich zásob kukuřice. Kromě toho udal místní farář lupičským tlupám ty Indiány, kteří holdovali novým ideám, jak se vyjádřil. Označení Indiáni byli okamžitě zastřeleni nebo bestiálním způsobem umučeni.

Uprchlíci se ještě chvěli hrůzou ze všech těch událostí. Uklidnili se poněkud teprve tehdy, když jim Indiáni z Tepotly nabídli, že je dovedou na místo dokonale bezpečné.

Farář z Tepotly také slyšel o činech, jichž se dopouští lupičská armáda. Rychle se rozhodl. Vsedl na osla a jel do nejbližšího města. Nedůvěřoval vesničanům ze své obce, nevěřil však ani statkáři, panu Torresovi. Jak se měl také zachovat?

K Indiánům necítil žádnou otcovskou přichylnost, ale neschvaloval ani strašlivé krveprolévání, jehož se dopouštěli bandité. Ať by se zachoval jakkoli, nutně se musel dostat do sporu se svým svědomím. Sám utekl, avšak svou kuchařku a svou dcerušku nechal ve vesnici. Vždyť podle zvyklostí své církve nenesl za ně větší odpovědnost než za kteréhokoli jiného farníka.

Když nastala noc, poznala farská kuchařka podle tichých zvuků, které zaslechla, že se něco děje. Vyšla opatrně ven a viděla, jak jdou kolem lidé i osli s těžkými náklady. Vzbudila hned své dítě, sbalila si něco věcí a odešla s vesničany. Kam se jde, to nevěděla. Nepocházela totiž z Tepotly a znala jen málo jejich tajemství.

Šli do Kozí díry na vrcholu hory. Kdo s námahou vystoupil jedinou stezkou po úplně holém a strmém svahu, byl překvapen. Nalezl totiž nahoře okrouhlou kotlinu se svěží trávou. Byl to jícen dávno vyhaslé sopky. Když začátek dlouhého zástupu lidí a zvířat s náklady dospěl k okraji jícnu, spatřili v dálce oheň. To bylo určitě San Bartoldo. Z toho usuzovali, že tam lupičské vojsko již dorazilo. Téměř současně došli nahoru i první lidé z jiné vesnice, která se rovněž rozhodla uchýlit do Kozí díry.

Než vyšli z Tepotly, vznikl spor mezi dělníky pana Torrese. Část jich chtěla nazítří ráno zase sestoupit a pracovat na panském. Ale mladí lidé byli proti tomu. Jejich mluvčím byl Zvoník, který přes své mládí vynikal nad všechny výškou a silou. K tomu měl pořádnou vyřídilku a dovedl uplatnit, čemu se naučil v zahradě.

Sotva spatřil v dálce oheň, promluvil rychle se svými přáteli a okamžitě z nich sestavil bojový oddíl, který měl s připravenými srpy střežit místo, kde ústila příkrá stezka do široké Kozí díry.

Předváděl jim, jak mají ze vzdálenosti dvou kroků skočit na vystupujícího vojáka a sklátit ho srpem. Právě v tomto okamžiku přicházela nahoru farská kuchařka se svou dcerkou. Zděsila se, když spatřila v temnotě dlouhého Zvoníka, jak se rozmáchl srpem a vrhá se na ni. Ucouvla, přitom však narazila na vesničana, který stoupal za ní hluboko sehnut pod svým břemenem. Ten začal klít.

Zvoník po svém výpadu se smíchem zase ustoupil. Takový už byl: rozhodný, ale leckdy poněkud zbrklý.

Poděšená farská kuchařka se uchýlila na úplně opačný konec vznikajícího tábora. Její dcera se choulila a chvěla. Teprve během příštího dne obě pochopily, že Indiáni jsou snášenliví a nemají nic proti oběma napolo městsky oblečeným ženám, ba že se o ně vůbec nestarají.

Předstíraný útok Zvoníkův přesvědčil houf jeho mladistvých bojovníků, že je snadné se tu hájit, dokonce i proti vojákům se střelnými zbraněmi. Také druhá vesnice si vytvořila během noci bojovou skupinu. Nato se rozhodli i starší mužové, že zůstanou v Kozí díře a nepůjdou nazítří do práce. Bylo třeba jen zavčas donést zdola vodu; ta totiž nikde na celém kopci nebyla.

Dlouhý řetěz žen sestupoval dolů, každá se džbánem na hlavě.

Pan Torres zůstal se svým synem dlouho do noci vzhůru. Dívali se z ploché střechy panského domu na zář ohně na obzoru.

„Vidíš,“ pravil starý Torres, „vojsko táhlo mimo nás, jak jsem jim poradil. Je mi jenom divné, že se tam octli tak brzo.“

Když se dál neobjevovalo nic nového, popíjeli ještě delší dobu kořalku. Pan Torres měl vlastní palírnu a to mu bylo osudné. V poslední době pil každý večer. Proto tak pozdě vstával a byl velmi nevrlý, když ho budili příliš brzy.

Ráno chodili drábi neklidně po panském dvoře a stále znovu vyhlíželi bránou, přicházejí-li konečně dělníci. Když pán posléze s otupělou hlavou vstal, dověděl se, že na polích nikdo nepracuje. Začal zuřit, převrhl židli a zařval na dráby: „K čemu máte koně? Hajdy do vesnice! A pořádně lidem nažeňte strachu, že zde bude zítra Huertova armáda. Pak stačí, abych řekl slovo, a budou postříleni! Už ať jste pryč!“

Drábi udělali neobratně čelem vzad a pomalu odcházeli, což pana Torrese ještě víc rozvzteklilo. Tušili už, kde vesničtí obyvatelé jsou.

Brzy se také vrátili se zprávou, že vesnice je vyliďněná, že

nenášli dokonce ani faráře. Zprvu pan Torres zase zuřil. Ale pak začal uvažovat. Jen ať se Huertovo vojsko nedoví, že Indiáni v jeho vsi nepracují – ta holota vojácká je přece všeho schopna!

Dal si přinést tequilu a vлил do sebe hned dvě sklenice.

Vtom přiběhl jeho syn. „Otče, já vím, kde jsou naši dělníci. Dalekohledem je vidět jejich hlavy nahoře v Kozí díře.“

Pan Torres vystoupil na plochou střechu. Před nimi se tyčila hora, celá temná a ze všech stran příkrá. Nahoře jako by byla obrovským nožem seříznuta. Za dlouhá léta vyryly lijavce do jejich stěn žlaby. Pozdvihl dalekohled a spatřil na okraji kráteru hlavy pozorovatelů.

„Tak co teď?“ zeptal se syn.

„Co má být?“ odvětil ponuře pan Torres. „Tam je nemůže napadnout žádné vojsko. Já znám Kozí díru. Je to kotlina s dobrou trávou, kde se mohou osli Indiánů pást. Teď si tam všichni sedí a budou se nám smát!“

V noci pak seděla rodina v panském domě ještě u pozdní večere, když sluha Juan ohlásil jednoho z drábů. Torres to neměl rád, když vpouštěli ty neotesance do jeho pokojů. Vyšel tedy do haly.

„Pane,“ řekl dráb, „na obloze je silná zář. Zdá se, že hoří vesnice San Bartoldo.“

„A dál nic?“ zeptal se statkář. Jinak si to ani nepředstavoval, než že vojáci vesnici vyplní a potom zapálí. Kavalerie jistě odtud odtáhla dále.

Jeho paní a dcery šly brzy spat, on pak vystoupil se synem na střechu. Ani ho tak nezajímala zář ohně ze San Bartolda jako spíše opačný směr, odkud očekával hlavní proud Huertova vojska.

„Je mi divné,“ řekl synovi, „že není vidět žádný oheň. Nemyslím, že tato armáda najednou zanechá zapalování vesnic. Z darebáka se nestane přes noc dobrodinec. Kdyby aspoň vyslali posly! Pozval bych k nám jejich velitele, pokud možná toho nejvyššího. To by byla pro nás nejlepší ochrana. Dnes se mění měsíc. To vždycky dojde k nějaké změně. Člověk jenom nikdy neví, bude-li to k lepšímu či k horšímu.“

Vtom uslyšeli směrem od silnice hluk.

„Jízda,“ řekl syn a již viděli v záři měsíce čelo oddílu kavaleristů.

Kvapně spěchali dolů. Před podloubím se zastavili dva důstojníci.

„Buďte vítáni, milí pánové!“ zvolal pan Torres. „Můj dům je váš dům. Račte vstoupit.“

Rytmistr odmítl, ani neseštopil s koně: „Nejdřív se vám musíme podívat na zub, pane. Vy jste tady poručíka pěkně obalamutil! San Bartoldo a bohaté? Hlad jsme tam měli! A farář byl taky ještě spolčen s celou vesnicí. My jsme mu ale zahráli, že z toho zkoprněl. Zkoprněl – a už je v Pánu!“ Poslední slovo záměrně rozkošnický protáhl. Potom pokračoval: „A vy, urozený pane, jste se nás asi chtěl zbavit, co? Jste patrně liberál jako Madero, který nám ráčí právě teď dělat těžkosti? No, však taky brzo dopresidentuje! A vy byste asi rád, pane, sdílel jeho osud, he?“

Pan Torres zašeptal do ucha synovi: „Všechny vzbudit! A tequila! Hodně tequily!“

Rytmistra ovšem ani ve snu nenapadlo myslet si, že by byl statkář liberál. Chtěl mu pouze nahnat strachu, aby z něho něco vyždímal.

Pan Torres sestoupil po schodišti mile se usmívaje a elegantně se před rytmistrem uklonil: „Je mi velmi líto, že události neproběhly v San Bartoldu tak, jak jsem si přál. Zde však budete odškodněni.“

Mluvil tak dlouho, až se objevil Juan s podnosem, na němž stála láhev tequily a likérové sklenice.

„Dovolte, pane rytmistře, doušek na uvítanou! Můj vlastní výrobek. Dodávám jej až do města Mexika.“

Potom ještě slíbil, že dá připravit jídlo pro celou škadronu.

Zatím se nalávala pulque a kořalka. Hodně kořalky. A protože panská kuchyň nemohla připravit tak rychle pro všechny jídlo, byli mnozí kavaleristé brzy tak opilí, že už skoro nic nejdli.

O něco později objímal Torres rytmistra na pohovce a blábolil, zatímco jeho paní naslouchala se sladkým úsměvem.

„Bratříčku – udělej mi něco kvůli!“

„Všechno, co chceš.“

„Pošli své – vojáky pryč! Do vesnice! Jsou ožralí!“

„Poručíku!“ zaječel rytmistr. „Řekni – strážmistřovi – všichni do vesnice! Všichni!“

Paní Torresová vypila trochu jen tak naoko. Teď se zvedla. Jakmile se octla z dohledu pijících mužů, zmizela z její tváře všechna líbeznot.

„Juane!“ pravila přísně sluhovi. „Půjdete na dvůr, a až bude celá ta opilá banda venku, zamknete bránu!“

„Paní,“ řekl Juan, „když si ale přejete, aby se vojáci nevrátili, měla by se jim poslat kořalka taky do vsi.“

„Postarám se o to, aby jí tam měli dost,“ odvětila paní Torresová.

Vyklizení dvora nebylo tak jednoduché. Strážmistr musil použít strážných u brány k tomu, aby odváděli a odvlékali opilé. Provázeli tuto práci četnými štulci, takže z toho nakonec povstala pranice, v níž se pokračovalo i ve vsi. Skončila se, teprve když dráb dovezl na oslu ve dvou velikých nádobách pulque. Nebyla vykvašená, ještě pěníla. Někdo ji má tak obzvlášť rád, ačkoli taková pulque mívá strašlivé účinky. Teď pili ti, co se přeli, na usmířenou a žádali od drába také ještě tequilu.

Bylo již ráno, když do vesnice došla kořalka. Teď se teprve důkladně chlastalo. Z celé škadrony byli střízliví pouze koně.

ZVONÍK NA STATKU

Tím, že pán tak vydatně pil, navykl si i sluha Juan příležitostně do sebe vrazit nejednu skleničku. V noci velké pitky nebylo možno nakonec vůbec přehlédnout, kdo pil a kolik kdo vypil. Toho Juan využil. Měl přítom ovšem poněkud špatné svědomí, neboť měl svým přátelům z vesnice donést zprávu, co se tu děje. Kdo jiný to může udělat nežli on, Juan? A proto měl zůstat střízlivý.

Za ranního svítání přenesli oba sluhové pána, který usnul na pohovce, do jeho ložnice a uložili ho do postele. Horší

bylo dostat na postel syna, který kolem sebe nepříčetně tloukl, a těžkého rytmistra.

Konečně se mohl Juan vypravit k Indiánům na horu. Vypotácel se ven z haly, máchaje rukou, jak to dělávají opilci, kteří se k něčemu rozhodli a chtějí sami sobě dokázat své odhodlání.

Mdle přešel napříč dvorem, který byl jinak úplně prázdný. U brány odstrčil těžkou dřevěnou závoru a vyhlédl kalnýma očima ven. Ani tam nebylo nikoho vidět. Z vesnice sem doléhal řev opilých kavaleristů.

Vyklouzl ven a přivřel vrata. Pak vykročil. Bylo mu trochu divně u srdce při pohledu na horu, která se tam tyčila, temná a příkrá. Vědomí povinnosti však zvítězilo nad touhou lehnout si a spát. Dal se pomalu klikatou stezkou k hoře. Šel se skloněnou hlavou, celý omámený.

„Strýčku Juane!“ zavolal pojednou někdo tichým hlasem.

Velmi se ulekl a ohlédl se. Z vidlice nopálového kaktusu vykukovala černá kštice a rozesmáté oči.

„Strýčku Juane,“ řekl Zvoník, „tys asi nakoukl trochu moc hluboko do džbánu, že? Chceš k nám? To už jsi na místě.“

S úžasem pozoroval Juan, jak se objevuje jeden za druhým. Byli tu pohromadě všichni mladí muži z Tepotly a všichni drželi v rukou mačety.

Juan jim podal zprávu o tom, jak strašlivě zpitá je celá škadrona, a že v domě jsou pouze důstojníci a vrchní strážmistr a s nimi jen několik sluhů.

Zvoník se zeptal: „Nestojí ani stráže u vchodu?“

„Nikdo – ledaže by dával pozor některý z drábů. Těm paní nedala nic k pití. To se ví, že přesto leccos vypili.“

„Nemohl bys je docela opít, Juane?“

„To mohu, to není těžké. Vrata budou jen přivřena.“

„Raději je zavři, Juane!“ řekl Zvoník. „Přijdeme dovnitř dírou ve zdi.“

Nahoře na okraji kráteru Kozí díry pozorovaly stráže již od svítání pohyb kavaleristů dole ve vsi Tepotle. Nemohly dobře zjistit, oč jde. O něco později viděly, jak někdo vyšel ze

vrat statku. Nebyl oblečen jako rolník a šel po stezce, na níž byl opodál ukryt celý Zvoníkův oddíl. Pak s hochy zřejmě mluvil. Konečně šel ten muž zpátky ke statku. Teď se Zvoníkův oddíl pohnul. Postupovali těsně za sebou k silnici mezi vesnicí a statkem. Tam se zastavili. Hned nato jeden za druhým hbitě přeběhl. Na druhé straně se blížili zase rychle z boku ke statku. Tam zmizeli mezi stromy.

„Ti mají něco za lubem,“ řekl Benjamín k hloučku starších mužů, seskupenému kolem něho. „Musíme jim pomoci. Kdo půjde se mnou?“

V San Bertoldu prohledali vesničané opatrně svou vypálenou dědinu. Domnívali se, že škadrona táhla dál svým směrem a že za ní sem dorazí hlavní sbory Huertovy armády. Proto se zase k poledni všichni stáhli do Indiánského hradu.

Zatím zpozorovali Braulio a Trini s nejvyšší kupy kamení něco na jihu. Co to asi je? Nebo se jim to jen zdá? Na obzoru se nerýsovala v jasné sluneční záři určitá linie. Táhly se tam dva nejasné pruhy, jeden nahoře, druhý o něco níže. Zdálo se, že jsou od sebe odděleny pouze vzduchem. To hoši znali již od dětství a věděli také, že není možno se spolehnout na správnost pozorování, jeví-li se horizont zdvojeně. Přece však jim utkvěly v oku nejasné skvrnky, které tam dříve neviděli, nebo si jich aspoň nevšimli.

Trini drcl do Braulia. Spatřil pojednou něco mnohem blíž, pod oběma pruhy na obzoru.

„Ano, tam někdo přichází,“ potvrdil Braulio. „Ne, jsou dva!“

„Tři!“ zvolal Trini. „Poběžím za strýcem Jeronimem.“

Sotva odběhl dolů, poznal Braulio, že jich je ještě mnohem víc než tři. Skvrny na obzoru, který jako by se vznášel ve vzduchu, zatím zmizely. Zato spatřil, že na mnoha místech se blíží směrem k Indiánskému hradu celé zástupy v bílých selských halenách.

„Haló!“ volal dolů.

„Co je?“ ozval se mu někdo.

„Tamhle přichází moc lidí. Jsou to rolníci!“

Několik mužů se vyšplhalo na haldy kamení. Teď také uviděli, jak k nim ze všech stran nerovnou krajinou postupují zástupy rolníků.

„Zapata přichází,“ pronesl kdosi tiše.

A pak jich volalo mnoho: „Zapata! Zapata!“ A tleskali radostí.

Zvoník nahlédl dírou ve zdi do postranního dvora statku. Nebylo nikoho vidět. Prolezl tedy. Ostatní šli za ním. Plížili se podél konírny, srpy připraveny k ráně. Ve stáji tiše chřestily řetězy. Jeden kůň udeřil kopytem do stání. Někdo chrápal.

Zvoník stanul a postavil své lidi ke vchodu. Ostatním pokynul, aby šli s ním dovnitř. V konírně leželi tři kavaleristé. Jejich karabiny a nábojové pásy visely na stěně. Indiáni potichu zbraně sňali a opásali se jimi sami. Pak nechali opilce spát dál. Několik lidí u nich zůstalo na stráži.

Ostatní se plížili dál do hlavního dvora. Tam je spatřila nějaká služebná z kuchyně a dala se zděšeně na útěk. Viděla, jak Zvoník, kterého znala, položil prst na ústa. To ji natolik uklidnilo, že nekřičela a po několika rychlých krocích se zastavila.

U vchodu do podloubí se objevil Juan a druhý sluha. Dávali Indiánům znamení, aby šli nahoru po schodišti.

Paní Torresová seděla se svými dcerami u snídaně a pravila, zdvihnuvši obočí: „Až odtáhne vojsko, měla bych nějakou dobu ráda co nejméně tequily ve svém –“ Strnula, když spatřila vcházet rolníky se zahnutými noži.

Pana Torrese křik žen nevzbudil. Jen něco mumlal, když mu svazovali na zádech ruce.

S jedním drábem museli chvíli zápasit. Neměl však po ruce pistoli a brzy ho přemohli. Kořistí Indiánů bylo pět karabin, tři lovecké pušky a sedm pistolí.

Juan odvedl Zvoníka stranou: „Ale co uděláme, když přijde Huerta?“

„To je prosté. Půjdeš s námi do Kozí díry.“

„Zvoníku!“ volal někdo od brány. „Přijíždějí tři jezdcí!“

„Odkud?“

„Směřem od Tuxpamu.“

„Schovejte se! Juan je vpustí dovnitř. Až zapískám, vystoupíte! Sebereme těm chlapíkům zbraně. Potřebujeme jich ještě hodně.“

Dvůr se rychle vyprázdnil.

Juan už téměř vystrízlivěl. Šel k bráně, a když se ti tři jezdci přiblížili, otevřel. „Táboří zde rytmistr Castro?“ zeptal se jeden z nich. „Ano, ale ještě spí.“

„Přinášíme naléhavý dopis.“

Juan se lstivě ušklíbl. „On včera s naším pánem hodně pil. Nebude to tak snadné ho vzbudit. Ale račte jít dovnitř!“

Projeli bránou a pozorovali nedůvěřivě, jak ji Juan zavírá. „Proč to děláš?“

„Pan rytmistr poručil zavřít bránu, aby nepřišli jeho lidé dovnitř a nechtěli ještě více tequily.“

„Vy tady máte palírnu?“

„Ano a známou.“ Juanovi něco napadlo a šeptal: „Když mě neprozradíte, přinesu vám něco, než vzbudím rytmistra. Řeknu vám – to je báječná kořalička!“

Trojice sesedla. Hned nato přinesla Juanova žena podnos a nalila tři sklenice kořalky pozorně až po okraj. Uchopili sklenky a přiložili je k ústům.

Tu se ozvalo zapísknutí.

Ze všech stran vyrazili Indiáni s napřaženými srpy. Jeden z jezdců se leknutím zakuckal. V okamžiku byli všichni tři odzbrojeni.

Juan se obrátil na jejich vůdce: „A dopis?“

„Ten smím dát jenom panu rytmistrovi,“ koktal zmateně muž.

„Nežvaň,“ zakřičel na něho Zvoník. „Vidíš přece, tady jsme my rolníci!“

Jezdec mu váhavě podal dopis.

Zvoník na něj pohlédl a zastyděl se, neboť uměl číst jen docela málo. Nikdo z nich neuměl číst. Tak tu stáli a zaraženě mlčeli.

Konečně řekl jeden z nich: „Měli bychom poslat dopis Zapatovi.“ Zajatci na něho polekaně pohlédli.

Zvoník řekl výsměšně: „Vy se snad bojíte Zapaty? Napřed loupit a vraždit a pak mít plné kalhoty!“

Při slovech loupit a vraždit si Zvoník náhle uvědomil, že ve vesnici je celá škadróna těch lupičů. Ani pozorovatele k bráně nepostavil!

„Juane,“ řekl, „kde můžeme všechny své zajatce nejbezpečněji zavíít?“

„Ukážu vám to.“

Zvoník rozdělil svůj houf na dvě nestejně velké skupiny. Menší z nich měla střežit zajatce. Když Indiáni vlekli rytmistra, ještě úplně opilého, do šatlavy, poznali zajatí poslové, že rytmistr je skutečně na statku. Všimli si, že si uvězněný důstojník ještě své postavení ani neuvědomuje. Kromě toho na ně zapůsobilo mocným dojmem, že Indiáni drží v zajetí dokonce důstojníky. Usuzovali z toho na sílu indiánského oddílu.

Zatím řekl Zvoník svým kamarádům: „Je tady uskladněna celá zásoba kukuřice, kterou z nás pán vyždímal. Tu budeme hájit! K bráně půjdou ti s puškami, na jiná místa slabší stráž.“

„Zvoníku!“ řekl jeden z mladých Indiánů, který měl pušku. „Vždyť neumíme střílet!“

„Tak si to necháme vysvětlit.“

Právě kolem vedli spoutané dráby.

„Já vám to vysvětlím!“ volal jeden z nich.

Poněkud hrubá, ale dobromyslná tvář Zvoníkova se zlobně stáhla.

„Zrovna ty! Dereš se o to, abychom zapomněli, jak jsi div neutloukl Lorenza? Jen odveďte toho darebáka!“

„Já vás tomu naučím,“ řekl jeden z jezdců. Přijali jeho pomoc. Byl to velmi mladý člověk, kterého teprve nedávno odvedli násilím do lupičské armády. Hned se připojil k jednomu mladému rolníkovi z Tepotly a vyprávěl mu o svém životě, který se navlas podobal životu ostatních venkovanů. „Přijměte mě do své armády!“ prosil.

„Do jaké armády?“

„Cožpak nejste Zapatovi lidé?“

Zasmáli se. „Snad už brzo budeme!“

DOBYTÍ TEPOTLY

Zapata jel na svém bělouši po stezce, za ním několik průvodců. Měl na sobě rolnický oblek a na bosých nohou sandály. Jeho temná laskavá tvář byla zamyšlená. Špičky černého kníru mu visely podél úst dolů.

Pozoroval, jak jeho rolnické oddíly postupují vpřed po polích a neobdělaných pahorcích, hustě porostlých divokými křovisky. Podle zpráv, které mu došly, byly pěší oddíly lupičské armády stále ještě u Tuxpamu a nehýbaly se. Věděl, že se jedna škadrona odváží až k San Bartoldu. Chtěl využít této neopatrnosti a zaskočit ji. Proto vytrhl s velkým oddílem zapoteckých Indiánů, vedených Baltasarem, k San Bartoldu. Hlavní proud vojska směřoval k Tepotle. Měl zamezit škadroně ústup a případně loupeživou armádu zadržet. Ze zkušenosti věděl, že rolníci mohou snadno zadržet málo bojechtivé Huertovy tlupy na mnoho hodin, ne-li na celý den, i když mají velmi málo střelných zbraní.

Tento plán umožnila Zapatovi hlavně jedna šťastná okolnost. Když totiž vtáhl do krajiny, přicházeli k němu poslové z vesnic, ležících před ním. Byli to většinou chlapci, kteří mu jasně a přesně hlásili, jak se věci mají. Tyto horlivé děti se mu zalíbily a rád se s nimi bavil. Přitom se dozvěděl, že se k němu hoši nedostávají jen náhodou, nýbrž že jsou zapojeni do prostě a velice účelně organizované vzájemné pomoci vesnic. Chlapci mu vyprávěli také o zahradníku Jeronimovi, kterému jeho pán uřezal nos a uši. Uslyšel od nich, že sídlí u vypáleného statku v San Bartoldu a že tam už všichni byli. Učili se tam číst a psát u jakéhosi Maria, člověka z města, který umí dokonce anglicky.

Jak nasvědčovalo všechno, co se Zapata o té zahradě dověděl, nebyla to obyčejná škola, kde se učí děti jen číst. Toho zahradníka Jeronima, který organizoval rolníky k odboji proti pánům, chtěl získat pro sebe. Měl ještě příliš málo energických a chytrých hlav.

Toho večera k němu přivedli dva rolníky s celým houfem dětí. Pozoroval je s úžasem. Co chtějí všichni ti chlapci, kteří na něho hledí s takovou radostí?

Nevypadají jako ustrašení uprchlíci. Když zvěděl, že jsou to žáci ze zahrady a že všichni ti hoši k němu přicházejí, aby ukazovali jeho vojákům cestu, radostně se zasmál.

„Ale kde je ten bez uší?“

„Jeronimo,“ odvětil Paco, „je s celou vesnicí ve staré indiánské pevnosti u San Bartolda.“

Zapata pohlížel přátelsky z jednoho na druhého. „Chlapci, pro vás mám ihned práci. A vy,“ obrátil se na Paca a Maria, „zůstanete u mne!“

Za této jeho jízdy přes pole a po špatných cestách šli Paco a Mario pěšky za Zapatou a za jeho průvodci na koních, kteří na úzké křivolaké stezce také nemohli rychle postupovat.

Odpoledne dostali krátce po sobě několik zpráv. První byla ze strmé šedé hory před nimi. „Tam nahoře jsou shromážděni obyvatelé dvou vesnic v nedobytném postavení v Kozí díře. Dole v Tepotle se zpil jízdní oddíl lupičské armády a zdá se, že se tam pije ještě dále. Vojáci jsou určitě naprosto neschopni boje.“

Dva hoši různého věku přinesli druhou zprávu. Paco běžel k nim. „Tak tady jste, Braulio a Trini! Tak povídejte, co je!“

Oba pohlédli vzhůru na rolníka na koni. „Máme vyřídit od Jeronima –“

„Od toho zahradníka bez uší?“ zeptal se Zapata.

„Ano, od něho. Naše vesnice San Bartoldo zdraví rolnické vojsko. Až do včerejška byl jeden oddíl kavalerie v naší vesnici. V noci nám zapálili domy. Už odjeli. Ale kam, to nevíme.“

„Myslím,“ řekl Zapata, „že jízda, která vypálila vaši vesnici, pije teď v Tepotle. Ty, Amadore,“ obrátil se k jednomu ze svých průvodců, „pojedeš k Baltasarovi, který pochoduje se svými Zapoteky na San Bartoldo. Protože je ta vesnice prázdná, ať oddíl odbočí směrem na Tepotlu, ale ať se rozvine tak, abychom ji obklíčili.“

Nato se obrátil rolník na koni na Paca: „Odkud znáš ty dva chlapce?“

„Ten starší je můj syn Braulio.“

Zapatova tvář se stala ještě laskavější. „Chlapci, dobře jste podali hlášení!“ Nato znovu pobídl svého koně.

„Kdopak je to, otče?“ zeptal se Braulio.

„Zapata.“

Trini téměř vykřikl: „On sám?“ A pleskl se přes ústa, protože to řekl tak nahlas.

Zanedlouho nato došla třetí zpráva, která Paca vzrušila. Bojová skupina z Tepotly obsadila pod Zvoníkovým vedením panský statek. Byly ukořistěny zbraně a pan Torres, důstojníci a strážmistr loupeživé škadrony byli zajati.

„Statek je stále v našich rukou,“ řekl posel. „Ale tady předáváme hlavní věc. Zachytili jsme tento dopis.“

„Co je v něm?“ zeptal se Zapata.

„My neumíme číst.“

Zapata se rozhlédl kolem, hledaje pomoc.

Mario předstoupil. „Já vám dopis přečtu.“

Pan rytmistr Porfirio Castro Valdez!

VeźmĚte na vĚdomĚ:

1. President Madero byl svržen generálem Huertou, který převzal vládní moc.
2. Protože jest se obávat, že liberální strana ve městech nepřijme změnu vlády bez boje, je třeba, aby vojsko potlačilo výbuchy nespokojenosti. Nechť při tom vojenská velitelství postupují se vši energií.
3. Vaše škadrona se dá okamžitě na pochod do Tuxpamu, kde obdrží další rozkazy.“

Mario při čtení zbledl.

Zapata pravil vážně: „Madero proti nám tři léta bojoval. Proto si sehnal toho Huertu. Teď byl svým vlastním generálem svržen. Z toho nemáme radost. Vždyť je pro nás nepřitelem mnohem nebezpečnějším. Boj proti němu pokračuje. To pozná jeho škadrona v Tepotle ještě dnes!“

Nahoře na okraji Kozí díry se shromáždilo obyvatelstvo obou vesnic. Všichni napjatě pozorovali, jak Zapatovo vojsko postupuje na Tepotlu. Zdálo se, že kavaleristé ve vesnici stále ještě nic nepozorují. Po obou stranách hory, z níž se Indiáni

dívali, postupovali po úzkých stezkách venkované v bílých halenách. Také směrem od San Bartolda sem postupovaly oddíly. Obklíčily Tepotlu.

Pojednou nastal v Kozí hoře nový rozruch. Lidé se hrnuli k místu, kde ústila jediná cesta. Objevil se tam posel a oznamoval, že Zvoník se svým oddílem vnikl do statku a zajal pana Torrese i důstojníky.

Teď se rozhodlo i mužstvo druhé vesnice, že seběhne dolů a zúčastní se útoku na Tepotlu.

Ve vesnici spatřil nějaký kavalérista, jak se s příkré hory žene dlouhý zástup venkovanů. Netušil, že masa obávaného rolnického vojska Zapatova je ještě mnohem blíž. Houf běžících venkovanů ho vyděsil. Vrhł se k seržantovi, který pevně spal ve stínu fikovníku. Kavalérista třásl svým představeným, ale nemohl ho hned vzbudit, ačkoli stále křičel: „Přepadení! Rolníci přicházejí!“

Najednou seržant pochopil, vytřeštil oči a zařval: „Utíkej do dvora! Hlásit!“

Kavalérista vyběhl z vesnice. Tu spatřil, že se vpravo vynořily bílé haleny. Pádil, co jen mohl.

Brána se před ním kupodivu sama otevřela. Vpadl dovnitř. Tu ho pevně uchopila za rameno čísi ruka.

K svému zděšení uviděl před sebou čahouna Zvoníka, který ho přivítal se smíchem: „Vida, tady máme ještě jednoho!“

Po vesnici se rozléhal křik: „Poplach!“

„Na koně!“

„Sem!“

V bezhlavém zmatku hledal jeden vrávorající voják svou karabinu, jiný sedlal koně.

Na vesnické silnici třaskaly výstřely.

Za jednou chýší vyrazila skupina starších rolníků z Tepotly s napřaženými srpy.

Kavaléristé, kteří se okamžitě nevzdali, byli porubáni.

Soud nad panem Torresem

Po dobytí Tepotly jel Zapata ke statku. V panské kuchyni byli všichni velmi rozčileni. Když Zvoník vtrhl se svým houfem dovnitř, netrval rozruch dlouho, protože je všechny znali. Ale před Zapatovými rolníky, kteří přišli později, měly některé služky z kuchyně velký strach.

Tu řekla Juanova žena: „Co brečíte? Vojáci mají za sebou pochod a jsou vyhladovělí. Chopte se díla a připravte tolik jídla, kolik stačíte! Pak vám nikdo nic neudělá.“

To bylo všem jasné. A teď se horlivě smažily placky a peklo se na obrovském sporáku, který sahal od stěny ke stěně. Dvůr a všechny místnosti se naplnily lidmi. Rolníci si sedali do houpacích amerických židlí, které pro ně byly čímsi zcela neznámým, a se smíchem se v nich kolébali. Jiní seděli na hedvábném potahu pánovy pohovky. I z vesnice přišlo hodně rolníků. Chtěli se také jednou podívat, jak páni bydlí, především však toužili uvidět slavného Zapata. Představovali si ho v krásné uniformě se stříbrnými výložkami. Byli zklamáni Zapatovou prostotou. Zato jim byl tím bližší. Přesto se k němu nikdo nepřiblížil; pozorovali ho mlčky z určité vzdálenosti, jak jim velel indiánský cit slušnosti. Paco se radil s Benjamínem a se Zvoníkem, který se pro svou pohotovost a rozhodnost stal uznaným vojenským vůdcem vesnice.

Mají si ještě dnes rozdělit kukuřici z pánových velkých sýpek? Benjamín od toho zrazoval. Bylo tu ještě příliš mnoho nepořádku.

S další potíží se obrátil na Zapata.

„Emiliano,“ řekl Paco, „co uděláme s naším pánem?“

„Ten patří vám,“ odpověděl Zapata. „Sami jste ho zajali.“

„A co vlastně dělá rolnické vojsko s takovými pány?“

„Většinou se bojovalo a pak skoro vždycky ti vydřiduši uklouzli. Tak klidně jako zde jsme se ještě žádného nezmocnili! Svolejte svou vesnici a poradte se o tom!“

„Z toho může vzejít pěkná hloupost,“ odpověděl Benjamín. „Naši staří jsou pro spravedlnost a ze samé spravedlnosti se budou dál plahočit pro pána!“

Zapata se zasmál. „A nemáte taky mladé lidi? Vždyť tady zrovna jeden stojí!“ Ukázal na Zvoníka.

Ten pohlédl dolů na Zapata, který byl jen střední postavy, a řekl příkře: „Jestli se chtějí naši staří dál dřít pro pána, pak ho my mladí zabijem!“

„Tak to nejde,“ odvětil Zapata. „Z toho by vznikly ve vesnici jen spory. Když budou ti staří na vesnickém shromáždění mluvit nesmysly, promluvíš ty. Tvůj hlas přece taky platí.“

Benjamín zavrtěl hlavou. „Naši rolníci jsou nevolníci. Neodvází se myslit. Ty, Emiliano, jsi takový jako my, ale tys přemýšlel. Pojď s námi na poradu!“

Rolníci, kteří se shromáždili kolem skupiny, vážně přikývli.

Jeden z nich pravil: „Tak to bude správné. My tomu ještě nerozumíme.“

„Vždyť můžete svolat lidi přímo zde na dvoře statku!“ zvolal Zapata.

Než se všechno obyvatelstvo vesnice sešlo, setmělo se. Trini byl velmi unaven, neboť spal v posledních dnech jen několik hodin. Přece však zůstal vzhůru, aby slyšel, jak obec rozhodne o panu Torresovi.

Juan zavěsil do podloubí olejové lampičky. Lidé, kteří tu stáli, byli ozářeni mdlým červenavým světlem. Naproti nim seděli na stupních vnějšího schodiště Zapata, Paco a Benjamín. Za nimi seděli se zkříženýma nohama Mario, Braulio a Trini.

Benjamín povstal a vyzval jednoho ze starců, aby se posadil k nim na schody. Stařec upadl do rozpaků a odmítl. Nebyl zvyklý veřejně mluvit. Nikdo z nich neměl dost odvahy. Dokonce ani Paco nevěděl, jak má shromáždění zahájit. Chyběl tu takový Jeronimo.

Zapata již často zažil u venkovanů takové rozpaky. Povstal a sňal klobouk. Všichni učinili totéž.

„Přátelé z Tepotly!“ řekl španělsky, neboť zdejší indiánštinu neznal. „Máte zdatnou mládež. Dnes zajala statkáře a důstojníky. Prosím vás, abyste mi důstojníky

vydali. Neboť lupičská armáda zajala naše lidi a surově s nimi nakládá. Mohli bychom důstojníky vyměnit. Jiná věc je ovšem, co se statkářem, jeho rodinou a dráby. Vy sami musíte určit, co se má s těmi vydřiduchy a jejich pohůnky stát.“

„Ubít je!“ křičel Zvoník. „Ta sebranka by nás taky ubila, kdyby nás dostala do rukou.“

Mluvili jeden přes druhého.

„Ať nám pán vydá kukuřici!“ volal někdo.

Paco povstal. „Na to se ho nebudeme teprve ptát, vydá-li nám kukuřici. Tu si prostě rozdělíme. Ale co se má jinak stát s ním a s jeho rodinou? Mají tady snad bydlet dál?“

„Ne, musí pryč!“ řekl někdo.

„Ano, pryč!“

Mario zneklidněl a vstal. „Přátelé z Tepotly! Nepatřím mezi vás. Ale zachránili jste mě od smrti hladem a přijali jste mě jako bratra. Proto cítím tak jako vy. Půdu, kterou jste musili panskému statkáři obdělávat, tu vám podvodně sebrali – on nebo už jeho předchůdci. Musí vám ji zase vydat a písemně se zřící své půdy i dvora!“ Posadil se.

Mluvil zase jeden přes druhého. Paco se tiše radil, se Zapatou. Pak povstal. „Přátelé, návrh Mariův je dobrý, ale stačí to? Zaslouží si toho, aby se prostě zřekl majetku a byl pak svobodný? Neseděli na nás on a jeho lidé jako košenilové vši na nopálu a nevysávali nás? Proto vám navrhuji: přiveďte statkáře sem! Mario mu přečte papír, že se zříká statku. Když to nebude chtít podepsat, bude zastřelen. Ale když to podepíše, pak bychom ho měli vydat Zapatovi, aby vyměnil také jeho a jeho rodinu za naše zajaté bratry.“

V zástupu stál vpředu velmi starý muž s bílým vlasem a vousem a se spoustou vrásek v hnědé tváři. Ten řekl: „Paco, z tebe promluvila moudrost našich předků. Budiž, jak jsi řekl.“

„Budiž tomu tak!“ zvolal jiný.

Paco přehlédl shromáždění. Všechny ty tmavé tváře pod smolně černými vlasy se na něho klidně dívaly velikýma očima. Všichni souhlasili.

„Je Mario hotov s psaním?“ zeptal se Paco. „Zvoníku, jdi a přiveď statkáře!“

V těsné místnosti bylo temno a dusno. Zajatci seděli na zemi. Nikdo nemluvil. Muži měli po tom všerejším množství kořalky silnou žízeň.

Tu se otevřely dveře a zajatci poznali v slabém svitu olejové lampičky Zvoníka, jehož obrovský stín padal na obílenou stěnu.

„Pane Torresi,“ pravil, „pojďte se mnou!“

Paní Torresová rychle vstala a padla před Zvoníkem na kolena. „Snažně vás prosím ve jménu Kristovy lásky, nestřílejte ho! Pošlete pro pátera Felixe do San Bartolda, když zde není náš místní farář! Nezapíjejte nikoho bez útěchy víry!“

Zvoník odpověděl: „Jak mám přivést pátera Felixe? Ten chlapík,“ ukázal na rytmistra, „dal faráře zavraždit. Ven!“ řekl ještě jednou statkáři. „Se mnou!“

Paní hleděla zděšeně za ním.

Pan Torres krácel se svěšenou hlavou zástupem Indiánů, kteří utvořili mlčky uličku. Když došel před stupně schodiště, povstal Paco. „Pane Torresi!“

Tu se Zapata hlasitě zasmál. „Jaký je to nesmysl? Je snad vašim pánem? Copak jste ještě jeho nevolníky?“

Statkář pohlédl polekaně na Zapatu. Kdo je ten člověk? Znal přece všechny lidi ze své vesnice. Ale tady byla spousta cizích. Nevěděl nic o tom, že tu je rolnické vojsko.

Paco řekl Torresovi: „Podepíšeš?“

Statkář se snažil získat čas. Proto se zeptal: „Co je to?“

Mario předstoupil s listem papíru. „Zde je prohlášení, že se tady zříkáte všeho majetku.“

Statkář poznal podle Mariovy řeči, že tento muž, oblečený jako venkovan, je vzdělaný člověk. To ho zmátlo. Po chvíli váhání se zeptal: „Co se stane, když to podepíšu?“

Paco odvětil: „Pak tě nezastřelíme.“

Torres viděl Paca, svého snad nejnebezpečnějšího nepřítele, jak tu stojí se vši důstojností Indiánů. Cítil také, že mlčící shromáždění sdílí Pacovo mínění. Proto se snažil co možná klidně sáhnout po péru, které mu Mario podával.

Ruka se mu však chvěla.

Ale zarazil se, když Paco napřáhl velitelsky ruku. „Počkat!“ Rozhlédl se. „Ať ke mně přijdou čtyři chlapci!“

Když se shromáždili čtyři chlapi kolem Torrese a Maria, pravil Paco: „Vesničané nedovedou číst psané listiny. My starší zemřeme, dřív než přejdou dvě pokolení. Proto ať bývalý pán před těmito dětmi, které budou žít déle, hlasitě přečte, co tu stojí psáno. Vy mladí pak dobře poslouchejte a uchovejte všechno ve svém srdci. Ať bývalý pán čte!“

Torres vzal papír a četl nahlas, ale nejistě: „Já, Ignacio Torres Beltrán, zříkám se za sebe i za své potomky vši půdy, všech budov a všeho ostatního majetku v Tepotle, který jsem dosud považoval za své vlastnictví. Toto prohlášení platí jako přísaha na bibli a kříž.“

„Slyšeli jste to?“ zeptal se Paco hochů.

„Ano,“ odvětili sborem.

„Podržíte to v paměti až do svého stáří?“

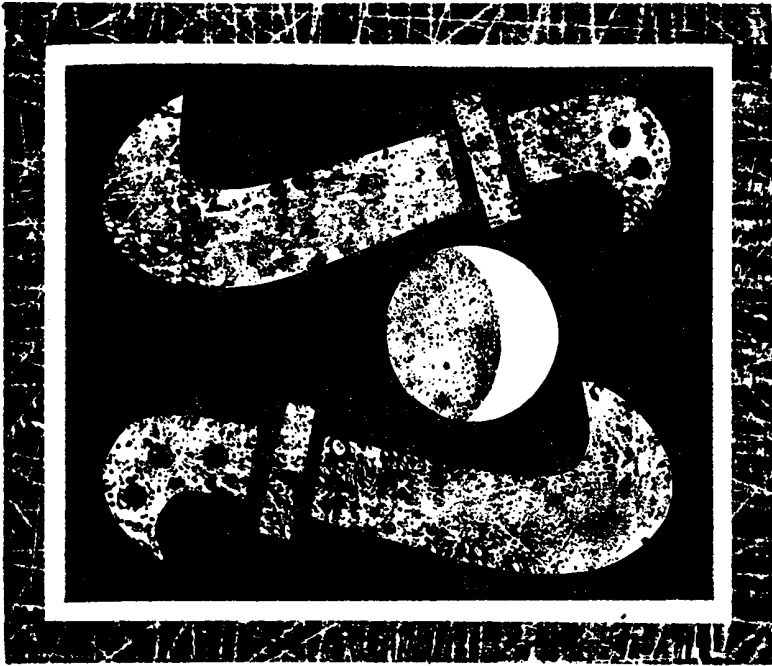
„Ano.“

„Tak podepiš!“ poručil Paco.

Když bývalý statkář vrátil zase pero Mariovi, přistoupil Paco, uchopil pana Torrese za rameno a pravil hlasitě: „Nyní předává vesnice Tepotla tohoto muže, jeho rodinu a jeho lidi Emilianu Zapatovi, vůdci rolnického vojska.“

S hrůzou pohlédl Torres na Zapata. Nyní pochopil, kdo jsou všechny ty cizí tváře.

Zapata vstal, sestoupil klidně po schodech dolů a řekl Torressovi. „Teď se asi bojíš, ty upíre! Ano, když upadne někdo z nás do rukou lupičské armády, kterou jste na nás poslali, pak se jistě má proč bát. Ale ty si pamatuj: my rolníci bojujeme za půdu a svobodu!“

TŘETÍ DÍL

V ZAPATOVĚ ROLNICKÉM
VOJSKU

AMBROSIINO ROZHODNUTÍ

Jeronimo pozoroval z Indiánského hradu, jak levé křídlo rolnické armády postupuje nejprve na San Bartoldo, potom však zabočuje směrem k Tepotle. Kvečeru ještě nevěděl, že škadrona lupičské armády byla v Tepotle zčásti pobita, zčásti zajata. Ale všichni si uvědomili, že obyvatelům San Bartolda již nehrozí žádné nebezpečí. Někteří sestoupili s hory dolů, aby přenocovali ve vesnici u spálených chýší.

Jeronimo opustil pozorovatelnu na haldě kamení a šel ke své matce Ambrosii. Našel ji, jak sedí nečinně vedle Manuely, která širokýma rukama vytloukala kusy kukuřičného těsta v ploché kulaté placky. Poslouchala Ambrosia Manuelino tlachání o farářově smrti? Kdo ví? Její pohled byl nehybně upřen k zemi.

Jeronimo se před ní zastavil. Protože si ho nevěšovala, usedl a řekl vlídně: „Maminko, co budeme teď dělat?“

Potěšilo ji, že se jí tak ptá. „Ty bys asi chtěl, Jeronimo, abych se odstěhovala k tobě do zahrady?“

„Mám si tam zas vystavět novou chýši?“

Asi stále ještě nezapomněl na svou Rosarii, pomyslíla si a řekla: „Člověk musí přece žít dál!“ Ale znělo to velmi smutně.

„Maminko,“ začal zase, „tak ty se už nechceš vrátit do své chýše ve vesnici?“

„Tam jsem žila s vámi,“ odpověděla, „s otcem Triniho a s jeho matkou a s prababičkou.“

Nezmíníla se o svém muži Jacintovi. Jeronimo si uvědomil, že nemá ještě dost sil mluvit o jeho smrti.

„Ale co chceš dělat, Jeronimo,“ pokračovala chmurně, „když se nevrátíš do zahrady?“

„Jít k Zapatovi,“ odvětil. „Mám jenom starost, co bude s vámi – s tebou a s Trinim?“

Ambrosia pohlédla na Jeronima. „A kdo ti tam uvaří?“

Kdo ti vypere? Slyšela jsem, že jsou tam i ženy, které pečují o vojáky. Ty budeš bojovat a já půjdu s ostatními a budu ti nosit jídlo.“

„A Trini?“

„Půjde se mnou,“ odpověděla Ambrosia. „Tady ve vsi se už stejně nemůže ničemu naučit. Snad se naučí něčemu na cestách.“

„Dobře, matko. Pak se ale musíme vydat na cestu ještě tuto noc. Trini je ostatně už u Zapaty.“

„Pojďme hned,“ odvětila Ambrosia. „Večer se nám půjde dobře. A do vsi už bych se vracet nechtěla,“ dodala zasmušile.

MARIO JDE DO MĚSTA

Ztráty rolníků při dobývání Tepotly byly nepatrné. Zato ukořistili asi sto karabin. Střelných zbraní mělo Zapatovo vojsko velmi málo. K rolnické armádě se připojili noví bojovníci: dlouhý Zvoník se svými chlapci z Tepotly, téměř stejně velký houf ze San Bartolda a ještě skupiny z jiných vesnic. Příštího rána se dostavil také Jeronimo se svou matkou Ambrosií. Zapata hned věděl, kdo je tento člověk bez nosu a bez uší. „Přicházíš ke mně, Jeronimo?“ zeptal se.

„Můžeš-li mě potřebovat, Emiliano –“

„Právě tebe potřebuji. Když jsme přišli k vám do kraje, cítili jsme všude tvou ruku – a tvou hlavu!“

Jeronimo byl překvapen, když slyšel takovou chválu od velikého Zapaty. On sám si vůbec neuvědomoval, že vykonal něco zvláštního.

Za dva dny po zničení lupičské škadrony v Tepotle Zapata se svými oddíly vyrazil. Přidělil Jeronimovi jednoho z ukořistěných koní a řekl mu: „Ty se přece v této krajině dobře vyznáš a máš ve vesnicích své spojky – chlapecké ovšem.“

„Kam chceš pochodovat?“ zeptal se Jeronimo.

„Mexiko je nesmírně veliké,“ odpověděl Zapata. „A všude je rolník otrokem. Kam přijdeme, tam ho osvobodíme. Teď se pokusím dostat se do blízkosti ustupující lupičské armády. Kde budou její oddíly neopatrné jako tady v Tepotle, tam udeříme. Když se obrátí se všemi zbraněmi proti nám, tak jim spálíme před nosem panské dvory a stáhneme se. Když nás nenapadnou, zase se objevíme. Tím je přinutíme k tomu, aby se drželi těsně pohromadě. Protože však vyžírají vesnice a počínají si stále surověji, rolníci před nimi prchají, jak jste to udělali vy. A tak jsou ti lupiči stále slabší a my silnější. Jejich vojáci nechtějí bojovat, protože mají hlad, a naše rolnické oddíly bojují, aby se osvobodily od všech útrap.“

Kvečer ujel Zapata do malého města. Bělouš bujně poskakoval, ale když k Zapatovi přistoupily ženy, aby mu políbily ruku, Zapata koně uklidnil.

Ambrosia a ostatní ženy rolnického vojska, které šly za oddíly v neuspořádaných houfech, vešly do domů a začaly připravovat večeři.

Ve chvíli, kdy Zapata s Jeronimem a několika jinými večeřeli, objevil se ve dveřích Mario s nějakým ustrašeným mužem, kterého představili jako městského notáře. „Má důležité zprávy o událostech v městě Mexiku.“

Notář se Zapatovi zdvořile uklonil. Usmíval se laskavě a spustil jako stroj: „Můj dům je váš dům, pane generále. Je v ulici Niños Héroes číslo 22. Naši obyvatelé a především já, všichni jsme velmi rádi, že jste nás poctil svou přítomností. Doufám, že jste se všude setkal s pozorností, odpovídající vašim zásluhám.“

Jeho roztomilé fráze Zapatu nudily. Dychtil po tom, uslyšet něco nového.

Konečně začal notář s tím hlavním: „Pánové!“

Zapata se při tomto oslovení usmál.

„Vy jste se doposud dozvěděli jen to, že generál Huerta sesadil presidenta Madera. Tento Huerta však nejednal, jak teď víme, pouze ze své vlastní vůle, nýbrž z příkazů zahraničních vyslanců, především vyslance anglického. Zdá se, že také ten mu dal rozkaz, aby Madera zavraždil.“

„Cožpak je Madero zavražděn?“ zeptal se Zapata ohromeně.

„Ano, Huerta ho dal v jednom mexickém předměstí zastřelit. Za odměnu ho udělali vyslanci presidentem.“

„Jak je to možné?“ ustrnul Zapata.

„Ach, pane Zapato, jako by to bylo tak těžké! Pouze Juarez v minulém století a před třemi lety Madero byli skutečně zvoleni. S Huertou to bylo tak, že zahraniční vyslanci přišli hned po Maderově zavraždění do vládního paláce, kde bylo již všechno připraveno. Huerta je přijal a oni ho pozdravili jménem svých vlád jako nového presidenta.“

Zapata se naklonil dopředu a řekl výsměšně: „To bych tedy já mohl dát zavraždit Huertu, objednat si zahraniční vyslance do vládního paláce a byl bych také presidentem?“

„Ne, vám by tam zahraniční vyslanci nepřišli, protože si vás jejich vlády nekoupily pro své účely!“

„Ach tak!“ odvětil Zapata. „Ovšemže by tomu tak bylo. Ale řekněte mi, jsou opravdu všichni ve městě srozuměni s tím, aby měl ten krvežíznivec a opilec Huerta v rukou všechnu moc?“

„Nejsou!“ odpověděl vzrušeně notář. „Rozhořčení je nesmírné. Ale Huerta dá zastřelit každého, kdo řekne něco proti němu.“

„Vždyť pak by musili být proti němu i liberálové?“

„To jsou – a z celého srdce.“

„Z celého srdce?“ odvětil Zapata zamyšleně. „Kdysi mi jeden liberál řekl, že je z celého srdce pro svobodu. A přesto bojovala vláda liberálů proti nám. Vždyť my jsme taky pro svobodu! I vy říkáte, že jste pro lid. Ale kdo je ten lid? To jsme přece my, rolníci, proti kterým jste bojovali.“

„Lid, to nejsou pouze rolníci,“ odvětil notář.

„Ovšemže to nejsou jenom oni, ale já jsem slyšel, že v naší zemi je z deseti obyvatel devět zemědělců. To znamená, že by jeden obyvatel města si chtěl podrobit těch devět venkovanů. Nebyla snad tohle politika toho vašeho liberálního Madera?“

Notář sklonil hlavu. „Cožpak víme, nelitoval-li trpce této

chyby, když ho týrali vojáci jeho vlastního generála a když se nakonec octl před hlavními puškami?“

Zapata odvětil pohrdavě: „Snad – ale už bylo příliš pozdě. Ale k čemu se potom učil tak dlouho na universitě, když dokonce ani takovou prostou věc nepoznal dřív! Copak byl hloupý?“

Mario dosud mlčky poslouchal. Teď pravil: „Emiliano, to ti snad mohu vysvětlit. Madero vyrostl ve městě jako já. Je to měšťák. Co my jsme o vás věděli? Na našich školách jsme slovo rolník téměř ani nezaslechli. Latině jsme se učili, ale skutečný život jsme neznali! Když jsem přišel k vám, do zahrady v San Bartoldu, musel jsem se stydět, protože jsem k ničemu nebyl. Malý chlapec, Jeronimův synovec Trini, mně musil ukazovat každý pohyb.“

„Ale teď nám rozumíš?“ zeptal se ho Zapata.

„Ano. Potřebujete půdu a svobodu,“ odpověděl Mario.

Dosud byla na Zapatově tváři nespokojenost. Teď se jeho obličej vyjasnil. „Máš odvalu jít do města, přestože se tam popravuje, a vysvětlit svým přátelům, proč potřebujeme půdu a svobodu? A až promluvíš s dostatečným počtem lidí, vrátíš se k nám a řekneš, jestli teď chtějí jít s námi.“

Mario byl velmi dojat těmito slovy. Rolník Zapata ho poctil takovou důvěrou! „Emiliano,“ řekl, „nepřeceňuj můj vliv! Vždyť já dnes už sám nechápu, jak mohou být liberálové tak zaslepení. Kdoví domluví-li se s nimi ještě! Ale půjdu do města a budu za vás mluvit ze všech sil.“

Braulio a Trini rozvinuli na cihlové podlaze prázdné světnice tři rohože, jednu pro Ambrosii a Rosu, druhou pro Jeronima, Paca a Maria, třetí pro sebe. Nato vyšli na ulici, aby si prohlédli městečko. Vždyť oba znali doposud jen vesnice, ve kterých byl vždy pouze jeden jediný dům s okny, fara. Zde však stály celé řady takových domů s plochými střechami, jeden těsně vedle druhého. Uprostřed bylo náměstí a kolem něho podloubí. V jejich stínu bylo několik obchodů. V jednom prodávali těsto na placky. Vedle to silně páchlo z ohromného kotle, pod nímž hořel oheň. Velký tlustý muž míchal v kotli hůlkou. Připravoval oblíbené jídlo,

opékané vnitřnosti. Několik rolnických vojáků se na to dívalo. Byli by se do toho asi s chutí pustili, ale neměli ani groš, natož pak bankovku. Nablízku čenichali psi a lačně vzhlíželi k muži. Z hubených těl jim vystupovala žebra.

Stmívalo se. V těsném krámku s bylinami a se starým železem zažehli hliněnou lampičku. V koutě u okna pili pulque a hlučeli. Jinak v tuto hodinu večerního soumraku život v městečku utichl.

Trini byl zklamán. Představoval si město mnohem skvěleji. A Braulio také. Nepřiznali to však jeden druhému a šli zamlkle k Ambrosii, která stála nehnutě u dveří prostého domu. Chyběly jí drobné večerní povinnosti, jimž uvykla, a její kuchyňka, kde sedávala a dívala se do tmy. Může si tady člověk někam sednout? Oba chlapci také nevěděli, jak se žije v městském domě. A protože v místnosti, která jim byla přikázána, nebylo židlí, lehli si na své rohože a zavinuli se do vlněných houní.

Brzy nato se vrátili tři muži z porady se Zapatou. Mario byl vážný a zamyšlený. Zaměstnával ho stále jeho úkol, cesta do města Mexika.

Jeronimo se obrátil ke své matce: „Zítra pochodujeme dále.“ Více nepromluvil a ulehl na svou rohožku. Ptal se prve Zapaty, v kterém oddílu bude sloužit.

„Ty a Paco zůstanete u mne!“

Na užaslou Jeronimovu otázku, proč tam mají zůstat, odpověděl Zapata: „Všichni, kdo k nám přicházejí, si myslí, že člověk bojuje jen tehdy, když střílí. Jsou tu však ještě jiné úkoly. Však uvidíte.“

Jeronimo si nedovedl představit, jaké úkoly to mohou být. Skutečně se dřív domníval i on, že opravdový rolník-bojovník musí mít jediné pušku nebo nějakou jinou zbraň a musí tou zbraní mávat vysoko nad hlavou a hnát se vpřed.

Příštího rána sbalila Rosa hrnce i všechno ostatní. Ambrosia se domluvila s jinou ženou, že budou společně hospodařit. Byla to žena vůdce Zapoteků Baltasara a jmenovala se Candelaria. Trini si jí všiml už minulý den, když kráčela mlčky a vzpřímeně za svým oslem. Nelišila se

od jiných Indiánů, a přece od ní nemohl Trini odvrátit pohled. Připadala mu velmi krásná. Ale zdálo se, že ona o tom vůbec neví. Sotva vnímala ostatní lidi. Vlídne nabídla Ambrosii, aby použila jejího soumara. Braulio a Trini si vzali na starost, že budou každý den přivazovat na osla tu trochu domácího nářadí a houně na spaní.

Právě když byli zaměstnání touto prací, přišel k nim Mario. „Musím vás na nějaký čas opustit.“

Nevěděl, jak se má rozloučit s Trinim. V noci dlouho přemýšlel o svém poslání. Není to hodně nebezpečné dobrodružství, jít do města Mexika, kde ho zná tolik lidí? A pro toto dobrodružství, jehož konce nelze dohlédnout, se má vzdát svého bezpečí v rodině Indiánů? Pohládl Triniho po černých vlasech a rychle se obrátil k Ambrosii: „Dostal jsem úkol od Zapaty. Hodně zdaru!“

Pohlédla na něho s lehce pozdviženým obočím a přikývla. Nezdálo se mu to právě nejvlídnější.

Tu ho někdo silně plácl na rameno. Byl to Jeronimo. „Tady máš ještě něco na cestu, Mario. Zapata ti to posílá. Musíš mít přece do čeho kousnout.“ Jeronimo mu podal několik bankovek.

Mario, který byl ze svého povolání zvyklý na byrokratický pořádek, je přijal a náhle si pomyslel: Jak vlastně spravuje tahle rolnická armáda své finance? Jen takhle? Tak to přece natrvalo není možné!

CESTA DO NOPALY

Rolnické vojsko odpočívalo. Tábořilo u cesty. Slunce pražilo. Nikde na celé pusté rovině nerostl ani jediný zelený keř, známka toho, že je snad nablízku voda.

Od čela pochodového proudu, který byl dlouze roztažen, přijel Jeronimo k zadnímu voji.

„Chlapci!“ řekl Brauliovi a Trinimu. „Nemáme vůbec zprávy z Nopaly, která leží před námi. U nás v zahradě byl přece také Eriberto z Nopaly. Nerozumím tomu, proč

nedávají o sobě vědět. Nebo snad nevědí, že se blížíme? Půjdete do Nopalay – ale opatrně! A pošlete nám zprávu, co vědí o lupičské armádě.“

„Jak daleké je do Nopalay?“ zeptal se Braulio.

„Náš průvodce myslí, že ještě dvě hodiny.“

„Máme si vzít s sebou srpy, strýčku Jeronimo?“

„Ne, vy přece nebudete bojovat! Když zpozorujete nějaké nebezpečí, schováte se!“

Jeronimo doprovodil oba chlapce až k čelu vojska. Zapata seděl u cesty a zamžoural na ně.

Odtud šli dále sami. Uvědomovali si, že jsou teď zvědy rolnického vojska. Splnil se jim tedy nejúčvatnější sen. Ale ve skutečnosti nebyly jejich pocity příliš hrdinské. Na zoraných polích a lukách s krátkou, do hněda sežehnutou trávou také nebylo nic dobrodružného. Jejich pohled těkal v dálce. Před nimi se táhl řetěz holých kopců, do nichž prudce stoupala šedavá prašná cesta. Vzduch nad zemí se chvěl. Jinak se nic nehnulo. Vpravo kroužili ve velké výšce supi. Občas sklouzl některý o kus níže a znovu se vznesl do temně modrého nebe.

Vystoupili po mírném svahu. Shora se dívali do mělkého údolí, porostlého zelenými křovisky. Přes ty žlutavé kameny teče v době dešťů jistě potok. Zdálo se, že teď právě je všechno suché. Ne, tam vlevo bylo vidět malý rybník, lemovaný sytě zelenou trávou.

Tam šli. Voda byla průzračná, žes dohlédl až na skalnaté dno. Klekli si a napili se z ruky. Byli by se rádi vykoupali, ale nesměli se zdržovat. Brzy dospěli na druhou výšinu a spatřili vesnici Nopalay. Nad zaprášenými kaktusy se zvedaly chýše zemité barvy. Přímo před nimi stála nízká zvonice.

„Přejdeme tam!“ zašeptal Braulio. „To nás bude vidět zdaleka a přesto to bude nejméně nápadné. Budou si myslet, že jsme z vesnice a že se vracíme z polí.“

Šli klidnými kroky přes výšinu. Na levém kraji vesnice se objevila žena s dvěma kozami. Obrázek pokoje a míru. Nato přicházeli dva muži, kteří vedli osla s těžkým nákladem. S takovými lidmi se mohli dát do řeči bez obav. Hoši zrychlili krok. Zatím vycházelo z vesnice stále více žen a mužů; všichni nesli uzly.

„Opouštějí vesnici,“ řekl Trini. „Jistě utíkají.“
Šli teď rychle. Rolníci se svými kozami a osly si jich nevšimli.
Teprve když byli hoši v těsné blízkosti roztroušeného zástupu,
zarazil se jeden muž. Pozoroval neznámé chlapce a zeptal se
jich jejich řeči: „Odkud přicházíte?“

Braulio ukázal rukou dozadu: „Tamodtud.“

„Uprchli jste před armádou banditů?“

„Ne, tam není ani jeden bandita.“

Shromáždil se kolem nich větší počet lidí.

„Tak proč jste přišli?“ ptal se muž podezíravě.

„Abychom se dověděli, kde je lupičská armáda,“ odvětil
Braulio. Nechtěl hned s celou pravdou ven.

„A proč posílá vaše vesnice hochy, a ne muže?“ ptal se muž dále.

„Protože my známe Eriberta z vaší vesnice.“

„Jakého Eriberta?“

„Toho, co byl jednou v zahradě v San Bartoldu.“

„Ach ten! Ten lhář! Říkal, že se tam učil číst, a vyprávěl víc takových hloupostí, na které mu přece nikdo nenaletí.“

„On se tam ale opravdu učil číst,“ odvětil Braulio.

„Odkud to víš?“ odpověděl muž, stáhnuv pohrdavě koutky úst. Náhle zpozorněl. „Nejste snad ze San Bartolda?“

„Ano.“

Do rozhovoru se vmísil jiný. „Eriberto tvrdil, že vy – to je jakýsi Jeronimo, kterému uřezali nos a uši – máte zprávy o Zapatově vojsku. Přichází prý, aby nás osvobodilo od pánů.“

„To souhlasí,“ odvětil Braulio. Chvilku zaváhal. Pak ukázal paží ve směru, odkud přicházeli. „Tam vzadu, jen dvě hodiny odtud, táboří rolnické vojsko.“

Lidé na sebe mlčky pohlédli.

„A jak to dokážeš?“ zeptal se opět muž.

„Tak tam někoho pošlete! Čekají jen na zprávy, kde je lupičská armáda. Potom přijdou sem.“

Chvíli nikdo nepromluvil.

Pak začal muž znovu: „Lupičská armáda byla včera tamhle na druhé straně, asi pět hodin odtud. Nevíme, kam táhne teď. Proto se stěhujeme z vesnice. Pomůže nám Zapata, když přijde Huerta?“

„Vždyť nás sám Zapata posílá,“ odvětil Braulio.

To neměl říkat. Nikdo nevěřil, že velký vůdce Zapata posílá dva obyčejné venkovské hochy.

Lidé se radili. Kdosi navrhl, aby poslali několik mužů na místo, kde podle údajů chlapců táboří rolnické vojsko.

„Tak, chlapci!“ rozhodl mluvčí rolníků. „Dáme vám s sebou dva naše muže. Dovedete je k Zapatovi. Ale běda vám, jestli jste nás oklamali!“

Když čekali na ty dva muže, objevil se Eriberto. Rozběhl se k Brauliovi a Trinimu, pak se však ovládl. Jen jeho jasný pohled, upřený na oba chlapce, prozrazoval, jakou má radost, že se s nimi zase setkává.

„Teď mi konečně naši rolníci uvěří!“ šeptal jim. „Je Zapata opravdu nablízku?“

„Jen dvě hodiny odtud.“

„To ho uvidíme? Jak vypadá?“

„Právě tak jako vaši muži.“

„Ani trochu jinak?“

„No ano, sedí na koni, strýček Jeronimo taky.“

Eriberto zavrtěl udiveně hlavou.

Zatím bylo stěhování obce zastaveno. Chtěli vyčkat, zdali Zapata opravdu přichází. Všude se živě rokovalo o této novině.

Již z dálky spatřili oba nopalští muži na pusté rovině Zapatovy koně a jeho průvodce. Teprve teď se jich zmocnily vážné pochybnosti. Což není-li to ta rolnická armáda, ale banda Huertova?

Nějaký muž se v dálce vyšvihl na koně a jel jim tryskem vstříc.

Když přijel blíž, viděli, že má venkovský klobouk. To je poněkud uklidnilo. Pak se ukázalo, že je to muž bez uší a nosu, Jeronimo.

O chvílku později se rolnické vojsko dalo na pochod. V nopalském údolíčku se všichni rozptýlili a pili vodu z kaluží a tůní v korytě potoka, který býval v jinou roční dobu vyschlý. Přišli pak do vesnice ve značném nepořádku.

Mužové z Nopaly stáli mlčky na pokraji cesty, aby uviděli slavného rolnického generála na jeho bělouši. Ženy k němu uctivě přistupovaly a líbaly mu ruku. Před jedním plotem se díval na Zapata také Eriberto. Jeronimo chlapci s koně pokynul. Tu poznala celá vesnice, že vůbec nepřeháněl, když jim vyprávěl o San Bartoldu.

Během večera přišlo k Zapatovi mnoho lidí. Z hovoru s nimi poznal Zapata do všech podrobností, co se ve vesnici dalo. Rolníci se divili, že také on projevuje zájem o Eriberta.

Později, když už byli sami, řekl Jeronimo Zapatovi: „Vidím, že zde má chlapecká organizace selhala.“

„Byla opravdu dobrá, Jeronimo. Ten Eriberto pro nás v Nopale bojoval, co jen jeho chlapecké síly stačily. Takovou

práci však teď musí konat muži. Denně jich vyšleme několik napřed. Nebylo dobré, že jsme poslali Braulia a Triniho. Měl jsi jít ty. Na tobě každý hned vidí, jak tě páni zřídili. A dovedeš taky mluvit. Od nynějška to bude tvá práce. Budeš se starat o to, abychom měli průvodce, kteří znají cesty, a budeš rolníkům vysvětlovat, že je chceme osvobodit od pánů. Za to nás na den či na dva přijmou a budou nás živit. Postaráš se také, aby posílali rozvědčíky do okolních vesnic. Tak, teď vidíš, že budeš mít takhle mnohem důležitější úkol, než kdybys nosil pušku a stříle. Nemyslíš?“

„Ano, Emiliano, jenže na to jeden člověk nestačí. Tak já poběžím napřed, budu mluvit s rolníky, budu na vás čekat, budu vysílat rozvědčíky a pak zas poběžím dopředu. Tolik nohou nemám. Dej mi na pomoc Paca a jeho syna Braulia!“

Zapata se zasmál. „Samozřejmě oba dostaneš. Nepotřebuješ snad taky matku Ambrosii?“

„Emiliano!“ ohradil se Jeronimo. „Takhle už nikdy o Ambrosii nemluv. Ty nevíš, jak je moudrá. Jestli snad někdy nebudeš vědět, kudy kam, zeptej se jí na radu!“

Zapata zvažněl. „To udělám, Jeronimo. Vždyť vím, koho v Ambrosii máme.“

Po tomto rozhovoru přišel Jeronimo ke své matce a k ostatním, aby je seznámil s novými úkoly.

Trini seděl s nimi. Nakonec se zeptal: „A já?“

„Ty jsi ještě příliš malý,“ odvětil Jeronimo.

Na Trinim bylo vidět, že není touto odpovědí nadšen.

Tu pravila Ambrosia: „Přede dvěma dny byl tvůj strýc Jeronimo nespokojený, protože mu Zapata nedal zbraň. A dnes už má co dělat. A může svou práci zachránit život mnoha lidem. Taky pro tebe, Trini, se něco najde.“

To Trini uznal. Ale stěží by se byl tak rychle přenesl přes své zklamání, kdyby byl v témž okamžiku nespatriil, jak se pojednou změnila tvář Candelarie, které se tak obdivoval. Hleděla s něžným úsměvem na muže, který k ní spěšně přicházel. Byl malý a podsaditý a měl nesouměrný obličej s velkým zahnutým nosem. Díval se na ni jako rozradostněné dítě. Není to Candelariin muž, vůdce zapoteckých Indiánů?

„Jídlo je už připraveno, Baltasare,“ řekla vlídně.

Byl to tedy skutečně rolnický vůdce. „Zůstanu tuto noc u vás,“ řekl zvučným hlasem a posadil se na židli tak nenuceně, jako by tu bydlil odedávna.

Tu zpozoroval Triniho. Pohlédl na něho s úsměvem a zeptal se: „Kdo jsi?“

„Trini, Ambrosiin vnuk a Jeronimův synovec.“

Baltasar vykulil komicky oči: „Aha! Ty jsi ze zahradní školy. Umíš taky číst?“

„Trošku.“

„Já neumím!“ zvolal Baltasar a pohlédl šibalsky na chlapce. „Snad se to taky někdy naučím – později, až bude po válce.“

Trini si sedl při jídle k Baltasarovi, který každou chvíli vyměnil kradmý pohled se svou ženou. Zdálo se, jako by si při tom znova a znova říkal: Není krásná? Není milá?

BITKA

Slunce nemilosrdně sálalo. Trini se díval, jak Baltasar táhne se svým velkým selským oddílem nepřehlednou krajinou. Vzadu se zvedala stěna temných mračen.

Ambrosia pohlédla k obloze a zamumlala: „Dnes začíná období dešťů.“ Rozhlédla se kolem, je-li tu něco, co by je ochránilo před lijavcem. Nikde nic. Ještě však svítilo slunce. Pojednou se ozvalo dunění. Hřmí to snad?

Tam, kde postupovali rolníci, uviděl Trini bílé obláčky. Vznášely se nevysoko nad zemí. Bylo slyšet podivné zvuky. Co to jen je?

Světlo zesinavělo. A nové obláčky a štěkavý rachot.

„Jsou to děla?“ zeptal se Trini. Ale na odpověď nečekal. Vítr hnal po cestě hustý mrak prachu, takže museli zavřít oči.

Postupující rolníci zmizeli. Ozval se praskot střelby z pušek. Spadly první kapky. Pak se spustil prudký lijavec. Vzadu nad horou se zablesklo. Temné burácení. Nikdo už

nemohl rozeznat, zda je to bouřka nebo zda jsou to děla.

Se hřbetu Candelariina osla crčela voda. Trinimu stékala s klobouku. Rosa hleděla napjatě za rolníky.

Trini promokl. Po okraji cesty se valila voda.

Jeronimo přispěchal k nim, brodě se čvachtavě kalužemi. „Všichni zpátky!“ zvolal.

Něco ostře zasvištělo. Sotva deset kroků od nich klesla nějaká žena. Krvácela. Ozval se křik dítěte.

Rosa běžela ke zraněné.

„Vezměte osla!“ řekl Jeronimo své matce. Počínal si klidně, ale přece na něm bylo znát, že je rozčilen. „Rychle pryč odtud!“

Nové zasvištění.

A ještě jednou!

Ženy a děti ustrašeně utíkaly. Trini škulal provazem, aby popohnal osla. Chvátali kolem trnitého křoví, zakopávali o kamení, brodili se hlubokými kalužemi. Déšť po nich stékal proudem. Dunění, hvízdání, rachocení.

Jeronimo šel napřed, vyhledáváje jim schůdnou cestu pustinou. Z rybníka před nimi trčelo holé křoví. Znovu za nimi zasvištělo.

Trini se brodil vodou za Jeronimem. Na druhé straně vystupoval kopec a začínala tam ornice, po níž se šlo lépe. Ambrosia kráčela vzpřímená, nedbajíc lijáku ani dunění. Vypadalo to, jako by nevnímala ani nebezpečí, ani přívaly deště.

Za pahorkem se Jeronimo zastavil. „Zůstaňte zde! Kdyby ještě stříleli, schováte se za haldy kamení na kraji pole. Já jdu zpět k Zapatovi. Trini, ty půjdeš se mnou! Možná že tě budeme potřebovat!“

Přebrodili zase rybník, voda jim sahala až do poloviny lýtek. Stále ještě lilo.

Střelba trochu polevila.

U silnice našli Rosu, jak klečí u nějakého raněného. Právě uřízla dole kousek z jeho kalhot a ovázala jím ránu na noze, na kterou položila list kukuřice. Nic jiného nebylo po ruce.

Čvachtali se dále kalužemi. Postupovali rozbahněnou půdou jen těžce vpřed. Sandály jim neustále klouzaly a zapadaly do bláta. Při každém kroku se ozvalo žbluňkavé zamlasknutí.

Zapata stál na hromadě kamení a díval se do dálky. Neviděl téměř nic, obzor byl zacloněn stěnou deště. Obrátil se k Jeronimovi: „Lupičský generál měl v úmyslu nás překvapit. Chtěl nás obklíčit tam, kde byly naše ženy. Ale my jsme včas vyslali Zapoteky, a ti tomu zabránili. Jen bych rád věděl, co teď zamýšlí. Děla už nestřílejí.“

Bahnem se prodíral posel. Stanul u Zapaty. „Dělová palba způsobila Baltasarovu oddílů těžké ztráty.“

„Děla banditů už nestřílejí. Neslyším odtud ani střelbu z pušek,“ řekl Zapata. „Co to znamená? Útočí na vás?“

„Ne, teď je před námi ticho.“

„Ať Baltasar vyšle malý oddíl napravo a zjistí, jestli nás nechce lupičská armáda obejít. Jak pečujete o raněného?“

„Leží vpředu.“

„Proč je nedopravíte zpět k silnici?“

„Co by to pomohlo? Vpředu jim přece můžeme aspoň trochu pomoci.“

„Kdybych měl jen jednoho jediného lékaře!“ povzdechl si Zapata. „Ale i kdybychom nějakého našli, chyběly by nám zase obvazy. V jiných armádách prý mají vozy pro nemocné.“

Řekl to smutně a zahleděl se zase do lijavce. S klobouku mu stékala voda.

Liják ustal tak rychle, jak rychle se spustil. Po dvou hodinách zářilo na vysokém modrém nebi zase slunce. Mělké kalužiny zmizely.

Zdalo se, že zároveň s lijavcem ustal i boj. Zapata vsedl na koně a přikázal Jeronimovi: „Zůstaň tady! Musím se sám podívat, co se stalo na levém křídle.“

Jeronimo a Trini se svlékli a položili své promoklé věci na kameny, aby uschly. I jejich hnědá kůže brzy oschla.

Zapata shledal, že na levém křídle je úplný klid. Ležel tam proti nim jen slabý oddíl lupičské armády a ten již odtáhl.

„Zůstanete zde,“ poručil Zapata. „Já zatím stáhnou Baltasarův oddíl. Utrpěl ztráty a musí se dostat co nejdříve do vesnice, kde můžeme raněné ošetřit.“

Nato obrátil koně a klusal po cestě, až dorazil k místu, kde dělové střely zaletěly do houfu žen, dětí a zvířat.

Rosa si stoupla před jeho koně, takže musil zastavit.

„Emiliano,“ řekla. „Tak to nejde!“

„Co tak nejde?“ zeptal se, udiven energickým tónem hubeného, vytáhlého děvčete.

„Tady se nikdo nestará o raněné. Nejsou tu žádné obvazy!“

„A kde je chceš vzít?“

„Kde je chceš vzít?“ odvětila Rosa. „Dej mi osla a já na něj všechno naložím. Potřebujeme kořalku k omývání. Pálí, ale je dobrá. Potřebujeme listy, které zastavují krvácení. Ty mají ve vesnicích. Bylinářky nám je dají, když řeknu, že je to pro raněné Indiány. A hadříky na přivázání listů taky seženu.“

Zatímco Rosa mluvila, pozoroval Zapata ženu zraněnou šrapnelem; měla velké bolesti. Vzpomněl si, jak umírala jeho matka. Bylo to smutné. A nikdo nebyl nablízku, kdo by jí byl pomohl.

Přes tuto tíživou vzpomínku se téměř usmíval, když se ptal: „Jak se jmenuješ?“

„Rosa.“

„Dostaneš ještě dnes osla, Roso. Copak rozumíš léčení?“

„Ne, ale jaképak rozumění! Přiložit listy, zavázat a dopravit raněné do vesnice. Tam už jsou ženy, které dovedou víc. Ty pak budou o naše lidi pečovat.“

Zapata to znal a věděl také, co se pak často stávalo. Viděl nemocné se strnutím šíje a s horečnatýma očima. O tom Rose nic neřekl, aby ji nezastrašil. Měl opravdu velkou radost z její chuti do práce. Přikývl a řekl: „Tak, Roso, ty si vezmeš na starost raněné. A když budeš něco potřebovat, přijď ke mně.“

MARIOVA ZPRÁVA

Uplynulo mnoho měsíců. Rosa vykonávala se vši opravdovostí službu ošetřovatelky. Teď už nenosila jen mužský klobouk, nýbrž i kalhoty. Zezadu vypadala jako muž útlejší postavy. Jen její pohublý obličej se k tomu nějak nehodil. Denně kráčela při pochodu za svým oslem s červeným křížem na ohlávce. Šla těsně za čelem, aby byla při přestřelce hned po ruce. Večer pak přicházela k Ambrosii a později u ní i spávala.

Smála se zřídkakdy a často vypadala mrzutě. Přesto bylo jasné, že cítí k Ambrosii velkou úctu. Kromě toho měla moc ráda Triniho a vždycky se o něho strchovala.

Trini nebyl se svým nynějším životem spokojen. Musil táhnout vždycky za zadním vojem a nikdy nevěděl, oč jde, proč se občas dlouho stojí na místě, kam se jde dále. Viděl i všelicos špatného.

Jednoho večera leželi v nějaké vesnici. Tu k nim přijel na koni pán v černém obleku. Trini poznal Maria. Ten mu však pokynul jen z dálky a ihned se odebral k Zapatovi.

Teprve za několik hodin přišel k Ambrosii. „Mohu u vás přenocovat jako dříve?“ zeptal se a trochu se začervenál.

„Jestli sis zatím nezvykl na něco jiného,“ odvětila Ambrosia a prohlížela si nepřívětivě jeho oblek.

„Pravda, zvykl,“ řekl poněkud zmaten. „Ale lépe než u vás v zahradě mi dnes není. Docela vážně se dokonce rozmyšlím, zdali bych neudělal lépe, kdybych se vrátil k vám.“

Byl toho večera velmi rozcitlivělý. Když jedli placky, přišli Paco a Zvoník, aby se dověděli něco nového.

Po jídle seděli v kuchyni. Dívali se, jak zapadá slunce a zhasíná poslední večerní svit.

„Mario,“ zeptal se Paco, „byl jsi ve městě Mexiku?“

„Ano, i tam jsem byl. Nedovedete si představit, jak to tam vypadá. Za dne se zdá, že jde život normálně svou cestou. Ale ten neklid v noci! Nikdo neví, kdo byl už zase zatčen nebo dokonce zastřelen. A přesto se děje mnoho takového, co se generálu Huertovi, té zběsilé bestii, nemůže líbit. Tisknou se potají dřevoryty. Na jednom obrázku ho vidíš v síti jako pavouka s umrlčí hlavou. Na druhém jede na koni mezi mrtvolami, které leží ve velké kalužině krve. Ty obrazy se všude potají prodávají. Obzvláště hledané jsou listy dřevorytce Posady. Ráno je lidé nacházejí na nárožích. Na olíčené zdi kostela se malují velké obrazy. Na jednom obraze sjíždí blesk do pleše nějakého tlouštíka. Víte, že pleš mají jen cizinci, Indiáni nikdy. Ten člověk s pleší má kromě toho v ruce bič. To všechno je namalováno proto tak názorně, že náš lid neumí číst. Jinde zas můžete vidět vypaseného kněžoura, jak nastavuje ruku, aby mu lidé dávali peníze za spásu duše, vedle něho statkáře s pytli plnými kukuřice, dráby, důstojníky lupičské armády, Američany s měšcem.“

„Pročpak Američany?“ zeptal se Paco. Mario odvětil: „Sotva Huerta zavraždil Maderu a zahraniční vyslanci ho prohlásili presidentem, pohádali se mezi sebou diplomaté. Americký vyslanec se vztekal, protože Huerta plnil každé přání jen Angličanům, a předstíral, že vůbec nemá vinu na Maderově smrti. Hrozil, že pošle své loďstvo a bude ostřelovat naše přístavní město Veracruz, nezmizí-li Huerta a nebude-li řádně zvolen nový president.“

„To je přece dobré!“ řekl Paco.

„Ano, kdyby šlo Američanům u nás opravdu o

spravedlnost! Ale jejich skutečným cílem je udělat u nás presidentem takového člověka, který by poslouchal jedině je.“

„A ty, co ty teď děláš?“ zeptal se Paco. Chtěl se na to Maria zeptat již dávno.

„Já jsem odtud odešel, jak víte,“ odpověděl Mario, „abych liberálům vysvětlil, že to není správné, bojují-li proti rolníkům. Když jsem přišel do města Mexika, našel jsem jich tam už velmi málo. Huerta vyházel všechny z úřadů a nahradil je svými přívrženci, neschopnými a úplatnými lidmi. Jednoho ostatně znáš, Paco. Je to bývalý statkář Torres. Hloupý není, ale s jasnou hlavou za svým psacím stolem sedí jen zřídkakdy a často prý strašně zuří.“

Paco ho přerušil: „A přitom nebyl ani tak zlomyslný a falešný jako jeho syn.“

„Ten je teď důstojníkem v Huertově armádě,“ řekl Mario. „Ale abych vyprávěl dále. Většina liberálů z města uprchla. Postavili daleko na severu vlastní vojsko proti Huertovi. Jejich vůdcem je můj starý známý, Venustiano Carranza, a já jsem šel k němu.“

„Tak to jsou tři armády,“ řekl Paco, „které bojují proti Huertovi – dvě rolnické a armáda Venustiana Carranzy?“

„Ano,“ odpověděl Mario, „a tím byl také splněn příkaz Zapatův, s nímž jsem šel k liberálům. Venustiano Carranza mě však prosil, abych zůstal u něho. Říkal, že chce brzy poslat poselství k Zapatovi. Proto jsem se u něho zdržel. Teď mě poslal sem a navrhuje Zapatovi a Panchovi Villovi, aby se spojili s ním v jedinou mocnou armádu.“

„A co tomu říká Zapata?“

„Nebyl tomu zdaleka tak rád, jak jsem předpokládal, a ptal se hned, kdo by pak měl být jejím velitelem.“

Z temnoty se ozval hlas Ambrosie: „To má pravdu. Dosud jste proti nám bojovali, a teď máme my bojovat za vás? Ne!“

Mario řekl vzrušeně: „Já přece vůbec nepatřím k těm, kteří proti vám bojovali.“

„Ale teď,“ namítla Ambrosia, „přinášíš poselství od lidí, kteří proti nám bojovali. Že k nim teď patříš, to vidíme přece už podle tvých šatů. Víš sám, že tě v nich budou všude považovat za pána.“

„Ano, to vidím, Ambrosio,“ odvětil Mario dotčeně. „Ale srdcem přece patřím k vám.“

„Tak, srdcem?“ opáčila Ambrosia nemilosrdně. „Ale nebyl bys přece přišel v těch šatech, kdybys chtěl zůstat u nás. Jistě se vrátíš ke Carranzovi.“

„Ano, to musím. Zapata sám očekává, že vyřídím jeho odpověď.“

Ambrosia řekla klidně: „To věřím. Právě, že tě považuje za Carranzova posla, a ne za našeho.“

„Proč mi nevěříte, že to myslím poctivě?“ zvolal Mario. „Budu-li tam u nich a uvidím, že vás chtějí oklamat, vrátím se k vám!“

„Tak?“ odvětil Paco. „Je jen otázka, jestli tě pak budeme ještě chtít.“

Mario se chtěl obhájit, ale u všech se setkal s pochybami. Když pak ležel v chýši a všichni ostatní už spali, hloubal ještě o tom, co má udělat. Je pravda, že jsem teď opravdu spíše poslem Venustiana Carranzovy než poslem Zapatovým. Na to jsem dosud nepomyslel. Já však musím zpět ke Carranzovi, a dokonce budu asi muset zůstat u jeho armády. Ale nepatřím opravdu svým srdcem spíš rolníkům?

Bylo mu líto, že mu Trini nedal dobrou noc. Ale je to zvykem u Indiánů? Nevěděl to. Dřív, když k nim patřil, tomu nevěnoval pozornost.

Příštího rána zase odejel. Nedíval se napravo ani nalevo, aby neviděl podezíravé pohledy rolníků. Odjížděl zpět k liberální armádě jako psanec.

ZVONÍKOVA NOVÁ HODNOST

Nebyl nespokojený jen Trini, protože musel vodit osla v zadním voji a nic nezažil. Podobně se vedlo i Zvoníkovi. Ten se stal vojenským vůdcem tak rychle, jak se to v životě stává jen zřídka. Využil toho, že škadrona byla opilá a důstojníci lehkomyšní, a zmocnil se statku v Tepotle. Nyní si myslel, že mu rolnické vojsko poskytne mnoho takových příležitostí.

Místo toho táhli stále dál, a jenom jednou napadla rolníky na pochodu lupičská armáda. A i to se stalo pouze proto, že ten zběsilý Huerta hartusil na své generály, aby konečně s rolnickými vojsky skoncovali.

Zapata nemohl využít nerozhodnosti loupeživé armády. Jeho vůdci byli sice dobří v obraně, ale mysleli si, že nemohou na řádnou armádu zaútočit. Zapata byl také od svého cíle odváděn. Často totiž k němu přicházeli zástupci rolníků s prosbou, aby přitáhl do jejich kraje, protože sami neměli dost sil vypořádat se se statkáři a s jejich ozbrojenými tlupami. Tak se rolnické vojsko velice vzdalovalo od Huertovy armády a táhlo pokojně zemí. Statkáři, drábi a ostatní sebranka zmizeli, než se jádro rolnického vojska přiblížilo. Nenaskýtala se ani sebemenší příležitost k hrdinským činům, po jakých toužil bojechtivý Zvoník.

Mnohdy přišli do krajů, kde plynul život jako před staletími, v době neomezeného nevolnictví. Indiáni sice chápali, oč Zapata bojuje, avšak sami se neodvažovali učinit cokoli pro své osvobození od útlaku. Jeronimo musel chodit do vesnic a mluvit k rolníkům. Stával pak před nimi se zohaveným obličejem, s kloboukem v ruce a mluvil o tom, co znamená Zapatovo heslo „Půdu a svobodu!“

„Nesmíte čekat na to, že vám rolnické vojsko půdu dá, vy si ji musíte vzít sami a také ji hájit, když se páni pokusí o návrat.“

Trini často doprovázel strýce na shromáždění. Znal již každé slovo, které přijde, a viděl, jak Indiáni pozorně naslouchají, a přesto mlčí. Mohli se přece ptát na tolik věcí! Viděl leckdy tak zmořené lidi, že se namáhavě vlekli. I v San Bartoldu byli ovšem nemocní, ale teprve teď viděl, kolik jich je v celé zemi.

Častěji však než do takových nedotčených krajin přicházeli do vesnic, kde se už předtím bojovalo. Lupičská armáda zapálila chýše, vybila dobytek nebo jej odehnala. Pak tam přišlo rolnické vojsko a obracelo v popel panské domy. Ambrosia to zpočátku považovala za samozřejmé. Teď však o tom začala přemýšlet.

Jednoho večera seděli Zapata a Jeronimo ve světnici starostova domu. Nebyli zvyklí zavírat dveře, protože u nich

na vesnici žádné neměli. Proto mohl každý poslouchat, jak se radí o tom, do které krajiny potáhnou.

Ve dveřích se objevila Ambrosia. Oba tam pohlédli. Bylo jim jasné, že nepřichází kvůli maličkosti.

Šla k židli, přinesla si ji ke stolu a řekla: „Emiliano, je to správné, co děláš?“

Zapata odvětil udiveně: „Co se stalo?“

„Táhneme z kraje do kraje a lupičské oddíly a bandy táhnou taky z kraje do kraje. Pustoší zemi. A neděláme to my taky? Jen se podívej na tu bídu. Lid hladoví!“

„My neničíme rolnické chýše, Ambrosio, ničíme jen panské dvory. To musíme dělat, abychom pány natrvalo vyhnali ze země.“

„To je správné,“ řekla nato Ambrosia. „Ale kolik let budeš takhle potřebovat, abys osvobodil zem?“

Zapata sklonil hlavu. „Jak to chceš udělat rychleji?“

Ambrosia neodpověděla. Seděli a smutně mlčeli.

Hned po tomto rozhovoru poslal Jeronimo Triniho ke Zvoníkovi do sousední vesnice se vzkazem, aby okamžitě předal své mužstvo někomu jinému a aby přišel k Jeronimovi.

Když to Trini vyřídil, zeptal se Zvoník udiveně: „Co tam budu dělat?“

„To já taky nevím,“ odvětil Trini.

Zvoník se mrzutě přiloudal k sousední chýši a řekl jednomu mladému muži z Tepotly: „Povedeš teď moje mužstvo.“ Na otázky neodpovídal a šel mlčky s Trinim kamenitou cestou. Bylo mu u srdce hodně těžko, že musil opustit své Tepotlany. Jeronimo mu vysvětlil jeho nové úkoly: měl v zázemí rolnické armády zřizovat místní obranné sbory. Zvoník si ovšem uvědomoval, že je to pro něho ctí, že teď patří bezprostředně k Zapatově družině. Ale přece ho to nerozveselilo. Myslel na své kamarády z Tepotly.

Jeronimo dal svolat místní obyvatelstvo na malé prostranství. On sám stál se Zvoníkem a s Trinim na zvýšeném kamenném roubení studny. Čekal, že Zvoník něco řekne, ale ten strnul rozpaky.

Musel tedy mluvit Jeronimo. „Přátelé, my jdeme zítra nebo pozítří zase dál, a vy se musíte sami chránit před pány a jejich přívrženci. Proto vytvoříte vesnický obranný sbor. Co o tom soudíte?“

Nikdo se ani nepohnul.

„No!“ zvolal Jeronimo. „Copak žádný z vašich mladých mužů není ochoten hájit zbraněmi, které máte, svou vesnici?“

„My nemáme žádné zbraně!“ řekl kdosi hlasitě.

Zvoník vyskočil, jako by ho vosa píchla. „Co?“ zvolal. „Ty, Trini!“ ukázal na cestu. „Ty přicházíš tamodtud. Za pasem máš pistolí. Jsi správce statku a jdeš do vesnice, abys vybral od rolníků dávky. A já? Já jsem vy, vesnický obranný sbor. Dřepím tady za kaktusovým plotem, srp v ruce. Ono je totiž potřeba nechat ty vyděrače s jejich puškami a pistolemi přijít pěkně blízko. Vidíte ho, tady přichází ten vydřiduch, panský správce!“

Trini se klidně blížil po cestě, jenže nevypadal jako vydřiduch, nýbrž jako hezký desetiletý chlapec. Lidé se začali pochechtávat.

Byl už blízko u Zvoníka a dělal, jako by nic nepozoroval.

Vtom ten obr vyskočil. Jeho dlouhá paže se srpem, který neměl, se rozmáchla, sjela prudce na domnělého vydřiducha a povalila ho.

„Tak vidíte!“ Zvoník se obrátil k rolníkům, nevšímaje si jejich hlučného smíchu. „Tak se to dělá! Tam na druhé straně by byli taky ukryti někteří z vás – a vůbec všude kolem. Ani nevíte, jak skvělé zbraně jsou naše srpy! Jenom ty ničemy nechat přijít blízko. Až je srazíte, vezmete si jejich pušky a pistole! A hned budete mít dobré zbraně. Tak kdo chce být členem obranného sboru vesnice? Ať vystoupí!“

Okamžitě přiběhl nějaký mladičkový muž. Za ním šli poněkud váhavěji jiní.

„No, tak tady je vaše vesnická obrana!“ zvolal Zvoník. „Teď ještě potřebujete velitele. Toho si musíte zvolit sami.“

Jeronimo se smál. Ubohý Trini však byl horlivým Zvoníkem sražen tak prudce, že mu Rosa musela ovázat ruku.

DOKTOR PEPE

Šli dále na jih do krajin, kde museli v poledních hodinách odpočívat, protože bylo příliš horko. Skupiny palem s rozervanými chomáči dlouhých suchých listů se skláněly po větru. Noci byly tak teplé, že se téměř nebylo třeba přikrývat. Byly tady rozlehlé plantáže vysoké cukrové třtiny. Pod banánovníky s obrovskými, jasně zelenými listy stály lehké chýše. Lidé tu byli veselejší a živější.

Jednoho dne byl Paco celý nespůj a nechtělo se mu jíst. Nemohl se starat o své rozvědčíky a o jejich zprávy a vlekl se namáhavě se zadním vojem. Pod kalnými očima měl hluboké kruhy. Příštího rána mohl jít již jen s Brauliovou pomocí. Při každém zastavení okamžitě usínal. I za palčivého slunečního žáru ho mrazilo. Candelaria, která se zdánlivě nestarala o nikoho kromě svého muže, poklekla u Paca, opatrně mu nadzvedla hlavu a vlídně s ním rozmlouvala.

Večer Paco velice zneklidněl. Ambrosia poslala Triniho k jedné z bylinářek. Ta také přišla a hleděla na Paca přivřenými očima.

„Dej mu napít čaje!“ řekla Ambrosii a s nespokojenou tváří zase odešla.

„Že potřebuje čaj, to vím taky!“ řekla Ambrosia a obrátila se na Triniho a Braulia. „Rozumíte tomu, proč tak rychle odešla?“ A nečekajíc na odpověď, pokračovala: „Neví, jaká je to nemoc. A neví taky, co má proti ní dělat.“

Candelaria a oba hoši pohlíželi starostlivě na Paca.

„Potřebujeme lékaře,“ pokračovala ponuře Ambrosia. „Ale potřebujeme své vlastní lékaře, indiánské lékaře! Žádné urozené španělské pány, kteří sedí ve městě a nepřijdou k nám rolníkům na vesnici, protože jim nemůžeme dost zaplatit!“

„Nemohl bych se stát lékařem?“ zeptal se Trini.

Ambrosia na něho udiveně pohlédla. „Něčemu takovému se člověk může naučit jedině ve městě a stojí to mnoho peněz. My jdeme s rolnickým vojskem. Živí nás. Jinak nic nemáme.“

Po západu slunce přišel Jeronimo. „Máme mnoho nemocných,“ řekl tiše Ambrosii. „Leží tak jako tady Paco. Zapata chce zůstat zde, pokud to půjde, aby se mohli uzdravit. Poslal jednoho muže do města. Má se pokusit sehnat nějakého doktora, pokud možno natrvalo. Jenom neví, jak s ním má zacházet. Takový člověk je přece zvyklý žít jinak než my rolníci!“

Braulio ještě za tmy dlouho nehnutě seděl u svého otce. Je-li čilý Paco tak náhle bez zájmu o všechno, pak je jistě velice nemocen.

Druhého dne nebylo lépe. Candelaria a Braulio ho uložili do stínu keře.

V poledne dalšího dne přijel na malém koníku nějaký pán. Lékař. Nebyl to již žádný mladík. Trinimu neušel jeho neklidný pozorný pohled. Dovedli ho k Zapatovi, který pak šel s ním a s Jeronimem k nemocným.

Když přišel k Pacovi, jenom na něho pohlédl a zeptal se: „Tytéž příznaky?“

„Ano.“ odvětil Jeronimo.

Lékař se obrátil k Zapatovi: „Jak jsem vám už řekl, ani já zde nemohu mnoho pomoci. Nemám potřebné léky, a protože občanská válka už trvá celá léta, bude sotva možno je v dohledné době obstarat.“

„A zůstanete u nás?“ zeptal se Zapata. „Nemáme v rolnickém vojsku ani jednoho lékaře.“

„Na to vám nemohu odpovědět, dokud nepoznám život u vás. Za několik dní vám to řeknu. Pro nemocné potřebuji zvláštní chýši nebo zvláštní stan. Musel bych mít také možnost kupovat léky.“

Rolníci upadli do rozpaků a nevěděli, o čem s doktorem dále mluvit.

Tu řekla Ambrosia: „Já se budu s Candelarií o něho starat.“

Doktor pohlédl na Ambrosii a přikývl: „Dobře, zkusíme to.“

Po čtvrt hodině k němu přišla s Rosou. „Tam je chýše pro tebe. Rosa vodí na pochodu osla s obvazy. Co potřebuješ ještě? Jak se jmenuješ?“

Lékař nebyl zvyklý na to, aby mu prostě tykali. Ale

rozveselilo ho to. „Říkejte mi Pepe. Ukaž mi, Roso, co to vláčíš na tom oslovi?“

Trini se obával, že lékaři, ve kterém viděl vynikajícího muže, bude Rosa se svými útržky látek a listy k smíchu. Ale ten si to všechno prohlížel zcela věčně. „S tím tedy poskytuješ první pomoc, Roso? Pravda, co bys tady mohla dělat víc?“ Obrátil se k Ambrosii: „Teď ještě potřebuji někoho, kdo by mi pomohl. Ať hned projde vesnicí a oznámí, že nemocní mohou přijít ke mně.“

„Tady máš, vezmi si toho chlapce! Jmenuje se Trini!“

Lékař odpověděl: „Vy máte skutečně zvláštní způsoby! Ale dobře! Ať mi Trini pomůže. Musím dát tomu množství nemocných několik pokynů. Protože neumíš číst, budu ti to předříkávat a ty to budeš všude opakovat. Zapamatuješ si to?“

„Já umím číst,“ řekl Trini.

„Tak? To je vzácné u našeho lidu. Ale moje písmo určitě nepřečteš. Umíš také psát?“

„Ano, doktore Pepe, trochu.“

„Dobrá, tady máš papír. Napiš to sám. Pak to všude přečteš.“

Za několik dní nato Paco zemřel. Braulio u něho seděl až do poslední chvíle a viděl, jak trpí. Odnесли ho a pochovali jako už tolik jiných před ním.

Jednou dopoledne přišel Zapata k chýši, v níž bydlil doktor Pepe. „Musíme hledět, abychom se už odtud dostali. Vojáci mají hlad. Já vím, jsou tu ještě nemocní – ale mohli bychom se přesto dát na pochod?“

„Nemocní to pravděpodobně vydrží. Bude třeba je při chůzi podírat a pochod nesmí trvat příliš dlouho. Pak to půjde.“

„A co vy?“ zeptal se Zapata dále. „Zůstanete u nás?“

„Ano, zůstanu.“

Zapata se bál, že doktor odejde. Nebylo mu docela pochopitelné, proč zůstal lékař u rolníků, ale neptal se ho na to. Stejně se vedlo Trinimu. U každého věděl, co si má o něm myslit, jen u tohoto muže to nevěděl. Doktor Pepe

se často jaksi hořce usmíval. Večer sedával jako ostatní venku a pozoroval hvězdy nebo krajinu ozářenou měsícem. O sobě však nikdy nemluvil. Nikdo nevěděl, je-li ženat a má-li děti.

BITVA U UHLÍŘSKÉ OSADY

Zapatovo vojsko početně tak vzrostlo, že krvežíznivý Huerta v hlavním městě dostával strach, zvláště když ho současně ohrožovala i Amerika. Američtí velkoobchodníci si nepřáli, aby v Mexiku vládl president koupený Anglií.

Přestože měl Zapata na jihu Mexika skutečně mocenské postavení, zůstal laskavým, prostým člověkem. Jeronimo zastával hodnost velitele štábu. Udílel rozkazy rozvědčikům, přijímal zprávy a staral se o zásobování armády. Zbraně a munici přiděloval vojákům jeho pomocník. Byl to člověk drsný, ale schopný. Strašlivě láteřil, když někdo vystřílel zbůhdarma své náboje.

Ambrosia byla zprvu pro Zapatu pouze zajímavou starou ženou. Časem poznal z jejích krátkých poznámek, jak dobře zná lidi. Proto se jí ptával na radu, když viděl, že se některý z jeho velitelů neosvědčil. Při jedné takové příležitosti mu radila, aby místní obranné sbory přestal zřizovat Zvoník. „Pověř tím nějakého klidnějšího člověka, který může čas od času zůstat v týle vojska a který především udělá celou věc důkladněji.“

„Dobrá, ale koho pro to navrhuješ?“

„Baltasara.“

Zapata uvažoval: „Baltasar je dobrý velitel oddílu, jen je někdy trochu příliš opatrný.“

„Právě proto,“ odvětila Ambrosia. „Svěř velení nad Zapoteky Zvoníkovi. Ten má odvahy dost. Baltasar zase dovede skvěle jednat s lidmi. Jistě se rychle naučí, jak je má v zázemí sdružovat ve svazy, které se nerozpadnou hned při první těžkosti.“

Zapata svolal shromáždění svých podřízených velitelů.

Bylo takové vedro, že se muži po celou dobu rokování ovívali. Ustali v tom na okamžik pouze ve chvíli, kdy Zapata oznámil, že Baltasar a Zvoník si vymění své funkce.

Nejvíc tím byl zaražen sám Baltasar. Hleděl zkormouceně k zemi.

Tu řekl Zapata: „Nemysli si, Baltasare, že tě chci odstrčit. Víš přece sám, jak je důležité upevnit osvobozené území proti různým pokusům statkářských tlup. A to dovedeš, Baltasare, z nás všech, jak tu jsme, myslím, jen ty!“ Obrátil se znovu ke všem: „Stojíme na důležitém rozhraní v této válce. Dřív jsme byli slabí a vyhýbali jsme se lupičské armádě. Teď postupují naše vojska ze tří stran ke středu země. Uzavřel jsem spolek s Panchem Villou, abychom krvavého Huertu svrhli. Nemáme o Panchovi Villovi zrovna nejlepší mínění. Je to pořád jen takový lepší náčelník loupežníků. Přesto budeme bojovat společně s ním proti takzvanému presidentovi ve městě Mexiku. To znamená: už necouvne! Zaútočíme! Vy trpíte zde v nížině horkem. Dobrá, opustíme tento žhavý kraj a vystoupíme do vysokých hor. Za nimi má lupičské vojsko své opěrné body. Jistě se nás pokusí v horských průsmycích zastavit. Budeme muset tvrdě bojovat.“

Rolničtí vůdcové přikývli, ale nikdo z nich nebyl tak nadšen jako Zvoník.

Po několika dnech pochodu horkou rovinou začali stoupat. Vlevo podél cesty se řítila přes ohlazené kameny průzračná bystřina. Indiáni stoupali pomalými kroky vzhůru. Tady už nerostly jasně zelené banánovníky, zato keře s červenými květy a les s rozložitými korunami stromů. Dole daleko za nimi leželo hluboké údolí, na jehož dno jistě doléhal tíživý suchý žár. Ještě dále vzadu, na druhé straně ohromného údolí, se táhl do modrošedé dáli jeden horský hřbet za druhým. Docela na obzoru čněl kužel, nad nímž se vznášel bílý oblak. Byla to sopka, z níž prý je vidět moře. Před Trinim šel osel s nákladem obvažů.

Byl to únavný výstup. Již několikrát odpočívali. Znovu se všichni zastavili. Pak šli lesem do povlného svahu. Vonělo

to tu spáleným dřívím. Brzy uviděli stranou od cesty kulaté milíře, z nichž vystupoval kouř. Vpravo stálo několik chýší. Uhlíři je vítali radostně.

„Máte s sebou doktora?“ zeptal se muž se začouzeným obličejem.

„Jde hned za mnou,“ odpověděl Trini.

„Moje matka je nemocná. Pomůže jí?“ zeptal se uhlíř znepokojeně.

Postávalo tu množství dětí v hadrech. Bavily se živě indiánštinou, které Trini nerozuměl. Pak se obrátily na něho a na něco se ho ptaly. On odpověděl svou řečí, které nerozuměly zase děti. Všichni se tomu smáli.

V této osadě zůstal lékař a ženy přes noc. Uhlíři prodávali své uhlí v hustěji osídlených údolích a uměli španělsky. Proto se brzy velmi dobře dorozuměli.

Jeronimo se vrátil od čela pochodu a poprosil svou matku Ambrosii o několik placek. „Půjdu tuto noc se Zapatou dále vpřed. Část našeho vojska překročí po tajných stezkách horský hřeben. Nezapomeňte, že tady v horách je v noci velmi zima. Dobře se zabalte!“

V malé osadě nebylo pro tolik lidí dost chýší. Zato tu bylo hodně dřeva a listí, takže si mohli postavit nízké chatrče. Uhlíři a jejich děti jim ochotně pomáhali. Dovedli připravit měkká lůžka. Jeronimova starost tedy byla zbytečná. Venku bylo ovšem hodně chladno. Ale pod větvemi a listím nemrzli ani tolik jako dřív ve své rodné vsi.

Ještě za tmy probudil Triniho nějaký hluk. Kolem bylo zvláštní světlo. Větvemi svítil měsíc. Odkudsi z dálky bylo slyšet nepravidelné výstřely, a to nejen z pušek, nýbrž i z děl, jejichž hřímání se burácivě neslo krajinou.

Trini chvíli naslouchal, ale brzy zase usnul. Pořádně se probudil teprve za svítání. Zvuky, které slyšel, zprvu jasně nerozeznával. Zdálo se mu, jako by se teď střílelo daleko za nimi! Ale jak je to možné?

Vylezl spěšně ven a našel tu ostatní. Stáli za citelného chladu venku a poslouchali.

Prívětivý uhlíř rozmlouval tiše s Ambrosií. „Víš, tady v horách může zvuk velmi klamat. Jestli se nemýlím, bojuje se teď v Údolí svatého Agustina.“

„A je to pro nás příznivé?“

„Ano. Jenom nechápu, jak tam mohl lupičský generál postavit děla. Údolí je velmi úzké.“

Již večer předtím vyrazil Zvoník s celým svým oddílem. Vpředu šly jako předvoj setniny z Tepotly a ze San Bartolda. Za nimi postupoval proud zapoteckých Indiánů. Po stezkách je vedl starší uhlíř, málomluvný muž, o kterém se říkalo, že zná v horách každý kamínek a každý keř.

Nežli se tisíce zapoteckých Indiánů daly na pochod do soumraku, řekl jim průvodce: „Cestou nemluvte! Než uděláte krok, podívejte se na zem! Je to obtížné, ale půjdeme pomalu.“

Tato slova, pronesená španělsky, si předali všichni po řadě zapoteckou řečí. Průvodce a Zvoník s předvojem kráčeli již po úzké stezce, kde mohl jít jen jeden za druhým. Zástup se brzy roztáhl do velké délky.

Pro tak velký oddíl vojska byl tento pochod skutečně obtížný. Uhlíř brzy zahrnul do koryta potůčku. Bylo skryto v keřích a vedlo přes balvany strmě vzhůru.

Pohasl poslední záblesk denního světla. Konečně bylo koryto mělčí, ale stále ještě ležely v cestě mohutné balvany. Štěrkové dno povolovalo, takže Indiáni v sandálech zapadali do vody až nad kotníky.

Konečně přišli, do jakési skalní síně s kolmými stěnami a s kulatým jezírkem na dně. Zdálo se, že odtud už nemohou dál. Ale uhlíř se obrátil vlevo, chytil se volného kořene borovice a vytáhl se na úzký skalní výstupek. Toto místo všechny velmi zdržovalo. Mnoho bojovníků pocházelo z jižních rovin. Nebyli na šplhání v horách zvyklí a nadto nesli na zádech pušku a přes rameno houni. Uhlíř postupoval po skalním výstupku velmi pomalu, aby se dlouhý řetěz těch, kteří šli za ním, nepřetrhl. Vlevo zela propast, kde se již začali kupit malí, silní Zapotekové. Shora je bylo vidět jen nejasně. Spíš bylo slyšet našlapování sandálů a žbluňkání vody, když vytahovali nohy ze studené štěrkové usazeniny.

Teď vystupoval uhlíř po příkrém lesním svahu. Museli se

pracně dostávat vzhůru, zachycující se větví a kořenů.

Konečně dospěli přední na výšinu. Sedli si v hustém, jehličnatém lese a čekali, až k nim dlouhá řada dojde.

Uhlíř dovedl Zvoníka k místu, kde svítil mezi stromy měsíc. Ukázal dopředu a zašeptal: „Tam jsou ti bandité.“

Byli v týle pravého křídla nenáviděného Huertova vojska. Uhlíř jim ukázal ještě úzkou rokli svatého Agustina, táhnoucí se vlevo. Zvoník chvílku uvažoval a potom se svými mladými Tepotlany a Sanbartolďany vyrazil. Zapotekové, jeho hlavní síla, se zatím měli shromáždit. Teď se plížili téměř neslyšně lesem; všechny jejich smysly byly nastraženy. Dlouhý Zvoník se každou chvílku díval na měsíc, aby neztratil v lese správný směr.

Náhle zaslechli před sebou nějaký zvuk. Zarazili se a zůstali nehnutě stát.

Zprava se blížily kroky. Ozval se hlas. Zdálo se, že někdo něco vypráví. Byli to dva muži; přešli ve vzdálenosti asi padesáti kroků od nich. Asi tudy vedla jediná cesta, kudy by mohlo právě nepřítelovo křídlo ustoupit.

Když bylo zase úplně ticho, šli Tepotlané dále a brzy se dostali na cestu, kudy mohli projít pouze dva muži. Jen poněkud dále vlevo viděli na druhé straně mýtinu. Tam je Zvoník zavedl. Aby je nebylo v plné měsíční záři vidět, plížili se velmi opatrně až k okraji skály. Stěna spadala srážně dolů. Dole šla úzkým údolím horská silnice, jediná větší cesta v tomto kraji, vedoucí přes pohoří. Po ní se pohybovali lidé. Poněvadž však dno rokle bylo takřka celé ve stínu, nemohl Zvoník zjistit nic přesnějšího.

Na okraji skály zaujalo Zvoníkovo mužstvo nehlučně své postavení. Víc posunky než slovy vyložil Zvoník svým lidem, že nesmějí střílet, dokud neuslyší bitevní vřavu. To bude znamenat, že se útočí na týl lupičského vojska.

Nato se odplížil po jasně ozářené plošině zpět, a hmataje kolem sebe v temném lese, dostal se na místo, kde se zatím po namáhavém výstupu shromáždili všichni Zapotekové. Předvolal si podřízené vůdce a vyložil jim, jak mají znenadání vpadnout pravému křídlu Huertových band do zad: tiše a pomalu, jedna rota vedle druhé, každá v těsném semknutí za svým velitelem. On sám půjde těsně před nimi.

Ukázal vzhůru na měsíc a určil směr útoku. Jakmile padnou první výstřely, mají se bezohledně vyřítit vpřed.

Zatímco v lese postupovali Zapotekové neslyšně jako kočky krok za krokem, leželi mladí mužové z Tepotly a ze San Bartolda na okraji skály a hleděli dolů. Přes výšinu vál slabý noční větřík. Bylo zima.

Podle toho, jak se posunoval stín skály po silnici, poznali, jak čas plyne.

Tu zarachotila vpravo palba. Trhli sebou, ačkoli celou dobu na to čekali. Les a skály odrážely praskot střelby mnohonásobnou ozvěnou, takže to znělo, jako by se střílelo na všech stranách. Všemi proběhlo vzrušení.

Nyní svítil měsíc přímo do úžlabiny. Po silnici pobíhali lidé. Zvoníkovo mladé mužstvo si je bralo jednotlivě na mušku a střílelo.

Vpravo zahřímala děla. Ale kam mohla střílet v tomto svízelném terénu?

Bouchalo to a třaskalo. Kulometry štěkaly.

Na východě se objevil první zábřesk jitra.

Jak přibývalo světla, střelba utichala. Co to znamená?

Dole na silnici se objevily zprava neuspořádané hloučky vojáků. Lupiči tedy ustupují. Zezadu pádili čtyři koně s dělem rovnou mezi pěšáky.

Zvoníkovi lidé stříleli.

Jeden z koní se skácel.

Klubko těl se svíjelo v divé změti. Podél skalní stěny se hnali prechající vojáci.

Další dělo se vyřítilo za skálou a prudce se zastavilo před překážkou koňských těl válejících se na sobě.

V tuto chvíli naslouchal Trini vřavě bitvy v uhlířské osadě.

Přišel doktor Pepe a řekl: „Rozumím-li tomu dobře, bude to pro nás perný den. Bojím se, že bude mnoho raněných. Pojd' se mnou!“

Brzy přišli na silnici, kam již jasně svítilo slunce, kdežto rozlehlé údolí za nimi bylo ještě zahaleno šedými závoji mlhy. Silnice ostře zahýbala vlevo a Trini spatřil první mrtvé.

Kráčel chvatně s doktorem k výběžku skály. Za ním našli velký houf vojáků v roztrhaných uniformách. Byli to vesměs ranění, kteří ještě byli schopni chůze.

Pracoval tam už nějaký cizí lékař v uniformě. Zavolal na doktora Pepa: „Jděte tam na druhou stranu, pane kolego! Zde na to stačím sám. Ale tam...“

Na zemi leželi zkrvavení lidé. Mnozí byli nuzně ovázáni. Doktor Pepe se dal hned do práce. Rychle se utvořila také u něho dlouhá fronta lehce raněných. A stále sem přinášeli další. Někteří vojáci lupičské armády ošetřovali raněné rolníky, protože se báli. Kdo ví, zda dříve nepatřili mezi surové poháněče nevolníků na statcích.

To všechno pozoroval Trini jen tak mimochodem, zatímco podával lékaři jeho nástroje.

PO BITVĚ

Zapata šel až ke vstupu do rokle. Silnice byla ucpaná vozidly, mrtvými lidmi i koňmi. Čekal na zprávy o oddílu, který poslal pronásledovat přechájecí lupičskou armádu.

Podél levé skalní stěny přicházel proti němu nepřetržitý zástup zajatců. Skupina Zapoteků mu předvedla zajaté důstojníky. Nyní stáli před ním – špinaví a bledí, někteří zjevně vystrašení. Jen na ně krátce pohlédl, ale nemluvil s nimi. Před několika málo dny slyšel o ukrutnostech Huertových důstojníků.

„Odvedte je za skálu!“ řekl. „Ať tam čekají.“

Když byli zajatci z doslechu, pokynul Jeronimovi, aby přistoupil těsně k němu. „Zajdi k nim a na všechno se jich vyptej! Musíme vědět, zdali jsme porazili jen předvoj a musíme se tedy mít na pozoru, nebo zdali to byla celá jižní armáda nepřítele.“

Jeronimo šel k důstojníkům. Stáli před strmým srázem u okraje silnice. Přímo před nimi leželi dva mrtví vojáci.

Viděl, jak se jeden z důstojníků schovává za záda druhého.

„Hej ty tam!“ zavolal. „Copak se přede mnou schováváš? Vystup! Nebo máš špatné svědomí?“

Důstojník vystoupil a pohlédl drze na Jeronima. Byl to poručík silné postavy. Jeronimo ho neznal, připadal mu však velmi podezřelý.

„Které sbory tu stály proti nám?“ zeptal se.

Poručík neodpovídal.

Zato starší major začal vypočítávat všechny oddíly, které tu stály. To Jeronimovi mnoho neřeklo a rozvažoval si svou další otázku.

Když major dokončil s nápadnou ochotou svůj výčet, řekl Jeronimo: „Nezmínil jste se o sborech generála Pabla Gonzáleze.“ Tento generál byl považován za jednoho z nejnebezpečnějších nepřátel rolníků.

„Jeho sbory,“ odpověděl major, „jsou daleko na severu.“

„A kdo leží ještě před námi?“ zeptal se Jeronimo.

„Jak to myslíte? Zálaha?“

„Ano, ovšem.“

„Tady žádná nebyla. Všechny sbory byly nasazeny vpředu.“

Jeronimo se tvářil, jako by pro něho tato zpráva nebyla zvláště důležitá. Domníval se, že major je proto tak ochotný, že se chce zachránit. Neboť surovost, s jakou lupičské sbory zacházely se zajatci, způsobila, že i rolníci si počínali neúprosně, takže válka byla vedena z obou stran nelítostně.

Jeronimo si myslil: Jen jestli mě ten major nebalamutí? Proto se zeptal ještě jiných, kde jsou vyšší důstojníci, jejichž jména náhodou znal. Poněvadž v odpovědích nebyly žádné rozpory, skončil výslech, aby o něm podal zprávu Zapatovi.

Až dosud stál předvolaný poručík před ostatními. Nyní se obrátil a řekl majorovi tiše, ale dost hlasitě, aby mu rozuměli všichni důstojníci: „Chtěl jste si asi udělat u rolníků dobré oko! U lidí nižší hodnosti se tomu říká zrada!“

Major odpověděl rozhorleně: „Poručíku Torresi, právě kvůli vašim hanebnostem se tu musíme všeličeho obávat! Je to ostatně lehké hrát si na hrdinu, když člověk nemusí živit rodinu.“ Chtěl toho říci ještě více, ale Torres se při pohledu na silnici zase kvapně schoval za záda svého přítele. Z rokle

se vynořil neobyčejně dlouhý Indián, kolem těla dva nábojové pásy, na botách ostruhy. Jeho vzezření bylo neobyčejně smělé. Torres zašeptal svému příteli: „Ten mě dnes zajal podruhé. Dobře mě zná. Jsme z jedné osady.“

„A kdo je to?“

„Říkají mu Zvoník. Naše vesnice Tepotla byla dobyta pod jeho vedením.“

„A jak ses tehdy dostal na svobodu?“

„Vyměnili nás za zajaté rolníky.“

Druhý důstojník oživil. „To nás možná taky vymění.“

„Tebe možná,“ zavrčel zlobně Torres. „Mne ne. Stala se taková věc, nebudu to zde vyprávět. Před několika měsíci jsme chytili tři rolníky. Mezi nimi byl jeden z bývalých dělníků u nás na statku.“

„Vždyť to ten Zvoník třeba ani neví!“

„Indiáni mají oči a uši všude. Poslouchej, něco ti řeknu!“ Šeptal docela potichu. „Já se teď svalím jako mrtvý. Až vás budou odvádět, necháte mě ležet. Slunce je už nízko. Přikryješ mi hlavu dekou tamtoho mrtvého!“

Baltasar přišel se třemi vojáky lupičské armády k Zapatovi. Ve srovnání s ostatními, kteří byli hodně rozedraní, byli oblečení velice dobře. Nesli bednu.

„To je pokladna jednoho pluku,“ řekl Baltasar. „Zajali jsme taky několik písařů z účtárny. Nabízejí se nám, že by zůstali u nás a konali písařské práce.“

Zapata se obrátil na Jeronima: „Můžeš je potřebovat?“

Jeronimo se na okamžik zamyslel a pak odvětil: „Ano, potřebovat je mohu, ale...“

„Co ale?“

„To ti řeknu mezi čtyřma očima, Emiliano. Ochlazuje se. Candelaria nám přichystala na noc dům.“

Domek stál pod vysokými jedlemi. Jeho stěny byly zbudovány z kmenů, položených na sebe. Uvnitř hořel na jakémsi nízkém kamenném stole oheň.

„Chcete hned jíst?“ zeptala se Candelaria.

„Počkej ještě!“ odvětil Zapata. „Tak jaké máš tajnosti, Jeronimo?“

„U armády Pancha Villy mají s písaři smutné zkušenosti. Nevím přesně, co se tam stalo, ale Pancho Villa sám dva z nich zastřelil.“

„A k čemu potřebujete písaře?“ zeptala se Ambrosia.

Jeronimo odpověděl: „Ukořistili jsme pokladnu pluku. Ale může do ní každý sahat? To přece nejde.“

Zapata prohlásil: „Bez Jeronimova vědomí se z ní nesmí nic vzít!“

„Ale ty víš, Emiliano, že má-li se to dělat pořádně, musí být všechno zapsáno. A víš taky, že umím psát jen trochu. Ani počítat dobře neumím. Vždyť jsme se ničemu nenaučili.“

„Ti chlapíci se mi nelíbí,“ řekl Zapata. „Odkudpak mají tak dobré kabáty? Ty ale potřebuješ písaře, vezmi si je tedy!“

Tu vstoupil Zvoník. Zapata povstal a uchopil ho za obě ruce. „Dobře jsi to dnes udělal! Budou-li chtít, abych vydal zajaté důstojníky, budu si klást podmínky. Tvrdé podmínky!“

Zvoník hleděl mrzutě k zemi. „Emiliano, to já všechno uznávám, ale jedna věc mi zvedá žluč. Představ si, co se stalo! Kdysi jsem ti vyprávěl, jak syn našeho někdejšího statkáře týral tři naše muže všemi možnými způsoby, jaké si jen člověk dovede představit, tak dlouho, až je umučil k smrti. Dnes mi hlásili, že jsme toho katana chytili – ale bylo příliš pozdě! Ihned jsem tam šel, abych se přesvědčil, jestli je to pravda. A už tam nebyl! Ale to ti přísahám, dostane-li se mi potřetí do rukou, živ nevyvážné!“

„Správně,“ odvětil Zapata. „Ale teď si sedni a pojez s námi.“

Po prosté večeři všichni ulehli. Jen Ambrosia čekala na Triniho. Naučila se za svého života trpělivosti a byla také velmi rozrušena událostmi tohoto dne. Přesto tu seděla strnule, jak to měla ve zvyku. V její přísné tváři se nepohnul ani sval. Nikdo by nebyl mohl vyčíst z jejího obličej, jak vážně se obírá v myšlenkách Trinim. Nechávala ho zdánlivě vyrůstat divoce, jako stéblo trávy na louce. Vždycky však myslela na to, co udělat, aby měl jednou takové povolání, jaké v její rodině ještě nebylo. Bude se moci jednou stát lékařem? Jistě to bylo Triniho nejvroucnější přání od té

doby, kdy se stal pomocníkem doktora Pepa. Ale pochybovala o tom, uskuteční-li se to.

Když se už připozdilo a ona již dvakrát přiložila dříví na otevřený krb, vyšla znepokojena do hvězdné noci. Bylo tak zima, že se až zachvěla. U silnice a o něco dále v lese hořely zarudlé ohně. U nich leželi jako hnědé balvany rolníci, zabalení do svých houní. Vlevo uviděla na jedné skále odlesk bílého světla. Dala se tím směrem. Za ohbím řeky oslnila její oči karbidová lampa. V ostrém světle se pohybovaly tmavé stíny. Doktor Pepe operoval raněné – jak to právě šlo. Rosa a Trini mu mlčky pomáhali. Trini se trošku chvěl, patrně zimou a únavou.

Ambrosia nepozorovaně chvíli přihlížela a potom se zeptala: „Mám vám přinést něco k jídlu?“

Lékař pouze cosi krátce zamumlal; nebylo mu rozumět.

Potom zřejmě na otázku úplně zapomněl. Až náhodou zahlédl Ambrosii, jak tu stojí, hlavu, prsa a ruce zahaleny do šátku.

Ukázal pinzetou, kterou měl právě v ruce, na raněné na zemi. „Ti všichni na nás čekají. A někteří –“ Chtěl asi říci: nebudou za svítání naživu, nepospíším-li si. „Ale Trini může jít s tebou. Pak se vrátí a vystřídá Rosu.“

„Já ne!“ odvětil Trini. „Já teď nemohu jít.“

„Já taky ne!“ připojila Rosa.

Ambrosia okamžik mlčela a pak řekla vrocím tónem: „Ale až budete hotovi a přijдете, hned mě vzbudte!“

Odcházejíc uvažovala: na kolik utrpení a krve už se musí ten desetiletý chlapec dívat! Ale doktor Pepe se také nešetří.

MLÁDÍ DOKTORA PEPA

Zapatova armáda táhla dalším průsmykem. Až po vrcholy tu bylo vše holé a pusté. Na druhé straně pak začínal mohutný les. Vysoko nad koruny stromů čněly špičaté skály. Trini si připadal v této krajině jako v pohádce. Šel vedle doktora Pepa, jak obvykle na pochodech chodíval.

Lékař pravil tiše: „V tomto kraji jsem se narodil. Tady jsem prožil své mládí.“

„Je tu krásně,“ odvětil Trini.

„Bylo tu krásně – dokud nezemřela má pěstounka.“ Doktor hleděl zamyšleně na šedou skálu v lese. „Pěstounka – to není vlastně ten správný výraz. Moji rodiče se o mne málo starali a přenechávali mě Margaritě.“

Trini se zeptal se zájmem: „Jak to? Vaši rodiče se o vás nestarali?“

„Tomu ty těžko porozumíš, Trini. U vás se nic takového nestává. Moji rodiče byli bohatí. Žili většinou ve městě

Mexiku. Moje matka chtěla vypadat stále mladě. Snad byla skutečně velice krásná a také se hodně pěstila. Proto se koupávala v oslím mléce, dávala si masáže a přikládala si na obličej horké mokré obklady, aby pak měla večer ve společnosti svěží růžovou pleť. Myslela jen a jen na sebe a snažila se zatajit, že má dítě. Čím víc jsem dospíval, tím víc jsem jí připomínal její skutečný věk. Nesnesla vůbec pomyšlení, že by mě mohli vidět hosté. Proto jsem byl na otcově statku tak říkajíc ukryt. Panský dům byl prostranný a já bych byl býval úplně opuštěný, kdyby se mne nebyla ujala Margarita. Byla z kmene Otomi a cítila se cizí mezi lidmi, kteří mluvili vesměs španělsky. Zpívala mi staré indiánské písně a vyprávěla mi události ze své vesnice. Bylo to všechno trochu smutné, ale velmi milé. Když jsem pak byl starší, vyptával jsem se jí na mnoho věcí. Nerada mluvila o lidech špatně, ale já jsem přece chápal celou tu nespravedlnost našeho života. Teď jsem to ovšem neřekl správně. Já jako panský syn jsem vlastně tou nespravedlností netrpěl. Ale jak jsem to mohl vidět jinak než očima Indiánů?

Pak došlo k otevřené roztržce. Z města přijeli moji rodiče – a já jsem je musil jít pozdravit. Byli mi však už cizí a já jsem také dobře nevěděl, jak se mají chovat děti ze španělských rodin. Měl jsem již způsoby indiánského dítěte. Má matka na mne pohlédla tak odmítavě, že jsem u večeře myslil jen na to, jak se od rodičů zase dostat. Vešla Margarita a nesla mi jako obyčejně mléko. Tu ji moje matka zase poslala ven, protože byla bosá, a poručila, aby mi mléko přinesl sluha, kterého si přivezli z města. Ten se za Margaritou posměšně usklíbl a já už ani nevím, jak se to stalo, ale vyběhl jsem ven. Teď bylo boží dopuštění. „Ty nevychovaný kluku! Ty ses úplně zkazil! Tady sed!“ Konečně skončila strastiplná večeře s matkou a s otcem, který nezúčastněně přihlížel, a já jsem vyklouzl. Běžel jsem k Margaritě a vyplakal jsem se na jejím klíně. Hladila mě po vlasech, ale nic neříkala. Co měla také říkat? Že ti statkáři už dávno přestali být mými rodiči? Tehdy jsem poznal, že mám rád jenom Margaritu.“

Doktor se zahleděl do dálky. „Už nikdy jsem nenašel cestu

zpět k rodičům. Brzy také ze statku zas odjeli. Potom Margarita umřela. Ačkoli jsem lékař, nevím ještě ani dnes, nač zemřela. Byla to jedna z těch mnoha nemocí, pro které indiánské řeči ani nemají zvláštní jméno. Byl jsem zoufalý. Opustil jsem panský dům a odešel jsem z tohoto kraje. Měl jsem trochu peněz, ale ty jsem brzy utratil. Lidé se mě ptali na mé rodiče, ale já jsem se k nim nechtěl hlásit. Uvedl jsem jim jméno bratra své matky. Skoro jsem ho ani neznal. Žil v sousedním městě a byl advokátem. Přivedli mě k němu. Dlouho se se mnou bavil. Pak mě jeho indiánská služebná uložila do postele. Mnohem později jsem se dozvěděl, že ještě téže noci napsal své sestře, mé matce, dopis, v němž jí tvrdými slovy upřel právo na to, aby mě nadále považovala za svého syna. Pak ji ještě požádal o určitý měsíční příspěvek na mé vychování. Ten také pravidelně docházel.“

„A viděl jste ještě někdy svoji matku?“ zeptal se Trini.

„Ano, ale to bylo o mnoho let později. Strýc mě k tomu přiměl.“

„A proč?“

„Můj strýc pohrdal svým švagrem, mým otcem. Mluvil o statkářích a kněžích velmi špatně. ‚Ale,‘ řekl mi, ‚člověk se musí učit přemáhat nepříjemné vzpomínky. Dívej se matce do tváře a nedej na sobě nic znát!‘ Pochopil jsem to. Byl jsem tehdy již studentem medicíny a patřil jsem, stejně jako můj strýc, ke skupině liberálů. Moje matka se úplně změnila. Měla vpádnuté oči a dívala se na mne ustrašeně. Uklonil jsem se, políbil jsem jí ruku a choval jsem se zdvořile. Nevím, jak se stalo, že její velká krása tak zmizela. Asi používala příliš mnoho kráslicích prostředků. Po čtvrthodině jsem vstal a odešel jsem. Neměli jsme si co říci.“

„A váš otec?“ zeptal se Trini. „Měl přece velký statek.“

Tu se doktor zasmál a pošeptal Trinimu: „Měl jej, ale Zapata jej spálil.“ Trini pohlédl na doktora ohromen.

Doktorův smích přešel v úsměv. „Myslíš snad, Trini, že to Zapatovi zazlívám? Ne, jinak bych tu přece nebyl. Byl jsem dědicem statku a to mi působilo starosti. Abys tomu úplně rozuměl, musil bych ti vlastně objasnit, jak tomu bylo s mým manželstvím.“ Potřásl smutně hlavou. „Ale o tom bych ti

nerad vyprávěl. Jen tolik ti povím: Moje žena byla Indiánka. Kvůli ní došlo ke sporu s mými příbuznými. Prohlásili rozhořčeně: Hnědá Indiánka se přece nemůže stát paní na statku! Byla to ovšem jen drzá záminka mých bratranců, aby mě připravili o dědictví. Právo bylo sice na mé straně, ale jeden bratranec byl starostou a mohl si v naší obci dělat, co chtěl. Vždyť víš, jaké byly poměry za diktatury Porfíria Díaze. Jeho bratr advokát ho podporoval. To je člověk, který opravdu točí s právem jako s káčou. Ten spor mne stál mnoho peněz a hodně trpělivosti. Teď Zapata ten problém vyřešil.“

„A ví to?“ zeptal se Trini.

„Asi ne. A já mu to vyprávět nebudu.“

VYVLASTNĚNÍ STATKÁŘI

Torresova rodina měla v městě Mexiku dům s prostornými místnostmi. Byl vystavěn v polovině devatenáctého století a teď v roce 1914 vypadal staromódně. Byl ponurý a poněkud sešlý. Paní Torresová seděla ve svém pokoji a spravovala prádlo. Dělal to špatně, protože se tomu v mládí nenaučila. Něco takového se tehdy považovalo za nevhodné pro dívku z vyšších kruhů.

Někdo zaklepal na domovní dveře. Spěšně sbalila kusy prádla do zásuvky prádelníku. Nové zaklepaní. Váhala. Měla pokaždé, když tu byla návštěva, strach, aby neviděli jejího muže. Neboť od doby, kdy byl pro opilství propuštěn z úřadu, nikdo ho neviděl střízlivého. Mohlo se stát, že by vedl velmi nemístné řeči.

Opět klepání. Šla a špinavými okny viděla, že dole stojí nějaký důstojník v umazané uniformě. Snad to není syn?

Chvatně otevřela. „Pojď rychle dovnitř!“ Šeptem připojila: „Nechod' k otci! Slyšíš, jak tam zuří? Ale vyprávěj! Jak to, že jsi tak přepadlý? A tak špinavý?“

Vyprávěl jí, jak se stavěl mrtvým a jak v noci po postranních stezkách uprchl rolnickým oddílům. Zatím ho

matka okartáčovala a chystala se mu právě sešít trhlinu na kalhotách, když se otevřely dveře a vstoupil její muž.

Udiveně hleděl na syna. „Vida, poručík Torres! Tak jsi tedy dosáhl svého ideálu a stal ses zbědovaným bídáckým oficírem, jak jsem ti to předpovídal!“ S chraptivým smíchem klesl na židli.

Pak pokračoval změněným tónem: „Co se bojíš, Carloto? Já jsem skoro nic nepil.“

„Bože na nebesích!“ odvětila, upírajíc na něho strnulý pohled. „Říkáš, že nic? Jak jsi tam zase řádl!“

„Mám pro to taky všechny důvody! Chci vyhledat našeho starého souseda hraběte Ariolu. Ten si žije jako prase v žitě!“

„Chceš se u něho dožebravat?“ odvětila s nevolí. „Torres nežebrá!“ řekl s důstojností, která se k němu naprosto nehodila. „Jdu k němu – z politických důvodů!“

„Ale vezmi si aspoň lepší oblek!“

„Já, lepší oblek? Ať to prase vidí, jak žije kostelní myš!“ S těmi slovy vyšel a vrávoral opravdu méně než obyčejně.

Když zavřel dveře, klesly paní ruce. Hleděla k zemi.

„Kde jsou sestry?“ zeptal se poručík.

Jeho matka odpověděla tiše: „Pracují.“

Než se mohl syn zeptat, jaká je to práce, pokračovala: „Tatínek bude nějakou chvíli venku. To bys mě mohl doprovodit k věštkyni.“

„Copak ty něčemu takovému věříš?“

„Ach chlapče! Dřív jsem tomu nevěřila. Ale od doby, co mám ty starosti s otcem – a také se sestrami – slyšela jsem, že se její předpovědi podivuhodně vyplňují. A ty – co ty teď chceš dělat?“

„Co mám dělat? Cestou jsem slyšel, že president Huerta na vyhrůžky rolníků i jiných odstoupil. Kdo je dnes vlastně pánem ve státě? Musím vyhledat nějaký oddíl, který mě přijme. Neboť můj pluk byl zajat se vším všudy.“

„Ach, kdyby už ta strašná občanská válka skončila!“ řekla zoufale.

„Co to říkáš, matko?“ zařval – a divoký, sprostý výraz znetvořil jeho jinak hezkou tvář. „Válka má skončit? A já mám zde ve městě přijmout nějaké písařské místo? Chceš

mě vnutit do tohoto omezeného života? Já jsem poznal volný život! Život, v kterém je všechno dovoleno!“

„Opravdu všechno?“ zeptala se matka.

„Ano, docela všechno!“ odvětil s lesknoucíma se očima. „Válka je hrůzná, ale živí nás!“

Hleděla na něho ulekaně a smutně. Její muž mluvil kdysi dřív také tak nelidsky o dělnících na jejich statku – a kam to s ním došlo? Protože na to nedovedla synovi odpovědět, řekla stísněně: „Tak půjdeš se mnou k věštce?“

U domovních dveří hraběte došlo k prudkému domlouvání s pistolerem, který nechtěl ošumělého pana Torrese vpustit. Ariola to zaslechl a vyšel ze svých pokojů na širokou chodbu, vykládanou pestrými kachlíky.

„Pane hrabě!“ křičel Torres. „Snad k vám smím jako soused přijít?“

„Prosím,“ odvětil Ariola. „Můj dům je váš dům. Jen poručejte.“ Pronášeje tato starošpanělská úsloví, která již po staletí nikdo nebere vážně, přemýšlel, jak by se hosta zase zbavil. Vpustil Torrese do své pracovny a pošeptal pistolerovi: „Za čtvrt hodiny oznámíš, že se mnou chce okamžitě mluvit anglický vyslanec.“ Nato vstoupil také on do pokoje. „Je libo tento výborný doutník?“

Torres si zapálil a začal: „Znáte konec presidenta Huerty. Já jsem toho surového chlapa neměl nikdy rád – ale co bude teď?“

„Nějaký jiný generál se prohlásí za presidenta,“ odvětil klidně hrabě.

„Ano, nějaký generál – Obregón se snad jmenuje – je na pochodu sem. Ale blíží se také Zapata a Pancho Villa. Musíme něco udělat! Nějaký čin, který nadchne svět!“

Jakou protivnou komedii mi zde ten opilec hraje, myslil si hrabě. Ale co jenom chce? Nezní to jako žebrání.

„Obrovský čin! Čin, který zachrání vlast!“ Torres byl vlastními slovy tak uchvácen, že mu vstoupily slzy do očí. „To by znamenalo postavit novou armádu, aby byla zničena moc těch ďábelských rolníků! Vy, hrabě Ariolo, jste z nás, vyvlastněných statkářů, nejbohatší. Postavte se do čela

skupiny lidí, kteří do tohoto podniku vloží kapitál! Ozbrojte mladé muže, kteří jsou ještě ochotni nasadit svůj život za naše staré ideály!“

Hrabě naslouchal, nepřichází-li konečně pistolero. „Vést válku,“ odvětil chladně, „může jen stát, nikoli pouhý soukromník.“

„Vy se tedy zdráháte učinit i to nejmenší?“ křičel Torres, který se každodenně opakovanou samomluvou vemluvil do zuřivosti proti hraběti už předem. Hrozivě se zvedl. „Vy, majitel dolů a milionář – vy se zdráháte?“

Vtom se otevřely dveře. Pistolero chtěl přednést nařízené hlášení, ale hrabě jej předešel: „Vy, pane Torresi, mě tedy chcete ohrožovat v mém vlastním domě?“

„Zrádce!“ křičel host. „Měl jste za dveřmi schovaného pistolníka?“

Ariola dal pistolerovi stěží postřehnutelné znamení.

Mladý muž předstoupil s oběma rukama v kapsách kalhot a drze pohleděl Torresovi do tváře: „Uděláte líp, když půjdete dobrovolně!“

Torres pohlédl vytřeštěnýma očima nejprve na něho, potom na hraběte. Náhle mu sklesla hlava na prsa. „Tak se jedná se zchudlým, zlomeným mužem!“

Vzlykaje rozhořčením a lítostí nad sebou samým, odešel z bytu.

Ariola řekl svému tělesnému strážci věcně: „Víckrát nevypouštět!“

OBSAZENÍ MĚSTA MEXIKA

A zase pochodovali Zapatovi rolníci přes hory. Velké město Mexiko leží uprostřed roviny, obklopené ze všech stran věncem vysokých hor. Zapata se domníval, že mu oddíly statkářů budou bránit v cestě průsmykem. Protože se však současně blížil Pancho Villa k druhému průsmyku a vojsko Venustiana Carranzy rovněž postupovalo na Mexiko, byli vojáci staženi na rovinu před městem. Měli příliš špatné

zkušenosti s bitvami v horách. A mohli také na rovině lépe používat svých děl.

Zapata se za pochodu dozvěděl, kde jsou nepřátelské sbory. Rozhodl se, že stráví se svými rolníky noc v průsmyku a nazítří sestoupí k městu. Silnice se vinula klikatě mezi lesem a skálami. Pak se takřka najednou všechno změnilo. Silnice byla rovná a Trini přišel do krajiny jemu naprosto neznámé. Les po obou stranách ustoupil. Byly tu jako svíce rovné jedle s vysokými kmeny. Mezi oběma okraji lesa se rozprostírala šfavnatě zelená louka, ozářená zapadajícím sluncem. Kousek před nimi stály u silnice dřevěné domy. Tam se často za ledových nocí uchylovali pocestní a pili ze sklenic horké mléko s kávou.

Do těch několik málo domů se vešla jen nepatrná část vojska. Ostatní sbory strávily nepříjemně mrazivou noc, třebaže hořely táborové ohně.

Časně ráno vyrazili. Cesta dolů vedla mnoha serpentunami. Trini vyhlížel město, ale viděl jen opar a prach nad rovinou. Teprve když už měli příkré kamenité srázy za sebou a objevila se první kukuřičná pole, uviděl obrysy slavných kostelů s kupolemi. Kolik jich bylo!

Z dále sem doléhalo hřmění děl. Předvoj Pancha Villy již bojoval s lupičkou armádou.

Obyvatelé města Mexika byli rozčileni. Dřív neměli občané dost nadávek pro toho krvežíznivce Huertu. Nyní si téměř přáli, aby se vrátil. Báli se, že rolníci budou drancovat.

Hraběnka Ariolová seděla ve svém pokoji na pohovce, jejíž opěradlo bylo téměř zakryto různobarevnými polštáři. Byla neklidná a pozvala si proto francouzskou guvernanku svých téměř již dospělých dětí.

„Nyní ustala aspoň poněkud dělová palba. Řekněte, mademoiselle, je ve Francii také tolik hrůzy jako zde v Mexiku?“

„Och, paní hraběnko, na nás dolehlo také velké neštěstí. Už celé měsíce je obsazena část Francie německým vojskem – a nikdo neví, kdy ta strašná světová válka skončí!“

Hraběnka vyskočila a zvolala: „Slyším svého muže.“ Běžela ke dveřím a volala francouzsky: „Sigi, máš nové zprávy?“

Ariola spěšně vstoupil. „Dej okamžitě zavřít všechny okence! Naše sbory bojovaly špatně. Co se také dalo čekat od té chátry! Jsou na útěku před rolníky. Máš ještě v domě šperky?“

„Můj velký brilantový náhrdelník, diadém a všechno ostatní je v bankovním trezoru.“

„Ach, trezory!“ odvětil hrabě rozčileně. „Na Zapatově místě bych nejdříve obsadil mexickou banku a všechno bych tam sebral. Jestliže mi zabaví moje konto, pak budu mít už jen nepatrné částky v zahraničí. Dozvěděl jsem se ostatně podrobnější zprávy o blížícím se vojsku. Vzpomínáš si na našeho zahradníka Jeronima, kterého jsem dal pověsit přes noc na zdi v San Bartoldu? Víš, kde teď je? Je Zapatovou pravou rukou. Možná ještě nebezpečnější pro nás je jeden z nejbližších přátel a rádců Venustiana Carranzy, jistý Mario Puente. Také toho znáš. Byl mým anglickým tajemníkem a ví o obchodu se zbraněmi, který jsem sjednal s Angličany a s Huertou. Náleží k nejradikálnějším lidem liberální strany, je fanaticky proti jakémukoli podplácení – a nadto zná v našem domě každý kout!“

Hraběnka si přitiskla zděšeně kapesníček na ústa – opatrně ovšem, aby si nesetřela s tváře pudr.

Vstoupila dcera. Obočí měla vyholené a namalované tenkou čarou do čela. Bylo vidět, že se v tom její komorná vyzná. „Proboha, Eleno!“ zvolala hraběnka. „Dnes v takových šátech? Nechápete, že vzbuření rolníci mohou být každým okamžikem zde?“

„Já už budu vědět, jak se k nim mám chovat, mamičko,“ odvětila Elena bezstarostně.

„Ne, ne, nevíš to!“ křičela matka. „Oblékni si něco jednoduchého! Připrav si šátek na hlavu, jak jej nosí obyčejné ženy!“

Dovnitř vrazil syn. „Úřady prchají! Rolníci jsou už na předměstí!“

Na velkých obchodech blízko paláce císaře Iturbida, který zemřel před sto lety, se s rachotem spouštěly železné rolety. Ženy běhaly ke stánkům, kde se prodávalo kukuřičné těsto, a do pekáren, aby se zásobily pro nejbližší dny. Rychle bylo vše vyprodáno. Pak všichni zavřeli dveře a zevnitř je zatarasili. Již před soumrakem nebylo na ulici živé duše. Ani zvuk se neozval. Za všechna ta léta byli zvyklí, že každou noc padl sem tam výstřel. Tato noc však byla tak tichá, jako by se bylo všechno obyvatelstvo vystěhovalo. Lupičské vojsko bylo pryč. Velcí páni se svými pistolery byli ukryti a stejně i ostatní sebranka, která jim více méně sloužila.

Bylo-li obyvatelstvo udiveno tímto tichem, podivilo se ještě víc příštího rána. Zdálo se, že se, nic nehýbá. Muži, vyhlížející štěrbinami dřevěných okenic, spatřili pouze, jak občas kolem přecházejí rolníci v bílých oblecích a slaměných kloboucích. Všichni byli beze zbraně.

Také venkované se divili tomuto tichu. Slýchali, že ve městě proudí po obou stranách zástupy lidí a uprostřed jezdí vozy. Ale dnes se tu nepohybovali ani lidé, ani vozy.

V přízemním domku, jehož jediná místnost byla současně dílnou, kuchyní a ložnicí, seděla celá rodina obuvníkova. Štěrbínami a skulinami ve dveřích vnikalo dovnitř trochu světla. Obuvníkova žena seděla na zemi vedle hromady roztrhaných bot a rozdmýchávala oheň z dřevěného uhlí. Chtěla se dát do vaření.

Vtom někdo zaklepal.

„Neotvírej!“ zašeptala svému muži.

„A co když budou střílet dovnitř, nebo nám vykopnou dveře?“ odpověděl a maličko pootevřel.

Spatřil venku stát dva rolníky, kteří před ním sňali klobouky a zeptali se: „Máš pro nás něco k jídlu?“

Žena jim rychle podala několik placek.

Rolníci poděkovali a šli dále.

Když obuvník dveře zase zavřel, pohlédl v pološeru na svou ženu. Také ona se na něho s úžasem dívala a najednou se oba dali do srdečného smíchu.

Takové výjevy se daly na mnoha místech. Rolníky poslali do města Zapata a Pancho Villa, aby tam žebrali. Tak tomu

aspoň říkali občané, kteří nepochopili, že vítězní rolníci nejsou žádní lupiči a že nevědí o jiné možnosti, jak se zásobit.

Později se oba rolničtí generálové setkali a jeli s družinou do vnitřního města. Obyvatelstvo se už přesvědčilo o mírumilovnosti vítězů. Otvíralo se stále více dveří. Pak otevřeli také kavárny a malé krámky.

Večer proudili ulicemi lidé jako obyčejně. Rolničtí vojáci stáli před obchody, pohlíželi s úžasem na krásné látky a na zajímavé věci ve výkladech. Ale nic nekupovali, protože neměli peníze.

Také Baltasar šel s Brauliem a s Trinim ulicemi. Byli díváním už unaveni. A najednou nevěděli, kde jsou. Dostali se do čtvrti, ve které to silně páchlo. Byly tu chýše postavené z vlnitého plechu, z desek a pytlů. Mnoho dětí běhalo v blátě mezi prasaty a slepicemi. Ženy byly neučesané a v roztrhaných, špinavých šatech.

Oba chlapi hleděli zaraženě na tuto bídu. Obcházela je hrůza a začali se bát. K tomu zmátl tento pohled jejich představu o bohatství hlavního města.

I dobrosrdečný Baltasar byl zděšen. Jeho úkolem bylo zřizovat všude tam, kudy prošlo Zapatovo vojsko, z obyvatelstva lidové obranné sbory. Jak to má udělat zde? Nevěděl, že tito zchátralí lidé byli kdysi rolníky. Teď žili z příležitostných prací. Baltasar cítil, že by ty zbídačelé lidi sotva sjednotil do obranných sborů.

Špinavá čtvrť přešla v nuzné předměstské ulice, kde seděli malí řemeslníci a pracovali buď na ulici, nebo v domcích.

Baltasar příliš dbal své povinnosti a byl příliš poctivý, aby si zatajoval, že se tu ocitá bezradný v nové situaci. To všechno na něho tak těžce doléhalo, jak jen něco může doléhat na venkovana, který dosud nepoznal město.

V tu dobu seděli Zapata a Pancho Villa v prosté kavárničce. Žádný z obou generálů neměl už na sobě rolnickou halenu. Byli teď oblečeni v tmavé obleky s velmi

úzkými kalhotami. Pancho Villa udeřil rukou do stolu. „Co uděláme s tím prokletým městem? Měli bychom je spálit!“ Čím déle byl Zapata s Panchem Villou pohromadě, tím rozhodnější odpor pociťoval k jeho nerozvážným slovům a činům. „Spálit?“ odvětil. „Zničili jsme toho už příliš mnoho. Teď vedeme čtyři léta válku proti pánům. Většina statků leží v troskách. Přitom však půda patří podle zákona stále ještě pánům. Jakmile odejdeme, usilují o to, aby se jí znova zmocnili. Heslo mého vojska je: Půdu a svobodu! Máme však opravdu půdu a máme opravdu svobodu?“

„V tom máš pravdu, Emiliano,“ souhlasil Pancho halasně. „Po zemi se potlouká ještě zatraceně mnoho všelijaké chásky. Tu musíme důkladně vykourit!“

„Pancho,“ začal opět Zapata, „já jsem rozhodnut z města zase odtáhnout. Co je nám do něho? Chci zjednat pořádek ve vesnicích. Tam se musí spravedlivě rozdělit půda rolníkům. Co ty uděláš?“

„Já udělám totéž. K čertu s pány a se všemi jejich přívěsky!“

A CO DÁL?

Pancho Villa se stáhl do nesmírných prostorů na severu země. Byla tam zčásti úrodná půda, většinou však pusté končiny, kde je takové sucho, že tu roste jen neužitečné divoké křoví. Zapata pak táhl k jihu, do svého kraje Morelos, kde před třemi lety vyhlásil svůj slavný ayalský program, který jeho stoupenci vyjádřili krátce slovy: Půdu a svobodu. Neměl před sebou nepřítel, takže jel pokojně po silnici v čele svých vojsk. Ve vesnicích ho pozdravovali muži uctivým mlčením, ženy mu líbaly ruku. Pouze tehdy se usmíval. Jinak bloudil pohledem vážně a mlčky po krajině. Asi se v duchu obíral tísnivými úvahami.

Jednoho večera se ho Jeronimo zeptal: „Emiliano, ty ses vzdal spolku s Panchem Villou?“

„Ano, neřekl jsem mu to ovšem.“

„Proč se tak oslabuješ? Považuješ liberálního pana Venustiana Carranzu za spolehlivějšího spojence?“

„Ne. Ale uvažuj, Jeronimo! Co je Pancho Villa? Náčelník loupežníků, který pochopil zrovna jen tolik, že bojuje proti statkářům. Stačí to? Nikdy nepřijal náš ayalský program. Je to bloud, který si myslí, že když vypálí statky, pomůže tím rolníkovi jednou provždy. Také my jsme toho mnoho spálili, avšak jenom proto, aby už rolník neměl hlad a aby pak byl bohatý. Chci, aby byl bohatý, Jeronimo!“

Když vtáhla před několika týdny rolnická vojska do města Mexika, schoval poručík Torres uniformu. Neukazoval se na ulici ani v civilu – ze strachu, aby se nesetkal s některým rolníkem z Tepotly či dokonce se Zvoníkem. Teď po odchodu rolníků se blížila k městu nová armáda, vojsko Venustiana Carranzu. Také tam měl Torres nepřítel, který by ho možná poznal. Byl to Carranzův rádce, Mario Puente. Měl se na pozoru, aby svému otci nepřipomněl, jak Mario podával zajatému statkáři listinu, jíž se vzdává Tepotly.

Otec už stejně spílal liberálům až příliš neopatrně. Ale on, syn, byl ochoten stát se naoko liberálem, kdyby ho přijali jako důstojníka do svého vojska. Přítom si myslil: Co mohou takoví škrabáci vědět o vedení války? Já jim už ukážu, jak jsem prospěšný!

Doktor Pepe, Rosa a Trini seděli pod střechou kuchyně, slabě osvětlené olejovou lampou, jedli kukuřičné placky a pili z hnědých hrnků čaj. Přišel k nim Jeronimo a sedl si na kámen. Čekal, až bude po večeři. Potom kývl na Triniho, aby šel s ním. Šli kus po silnici k chýši, před níž na ně čekala Ambrosia.

Co mi jen chtějí? ptal se Trini v duchu. Ambrosia tiše začala: „Zapata si žádá, aby pro něho někdo četl noviny. Máš to dělat ty.“

„To by přece uměl doktor Pepe mnohem líp. Dostává taky občas noviny.“

„To nechceme,“ odvětila Ambrosia. „Poznal jsi to na svém

učiteli Mariovi. Slíbil nám věrnost a zůstal pak u Venustiana Carranzy.“

Jeronimo k tomu připojil: „Včera jsme se dozvěděli, že tento Carranza vtáhl do města Mexika a že si počíná jako president. Na spolek s námi, rolníky, okamžitě zapomněl, protože nás už nepotřebuje. Zapata je velmi rozčilen, že se takové důležité věci dovídáme jen náhodou, ačkoli se o tom jistě píše v novinách. Rozumíš teď, proč máš pro nás číst?“

„Ano, strýčku,“ odvětil Trini sklíčeně, neboť se mu zdálo, že tento úkol je nepřekonatelně obtížný. „Ale nemohu si dát něco vysvětlit od doktora Pepa, když tomu nebudu rozumět?“

„To můžeš, Trini. Já se postarám o to, abychom dostávali noviny, a zavolám tě, až dojdou.“

Mladý Torres byl na poměry této neklidné doby dobře oblečen a bloumal po celé dny městem.

Již několikrát chtěl oslovit důstojníky Carranzova vojska, ale odvážil se toho, teprve když spatřil v jedné kavárně sedět poručíka, který na něho zapůsobil dojmem člověka domýšlivého a pohrdajícího lidmi. To nemůže být žádný škrabák, pomyslil si. Vstoupil a lehce se cizinci uklonil. „Dovolíte, abych se k vám posadil?“

Cizinec si prohlížel oblek příchozího a řekl si: Ten má jistě peníze! A zdvořile odpověděl: „Prosím! Čemu mám děkovat za čest?“

„Abyste rozuměl,“ odvětil Torres opatrně, „já cítím velkou sympatii k vaší armádě.“

„Tak?“ odpověděl poručík a zvedl obočí. „Přijde vždycky na to, jak to člověk bere.“

Torres pohlédl do tváře důstojníka, který se potměšile usmíval. Ach tak? Toho asi člověk musí brát trochu jinak! Proto řekl: „Nemyslíte, že bude Carranza bojovat proti rolníkům, až bude uznán za presidenta? Mně se to zdá velice pravděpodobné. V tom případě bych měl zájem o to, sloužit ve vaší armádě.“

Poručík odvětil s úšklebkem: „Tak je to tedy s vaší sympatií k liberálům! Ostatně, jmenuji se Alonso. Když se

tak na vás dívám, zdá se mi pravděpodobné, že pocházíte ze statkářské rodiny jako já.“

Torres přikývl.

„Barva vaší tváře kromě toho také prozrazuje, že jste už byl v poli.“

Torres nyní vyprávěl bez zatajování svůj příběh a poznal z toho, jak Alonso projevoval souhlas, že může mluvit bez obalu. Tak mu vyložil dokonce se všemi podrobnostmi, jak jednou sprovodil se světa tři zajaté rolníky.

Alonso plácl Torrese kamarádsky po rameni. „Konečně se setkávám s někým, kdo není tak choulostivý a – no, však rozumíte! Náš plukovník hledá právě takové lidi.“ Naklonil se k Torresovi a šeptal: „Tvrdí se, že tajně vyjednává s Carranzou. Rolníci provedli hloupost, že hlavní město zase opustili. My teď můžeme vytrhnout s vojskem – snad to bude armáda generála Obregóna – odtud z centra na sever proti Panchovi Villovi. S druhou armádou můžeme bojovat na jihu proti Zapatovi. Já sám doufám, že budu poslán tam. Mluví se totiž o Pablu Gonzálezovi jako o vůdci jižní armády. Víte o něm něco?“

„Ano, je bez předsudků. Také mně by byl milejší.“

„Pojďte, příteli! Oblečte si zase uniformu a pojdte se mnou k plukovníkovi – je to můj strýc. Před ním si nemusíte dávat ubrousek před ústa.“

Doktor Pepe byl zvyklý na to, že jeho pomocník Trini byl stále po ruce. Proto se podivil, když ho jednou ráno u sebe nespátřil. Pomáhala mu jen Rosa, věčně jako vždy. Ošetřil několik nemocných a znepokojen vyšel pak hledat Triniho. Našel chlapce ve světnici starostova domu. Trini seděl nad novinami, široký slaměný klobouk na hlavě.

„Odkudpak je máš?“ zeptal se doktor Pepe.

Trini nevěděl, smí-li to říci. Ale protože se nenaučil lhát, řekl váhavě: „Od strýčka Jeronima.“

„Ach, ty máš pro něho něco číst? Ale vždyť máš před sebou inzeráty! A co mu máš číst?“

Trini zrozpačitěl ještě víc. Konečně ze sebe vypravil: „Všechno, co je pro naši armádu důležité.“

Podivný úkol pro takové dítě, pomyslí si lékař. Poněvadž viděl, jak je Trini bezradný, posadil se k němu. Přitom slovo dalo slovo a teprve nyní pochopil, že Trini dostal skutečný úrad. Zdálo se však, že ti, kdo ho tím pověřili, nemají vůbec ponětí o tom, jak těžké to je pro desetiletého chlapce! Dokáže to vůbec hoch v tomto věku? Za zkoušku to stojí!

Doktor Pepe nevěděl, že mu Zapata, Ambrosia a Jeronimo tak docela nedůvěřují – a bylo dobře, že to nevěděl. Neboť tak mohl Trinimu pomáhat bez jakékoli trpkosti a brzy ho to velmi zaujalo. Teď teprve poznal, že Trini ještě ani nedovede plyně číst. Všiml si také, jak málo toho ví o světě mimo vesnici. Byl to však chlapec velmi vnímavý a přístupný každému poučení.

MARIOVO POSELSTVÍ

Mario vystupoval po velkém schodišti presidentského paláce. Když procházel vysokou klenutou chodbou, slyšel směsici hlasů v sále, kde čekali žadatelé. Hemžily se tam jako každodenně stovky mužů. Netrpělivi pánové v černých oblecích, s naškrobenými límci a s motýlky, i ubozí lidé v cárech, mnozí z nich bosí.

Nějaký starší muž s knírem postoupil o krok k Mariovi a řekl: „Nemůžete mi pomoci? Čekám zde již celý měsíc každý den. Déle však už nemohu zůstat ve městě.“

„Nepatřím k presidentovým sekretářům,“ řekl Mario. Byl nepříjemně dotčen. Věděl dobře, jak byli lidé připouštěni k audienci. Stačilo vtisknout sekretáři do ruky určitou částku. Pak okamžitě dovedl návštěvníka k jednomu z vyšších sekretářů. Ten seděl u psacího stolu a byl tak zaměstnán, že neviděl ani neslyšel. Stačilo však položit na jeho papíry zavřenou ruku nebo promluvit ještě jasnější řečí: vsunout pod papír bankovku. V ten okamžik sekretář podivuhodně osvěžen procitl – a najednou slyšel výborně.

Mario věděl, jak ho sekretáři nenávidějí, protože

presidenta Carranzu několikrát upozornil na neuvěřitelnou úplatnost v tomto předpokojí i v celém státě. Zatím se však sekretáři nemohli Mariovi mstít, protože byl jedním z nejbližších presidentových důvěrníků.

Druhý předpokoj byl téměř prázdný. Na pohovce seděli dva státní tajemníci a vesele rozmlouvali. V širokém koženém křesle se znuděně rozvaloval hrabě Ariola. Mario potkal svého dřívějšího zaměstnavatele v poslední době několikrát, pokaždé se mu však vyhnul.

Hrabě teď povstal a vyzval Maria anglicky, aby si sedl vedle něho. Mario se s nechutí posadil.

„Uvažoval jsem,“ začal hrabě, „o tom válečném šílenství. V Evropě se státy ve své takzvané světové válce navzájem požívají a trpí všemožnou bídou. Mohli bychom do Evropy dodávat a udělat velký obchod, kdyby u nás na venkově nebylo všechno vzhůru nohama. Vy, pane Puente, jste přece s presidentem v úzkých stycích. Byl byste snad ochoten zase se mnou spolupracovat, za zcela jiných podmínek ovšem než dříve?“

Mario by to byl nejraději příkře odmítl, ale řekl: „A co byste očekával od takové spolupráce?“

„Jen až bude na venkově zjednán zase pořádek, dá se ten velký obchod uskutečnit. Považte jen například, že Anglie dostávala dříve velkou část své pšenice z Ruska a teď odtud nedostává ani libru. Kdybychom potlačili hnutí Emiliana Zapaty a Pancha Villy, bylo by u nás pšenice dost.“ Hrabě pohlédl tázavě na Maria.

Z presidentova pokoje vyšel návštěvník a Mario byl vyzván, aby vstoupil.

Carranza přistoupil živě k Mariovi. „Milý Puente, velmi mi záleží na tom, aby se jednalo s rolníky! Ti lidé musí přece jednou dojít k rozumu! Byl byste ochoten přinést Zapatovi ode mne poselství? Jste s ním přece zadobře?“

Mario odvětil značně odměřeně: „Jednání je možné jen tehdy, když se učiní rolníkům ústupky. Zapata a Pancho Villa vládnou právoplatně ve velké části země.“

„Hezky primitivní vláda!“ odvětil Carranza. „Vydám zákon, kterým přiřknu rolníkům půdu statkářů. Vytvořím vůbec zákony, nad jejichž pokrokovostí užasnete dokonce i

vy, milý Puente. Jsem ochoten přijmout i Zapatovo heslo ‚Půdu a svobodu!‘ a uskutečnit je v celé zemi. Ale posaďte se přece! Vyložím vám aspoň trochu zákony, které zamýšlím vydat.“

Mario sledoval slova presidentova s velkým zájmem a nakonec s nadšením. A slíbil, že pojedje k Zapatovi.

Když však odcházel, viděl, že byl k presidentovi zavolán hrabě Ariola. Co řekne Carranza tomu lichvářovi? Mario vstoupil do vnějšího předpokoje. Obklopil ho celý houf žadatelů, kteří ho prosili, aby jim zprostředkoval slyšení. Z jejich tváří poznal, že jsou to hodní lidé. Měli k němu důvěru. Ale on jim nemohl pomoci.

Vyšel z budovy a sedl si do nejbližší kavárny. Zamyslí se. Carranza říká, že Zapatova vláda je primitivní. To je snad pravda, ale Zapata to myslí poctivě. A zde? Všude jen úplatnost a strýčkování. I dřív byly vydávány pokrokové zákony. Provedeny však nebyly nikdy. A k tomu ještě se proslýchá, že Carranza připravuje potají se silnými vojsky otevřenou válku proti Zapatovi a Panchovi Villovi. Nebylo to ode mne šílenství, že jsem přijal poselství k Zapatovi?

Zapata svolal své podřízené velitele. Když vešli do prostého sálu s olíčenými stěnami a Zapata vstoupil, podivil se, že přichází s Trinim, kterého všichni znali. Co tu bude dělat ten chlapec, který drží v ruce několik výstřižků z novin?

Zapata zahájil shromáždění a řekl: „Staly se důležité události. Nejenže se Venustiano Carranza chová vůči nám pochybně, jeho generál Obregón napadl Pancha Villu a porazil ho. Ten chlapec tady vám přečte, co o tom píše noviny.“

Zatímco Trini svým jasným hlasem předčítal, vstoupil rolník s puškou. „Emiliano, venku stojí nějaký pán. Říká, že se jmenuje Mario Puente a chtěl by s tebou mluvit. Tvrdí, že přináší poselství od presidenta republiky.“

„Takový darebák!“ vykřikl Zvoník a všichni začali mluvit zároveň.

„Tiše!“ zvolal Zapata. „Bylo by hloupé, kdybychom ho nevyslechli. Musíme přece vědět, oč jde.“

Mario vstoupil v černém obleku, s ostruhami na vysokých botách. Velmi vzpřímeně a pomalu kráčel k Zapatovi, jak to dělali při takových příležitostech oficiální zástupci vlády. Přitom však neměl pocit jistoty, obzvláště proto ne, že se neočekávaně octl tváří v tvář všem rolnickým velitelům. Z toho však, že se choval tak upjatě, usoudili rolníci, že je pyšný, a byli proti Mariovi jen tím víc popuzeni.

Stanul před Zapatou. „Jsem k vám vyslán, protože Carranza by chtěl s vámi vyjednávat. Má v úmyslu vydat zákony, jejichž návrh tu přináším. Mohu jej přečíst?“

„Čti!“ odvětil Zapata; ani Maria nevybídl, aby se posadil. Toto chladné přijetí zmátlo Maria ještě víc. Během čtení cítil sám, jak nesrozumitelné musí být rolnickým vůdcům všechny ty právníkové formulace. Chtěl proto vyložit, co přečetl, řečí, které by všichni rozuměli. Zvedl hlavu a řekl: „President Venustiano Carranza –“

Zapata ho přerušil: „Carranza není president! Nezvolili jsme ho ani my na jihu země, a nezvolil ho ani sever. Řekni svému pánovi: To je mnoho krásných slov, ale v téže době, kdy nám slibuje půdu, napadl Pancha Villu. Rozumíme tomu moc dobře, proč tě poslal. Oklamat nás chce!“

Rolníctví vůdcové příkyvovali.

Mario se zmateně otázel: „Mám mluvit dál?“

„Ne,“ odvětil Zapata, povstal a odešel. Ostatní šli za ním.

Mario tu stál jako zkamenělý. Viděl, že Trini se na něho dívá, a kývl na něho pln zmatku. Ale Trini se obrátil a vyšel také. Téměř beze smyslů sebral Mario své papíry, odplížil se ze sálu a poručil svým kavaleristům, aby okamžitě osedlali jeho koně a připravili se k odjezdu.

Ještě týž večer, kdy dorazil do města Mexika, ho přijal president.

Mario vešel tak upjatě a vážně, že Carranza řekl: „Nono! Copak se stalo?“

Mario řekl pomalu, ani se neposadiv: „Zapata mi uložil, abych vyřídil dvojí. Za prvé: Venustiano Carranza není president, protože ho ani Zapata, ani Pancho Villa nezvolili. Za druhé: Zapata dobře chápe, že rolníci mají být novým zákonem pouze oklamáni.“

Carranza zbledl, odvrátil se, ohmatal bezmyšlenkovitě

těžítko – orla, který požívá hada – a řekl: „Dobře, však se Zapata už dočká naší odpovědi! Sjednal jsem s hrabětem Ariolou smlouvu o dodávce zbraní.“

„To znamená,“ odvětil Mario, „že vy, pane presidente, chcete vést válku proti rolníkům, protože se vám nepodařilo oklamat Zapata?“

„Vy jste tedy spolčen s těmi zločinci?“ křičel Carranza.

„Zločinci?“ odvětil Mario. „Uvažoval jsem o tom cestou sem a nabyl jsem přesvědčení, že všechny ty vaše pokrokové zákony jsou vyhlašovány jen proto, aby se neuskutečnily. Ponechám to vašemu vlastnímu úsudku, pane presidente, kdo je zločinec, zda Zapata, který se obklopuje poctivými lidmi a chce opravdovou svobodu, nebo –“

„Konec! Slyšel jsem už dost!“ zařval Carranza.

„Žádám o propuštění,“ řekl Mario chladně. „Vidím, že jste ani se mnou nejednal čestně. Pracoval jsem pro vás jen pod tou podmínkou, že splníte požadavky rolníků.“

Tu se prezident zle zasmál. „Dobře, jděte! Uvidíme, komu teď bude záležet na tom, abyste s ním pracovali!“

MARIŮV NÁVRAT

Protože se nebojovalo, odpočívalo Zapatovo rolnické vojsko většinou delší dobu v klidu a nemohlo zůstat pohromadě. Jinak by bylo zakrátko úplně vyjedlo okolní vesnice. Tak ležely oddíly většinou daleko od sebe. Spojení mezi nimi udržovali mladí rolníci, kteří se k tomu dobrovolně přihlásili. Nyní se znovu objevovaly tlupy vydržované statkáři. Mnoho poslů jim padlo do rukou. Byli pak bestiálně usmrceni. Zapata mluvil s Ambrosií: „Myslíš, že bychom mohli získat více žen, aby nám nosily zprávy?“

„Jak divně se vy muži vždycky ptáte,“ odpověděla Ambrosia. „Jen si nemysli, že jsou ženy pro takové úkoly horší než muži. Vy vidíte vždycky jen hezká děvčata, a ne starší ženy, které už nemají na starosti malé děti. Jsme také nenápadnější než vy. Žena vezme několik hrnců nebo

zeleninu a jde. A to ti řeknu, mnohá z nás si dovede počínat tak mazaně, jak to nedovede žádný muž.“

„Ale Ambrosio,“ odvětil Zapata, „mně bylo vždycky nápadné, že většina žen nerozumí vojenským otázkám. Psané zprávy jim s sebou nemůžeme dát, protože ty by přece rolníci vůdci nedovedli přečíst.“

„Vždyť na tom vůbec nezáleží! Všechny naše ženy chápou, zač bojujeme. Nám jde o to, aby naši mužové a naše děti měli co jíst. Několikrát jim vzkaz předříkáš, vždycky přesně týmiž slovy. Když ti to úplně přesně zopakují, tak už to nezapomenou. Někdy má právě ta nejhoupější velmi dobrou paměť. Záleží jen na tom, aby byla spolehlivá.“

„Dobrá, rozmyslím si to,“ odvětil Zapata.

Příštího dne si ji dal zavolat. „Poslyš, Ambrosio, ty mi budeš vyhledávat poselkyně. My zde u štábu jim budeme dávat příkazy. Ale protože tady nemůžeme být stále, budeš je přijímat ty – až se vrátí. Zapamatuješ si všechny ty zprávy?“

„Ano. K tomu však potřebuji taky Triniho.“

„K čemu? Ten pro mne čte noviny!“

„To je právě to, Emiliano. On bude sbírat zprávy tištěné a já ústní.“

„Ano, to patří k sobě,“ dodal Zapata. „Tak to udělej!“

Ambrosia si dala zavolat Triniho a řekla mu: „Chlapče, onehdy jsi tak dobře předčítal zprávy z novin. Co myslíš, potřebuješ ještě na pomoc doktora Pepa?“ Váhal s odpovědí. Tu připojila: „Od té doby, co tu byl Mario se lživým poselstvím Carranzovým, nevěří už nikdo žádnému liberálovi. Doktor Pepe už nemusí všechno vědět. Ale jak mu řekneš, že už mu nemůžeš pomáhat?“

„Vím, co mu řeknu, babičko. Strýc Jeronimo mě potřebuje pro písemné práce.“

„Ano, řekni mu to! A ještě něco! Budeš zde dělat práci, kterou obyčejně vykonávají zvláště vybraní dospělí lidé. Proto musíš mlčet jako dospělí!“

Trini pohlédl s úžasem na Ambrosii. Jak to babičku mohlo vůbec napadnout! Proč ho upozorňuje na takovou samozřejmost? Není přece žádný žvanil!

Jednoho bezvětrného rána vystoupil Trini s právě

došlými novinami na skalku u silnice, aby se po chladné noci na slunci ohřál.

Jak tam usilovně četl, uslyšel náhle docela blízko nějaký šelest. Na jeho noviny padl stín.

Vzhlédl a ulekl se. Před ním stál Mario – ale v jakém stavu! Neoholený, špinavý! Nejvíce Triniho vylekal jeho rozháraný pohled. Snad Mario nezešilel?

„Trini!“ řekl Mario tiše. „Chápu, jestli mnou pohrdáš. Ale já mám pro vás velice důležitou zprávu! Můžeš to zařadit, abych mohl promluvit se Zapatou nebo s Jeronimem nebo s Ambrosií? Ostatně mezi mnou a Carranzou je konec. Musil jsem uprchnout z města Mexika. Proto –“ odvrátil se zoufale, „vás musím poprosit, abyste mě zase přijali. Budu vám vyprávět, co se stalo, a pak porozumíte, že přece jen patřím k vám! Trini – ty mě můžeš zachránit – a také vás. Hrozí vám velké nebezpečí!“

„Pojď se mnou k Ambrosii!“ odpověděl Trini. „Ona ví víc než jiní.“

Opravdu odhadla Ambrosia po jediném pohledu na Maria, co se asi stalo. Dala mu najíst a poslala Triniho k Jeronimovi. Ten vešel hned k Zapatovi a vrátil se s odpovědí, že rolnický generál Mariovi nevěří, ale že je ochoten ho vyslechnout.

Za půl hodiny potom se octl Mario před Zapatou a jeho užším štábem. Jeho vystoupení bylo tak rozdílné od toho posledního, že tím byli všichni zaraženi. Nezůstalo nic z oficiálního klidu a důstojnosti. Stál tu zpustlý, uštvaný člověk. Řekl chvatně: „Nejdřív to nejdůležitější! Měli jste pravdu. Každé Carranzovo slovo byla lež. Ještě než mě k vám poslal, vzkázal generálu Pablu Gonzálezovi, kterému říkají ‚lupič González‘, aby se připravil okamžitě napadnout vaši rolnickou armádu, jakmile mu k tomu dá rozkaz. Přitom Carranza doufal, že uvěříš jeho slibům a propustíš své rolníky domů. Když jsem přišel k němu nazpět a oznámil mu tvou odpověď, ukázala se jeho faleš. Ještě téhož dne dal lupiči Gonzálezovi rozkaz, aby vás napadl. Proti němu stál rolnický oddíl plukovníka Livia. Nebyl připraven na útok a byl rozprášen na všechny strany. Teď pochodují lupičské oddíly proti sborům Carlose Rubia.“

Zapata ho tvrdě přerušil: „Tys nás, Mario, předtím oklamal. Já ti nevěřím!“

Mužové kolem Zapaty pozorovali napjatě Mariovo chování.

Ten zbledl a řekl zoufale: „Zavřete mne, chcete-li, ale věřte mi aspoň to jediné: jste ve velkém nebezpečí! Lupič González nemůže být ovšem v několika dnech ve středu země, ale vaše předsunuté oddíly určitě zničí, nestáhnete-li celou armádu!“

Někteří se polohlasem radili.

Pak otevřel Zapata ústa: „Já jsem –“

Vstoupila Ambrosia – tak spěšně, že se k ní všichni obrátili.

„Co je?“ zeptal se Zapata.

„Přišla jedna poselkyně. Šla dnem i nocí a je úplně vyčerpaná. Carlos Rubio hlásí: Nenadále se objevily směrem od východu silné lupičské oddíly a útočí na něho. Snaží se ustoupit na severozápad do hor.“

Okamžik mlčeli. Pak řekl Zapata: „Potvrzuje se, co řekl Mario. Pojdme do vedlejší světnice! Musíme ihned jednat!“

Přešli do druhého pokoje. Mario nevěděl, co se s ním stane. Sklonil hlavu a zůstal stát v místnosti sám. Toho neblahého dne, kdy se poprvé vracel ke Carranzovi, řekl mu Paco tvrdá slova: „Je otázka, jestli tě ještě budeme chtít, až se vrátíš!“ Tak se skutečně stalo. Zapata uznal, že jeho zpráva byla pravdivá. Ale může zde teď Mario zůstat? A nemůže-li tu zůstat – co pak? Jeronimo přišel z vedlejší světnice a viděl, jak tu Mario stojí, špinavý a otrhaný. Nechápal, proč je tak skleslý. Když tomu konečně porozuměl, vešel k Zapatovi. „Emiliano, ty víš, kolik mám právě teď práce. Dej mi Maria na pomoc!“

„Vezmi si ho!“

Když příštího dne táhly oddíly rolnického vojska na sever, měl Mario opět na sobě bílý oblek rolníků a na hlavě velký klobouk jako kdysi v zahradě. Dělal mu to dobře, že nosí tyto vnější znaky své příslušnosti k rolnické armádě. V tomto obleku byl také Trinimu i všem ostatním zase blízký.

AMBROSIA A SLEPEC

Za pochodu proti lupiči Gonzálezovi přišly další poselkyně a kromě toho také mladí mužové z vesnic. Všichni hlásili totéž: Lupičské vojsko nezadržitelně postupuje. Za ním vytvářejí vyvlastnění statkáři a jiní svržení vykořisťovatelé tlupy, které přepadají vesnice, drancují a vraždí. Zapata poslouchal Ambrosiiny zprávy s chmurnou tváří. Pak se zeptal Triniho: „A co píší v novinách o severu? Pancha Villu jistě docela neporazili. Nemůže tam být všemu konec!“

„Je na ústupu před Obregónem,“ odvětil Trini, „a uchýlil se za hranice do Severní Ameriky. Nadává se na generála Pershinga.“

„Kdo je to? Severoameričan?“

„Ano, gringo. Dostal rozkaz vyhnat zase Pancha Villu ze Severní Ameriky. Nadávají na něho, protože Pancho Villa mu stále znova uniká. Píší, že je to neschopný generál, který vede válku od psacího stolu.“

Zapata se tím poněkud rozveselil. Ale pak sevřel pěst a vstal. „S Panchem Villou už nemůžeme počítat. Jsme odkázáni pouze na sebe. Uvědomujete si, co to znamená? Možná že se budeme muset zase rozptýlit v drobné oddíly. Když pak budou lupičské bandy neopatrné, vrhneme se na ně. I tak je můžeme rozpráshit.“

Ambrosia sklonila hlavu a řekla tvrdě: „Emiliano, lid ti věří! Nesmíš jej zklamat! Život neplyne tak, jak si to člověk zrovna představuje. V životě to chodí vždycky jinak. Nesmíš se dobrovolně vzdát silné semknuté armády.“

„To taky neudělám,“ odvětil Zapata a vlídně jí pokynul. „Ale lupič González nás v poslední době vždycky překvapil, jako by věděl, co máme v úmyslu.“

„To také ví,“ řekl náhle Mario.

Všichni na něho tázavě pohlédli. Místo odpovědi šel ke dveřím, zavřel je a potom teprve pokračoval: „To kvůli písarům. Ve vládním paláci jsem se leccos o nich dozvěděl. Někteří z vašich písarů jsou na pochybách, kdo zvítězí, zda rolníci nebo ti druzí. Proto se stýkají také s lidmi, kteří mají své spojky až do vládního paláce. Dostávají odtud dokonce

peníze – když jim přinesou prospěšné zprávy o vás a o vašich záměrech.“

„Tedy celou tu bandu vyházet?“ zeptal se Zapata.

Zprvu nikdo neodpovídal.

Konečně se ozval Jeronimo: „Kdybychom byli ještě tím malým houfem jako kdysi – ale teď už máme v armádě opravdovou správu. A k tomu potřebujeme písaře.“

„Špehování vůbec nemůžeš zabránit,“ řekl Mario. „Ve všech armádách mají tuhle svízel. Ale je chyba, že nemáme na druhé straně také pozorovatele. Ani nevíte, jak neopatrně mluví někteří jejich důstojníci! Mnoho našich přátel to slyší, ale vůbec nás o tom nezpravují. To se musí napravit!“

To byly úplně nové problémy pro rolníky, kteří byli celkem velmi bezelstní. Nikdo na to nic neřekl.

Konečně pravil Zapata: „Vyspíme se na to. Ráno je moudřejší večera. Teď se musíme rozhodnout, co uděláme zítra.“

Toho večera přišel Trini k Jeronimovi a čekal, až bude po poradách. Potom zavřel dveře, jak to předtím učinil Mario, a šeptal: „Strýčku, toho pozorovatele tam na druhé straně mohu přece dělat já!“

Jeronimo se zeptal překvapeně: „A jak si to představuješ?“

„Nepřátelé lupičské armády jsou přece naši přátelé a jsou to prostí lidé. S těmi mohu mluvit a vytáhnout z nich, co se tam na druhé straně děje.“

„Myslíš si opravdu, že takovému malému chlapci budou něco vyprávět?“

„Ale někdo to přece musí dělat!“ řekl Trini netrpělivě.

Jeronimo zavrtěl hlavou. „Pojď se mnou k babičce!“

Ambrosia právě dostala zprávu o nové porážce Zapatových oddílů. Seděla sklesle na slaměné židli. Jeronimo jí oznámil Triniho úmysl. Odmítla jej téměř týmiž slovy jako on a řekla: „Já to udělám! Já tam půjdu!“

Trini se zeptal ulekaně: „A kdy se vrátíš?“

Proti svému zvyku se usmála. „Až se mi podaří, co jsem si umínila.“

Trini nevěděl, že dlouho hovořila s Mariem a vyptávala se ho, jak pracují vyzvědači jinde. O tom jí Mario nemohl mnoho říci. Právě proto se tam chtěla Ambrosia vydat sama.

Příštího rána Ambrosia zmizela. Candelaria dala Trinimu jít jako vždycky a řekla mu: „Braulio ti vzkazuje, že ho vzal Zvoník do své bojové skupiny.“

V poslední době se jejich přátelství uvolnilo. Braulio totiž neměl tu touhu po učení jako mladší Trini. Proto za ním zůstal pozadu. Zato vyspěl v silného mladého muže, který byl způsobilější k praktické činnosti a k boji se zbraní.

Zatímco Trini jedl zamyšleně své placky, objevil se doktor Pepe. „Dobrý den, Candelario! Dobrý den, Trini! Neviděli jste Rosu?“

Candelaria sklopila v rozpacích své velké tmavé oči. Tu Trini vytušil, že Rosa odešla s Ambrosií. Doktor si rovněž všiml Indiánčiných rozpaků. „Neměj obavy, Candelario! Musím si tedy najít jiné pomocníky, když mi všichni utíkají.“ Zamrkal na Triniho.

„Nástup! Jde se dál!“ ozvalo se volání ze silnice.

Pochody následujících dnů byly stále kratší. Zapata cítil, že není dost silný, aby mohl zaútočit na lupičské vojsko.

Místo Ambrosie přijímal zprávy poselkyň Trini a hlásil Zapatovi, že lupičské oddíly se chovají celkem klidně. To, že Zapata je tak blízko, jim asi brání, aby zaútočili z boku.

Trini měl velkou starost o babičku. Přitom mu napadlo, jak silně se změnil jejich vztah. Jak je tomu už dávno, co zemřela jeho milovaná prababička, která uměla tak krásně vyprávět, a co on sám byl nemocen! Tomu je už dobrých pět let. Tehdy se drsné Ambrosie bál. Teď to nemohl vůbec pochopit. Babička ovšem nikomu nelichotí – ale na koho se člověk může pevněji spolehnout než na ni?

Uplynuly dva týdny a Ambrosia s Rosou se zase objevily. Trini jim běžel naproti.

Ale jak jeho babička vypadala! Tak vyhublá a unavená! Přesto se ani nenajedla a šla nejdříve k Zapatovi, aby mu podala zprávu.

Zapata přikázal Trinimu, aby zavolal Jeronima, Maria a Baltasara. Sedli si všichni proti Ambrosii.

Začala vážně a klidně: „Něčeho jsme dosáhly, ale ještě ne všeho. Vždyť jsme nevěděly, na koho se máme na území lupičské armády obrátit. Připomněly jsme si, jak dobré zprávy nám dali uhlíři tehdy před bitvou o průsmyk svatého Agustina. Promluvily jsme si tedy s jedním uhlířem. Ale ten nás odkázal na slepého žebráka Valentina ve městě Molinos, kde je ubytován lupič González. Toho slepce jsme také snadno našly.“

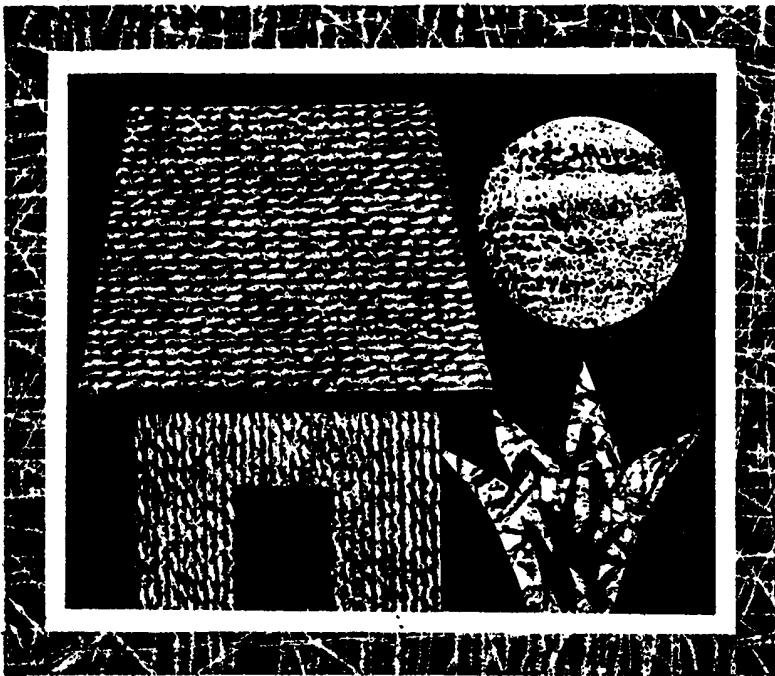
Zapata se zeptal: „Nechápu, jak nám prospěje člověk, který nic nevidí?“

„Slepý sám nic nevidí, ale stojí každý den na svém rohu. Kdykoli je možno ho tam zastihnout. Slepí všechno slyší a mají velmi dobrou paměť. Toho jsem si hned všimla. Potom jsem mu však navrhla heslo. A tu řekl: ‚To není dobré! Jen žádná slova! My slepci máme jemný hmat. Ať nám naši přátelé vtisknou do ruky místo mince kamínek. Nikomu to nebude nápadné, když někdo dá něco žebrákovi.‘“

Zapata se zasmál. „No, Ambrosio, na takový nápad bych nebyl přišel! Ale pověz nám, co teď chceš dělat?“

„Já a Rosa zase odejdeme, ale tentokrát každá jiným směrem. Musíme přece mít na různých místech lidi, kteří pro nás budou sbírat zprávy a ke kterým budou chodit naše poselkyně. Jen bychom si teď rády několik dní odpočinuly. Ani nevíš, kolik jsme ušly!“

„Odpočiňte si!“ zvolal Zapata. „A dosyta se najezte! Zdá se, že toho taky máte zapotřebí. Opravdu jste mě potěšily!“

ČTVRTÝ DÍL

KONEC OBČANSKÉ VÁLKY

HUBENÝ Z TEPOTLY

Ještě roku 1915 se pokusil lupič González zasadit Zapatovi další rány, ale došlo jen k menším srážkám. V následujícím roce 1916 nastalo mezi oběma ozbrojenými stranami jakési příměří.

Trini zpravoval Zapatu a jeho štáb pravidelně o průběhu světové války v Evropě. Zpočátku si představoval tuto válku jako zápas mezi rolníky pěstujícími kukuřici a statkáři, zápas odehrávající se v holých horách porostlých kaktusy jako v Mexiku. Pak ho však Mario poučil, že Evropa vypadá docela jinak. Teď si už vůbec nedovedl učinit představu o událostech v Evropě. Mnohem více se zajímal o Pancha Villu. Ten se po tažení nejzazšími končinami Spojených států vrátil se zbytkem svého vojska do Mexika. Válčil také s vládními oddíly. Ale o tom všem psaly noviny velmi nejasně.

Jednoho večera šel Trini po hlavní ulici městečka, kde bydlil Zapata. Nedělo se nic zvláštního. U jednoho domu se opíral o roh vytáhlý mladík; hlavu měl svěšenou. Rolnický klobouk mu zakrýval obličej. Podle jeho pohybů se zdálo, že je opilý. Pomalu pozvedl hlavu a rozhlédl se unavenýma, široce rozevřenýma očima.

Pojednou se usmál a řekl podivně znějícím hlasem: „Trini?“

„Ano, jsem to já. Odkud mě znáš?“

„Ze zahrady v San Bartoldu. Říkali jste mi Hubený z Tepotly.“

Jen stěží poznal Trini úplně změněného člověka, kterého poslal před několika lety Zapata k Panchovi Villovi, aby zjistil, jak to u něho vypadá. Nikdy se odtud nevrátil. Ten zpustl! pomyslí si Trini a řekl: „Proč tolik piješ?“

„Já nepiju,“ odpověděl smutně Hubený. „Mám horečku.“

Trini ho vzal za ruku. Byla horká. „Pojď! Máme tu lékaře.“

Hubený zavrtěl hlavou: „Kdo chodí k lékaři, zemře.“

„To říkají báby ve vesnicích,“ odvětil Trini. „Pravda, kdo jde k doktorovi teprve tehdy, až je už příliš pozdě, ten umře. Nic nedej na pověry vesnických čarodějnic a pojď!“

Doktor Pepe se jen podíval na Hubeného a řekl: „Polož se tamhle! Trini, ty přijď zase až zítra v poledne, chceš-li s ním mluvit! Zatím snad horečka klesne.“

Když Trini druhého dne přišel, ležel nemocný na rohoži. Zpod vlněné houně na něho pohlížely ustrašené oči.

„Jak je ti dnes?“ zeptal se Trini.

Hubený hned neodpověděl. Potom zašeptal: „Doktor mě odtud nechce pustit, ale já musím mluvit se Zapatou! Poslal mě přece tehdy k Panchovi Villovi a já mu musím podat zprávu! Nemůžeš mi pomoci dostat se odtud, aby to doktor neviděl?“

„Ale pročpak? Můžeš to přece říct taky mně! Slibuji ti, že mu povím každé slovo!“

„Ach, kdybys tak mohl! Vždyť já bych byl dávno přišel, ale byli jsme tak daleko, úplně na severu, v horkých nížinách. Už tak jsem se sotva vlekl se zadním vojem. A tu mě přepadla ta zlá horečka. Jak jsem mohl dojít až sem? Ale myslel jsem na to dnem i nocí: Zapata se přece musí dozvědět, co se tam děje! Vždyť já mám Zapatu rád, protože to je jediný člověk, který to s námi myslí úplně poctivě!“

„Stalo se tam něco tak strašného?“ zeptal se Trini.

„Ano. Zpočátku jsem se ovšem ještě díval na Pancha Villu jako na velkého rolnického vůdce. Ale pak, když byl poražen! To tam všichni úplně zapomněli na to, co znamená heslo ‚Půdu a svobodu!‘ Plenit, pít – to dělají! Ale aby opravdu osvobodovali rolníky, to už jim ani nenapadne! Nakonec Pancho Villa s několika kumpány prostě odjel – na svůj statek pryč. Klidně nás opustil. Všichni ostatní se rozprchli. Je tam po všem veta!“

„Ale jak ty ses vrátil?“

„Ach Trini! Však víš, jak naši rolníci dovedou pomáhat, je-li člověk v nouzi. Jednou jsem byl dva týdny v jedné vesnici. Nemohl jsem už dál. Bohatý z nich nebyl nikdo, ale

byli na mne hodní. Nedali najevo sebemenší netrpělivost, když jsem jim tam byl tak dlouho na obtíž!“ Náhle pohlédl ustrašeně na Triniho. „A u vás?“

Trini dobře nechápal, co ta otázka znamená, ale pomyslel si: Je třeba ho uklidnit. A tak řekl: „Tady uvidíš taky jen vlídné tváře.“

„Ale já ještě nemohu bojovat, vidíš přece! Ani pracovat nemohu!“

„Teď se musíš nejdřív zotavit.“

Hubený trpěl při pomyšlení, že se k ničemu nehodí. Přitom ho všichni měli rádi, protože cítili, jak plane pro věc rolníků. Sám Zapata ho navštívil u jeho lože.

Když přešel nejprudší záchvat horečky, řekla Ambrosia Trinimu: „Musíme dát Hubenému práci. Něco takového, co může dělat. Mohl by s tebou třeba číst noviny!“

Tato myšlenka se Trinimu líbila. Hubený se usmíval radostně jako dítě. Sotva se však dali do společného čtení, vyšlo najevo, že se tehdy v zahradě naučil velmi málo. Trini četl už plynně.

To Hubeného znovu rozesmutnilo. „Teď jsem skoro dvakrát tak dlouhý jako ty a musím se u tebe učit!“ A upřímně dodal: „Ale ty mi přece pomůžeš! Vidíš?“

Ano, Trini mu pomůže – a rád, velmi rád. Ukázalo se, že Hubený je velice bystrý. Neúnavně seděl nad novinami, pokoušel se číst, slabikoval slova, která neznal, a ptal se, co znamenají.

Jednou po večeři seděl Hubený sám u Ambrosie, které si velice vážil, a řekl pohroužen v myšlenky: „Krásně je u vás.“

Ambrosia na něho vážně pohlédla. „Já vím, že si dáváš velkou práci. Ale musíš se učit ještě rychleji, abys mohl Triniho nahradit!“

„Nahradit ho? A co bude dělat on?“

„To ještě nevím. Ale jen se na něho podívej! Začíná už mluvit hlubokým hlasem a je statný a zdravý. Myslíš si, že bude pořád dřepět nad novinami?“

CARRANZŮV PŘÍKAZ

Uplynuly téměř tři roky. Byl začátek roku 1919 a Zapatovy oddíly ještě stály proti oddílům generála Gonzáleze téměř nečinně.

Od té doby, kdy před lety jel kulatý advokát doktor Eduardo Arista do San Bartolda vymáhat pro hraběte od rolníků dávky, se jeho objem už asi nezvětšil. Zato se přioděl velikou důstojností, neboť nyní náležel k užšímu kruhu prezidentových spolupracovníků. Doufal dokonce, že se stane guvernérem. To by byla skvělá příležitost nadělat si rychle hodně peněz. Aby neztratil prezidentovu přízeň, neřekl nikomu, jak dobře prokoukl Carranzu, který rád působil dojmem ctihodného patriarchy. Vždyť Arista věděl, jak se vedlo Mariu Puentovi po jeho prudké kritice Carranzy. Chytřejší je udržet si přízeň tak nebezpečného pána.

A pro tuto přízeň seděl advokát také dnes ve vnitřním předpokoji prezidentově. Zpočátku tu byl sám, ale hned nato byl vpuštěn hrabě Ariola. Pozdravili se vzájemně a posadili se.

Co tu chce ten zbrojařský šmelinář, pomyslně si Arista. V poslední době se přece netěšil u presidenta zvláštní vážnosti.

Aby se mu dostal na kobytku, řekl: „Jak slyším, nabízejí teď po skončení světové války v Evropě velmoci takovým zemím, jako je Mexiko, značné množství zbraní za nízké ceny.“

Hrabě odvětil velmi nevlídně: „To u nás velmoci mnoho nevydělají. Naše země je po těch devíti letech revoluce a občanské války vyčerpaná. Musíme zas už jednou vytvářet hodnoty. Mexiko je bohaté kovy a naftou. Můžeme vyvážet také ovoce – banány, kokosové ořechy, ananas, pomeranče.“

Aha! pomyslně si doktor Arista. Zanechává obchodu se zbraněmi a zaměřuje se na export. „A co tomu říkají vaši angličtí přátelé? Jsou ochotni kupovat?“

„Angličtí přátelé? Ach ano.“ Hrabě se zahleděl na svou cigaretu. „Osobně se stýkám mnohem raději se vzdělaným Angličanem než s těmi klackovitými Američany. Ale člověk

musí vidět skutečnost. Za světové války upadla Anglie hluboko do dluhů. Teď má největší kapitál na světě Severní Amerika.“

„A bude od nás kupovat?“

„To je právě ta potíž. Obchodníci uvažují velice střízlivě. Říkají: Copak můžete něco dodávat? U vás přece není vůbec žádná vláda. V jedné části země vládnou rolníci, ve druhé nějací generálové, kteří jsou ještě mnohem horší.“

„Vy říkáte, že takzvaná lupičská armáda je ještě horší? Toto vojsko přece bojuje za vaše zájmy, za zájmy statkářů.“

„Ach, pane doktore, tak staromódní já nejsem. V moderních státech jsou statkáři už jen trpěnou okrasou. Ve skutečnosti vládne průmysl a banky. Člověk se musí zavčas přeorientovat.“

„To tedy znamená,“ odvětil advokát, „že jste ochoten nechat půdu rolníkům, jen když budete moci v klidu dobývat poklady země ve svých dolech a vyvážet ovoce. Pak by však Zapata se svým požadavkem zvítězil. Pak by dostal půdu a svobodu.“

„Do jisté míry ovšem. Ale co naplat! Potřebujeme mír.“ Arista pohlédl překvapeně na hraběte. Kdo ví, zda tento přítel Angličanů a Američanů nevyslovuje jejich názor!

Doktor Arista byl zavolán dovnitř. President byl velmi rozcílen.

„Musíme tu občanskou válku skončit!“ řekl Carranza prudce. „Naše pokladny jsou prázdné! Z čeho máme zaplatit dluhy?“ Po tomto vášnivém výbuchu se ovládl. „Ale můžeme prostě přestat válčit? Kdyby bylo možno Zapatu podplatit, daroval bych mu milerád velký statek. Ale ten člověk tomu ani nerozumí, když mu naši prostředníci něco takového naznačí! Musím vám říci – stalo se něco velmi nebezpečného. Včera mi řekl americký vyslanec, že nyní záleží Spojeným státům na tom, aby byla udušena ohniska neklidu, která zbyla z války. Když jsem se ho zeptal, jaká ohniska neklidu má na mysli, řekl: ‚V první řadě bolševismus v Rusku. A –‘ dodal s důrazem, ‚Mexiko hraničí se Spojenými státy, a prosím, máte tam Zapatu!‘

Pochopil jsem tuto vyslancovu poznámku jako hrozbu. Roku 1847 obsadili gringové více než polovinu naší země:

Kalifornii, Santa Fé, Texas – nemusím vám to vypočítávat. Chtěl byste být prezidentem země, ze které by nám tito špatní sousedé odřízli ještě polovinu, která nám zbyla? Já ne! Zapata musí být zničen! Byl byste ochoten zajet ke generálu Pablu Gonzálezovi a doručit mu poselství – naprosto neoficiálně ovšem?“

Arista nechápal, proč chce prezident dát své armádě rozkaz k útoku naprosto neoficiálně. Kdoví, myslil si, snad to má být uchováno v tajnosti. Zapata má být překvapen. Ať už jakkoli, Arista ochotně přislíbil. Ale chránil se dát svou radost příliš otevřeně najevo, aby Carranza nezpozoroval, jak mu záleží na gubernérském místě. Možná že by mohl po Zapatově porážce dostat takové místo někde v jeho nynější mocenské oblasti?

DOPIS

Když jednou Trini podával s Hubeným zprávu o tom, co píše noviny, řekl Zapata Mariovi: „Můžeš mi vysvětlit, co se to vlastně děje v Rusku? Je to Rusko veliké?“

„Moc veliké!“

„Tak veliké jako Mexiko?“

„Mnohem větší.“

„A tam vládne rolnický vůdce Lenin?“

„To není rolnický vůdce, on je vůdce dělníků.“

„Ale rozdělil panskou půdu rolníkům,“ odvětil Zapata. „To chce jistě totéž, co my. Neměli bychom mu napsat dopis? Tak si myslím, že bychom mu měli napsat o tom, co jsme zde udělali, a vysvětlit mu svoje heslo ‚Půdu a svobodu!‘ A ať nám napíše, zač bojuje on. Z novin je vidět, že jsou teď proti nám taky gringové – a gringové jsou taky proti Leninovi. Proto bychom mohli možná s Leninem uzavřít spolek.“

Rozhodli, že Mario napíše dopis anglicky. Když však byl dopis napsán, objevila se velká nesnáze: jak jej dopravit do Moskvy? Konečně Mario navrhl, že poprosí jednoho přítele,

aby si vzal odeslání dopisu na starost. „Ten je ve styku s někým, kdo by se té věci mohl ujmout. Ale kdo napřed donese dopis mému příteli?“

Byli vyrušeni Ambrosií, která spěšně vešla a vyhrkla: „Chytili Rosu! Zavřeli ji a hrozně ji ztloukli!“

„Vyzradí něco?“ zeptal se Zapata.

Ambrosia zvedla hlavu: „Neřekne nic! I kdyby ji týrali sebevíc, nepromluví. Víš, že nedávno chytili také Inés. Pamatovala si důležité zprávy a je měkčí než Rosa, ale ani ona nic neřekla, ačkoli jí nedali pít ani jíst. Konečně ji pustili. Lupičský důstojník si nebyl jist, jestli je opravdu jednou z našich vyzvědaček.“

„To snad Rosu taky pustí,“ mínil Zapata.

Ambrosia zavrtěla hlavou. „Uvažuj sám, Emiliano! Rosa bude zarputilá. Bojím se, že se už nevrátí!“

Ještě téhož dne si dal Zapata zavolat Triniho a řekl mu: „Odevzdáš důležitý dopis. Musí se dostat naprosto bezpečně k Mariovu příteli. Ale nesmíš jít nejkratší cestou. Tam jsou lupičské oddíly. Ambrosia ti dá s sebou pro první kus cesty průvodce. Provedeš ten úkol?“

Trini zrudl rozčilením. Sám Zapata ho pověřil důležitým posláním! „Provedu!“

Zapata přikývl. „Dobře. Dostaneš s sebou ještě peníze. Mario, vysvětli mu přesně, kde najde tvého přítele! Napíšeš mu to?“

„Ne,“ řekla Ambrosia. „Tak se to nedělá. Mario mu to tak dlouho bude opakovat, až to bude znát nazpaměť.“

„A kde schová dopis?“ zeptal se Zapata.

„Mohl by s sebou vzít prázdné hliněné hrnce v síti,“ řekla Ambrosia. „A v jednom by byl dopis pod troškou kukuřice.“

Jeronimo zavrtěl hlavou: „To by bylo pro něho trochu těžké, i když je Trini na svých patnáct let silný chlapec.“

Všichni uvažovali, jak to udělat.

Náhle řekl Trini: „Doktor Pepe má napolo roztrhanou lékařskou brašnu, které už nepoužívá. Do ní dáme nepotřebné věci z lékárničky. Polepím prázdné skleněné pouzdro papírem. Dovnitř dáme suché listí, takové, které hodně voní. A v něm bude stočený dopis. Když se mne bude někdo ptát, kam jdu, tak řeknu, že musím nakoupit ve městě

léky. Doktor Pepe mi může taky dát s sebou seznam. Pak se nebude divit, proč jsem tak najednou zmizel.“

„Jen si nemysli, že je Pepe tak hloupý!“ zasmál se Mario.

„Ale nápad je dobrý,“ řekl Zapata. „Kdy se vydá na cestu, Ambrosio?“

„Dnes kvečeru.“

HROZNÁ ZPRÁVA

Doktor José Aguas Leon měl ordinaci v ulici s bíle omítnutými domy mezi mohutnou katedrálou provinčního hlavního města a kostelem Santa Rosa. Trini vstoupil. Dveře čekárny byly otevřeny. Uvnitř nebyl nikdo. Z kuchyně vyšla tlustá žena a řekla, pohlédnuvši na značně opotřebovanou lékařskou brašnu Triniho: „Můj syn nekupuje byliny.“

„Já nepřicházím prodávat léky. Mám vyřídit pozdravy od jednoho kolegy pana doktora.“

„A co ještě?“

„Mám pro něho psaní.“

„Přijď zase v poledne!“

Žena zmizela v kuchyni.

Trini šel na trh. Nad ulicí plnou stánků byly napjaty plachty na ochranu proti slunečnímu žáru. Za krámky se zeleninou a s masem byly veřejné jídelny, kde seděli u stolů venkované. Tam se posadil i Trini a objednal si u jedné upoceně ženy hnědé fazole s kouskem masa.

„Chceš to mít ostré?“ zeptala se.

„Ano, ostré.“

Nastříkala mu na fazole z baňatého hliněného hrnku trochu horké červené šťávy z chilské papriky.

Za jídla pozoroval Trini vojáky lupičské armády, kteří bloumali po trhu. Trhovkyně je pozorovaly nepřátelskýma očima. Nečekaly od nich nic dobrého.

K poledni šel Trini opět k doktoru Aguasovi. Ale doktor ještě nebyl doma. Večer pak vešel do domu mladý muž a zavolal do kuchyně: „Jedl jsem už v nemocnici, maminko.“

To je tedy Mariův přítel?

Trini se objevil ve dveřích čekárny.

Lékař vzhlédl od svého psacího stolu. „Co je?“

„Srdečný pozdrav od Maria Puenta.“

„Okamžik!“ Doktor vyskočil, zasmál se poněkud nuceně a řekl: „Nemohu tě přece vyšetřovat, když každý z ulice nakukuje dovnitř!“

Zavřel okno a dveře. Potom pokračoval: „Proboha, vyslovovat zde to jméno! Oč tedy jde?“

Trini vyndal z kožené brašny pouzdro a z něho stočený dopis. Lékař si přečetl adresu a zeptal se s úžasem: „Leninovi? Ano, to snad mohu zařídit. Ale –“ posunoval rozčileně tužku sem tam, „můžeš se okamžitě vrátit? Jde teď o něco mnohem naléhavějšího!“

„Mohu se vrátit ihned.“

„Tak tedy poslyš! Dnes odpoledne jsem byl velmi nakvap volán k nějakému důstojníkovi. Příliš mnoho vypil a dostal srdeční záchvat. Zatímco jsem mu dával kafrovou injekci, mluvili ostatní důstojníci v opilosti páté přes deváté. Rozuměl-li jsem jim dobře, má být Zapata přilákán k vyjednávání a přitom zavražděn. Musíš ho okamžitě varovat, aby na schůzku nechodil!“

Trini se zeptal ulekaně: „Víte, kam chtějí Zapatu přilákat?“

„To právě bohužel nevím. A také nevím, jak bych se to mohl dozvědět, abych přitom neupadl v podezření.“

„Ihned vyrazím!“

„Počkej!“ zvolal lékař. „Co chceš udělat?“ Trini mu to nechtěl říci, váhal.

„Měj ke mně přece důvěru!“ řekl doktor Aguas. „Chceš asi jít nejkratší cestou přímo na východ. Ale té bych se na tvém místě vyhnul. Tudy probíhá všechna doprava lupičské armády. Měl bys –“ uvažoval. „A co řekneš, zeptá-li se tě někdo, kam jdeš?“

Trini opět zaváhal a potom řekl: „Mám koupit v nejbližším městě aspirin a ještě takové věci pro doktora Adolfa Zaragosu Solera.“

Lékař se zeptal zaraženě: „Doktor Adolf o Zaragosa Soler bydlí tady naproti. Jak jsi na něho přišel?“

„Nebudu přece udávat vaše jméno, pane doktore. Zapamatoval jsem si pro všechny případy jméno jiného lékaře, když jsem šel kolem.“

„Ach tak! Ty umíš číst? To jsi šikovný! To můžeš jít po silnici. Máš u sebe nějaké papíry?“

„Ne, jen seznam léků. Kdyby mě chytili, řekl bych, že jdu do lékárny.“

„To je dobré. A ještě něco mi napadá. Silnice, kudy máš jít, vede přes řeku – a u mostu stojí stráž. Proč bys měl přecházet právě tam? Převeďu tě přes řeku jinou cestou. Půjdeš teď k tržišti. Já pak přejdu kolem tebe a ty mě budeš v určité vzdálenosti následovat.“

Zatímco Trini šel k bráně tržiště, sebral lékař rychle několik stříkaček a ampulek a šel potom ulicí, jež vedla za trhem směrem dolů. Na konci ulice byly hromady odpadků. Lékař tak pospíchal, že mu Trini sotva stačil. Dole byly jámy a vedle nich narovnané hromady vepřovic. Odtud se vinula cesta bujnou trávou k silnému prknu, které bylo položeno přes řeku sice neširokou, zato však hlubokou. Trini přešel kymácivě na druhou stranu.

Najednou se doktor zastavil. Zřejmě mu něco napadlo. Kráčel potom k mladému muži, který pracoval se svým děvčetem na stavbě chýše.

Trini slyšel, jak živě rozmlouvají indiánskou řečí, kterou neznal.

Mladá Indiánka mu pokynula, aby přistoupil, a řekla španělsky: „Sedni si! Přinesu hned placky. Máš před sebou dalekou cestu. Musíš něco sníst.“ Rozuměla tedy rozmluvě obou mužů.

Trini nechtěl, aby ho zdržovali. „Musím dál!“

Lékař se k němu obrátil: „Jen klid! Domingo mi právě říká, že přivede dva osly. Pak tě doprovodí až k nejbližšímu městu. Musíš si šetřit síly pro další cestu.“

Indiánka měla zploštělý, oblý nos a obzvlášť velké něžné oči. Podala Trinimu silně kořeněnou placku. Takové měl velmi rád, ale byl přespříliš rozčilen, takže neměl ani chuť k jídlu.

Zachránit Zapatu! volalo to v něm. Zachránit Zapatu, nejlepšího muže Mexika!

U ŽEBRÁKA VALENTINA

Za noční jízdy na oslu vedle Dominga uvažoval Trini, jak půjde dále. Původně měl v úmyslu vrátit se cestou, kterou sem přišel, to znamená obejít velkým obloukem město Molinos. To by však trvalo o půl dne déle – a právě ten půlden mohl být třeba osudný. Zapata by se už mohl rozjet na jednání. „Domingo!“ zavolal Trini tiše.

„Ano?“

„Já musím přes Molinos.“

„Tam je všude plno lupičských vojáků. Vždyť tam bydlí generál González. Mohl bych tě doprovodit taky jen před město. A jak by ses potom dostal dál?“

„Tam už někoho najdu, kdo mi pomůže.“

Domingo hned neodpověděl. Hleděl na dlouhé uši svého osla. V temnotě viděl právě jen je, jak se při každém kroku klátí. Konečně zašeptal: „Je to opravdu nutné? Uvědomuješ si to nebezpečí?“

„Ano, znám je,“ odvětil Trini. „Teď nedávno chytili jednu z našich vyzvědaček.“ Myslil na Rosu, nechtěl však vyslovit její jméno.

„A co se s ní stalo?“

„To nikdo neví.“ Od doby, kdy Rosa zmizela, Trini po ní tesknil.

„A přesto chceš do Molinos?“

„Víš, oč jde. Musím.“

Velké tržiště ve městě Molinos s vodotryskem uprostřed bylo na některých místech ještě ponořeno v ranním stínu. Několik žen klečelo na zemi a vykládalo zeleninu a ovoce. Lidé ve veřejných kuchyních zívali a pak začali beze spěchu rozdmýhávat dřevěné uhlí. Trini si koupil několik zlatožlutých banánů a dal se do jídla. Těkal přitom pohledem po náměstí a pozoroval především nároží ulic. Lupičští vojáci dosud na tržišti nebyli. Přicházely bosé Indiánky se sukněmi obtočenými kolem boků a bavily se klidně ve své řeči.

Vlevo se objevil muž, který šel podivnými oklikami, při čemž před každým zahnutím zaváhal: slepý žebrák. Trini

zamířil k němu žvýkaje banán. Muž stácel bělmo svých očí nápadně daleko stranou.

Trini k němu přistoupil a řekl: „Otče, mohu tě převést přes ulici?“

Žebrák stočil k němu své velké bulvy a přikývl. Trini uchopil mužovu pravou ruku a vtiskl mu přitom do ní kamínek. Tu se Valentin zastavil, stočil své oči ještě strašlivěji a řekl tiše a klidně: „Půjdu ještě do kostela.“

Lehce zatáhl Triniho za ruku a naznačil mu tak, kam chce. Vystoupili příkrou uličkou mezi ubohými domky nahoru k rozlehlému náměstí s nepravidelně roztroušenými stromy. Uprostřed nich byl velký kostel. Vstoupili a pokřičovali se.

Kostel byl uvnitř pestře vymalován. Nad oltáři se zlatě třpytily bohaté ozdoby kolem obrazů svatých.

„Kde nikdo neklečí?“ zeptal se slepec.

Na levé straně nebyl nikdo. Vpředu u hlavního oltáře utírala nějaká žena prach.

Klekli si na stupně vedlejšího oltáře, znovu se pokřičovali a pozvedli hlavy k oltářnímu obrazu.

Trini šeptal, jako by odříkával modlitbu, a řekl, že chtějí Zapatu zavraždit. Slepec se neklidně pohyboval a stočil své bílé oči.

„Znáš Ambrosii?“

„Jsem její vnuk.“

„Co říkáš, jsme ještě nevěděli,“ začal slepec úmyslně nevzrušeným hlasem. „Ale shoduje se to s jinými událostmi. Před třemi dny se konalo v našem městě shromáždění vysokých důstojníků. Mluvil k nim nějaký pán z města Mexika. Stál jsem u jednoho rozbitého okna, kde může člověk něco ze sálu zaslechnout, má-li dobré uši. Ten pán říkal, že ho posílá prezident Venustiano Carranza. Zapamatuješ si to všechno? Mám to opakovat?“

„Ne, zapamatoval jsem si všechno.“

„President vzkázal důstojníkům, že dostal jejich zprávy a uznává, že jsou příliš slabí, aby přemohli rolnická vojska. Nato řekl tak tiše, že jsem tomu stěží porozuměl, že byla učiněna zvláštní opatření, která mohou změnit poměr sil. Zapamatuj si: že byla učiněna zvláštní opatření, která mohou

změnit poměr sil. Vojsko má být připraveno, aby v několika dnech nastoupilo k útoku. Rozumíš?“

„Ano, otče Valentine.“

„Potom s prezidentovým poslem seděli dlouho do noci a pili. Včera odpoledne vyrazila skupina důstojníků a jízdních vojáků.“

„Kam jeli?“

„Touhle ulicí kolem kostela, ale kam, to nevím. Patrně chtějí Zapatu tam někde zastihnout a zavraždit.“

„To musím ihned dál!“ řekl Trini až příliš prudce vzhledem k místu, kde byli. „Můžeš mi hodně rychle někoho opatřit, kdo mě dovede dále? Jen já mohu snad ještě Zapatu zachránit!“

SPĚŠNÁ CESTA

Průvodce, kterého Valentin obstaral, dovedl Triniho k poledni do vesnice, odkud neznal cestu dál. Vpravo vystupovaly příkře vzhůru temné skály. To dodávalo vesnici poněkud chmurného rázu, podtrženého ještě tím, že žádná chýše nebyla obílena. Všechny byly ze surových vepřovic. Náves uprostřed byla holá a plná prachu. Kolem ní stály domy, jejichž přečnávající střechy byly opřeny o sloupy hrubě otesaných trámů.

Zahnuli do příčné ulice, kde stály venkovské chýše hned za domy, které byly semknuty téměř jako ve městě. Pod jedním přístřeškem seděla žena a formovala rukama červenohnědý džbán. Vedle ní stál u stolu muž a uhlazoval kolíkem povrch nádob, které nebyly ještě vypáleny. Za stolem byly na prknech hrnce, vypálené i dosud nevypálené.

Triniho průvodce promluvil na muže svou indiánštinou. Hrnčír odpovídal pomalu a zdálo se, že má velmi mnoho času. Trini byl zatím netrpělivý. Hrnčír uhlazoval dále svůj džbán a řekl španělsky: „Dole na rovině stojí stráž lupičské armády. Tam neprojdete. Musili bychom obejít horu. Na druhé straně je stezka, kde ještě včera nebyla žádná stráž.“

Ale je to špatná cesta.“ Zašilhal na Triniho. „Jsi mladý a už dlouho na cestě, jak slyším. Dokážeš to ještě?“

„Dokážu!“ odvětil Trini a připojil: „Musíme zachránit Zapatu – tak to člověk musí dokázat!“

Hrnčíř ho vyslechl napohled zcela netečně, odložil však svůj kolík a řekl: „Ženo, dej nám s sebou placky! Nechceš se napít?“

„Ano, mám velkou žízeň,“ odvětil Trini.

„Dej nám s sebou také džbánek, ženo!“

Hrnčíř si obul sandály. Beze spěchu – jako vše, co dělal.

Žena zavěsila svému muži přes rameno džbánek a mlčky na něho pohlédla. Řekl jí něco svou indiánštinou – možná, aby se o něho nebála.

Nyní přešel s Trinim náves a šel pomalu mezi chýsemi dál. Ale za vesnicí, přidal do kroku, přestože tam cesta byla horší.

Když přišli mezi křoví, řekl: „Tady nás už neuvidí žádný voják. Ale ještě nemluv!“

Stezka se vinula zpočátku podél hory a potom začala stoupat. Teď šel hrnčíř rychleji. Pokaždé, když se ukázal výhled do polí vpravo, pozorně se tam zahleděl. Ale asi tam nikdo nebyl.

Pojednou se zastavil a rychle se skrčil. Trini to udělal po něm.

Muž ukázal vpřed – mělo to asi znamenat, že je tam nebezpečí. Stáhl Triniho poněkud nazpět a vedl ho vzhůru do kopce. Po chvilce namáhavého šplhání dospěli na místo poněkud rovnější. Tam dal Trinimu džbánek a pošeptal mu: „Napij se a potom spi, než se vrátím! Musíš spát! Budeš?“ Pohlédl vážně na Triniho.

Ten příkývl. Vždyť se už sotva držel na nohou. Chápal, že hrnčíř může pouze sám najít stezku, na níž by se vyhnuli lupičským hlídkám.

Kolik času uplynulo, Trini nevěděl. Cítil, že do něho někdo strčil, a ulekl se, když spatřil nad sebou cizí obličej. Indián, který tu stál, se však na něho díval přátelsky. „Pojď rychle! Hrnčíř na tebe čeká nahoře.“

Trinimu nebylo jasné, kdo je ten muž, ale šel s ním. Byl to silný člověk středního věku, který ho lehce zvedal na vysoké

balvany a potom se pokaždé rychle vyšvihl za ním, přesto se oba za chvíli zpotili. Teď stoupali ještě příkřeji, jak se vůbec dostanou nahoru? Ale cizinec zřejmě znal dobře cestu. A najednou spatřil Trini šikmo nad nimi také hrnčiče.

Sotva k němu došli, řekl: „Teď dále!“

Oba mužové pomáhali Trinimu přes obtížná místa. Ale on je následoval s rostoucí námahou. Zpozorovali to také, ale měli asi ke spěchu své důvody. Teď zas vedla cesta příkře dolů. Trinimu se chvěla námahou kolena. Silný Indián mu podal ruku, aby neupadl.

Konečně se dostali na celkem schůdnou stezku.

Za spěšné chůze řekl cizinec Trinimu: „Nebezpečí už nehrozí. Zde už není žádný lupičský voják. Ale přece musíš ještě se svými silami vystačit. Bylo štěstí, že mě zde hrnčič zastihl. Poslal jsem svého syna napřed do naší vesnice. Odtud nám vyšlou naproti posla. Tam bude čekat už zase další. Ten donese zprávy dál. Tak to Indiáni dělali odedávna. Rozumíš?“

Trini už jenom přikývl. Pot mu stékal po čele a po šíji. Byl příliš vyčerpán, aby mohl úplně jasně myslit. Ale přece si s úlevou uvědomil, že teď za něho poběží druzí.

Když zahruli za jeden keř, viděli, jak k nim pospíchá nějaký mladý muž.

Trini sotva popadal dech a jen s námahou přerývaně ze sebe vypravil věty své zprávy. Krev mu bušila v uších. Jen ještě chvíli udržet myšlenky pohromadě!

Třikrát předříkal poslovi: „Carranza chce Zapatu přilákat k vyjednávání a dát ho při tom zavraždit. Po vraždě má lupičské vojsko napadnout armádu rolníků, zbavenou vůdce.“

PÍSAŘI

Poslední posel si zprávu dobře vštípil do paměti a pospíchal k městečku, kde teď byl Zapatův hlavní stan. Posel město dobře znal. Slunce se již sklánělo k západu.

Běžel ke starostovu domu. Na chodbě však nikoho nenašel. Šli snad všichni k večeři? Klepal tu i onde a také pokaždé ihned vstoupil tam, kde bylo otevřeno. Věc spěchala. Konečně našel nahoře mladšího muže v černých kalhotách a bez kabátu.

„Kde zastihnu Emiliana Zapatu?“

„Není zde.“

„Na koho se tu mám obrátit?“

„Všichni odjeli,“ odvětil písař bez zájmu. „Ale ta věc je důležitá!“

„Tak ji řekni mně!“

Venkovan opakoval doslovně, co mu bylo uloženo. Písař poslouchal s očima dokořán. „Dobrá. Oznámím to dál,“ řekl horlivě a počkal, až posel odešel. Potom si rychle oblékl kazajku a pospíchal do krčmy, kde seděli jeho dva kamarádi a pili pulque.

„Pojďte se mnou ihned do kanceláře!“

„Je už po práci! Copak je Zapata už zpátky?“

„Ne, ale,“ naklonil se k nim a šeptal, „je to mnohem důležitější!“

Co mohlo být důležitější, než že by je volal představený? Protože však viděli, jak je kamarád netrpělivý, zaplatili a šli.

Ve své světnici se pak dozvěděli, že Zapata má být zavražděn a že asi už brzy bude rolnická armáda napadena.

„Vůdci jsou všichni pryč,“ řekl jeden. „To bude naše armáda bídně porubána.“

„A my,“ připojil k tomu druhý, „padneme lupičské armádě do rukou. Pak se řekne: Ty patříš k povstalcům – a už stojíš u zdi!“

„Ale my jsme přece na druhou stranu posílali zprávy, například, že Inés a Rosa u nich špehují. A Rosu přece taky chytili!“

„Ano, příteli,“ odvětil první, „až bude stát někdo z lupičské armády před tebou a bude ti držet pistoli před nosem, pak bude pozdě na tvoje důkazy! Ne, na to nebudu čekat! Dnes v noci zmizím!“

„Ty chceš tedy přeběhnout k lupičské armádě?“

Písař se lstivě ušklíbl. „Já mám jinačí plán. Nejchytřejší by bylo, kdybych jej provedl sám, ale potřebuji vaši pomoc.“

Především,“ teď ztlumil hlas, „se o té zprávě nikdo nesmí dovědět. Jinak by tu bylo po celou noc v domě rušno. Pak bychom nemohli provést to, co vám teď řeknu.“

Trini věděl, že poslové přinesou rychle jeho zprávu Zapatovu štábu. Přesto po několika málo hodinách spánku zase vyrazil. Šel do noci. Stále ještě nesl svou lékařskou brašnu. Přišli poslové s jeho zprávou včas, stačili ještě Zapatu varovat?

Vycházel měsíc. Noc byla úplně tichá. Když přišel na hlavní ulici městečka, neviděl nikde světlo ani lidí na ulici. To ho znepokojilo. Cožpak nebylo alarmováno vojsko? Chvátal k domu, ve kterém musila být Ambrosia. Měsíční světlo ozařovalo světnici. Ležela pod houní na rohoži.

„Babičko!“ zvolal tiše.

„Ihned procitla. „Trini? No, tak už jsi zase tady? Copak ses nedostal do města a neodevzdal jsi dopis pro Lenina?“

„Ale babičko, nedostala jsi zprávy, které jsem poslal?“

„Jaké zprávy?“

„Chtějí Zapatu při vyjednávání zavraždit a napadnout naše vojsko!“

Ambrosia se prudce vztyčila. „Co? Ale Zapata odjel – s Jeronimem, Mariem a s ostatními veliteli.“

„Jel k vyjednávání?“ otázal se Trini zděšeně.

„Ano, ovšem. Pojď ihned k Zapatovu domu!“

Cestou jí Trini vyprávěl, jak poslal zprávu po spěšných poslech.

Ambrosia neodpověděla. Kráčela chvatně k Zapatovu domu. Vstoupili. Světnice vpravo byla prázdná, vlevo také. Vystoupili nahoru. Ani tam nikdo nebyl.

Ambrosia se zastavila. „Kde jsou písáři?“ Potom se obrátila na Triniho. „Víš, kde bydlí Baltasar?“

„Ano.“

„Ihned ho přiveď! Nebo ne! Lepší bude, když zajdeme k němu.“

Probudili ho a vyložili mu, jaké těžké nebezpečí Zapatovu vojsku hrozí. Zřejmě už nebude možné Zapatu varovat.

Proto bylo teď nejnaléhavějším úkolem připravit vojsko k obraně.

Ambrosia se zeptala: „Je tu někdo z velitelů oddílů?“

„Všichni jsou pryč,“ odvětil Baltasar.

„Musíš se tedy ujmout velení nad vojskem ty!“

Baltasar byl zděšen a chtěl asi odporovat. Ve tmě nebylo vidět, jak se tváří.

Ambrosia ho předešla a pravila tónem, který nedovoloval žádný odpor: „Je docela možné, že nás lupičské vojsko za svítání napadne. Do té doby máme ještě několik hodin času. Pošlu hned teď Inés do Molinos, kde je lupič González. Vypadá jako obyčejná a dobrosrdečná žena, ale jak je chytrá! Musíme se dozvědět, co je se Zapatou a také jestli nás chtějí napadnout. Já se zařídím v Zapatově domě. Tam docházejí všechny zprávy. Budou naše sbory do svítání na svých stanovištích, Baltasare?“

„Všechny části ne, vždyť musí být také skoro všude jmenováni noví velitelé. Ale buď bez obav, Ambrosio. V takovém obranném boji se přece vyznáme!“

Ambrosia pak hovořila s Inés a šla s Trinim na ulici. V jasné záři měsíce se už shromažďovaly rolnické oddíly k odchodu.

V Zapatově domě si vyhledala Ambrosia nejprve lampu a rozsvítila. Kde jenom jsou ti písaři? Válejí se někde zpiti do němoty?

Šli spolu z jedné světnice do druhé. Byly tu haldy papíru, spisy opuštěného obecního úřadu.

V místnosti, která patřila dříve Jeronimovi, řekla Ambrosia: „Posviť mi trochu!“

Stála tam vypáčená bedna. Pohlédli do ní a strnuli. Pokladna rolnického vojska byla prázdná.

„Tak proto nemůžeme najít písaře!“ řekla Ambrosia. Upřela přísné černé oči na Triniho. „Tak teď budeš dělat písařské práce ty!“

Odpověděl zaraženě: „Vždyť tomu skoro nerozumím!“

„Ale pokladnu nevylopíš!“

Trini byl velmi unaven, ale cožpak mohl spát, když ostatní táhli do boje? A když je Zapata mrtev? A Jeronimo! A Mario! Znal přece všechny ty, kteří odjeli se Zapatou. Leckdy s ním zažertovali: „Hleďme, hleďme, z běžce se stal učený muž!“

Jsou opravdu všichni mrtvi?

Rozhlédl se světlicí a spatřil ve dveřích Hubeného. Vypadal jako přízrak.

„Tak ty už jsi zpátky!“ řekl. „Co se to venku děje? Proč se svolává vojsko?“

Trini musel všechno vyprávět podruhé. Působilo mu to nesnesitelnou trýzeň. Copak je opravdu všemu konec, když zavraždili Zapatu?

Hubený poslouchal Triniho s široce rozevřenýma očima. Když Trini skončil, neodpověděl. Hleděl upřeně do kouta. Tak seděli oba bez hnutí. Trini cítil, jak do světlice proudí chladný noční vzduch, ale nedbal toho.

Svívalo. Nadešla chvíle, kdy obyčejně vstávali. Dnes se netěšili z východu slunce. O něco později šli k Ambrosii a ke Candelarii. Hoře je proniklo mrazivou silou. Měli zsinalé tváře a nemohli vůbec jíst.

HODOKVAS PO VRAŽDĚ

Poručík Torres spatřil, jak temnou ulicí přijíždí skupina důstojníků na koních. Když sestupovali před bytem generála Gonzáleze, poznal v jednom z nich svého přítele Alonsa, který mu kdysi ve městě Mexiku dopomohl opět k hodnosti poručíka. Od té doby je úzce sblížily společné činy – či spíš zločiny. Torres přistoupil k Alonsovi: „Odkud přijíždíte v tuto dobu?“

Alonso položil prst na ústa. Tu teprve Torres zpozoroval, že mezi příchozími je sám generál. Jakmile generál s několika vyššími důstojníky zmizel ve svém domě, řekl Alonso: „Potřeboval bych se napít!“

„Pojď do sálu! Major Calvo Cano slaví svůj svátek.“

„Tam ne!“ odvětil Alonso.

„Co je s tebou? Jsi dnes večer takový divný!“

„Nevyptávej se mne!“ odvětil Alonso rozčileně. „Nechci taky, aby se mne vyptávali ti, co tam uvnitř oslavují majorův svátek!“

„Co se vlastně stalo?“

Alonso se naklonil k Torresovu uchu: „Setkali jsme se se Zapatou a –“

„Vy jste vyjednávali s rolníky? Jak si to vlastně generál představuje?“

„Nevyjednávali! Pobili jsme je! Všechny!“

„Ale to je přece skvělé!“ vykřikl Torres.

„Ne tak nahlas, člověče! Copak musí každý vědět, kdo to udělal?“

„Tak to tys – byl taky při tom?“

„Proto mě přece vzali s sebou!“

Umlkli, protože k nim rychle někdo přicházel.

„Ach, to jste vy!“ řekl nějaký setník. „Víte už o nejnovější zprávě? Vůdcové rolnického vojska byli povražděni! To musíme zapít!“

„Tak?“ odvětil Alonso, jako by o tom ještě nevěděl, a šel nyní bez váhání s nimi.

Brzy se sál naplnil důstojníky, kteří vzrušeně hovořili jeden přes druhého. Alonso do sebe dychtivě vlil sklenici pulque.

„Pojďte!“ volal setník. „Připijeme majorovi. Báječný svátek! Teď je konec s tím takzvaným rolnickým hnutím!“ Volali, že chtějí hudbu.

Major seděl u stolu. Povstal, když k němu přistoupili důstojníci se svými sklenicemi. Usmíval se však jenom okamžik a potom se zachmuřil.

Když se mladí důstojníci zase posadili, zašeptal Torres Alonsovi: „Je snad major tou vraždou pohoršen? Cožpak nechápe, že teď dostaneme zase nazpět svoje statky? Alonso, příteli! Jen až budu sedět na svém statku – je velký a všechno tam ještě stojí! – pak mě musíš navštívit! Půjdeme na hon! Mám taky palírnu tequily! Ani si nedoveďeš představit, jak krásný život povedeme!“

„Poručíku Alonso!“ zahřímal setník přes celý sál. „Pojďte! Jste za zvláštní zásluhy povýšen na setníka!“

Alonso se ulekl. Teď všichni věděli, co učinil. Také Torresovi teprve nyní svitlo, že jeho přítel Alonso zřejmě hrál při vraždě hlavní roli. Zmocnil se ho tísnivý pocit. Klesl na židli. Snad mu nezávidím? myslil si. Ale je to přece můj

přítel! A – vzhlédl a viděl, jak Alonsa všichni obklopili a tisknou mu do ruky likérové sklenky, aby mu připili. Stísněnost Alonsa zřejmě opustila. S vítězoslavným obličejem a se vztyčenou hlavou vyprazdňoval sklenku za sklenkou.

Ach tak! pomyslel si Torres. Alonso se asi zprvu bál, že o něm po tom činu už nebudou chtít vědět. Ale teď vidí, že ho za to generál González veřejně odměňuje! A já? Torres by byl nejraději odešel ze sálu, ale což by se mu kamarádi ne vysmívali? Říkali by: Ty mu asi závidíš a mrzí tě, žes to nemohl udělat ty!

Do sálu vešla skupina Indiánů s hudebními nástroji. Podle starého obyčeje měli přes ramena přehozenou pestrou vlněnou houni. Všichni byli malé postavy na rozdíl od důstojníků, kteří byli většinou vysocí a statní. Na Indiánech bylo vidět, že už dlouho trpí podvýživou.

Prokletá banda! pomyslel si Torres. Nepřichází ta sebranka do sálu jen proto, aby nás špehovala? Všichni ti Indiáni jsou přece s rolníky jedna ruka! Náhle stanul veselý setník před Torresem. „Půjдете se mnou?“

„Proč, pane setníku?“

„Ach vy!“ Setník měl již poněkud zastřený pohled. „Copak vůbec nerozumíte? Oslavujeme zde dvojí svátek – jmeniny a to, že Zapata je vyřízen. Ale všeho dobrého do třetice. Máme tam dva rolníky, taky takové povstalce. Provazy pro ně už najdeme!“ Torres vyskočil. Dnes večer mu bylo vhod všechno, co ho odvádělo od jeho těžkých myšlenek.

Zatím spolu hudebníci potichu hovořili. Když některý důstojník přišel hodně blízko k nim, mluvili o tom, co budou právě hrát. Jinak však domlouval jeden z nich prudce ostatním. „Já mám taky rodinu, ale tady už nehraju! Řekli nám, že tu oslavují svátek. Ale teď slyšíte, co oslavují! Že zabili našeho hrdinu – Zapatu, našeho hrdinu!“ Jeho oči se naplnily slzami.

Nějaký důstojník se zeptal: „Copak ten tady brečí?“

„Ach pane poručíku,“ odpověděl hráč na mandolinu, „když ten trochu vypije, tak má hned plačtivou opici.“

Poručík se zasmál: „Takových znám víc.“

„Ven!“ zašeptal mandolinista. „Když se nás zeptají, proč odcházíme, řekneme, že pro nás poslal generál.“

Major se posadil vedle nového setníka Alonsa, který byl již značně podroušený, a křičel na něho, aby mu bylo v té změti hlasů rozumět: „Vy mladí lidé vůbec nechápete, co se vlastně stalo! Namlouváte si, že Zapatova smrt nám přinese štěstí! Největší neštěstí to je! Teď se přece jistě válka skončí! Ale z čeho my žijeme? Z války žijeme! Dopustili jste se zločinu na nás samých!“

PLUKOVNÍK AMBROSIA

V bývalé Zapatově světnici rokovali nově jmenovaní velitelé rolníků. Seděli vedle lůžka se žíněnkou, kterého Zapata nepoužíval, protože to považoval za zchoulostivělost. Spával na rohoži položené na cihlové podlaze vedle postele. Na pelesti visel ještě jeho srp, jeho mačeta, jako odznak toho, že byl kdysi rolníkem a chtěl zůstat věren půdě.

Baltasar a Ambrosia seděli vedle sebe proti dveřím. On měl vlídný pohled, i když velmi smutný, ona seděla vzpřímená a přísná. Nikdo z příchozích nemluvil.

Baltasar řekl: „Musíme se poradit, co se má udělat. Vyslovte se!“

Vystoupil nějaký podsaditý venkovan. Z očí mu tekly slzy. „Zapata je mrtev. Byl naší hlavou. Ruka bez hlavy je jen hloupá ruka. Naše věc je ztracena.“

Po něm promluvil Zvoník. Se svou velkou hlavou a mohutným tělem čněl vysoko nad ostatní.

„My mladí jsme Zapatu ctili tak, jak staří uctívali své otce. Kdo nás teď povede?“ Kýval hlavou jako loutka a těžce se posadil.

Mužové sklonili v hlubokém zármutku hlavy a plakali.

Trini stál s Hubeným za nimi. Měl sevřené hrdlo, ale neplakal, neboť viděl, že se jeho babička hněvá. Její pohled klouzal z jednoho na druhého. Potom se obrátila k Baltasarovi a něco mu pošeptala. Nato opustila světnici.

Jeden z rolnických velitelů, muž s obzvláště snědým obličejem, řekl: „Nemůžeme už bojovat. V našich vesnicích čeká půda na obdělání. Vraťme se domů.“

Ambrosia opět vstoupila. Měla teď na sobě rolnické kalhoty a kolem boků pás na náboje. Na hlavě měla široký klobouk. Tak prošla mezi veliteli, kteří tu stísněně seděli a teď na ni s úžasem pohlíželi.

Když došla k Baltasarovi, obrátila se a sňala klobouk. „Když se z mužů stávají baby, musí jednat ženy! Říkáte, že jsme ztraceni. Okolo tohoto města leží ve vesnicích naše vojsko. Má zbraně? Má zbraně! Má vůdce?“ Hleděla mužům nelítostně do očí. Nikdo neodpovídal. Všichni čekali, co řekne. Žádný už neplakal.

„Naše vojsko má vůdce, kteří dovedou bojovat. Těmi vůdci jste vy! Ale vy tu vedete smuteční řeči! Mnoho vesnic je obsazeno loupeživým vojskem. A rolníci tam vědí lépe než vy, co je třeba dělat. Plíží se skrze linie nepřátelských hlídek a přinášejí nám zprávy. To dělají proto, aby nás lupičský generál nemohl přepadnout a porubat. A to se chcete rozběhnout? Ovšem, Venustiano Carranza, Zapatův vrah, by z toho měl velkou radost. Pak by vás mohl pochytyt každého zvlášť. Jistě by nešetřil prachem ani oprátkami!“

„Veď vojsko ty, Ambrosio!“ zvolal někdo.

„Já neumím ani střílet! Ale naučím se to. Vojsko nepovedu. Ale tenhle vás může vést,“ ukázala na Baltasara.

Baltasar povstal. Měl dobrácký úsměv a nevypadal vůbec jako vojevůdce. Řekl prostě: „Spolu s tebou, Ambrosio, se toho odvážím. Vždyť ty sis už oblékla kalhoty. Teď jsi tedy plukovník.“

Rolníci se zaradovali. Ale Ambrosia zdvihla velitelsky ruku: „Neřekla jsem ještě všechno. Jedna z našich vyzvědaček přinesla zprávu, že lupič González si myslí, že je u nás naprostý zmatek. Ještě nás nenapadl. Zaútočí na nás tuto noc. Můžeme bojovat nebo se musíme stáhnout?“

„Naše postavení je dobré,“ odpověděl Baltasar. „Vlevo jsme opřeni o horu, která je téměř neschůdná, a vpravo nejsou žádné cesty. Tam lupičský generál nemůže dopravit svá děla.“

„Budeme tedy bojovat!“ rozhodla Ambrosia.

NOČNÍ ÚTOK

Vojáci rolnické armády si zprvu mysleli, stejně jako jejich vůdcové, že jejich věc je ztracena. Nyní přišli noví velitelé z porady s Baltasarem a Ambrosií a udíleli rozkazy pro obranu. Každý pochopil. Všichni ožili.

Generál Pablo González se rozhodl, že nesmí po pustém hodokvasu promarnit už ani chvilku. Měl v úmyslu napadnout v noci rolnické vojsko, zbavené vůdců, a rozprášit je do všech stran. Při poradě, kterou před útokem svolal, se velmi rozvztekal, protože někteří důstojníci byli ještě tak podroušení, že se vzájemně poštuchovali a přihloupale se pochechtávali.

Za dvě hodiny po setmění jel generál na koni k jedné křižovatce. Při tom byl zdržen, protože po silnici pochodoval pluk, který měl být vlastně už před hodinou připraven v pohotovostním postavení. Pokoušel se kolonu předjet a volal: „Ustupte doprava!“ Vtom začali vojáci nadávat: „Taková svinská cesta! Pajdej si po ní sám!“

Vojáci v temnu nepoznali, že je chce předjet jejich generál. Přesto se mu zdálo, že je na pováženou, když mužstvo tak pokřikuje. Zachytil také úryvek rozhovoru: „Když si ti nahoře myslíš, že se rolnické vojsko tak jako tak rozběhne, proč nás ještě ženou do ohně?“

Rozkázal přece, že nástup k nočnímu útoku má být proveden zcela nehlučně. Vojáci však zřejmě neměli chuť do boje. Křičeli, nadávali a tropili i jinak nežádoucí rámus.

Z jedné vesnice, jíž táhlo lupičské vojsko, plížil se mladý Indián. Znal stezku dobře, protože tam už jako dítě pásal kozy. Věděl, kde stály ještě včera přední hlídky rolnického vojska. Podivil se tedy, když zaslechl těsně před sebou nějaký klapot. Copak jsou lupičské oddíly už tady? Obežřele našlapoval bosýma nohama – až zaslechl nějaké šeptání v indiánské řeči, kterou neznal.

Ucouvl za keř a pomaloučku tápal dále. Tu spatřil vlevo něco bělavého. To je jistě nějaký rolník. Také vpravo byl

jeden. Že by byla průzkumná hlídka rolnického vojska postoupila tak daleko?

Vystoupil. V temnotě hned nezpozorovali, že to není voják. Teprve když se španělsky ptal po veliteli, poznali podle řeči, že je z tohoto kraje.

Někdo ho zatáhl kolem křoví k neobyčejně dlouhému muži.

„Tenhle člověk ti chce něco říci, Zvoníku.“

„Já jsem z vesnice tady před vámi,“ řekl mladý rolník. „Postupuje sem lupičská armáda. Je nedaleko.“

„To už víme,“ odvětil tiše Zvoník. „Ale je dobré, že nám to ihned oznamujete. Zůstaň teď zde! Jinak by se mohlo stát, že bys vběhl rovnou do palby. Lupičská armáda se podiví, když nás najde tak daleko vpředu!“ Zvoník se tlumeně zasmál.

Generál González dospěl konečně na křižovatku, ležící dosti daleko za linií, na níž, jak se domnívali, mělo dojít k boji. Ovšem jen v tom případě, že by rolnická armáda měla vpředu síly, které by stály za řeč, a nespala by prostě ve svých vesnicích.

Chodil rozčileně sem a tam. Nevěděl sice přesně, kde jsou čela jeho útočných kolon, ale bylo jasné, že se všechno velmi zpozdlilo a že tu vládne značný nepořádek. Nikdy předtím mu na výsledku bitvy nezáleželo tolik jako dnes.

Pohlédl na svítící ručičky svých náramkových hodinek. Brzy musí vyjít měsíc. V tuto dobu chtěl být již ve vesnicích rolnické armády. Nedaleko vpravo se rozlehl výstřel. Kterému hovu to spustila puška?

Další výstřely.

Praskot střelby z pušek! Zase tak blízko vpravo! Co to znamená? Tam nemůže být podle jeho zpráv žádný rolnický oddíl. Opravdu, teď tam střelba rychle utichla. To patrně někomu selhaly nervy a nakazil svým rozčilením ostatní. Teď už nemohlo být ani pomyslení, že by se jim podařilo rolnické vojsko překvapit.

Generálova nervozita se stupňovala.

Vypukla palba vlevo a najednou také vpředu. Kolem něho hvízdaly střely, takže bezděčně vtáhl hlavu mezi ramena.

Ale hned se zase napjatě vzpřímil. Musí přece předcházet dobrým příkladem! Myšlenky se mu horečně honily hlavou. V noci se ovšem snadno střílí příliš vysoko, ale přece sotva dále než na dva kilometry. Jak se dostali rolníci tak blízko? A je to ještě k tomu velmi prudká palba. Prozradili snad všechno zase špehové rolníků? Zdálo se, že jsou všude, kdežto jeho špehové nehlásili téměř nic. Někdy měl dokonce podezření, že podávají klamné zprávy. Je to prokletá indiánská chátka. Stejně jsou všichni pro Zapatu!

Vpravo vyšel měsíc a visel nad pustým polem jako velká červená koule.

Vlevo zarachotila děla. Ale kam střílejí? Jestliže jsou rolnické oddíly opravdu připraveny k boji a jestliže stojí tak blízko, pak je dělostřelci nutně přestřelují.

Všechno se dnes hatí! pomyslně si generál. Ale co mám dělat? Kdyby aspoň některý z mých pluků něco hlásil, abych věděl, kde stojí!

Děla pronikavě zaduněla.

Měsíc svítil již jasněji.

Zdálo se mu, jako by před ním palba z pušek slábla. Ani kulky už kolem něho nesvištěly. Bohudíky! To rolníci ustupují!

Vpředu se zahemžilo lidmi. Rychle se blížili. Snad neprchají jeho vlastní vojáci!

Spěšně poručil důstojníkům svého štábu, aby se rozestoupili a zadrželi vojáky. On sám přistoupil k jednomu muži. „Proč jdeš zpátky?“

„Vždyť tam vpředu jsou všichni mrtví!“ Muž prchal dále.

Generál byl zaražen. Pokoušel se zadržet jiného, ale viděl, že ten vůbec nemá pušku. Ani ostatní důstojníci nic nepořídili. Vojáci přicházeli po silnici v hustých houfech a vedli zpět raněné. Všichni byli vyděšení.

Náhle hřmění děl utichlo. Co to zase znamená? Generál se rozhlédl kolem sebe. Nějaký důstojník stanul před ním v pozoru a zasalutoval: „Excelence, zdá se, že před námi už nic není.“

Generál rozčileně zavelel: „Zpátky!“

Za jízdy z bitevního pole si musil doznat, že touto porážkou ztratil naději, že se stane nejmočnějším mužem v zemi.

VZPOURA

Při návratu do města Molinos shledal generál González, že ulice vedoucí do středu města je ucpána spoustou vojáků. Všichni křičeli. Považoval to za obvyklý nepořádek a hnal svého koně bezohledně vpřed, aby si vynutil průchod.

Nějaký voják na něho zakřičel: „Zpátky! Tudy se nikdo nedostane!“

Generálova tvář zbrunátněla. „Vy asi nevíte, kdo jsem! Nechte mě projet!“

„Nejdřív žrádlo!“ zavolal na něho jakýsi voják. „Máme hlad!“

„Tak se obraťte na velitele svých oddílů,“ řekl generál netrpělivě. „To je jejich starost!“

„Podívejme se na to!“ křičel jiný. „Napřed peníze na stravu zpronevěří a pak se vymlouvá, že je to starost oddílových velitelů!“

Jiný voják se skrčil za ostatní a zavolal: „Je věrolomný jako v jednání se Zapatou! Napřed mu dal čestné slovo a pak ho zavraždil!“

Teď si generál uvědomil, jak nebezpečné jsou ve vojsku takové nálady.

Ze zadu sem pochodovaly další oddíly. Báł se, aby ho bouřící dav neobklíčil, a řekl tiše svým důstojníkům: „Zpátky!“

Slyšel za sebou hlasy: „Vrah González!“

Tento výkřik se vojákům tak zalíbil, že opakovali sborem: „Vrah González! Vrah González!“

Se sveřepým obličejem zahrnul do postranní ulice, aby se dostal ke svému bytu z druhé strany. Brzy však zjistil, že ani tudy neprojede, a musil odbočit zase do další ulice. Konečně poslal jednoho důstojníka pryč a sedl si do malé hospody. Tam se dozvěděl, co se stalo.

První popud k nepokojům byl dán ještě za tmy. Nějaký setník hrozil, že potrestá vojáky, kteří odhazovali své zbraně.

Nato volalo mužstvo na setníka: „Kdo nás štvál proti pozicím rolníků, plným obhájců? Vy důstojníci ani nevíte, že před útokem je třeba vyzkoumat co a jak!“

Nálada byla tak rozdrážděná, že se důstojníci už

neodvažovali udílet rozkazy. V malé chvílce bylo veta po všem pořádku. Tento oddíl byl sestaven většinou z rolníků, kteří byli násilím přinuceni ke službě. Chtěli zpátky do svých vesnic a domnívali se, že toho nejnásilněji dosáhnou, odhodí-li zbraně a řádně se důstojníkům zprotiví.

Nepořádek rychle přeskočil na jiné oddíly. A nadto vznikla panika u jedné baterie. Na silnici ji na delší dobu zadržel proud prchajících pěšáků. Najednou někdo zvolal: „Rolníci jdou!“

Dělostřelci poháněli své koně, současně však také vyděšení pěšáci zvyšovali ještě tlačenci na cestě. Nyní se dělostřelci už vůbec nemohli dostat vpřed. Hřmotná děla jim překázela. I zpřetínali šavlemi lana a skočili na koně. Vřítíli se na nich mezi prchající pěšáky a mnoho jich povalili. Ozvaly se pusté nadávky. Také pěší vojáci se chtěli zbavit svých břemen a odhazovali pušky, opasky, torby i houně.

První oddíly dorazily k polední unavené a hladové do Molinos. Vojáci se tlačili v naprostém nepořádku u svých kuchyní, takže někteří dostali hodně, jiní nedostali vůbec nic. Proto tu bylo opět plno křiku. Vojáci vztekle žádali jídlo. Oddíly, které přišly později, slyšely už jen divoký hluk a volání po jídle. Pojednou se mezi nimi rozšířila zvěst, že intendant peníze na stravu zpronevěřil a že s nimi upláchl, protože válka po Zapatově smrti tak jako tak brzy skončí. Když se však intendant objevil, tvrdilo se, že peníze zpronevěřil sám generál González. Teď povykovaly i ty oddíly, které táhly do míst svého pobytu a městem Molinos pouze procházely.

Generál vysedával v křemě. Tu přivedl setník Alonso nějakého poručíka, krvácel na hlavě a jeho uniforma byla roztrhaná.

„Excelence,“ řekl Alonso, „vojáci drancují skladiště s potravinami.“

„A co je s tím poručíkem?“ zeptal se generál. Alonso viděl nerad, protože mu připomínal jeho porušené čestné slovo, které mu dost srozumitelně vyčetli už vojáci.

Alonso pohlédl na poručíka a řekl: „Torres se postavil těm drancujícím vojákům a jednoho z nich zastřelil. Nato se na něho všichni vrhli a tak ho zřídili.“

„Ano, mladý muži,“ odvětil González, neprojevuje ani špetku soucitu s ním. „Vaše chování bylo podle zákonů správné, ale v této situaci – – – Čeho jste svým výstřelem dosáhl?“

Torres se nenadál takového přijetí a odpověděl rozčileně: „A když takovou vzpouru připustíme? Nikdo jiný se neodvážil něco proti nim podniknout. Nikdo jiný.“ Opakoval donekonečna totéž.

Generál na něho chladně pohlédl. Věděl o tomto Torresovi již ledacos. Teprve dva dny je tomu, co uškrtil s jedním setníkem dva zajaté rolníky a pak je pověsil po obou stranách dveří, načež pitka v sále pokračovala. Takových lidí je ovšem zapotřebí, ale –

O něco později poručil generál veliteli štábu, aby přeložil poručíka Torrese okamžitě k jinému pluku. Neboť teď šlo především o to, upokojit vojáky. Jen aby se v hlavním městě nedozvěděli nic o událostech v Molinos! Generál měl mnoho nepřátel – starosty, z nichž vyždímal peníze, kupce, jimž nezapltil. A také dost lidí vědělo, že si oddělil z peněz na zaopatření vojska větší částku, než bylo obvyklé, a že ji vstrčil do vlastní kapsy.

NEKLID DOKTORA PEPA

Trini byl na cestě k doktoru Pepovi. Už dlouho předtím, než přišel k domům, kde leželi nemocní, slyšel kvílivý křik nějakého muže. Otevřenými dveřmi spatřil lékaře. Četl dopis. Proč nepomůže tomu muži, myslil si, když má takové bolesti? Když Trini vstoupil, zdvihl doktor hlavu a pokynul mu. Trinimu se zdálo, že je posmutnělý.

„Proč ten člověk tak křičí?“

„Ten propadl marihuaně,“ odpověděl Pepe. „Byl raněn a padl nám do rukou. Chce svůj omamný jed. Mohl bych mu ovšem dát morfiovou injekci a měl bych pak na několik hodin od toho trapiče pokoj. Ale to bych nemohl zodpovědět. Když se těchto lidí zmocní touha po jejich jedu, ztratí

všechnu rovnováhu a bez přestání úpěnlivě prosí, abychom jim pomohli. Proč jsi přišel?“

„Ambrosia chce vědět, kolik jsme měli v noční bitvě raněných.“

„Několik lehce raněných. Všichni budou zase brzy schopni boje. Máš chvilku čas? Posad' se! Vždyť nemám nikoho, s kým bych si od srdce pohovořil. Když jsem nedávno v noci obvazoval raněné, přinesli mi dopis. Dal jsem ho do kapsy a zapomněl jsem na něj. Tak jsem si jej přečetl teprve teď. Víš, moje žena už nežije. A teď jsem se dozvěděl, že jediný člověk, ke kterému jsem jinak ještě měl jakýsi vztah, také zemřel. Teď –“ pohlédl laskavě na Triniho, „jste vy moji jediné příbuzní – mohu-li to tak říci. Ale podívej se. Ještě nikdy nebylo války, která by trvala věčně. Co bude potom se mnou? Vy máte domov, svou vesnici, já ne.“

„Půjdete s námi!“ zvolal Trini. „Nemáme v našich vesnicích žádného lékaře!“

Pepe zavrtěl zvolna hlavou. „Ty to myslíš dobře, Trini. Ale patřím k vám právě tak málo jako ke svým dřívějším přátelům.“

„Ale doktore! To si nedovedu ani představit! Pročpak jste po všechna ta léta chodil s námi?“

„To ti povím, Trini. Protože jsem viděl, že mě potřebujete. A kromě toho na mne působil Zapata od prvního okamžiku mocným dojmem. A konečně – brzy jsem si vás zamiloval. Když se ale vaše vojsko rozejde a každý půjde do své rodné vesnice? Je mi těžko, pomyslím-li na to. Že si vzpomínám: Hubený měl před několika dny zase pořádně vysokou horečku z té své malárie. Jak se mu dnes daří?“

„Lépe, doktore. Ale už dávno jsem se vás chtěl zeptat: uzdraví se vůbec ještě někdy?“

„Má chatrné zdraví, Trini. Nemyslím, že se dožije stáří.“

Vtom se Hubený objevil ve dveřích a zaslechl poslední slova. Rychle ucouvl a stál chvíli zděšen. Musil však dovnitř. Vzpřímil se a s úsměvem vstoupil. Oba si všimli vlhkého lesku jeho očí, ale nedivili se. Při jeho lehce vznětlivé povaze to nebylo nic neobvyklého.

„Trini!“ řekl. „Nerad bych vás při loučení rušil, ale plukovník Ambrosia žádá, abys ihned přišel.“

„Nuže!“ zvolal doktor. „Kdykoli ke mně přijdeš, Trini, budeš vítán!“ V prudkém pohnutí myslí Triniho bouřlivě objal, jak to Španělé dělávají.

Hoch byl dojat. Vzmužil se však a řekl: „Děkuji vám, doktore Pepe, za všechnu vaši dobrotu a za vaši námahu.“

Nasadil si zase klobouk a vyšel s Hubeným ze dveří. Lékař se za nimi díval. Jak dovede být takový chlapec zdvořilý, je-li jen rozumně vychován!

Cestou k Ambrosii Hubený bez přestání mluvil. Chtěl odvrátit své myšlenky od slov, která právě zaslechl. Vyprávěl Trinimu, že z mnoha vesnic přišli rolníci a přednesli Ambrosii své stesky. Naříkali si, že budou brzy u konce se svými zásobami kukuřice a do příštích žní zbývá ještě několik měsíců; déle nemohou armádu živit.

Za tohoto vyjednávání, o kterém se dalo předpokládat, že bude trvat ještě dlouho, přišla Inés a Ambrosia poslala Hubeného pro Triniho, aby přijal vyzvědaččiny zprávy.

Inés byla velmi unavená. Seděla na židli. Když Trini vstoupil, ožila a vyprávěla o panice, která se zmocnila po nočním útoku lupičské armády. To rolníci ještě nevěděli. A tak se změnila bezvýznamná srážka v závažnou bitvu. Zavládl naprostý nepořádek a mladí venkovští vojáci lupičské armády se vraceli v celých skupinách do rodných vesnic.

Zakrátko po Inés přišel starý rolník z jedné z vesnic, kterými se valilo na svém ústupu loupeživé vojsko. Mluvil neobratně a úplně se přitom zpotil. „Celá naše vesnice je venku a sbírá, co lupičská armáda odhodila – dobré houně a jiné potřebné věci. Jenom si tak myslím, co se má stát se zbraněmi. Některé jsme vzali do vesnice. Ale co s těmi ostatními? Ty byste si přece mohli vzít vy.“

„To my nemůžeme rozhodnout,“ odpověděl Trini. „Pojď se mnou k veliteli naší armády!“

Baltasar je klidně vyslechl. Zdálo se, že se černé oči v jeho nesouměrném obličejí usmívají jako vždycky.

„Jak si to představujete?“ řekl. „Naše armáda má lupičskému vojsku ukrást zbraně před nosem? Při takovém pokusu by došlo k nebezpečným bojům.“

Stařec řekl nespokojeně: „A ty chceš lupičům dopřát času, aby si své zbraně zase posbírali?“

„To ovšem nesmíme. Nemohli byste tam vy z vesnic v noci zajít a zakopat je? Pak budete mít také dost zbraní, kdybyste je jednou třeba potřebovali.“

Bylo vidět, že s tím rolník není srozuměn. Po chvilce přemýšlení řekl: „Jak to mám říci lidem ve vesnicích? Neumím řečnit. To neumí nikdo z nás. Nenaučili jsme se to!“

Hubený vysunul svou úzkou hlavu. „Baltasare, dovol mi, abych šel do vesnic. Já umím mluvit!“

„Ale Hubený, vždyť tě neznají!“

„To nic nevadí, Baltasare! Když půjde se mnou tenhle tady,“ uchopil přitom starce přátelsky za rameno, „a řekne rolníkům v jejich řeči, že přicházím od rolnického vojska, pak se nemám čeho bát.“

Baltasar stále ještě váhal. Tu však začal Hubený mluvit tak plamenně, že rolnický vůdce otvíral úžasem oči. „Ano, ovšem, když dovedeš takhle mluvit, tak jdi!“

Zatím přišla Ambrosia ze svého dlouhého jednání s rolníky.

„Žádají, abychom odtáhli, ale já pro to nejsem, Baltasare. Teď musíme ještě nějakou dobu zůstat na místě. – Musíme ukázat, že jsme silní, i když je Zapata mrtev. I v tom bude naše vítězství.“ Baltasar uvažoval a pak rozhodl: „Zůstaneme zde!“

VYDÍRÁNÍ

Zavraždění Emiliana Zapaty a jeho rolnických velitelů se nedalo utajit a zpráva o něm se rychle rozšířila daleko široko. Ochromila bojovnost většiny rolníků. Mnozí nepromluvíli po celé dny ani slova. Ženy seděly s obličejem v dlaních a vzlykaly.

Mezi přívrženci liberální strany se vyskytly různé názory. Část říkala: „Označovali jsme vždycky úkladnou vraždu s mravním rozhořčením za zbraň statkářů, církve a

důstojníků. A teď se dopustil takového zločinu sám vůdce naší strany!“

Někteří dokonce na protest proti tomuto činu z liberální strany vystoupili.

Jiní vykládali: „Jak mohl Venustiano Carranza jednat tak neprozřetelně! Dal-li generálovi rozkaz k věrolomnosti a vraždě, pak mu tím dal také právo, aby se stejně zachoval k němu, k presidentovi. Což nezavraždil také generál Huerta svého presidenta Madera?“

Doktor Arista podával Carranzovi pokud možno šetrně zprávy o nepříznivé náladě v zemi. Vtom vstoupil presidentův osobní tajemník. „Hrabě Ariola žádá o krátké slyšení.“

„Počkejte, prosím, venku, doktore Aristo!“ odvětil Carranza. „To může být velmi důležité.“

Ariola si při vstupu všiml Carranzova rozčilení, patrného na tom, jak se mu chvěl jeho patriarchální vous. Po několika zdvořilých frázích řekl: „Náhodou jsem se dozvěděl, že jste, pane presidente, žádal Spojené státy o odklad placení úroků z mexického státního dluhu. Prostřednictvím přátel jsem se dozvěděl –“ Odmlčel se, aby si mohl president jasně uvědomit, že těmito přáteli myslí přímo amerického vyslance. „Dozvěděl jsem se, že ani Amerika, ani ostatní mocnosti nechtějí jednat o takovém odkladu, dokud nenastane v Mexiku klid!“

Carranza zrudl rozhorlením. Tak málo tedy dbají jeho osoby, že nepřednesli tento požadavek vyslanci sami, nýbrž použili k tomu mexického finančníka, který byl ještě ke všemu znám svými nekalými obchody.

Odvětil rozčileně: „Ale jak potom vrátím statkářům jejich dvory? Váš vlastní statek San Bartoldo je také obsazen rolníky!“

Ariola odvětil chladně: „Finančnickům je lhostejné, od koho kupují kukuřici nebo banány, zda od statkářů, nebo od rolníků. Doufají dokonce, že nakoupí u Indiánů levněji. Američané by jistě váš požadavek odmítli, pane presidente, kdybyste prohlásil, že budete dál bojovat s rolníky.“ Po těchto mrazivých slovech se náhle naklonil k presidentovi a řekl laskavě: „Pokládám si za čest, že náležím ke skupině skutečně významných peněžíků, kteří by se nezdráhali

uložit své peníze v Mexiku, kdyby nabyli přesvědčení, že jejich bezpečnost nebude ohrožena nepokojí – ať již z kterékoli strany.“

President potlačil své rozhořčení nad posledními slovy, jimiž byl sám označen za strůjce nepokojů, a zeptal se: „Jak vysoká by byla procenta za takovou půjčku?“

Ariola řekl zvyška: „Podmínky půjčky by finančníci teprve stanovili, až by jasněji viděli, kam spěje další vývoj Mexika.“

Carranza rozhořčeně povstal a řekl úsečně: „Pro dnešek jsme snad domluvili!“

„Myslím však,“ dodal Ariola s úklonou, ale s nestoudným úsměvem, „že jsem vám chtěl říci ještě něco: skupina finančníků zachová svou nabídku v platnosti měsíc. Později by mohly být podmínky méně příznivé.“

„Děkuji! Rozumím!“ řekl president.

Po této audienci hovořil Carranza dlouho s Aristou. Byl velmi rozhořčen a křičel: „Ten hraběcí lichvář měl ještě tolik drzosti, že mi dal právoplatné, lhůtou vázané ultimatum. Jasnými slovy řečeno to znamená: nezastaví-li mé vojsko během jednoho měsíce boj proti rolníkům, nedostaneme buď žádnou půjčku, nebo jen půjčku za mizernějších podmínek. Spojené státy dobře vědí, že nemohu vojensky zvítězit ani po Zapatově smrti. Musím ustoupit. Nejmilejší by mi bylo, kdybyste, doktore Aristo, hned zítra odcestoval ke generálu Gonzálezovi a vyřídil mu vzkaz: ať stáhne své vojsko a propustí všechny vojáky, které nemůžeme v době míru potřebovat.“

„V tom vidím nebezpečí, pane presidente.“

„A jaké?“

„Také González,“ odpověděl Arista, „obchoduje se svými vojáky. V míru by vydělával mnohem méně. Nezapomínejte na to, jak Huerta zradil svého presidenta a dal ho zastřelit!“

Carranza se zasmál: „Potřebuje-li ten muž peníze, pak je tu snadná pomoc. Kdybych vedl dále válku, stál by nás každý den víc než pěkný kulatý dárek generálovi. Jsme mu stejně ještě něco dlužni za zavraždění Zapaty. Peníze mu můžete předat zároveň s rozkazem k odzbrojení.“

Mezi důstojníky lupičské vládní armády se mluvilo o tom, že z města Mexika zase přijel – jako před zavražděním Zapaty – tlustý pán s tvarohovým obličejem a byl hned přijat generálem Gonzálezem. Kdosi tvrdil, že se jmenuje doktor Arista a přichází z příkazu presidentova. Ptali se jednoho z generálových pobočníků, co to znamená. Ten však věděl pouze, že rozmluva se konala mezi čtyřma očima. „Jen to nám bylo nápadné, že generál přijal hosta velice chladně, ale když se s ním po rozhovoru loučil, stále se ukláněl,“ vykládal.

Zpráva vzbudila v důstojnictvu nedůvěru.

Nějaký důstojník řekl hlasitě: „Sotva se nám podařilo náš oddíl opět ukáznit – tu si přijede takový škrabák od liberálů, takový zatracený civilista. Ten určitě nepřinesl nic dobrého!“ Den nato dostal oddíl rozkaz, aby se nazítří připravil k odchodu. Cíl pochodu nebyl určen.

Pluk, ke kterému teď patřil poručík Torres, byl značně vzdálen od města Molinos, takže Torres nemohl vyhledat svého přítele, Zapatova vraha Alonsa. S kým si má tedy promluvit o svých obavách? Kam jinam mohou pochodovat než nazpět? To ovšem se musí chápat jako vítězství rolníků, i když je Zapata mrtev! Ještě horší bylo podle Torresova mínění to, že odchodem vlastně splňovali požadavek vojáků – dostat se do krajiny, kde by se našlo ještě něco k snědku. Když však začal jednou generál ustupovat – kde to skončí?

Sotva se Torres nedávno ohlásil u svého nového pluku, všiml si, že se na něho jeho vojáci dívají až příliš zvědavě. Druhého dne byly jejich pohledy vysloveně nenávislné. Bylo tedy zřejmé, že byl označen jako důstojník, který zastřelil jednoho ze svých podřízených. Tato úvaha ještě vystupňovala jeho nedůvěru vůči mladým Indiánům v uniformě, kteří byli jistě celým srdcem pro osvobození rolníků.

ROLNICTVO VE ZBRANI

Ambrosia se dozvěděla od vyzvědačky o odchodu lupičského vojska. Seděla nehybně ve svém obleku podobném uniformě a s venkovským kloboukem na hlavě. Jen její oči se pohybovaly.

Po chvíli se zdvihla a šla k Trinimu. Klečel na zemi vedle Hubeného, který ležel na rohoži. Zuby mu cvakaly, a přece se namáhal, aby věcně pověděl, co říkal ve vesnicích, ležících mezi oběma vojsky. Podařilo se mu přesvědčit rolníky, že musí sesbírat a zakopat zbraně, které loupeživí vojáci odhodili.

Ambrosia vyčkala konce jeho namáhavého vyprávění; cítila úctu k Hubenému, který se dovedl tak přemáhat. Nato se zeptala Triniho: „Co je v novinách?“

„Je zajímavé, že všichni žádají, aby se skončila občanská válka.“

„Když lupičská armáda odtáhla,“ připojila zvolna Ambrosia, „můžeme odejít taky. A tím splníme požadavek vesnic, kde jsme ubytováni. Pojdte se mnou k Baltasarovi!“

Trini na ni pohlédl poněkud zaraženě a díval se pak dolů na Hubeného, který se právě pokoušel vstát. Aby nedal najevo své útrapy, stáhl tvář k nucenému úsměvu.

Tu pochopila Ambrosia, co má Trini na mysli. Sklonila se k Hubenému a pohládila ho po čele. „Jsi horký, zůstaň ležet! Tys svou povinnost splnil!“

Tato slova na něho působila blahodárněji než mnohomluvné utěšování.

Po několika pochodech dospěli rolníci k městečku na řece, která plynula mezi vysokými stromy a rákosím. Zakrátko po příchodu dal Baltasar svolat velitele rolnické armády. Trvalo to několik hodin, než přišli z přilehlých vesnic.

Bylo nesmírné horko. Přesto dostal Trini příkaz, aby zavřel okna sálu, kde se konalo shromáždění. To aby nikdo nemohl naslouchat, o čem jednají. Kromě toho stály venku stráže s puškou a uvnitř u dveří Hubený a Trini.

Baltasar povstal: „Plukovník Ambrosia vám něco řekne.“

Povstala – přísná a vzpřímená. „Víte, že lupičská armáda odstáhla a my také. Stojíme stále proti sobě, jak tomu bylo po mnoho let, bez boje, ale také ne v míru. Co se má teď stát? Mnozí z vás si přejí, abychom se vrátili do vesnic. Řekněte, co si o tom myslíte!“

Zvoník pobouřeně vyskočil: „Jak máme ukončit válku? Takzvaný president Venustiano Carranza povraždil naše nejlepší lidi. Za to musí na šibenici!“

Zvedl se jakýsi zavalitý muž. „Bojujeme teď skoro deset let. Naše vesnice jsou zpustlé. Kdybychom se chtěli mstít za Zapatu, musili bychom se ještě celá léta potloukat po naší zemi. Já jsem pro to, abychom se vrátili do svých vesnic.“

Promluvil jeden, druhý, někteří prudce jako Zvoník, jiní klidně po způsobu starých Indiánů.

Ambrosia nehnutě naslouchala. Nyní povstala. „Podle našich zpráv nechce lupičské vojsko dále bojovat. Mohli bychom táhnout za ním. Ale čeho bychom tím dosáhli? Pamatujete se, jak často už poslala Severní Amerika svá vojska do naší země. V posledních letech se však Severní Amerika zaměstnávala Evropou a posílala všechny své oddíly tam. Teď se tyto sbory zase vrátily. Mají ohromné množství zbraní. Trini! Jak zněla ta vyhrůžka v novinách?“

„Zněla tak,“ řekl hlasitě Trini a všichni se k němu obrátili. „Mnoho senátorů ve Washingtonu žádalo, aby byly americké oddíly poslány do Mexika. Měly by udělat konec občanské válce, která znemožňuje obchodní styk s touto zemí.“

„Ano, tak to bylo,“ pokračovala Ambrosia. „Je to hrozba Carranzovi, ale taky nám. Můžeme teď bojovat proti silně ozbrojeným gringům? Říkám vám: nemůžeme! A když nemůžeme bojovat, vrátíme se do svých vesnic. To chce ostatně většina z vás. Co však uděláme se svými zbraněmi?“

Zavalitý muž odpověděl: „Zbraně jsou těžké a naše cesta je daleká. K čemu potřebujeme pušky, když už nechceme dál bojovat? Zakopáme je a půjdeme v malých skupinách domů.“

Ambrosia odvětila tvrdě: „Copak ses ničemu za všechna ta léta bojů nenaučil? Když ti bude chtít pán zase sebrat půdu a budete mít ve vesnici dost zbraní, tak ať to jen zkusí!

Rolníci si musí své zbraně ponechat! Musí zůstat i nadále pohromadě!“

Okamžik bylo ticho. Pak vyskočil Zvoník: „Kdo chce ještě teď zakopat zbraně, ať vstane! Rádi bychom se na něho podívali!“

Zavalitý zvolal: „Vždyť ty sám jsi jediný, kdo stojí!“

Zvoník se rychle posadil a zašeptal: „Tak jsem to nemyslíl.“
Všichni se zasmáli.

Trini hleděl upřeně na svou babičku. Ještě nikdy neviděl na její tváři takový výraz rozhodnosti!

Povstala: „Válka je skončena. Ale lid zůstane ve zbrani!“

ROZPUŠTĚNÍ VOJSKA

Ráno uviděli Ambrosia i mužové, jak Candelaria, obvykle tak klidná, stojí u krbu a pláče. Vzlykala: „Tak teď se rozejdeme!“

Bylo pouze to příčinou jejího pláče? Všichni hleděli stísněně před sebe. Jaká bude zpáteční cesta do vesnic? Po mnoho let vládl Zapata v těchto jižních provinciích jako skutečný president. Teď se jistě vrátila celá ta sebranka podplatných správních úředníků.

Po mlčenlivě snídani sbalila Candelaria svou trošku domácího náčiní na oslíka. Pak se obrátila, přistoupila rychle k Ambrosii a ovinula jí paže kolem krku. „Ambrosio!“ řekla dusíc se napolo slzami. Nato objala a políbila muže a především Triniho, který byl již tak velký jako ona. Hubený se však musil k ní sklonit. Řekl jí bolestně se zářícíma očima: „Candelario – bylas hodná.“

Baltasar se snažil skrýt své dojetí hlasitým mluvením. „My Zapotekové to máme daleko domů. Pošlu Zvoníka a jeho mužstvo Tepotlanů a Sanbartoldanů k tobě, plukovníku Ambrosio. Chcete odtud přece odejít společně?“

Tu se objevil ve dveřích doktor Pepe. Pohlédl na všechny a řekl: „Vy odcházíte? A co já?“

Ambrosia se na něho zaraženě podívala: „Tak co, doktore? Nevrátíte se do města, ze kterého jste přišel?“

„Tam už nikoho nemám.“

Na tváři se mu objevil úsměv. „Vy jste asi na mne zapoměli? No, nemám vám to za zlé. Ale jak to udělat?“

„Doktore,“ řekla Ambrosia a zpytavě na něho pohlédla, „lidé se vracejí do Tepotly a do San Bartolda. Ty znáš nás a my známe tebe. Široko daleko nemáme žádného lékaře. Pojď s námi!“

„To mi nedávno navrhl už Trini, ale na druhé straně zas vím, že rolníci nemají peníze, aby zaplatili lékaře. A z čeho bych u vás žil?“

„Když je to jenom tohle!“ odvětila Ambrosia. „Myslila jsem si, že potřebuješ krásný dům. Ten ovšem u nás nemáme.“

„O tom jsem už přemýšlel, Ambrosio. Krásný dům nepotřebuji, jen peníze, abych si mohl koupit léky a také několik knih.“

„Tolik dáme dohromady, doktore, když nám zůstane panská půda. To je hlavní!“

„Dobře, Ambrosio, půjdu s vámi.“ Pohlédl laskavě na všechny, kteří tu byli kolem něho. „Půjdu dokonce velmi rád!“

Lupičská armáda dospěla po několika dnech pochodu na lepší stanoviště. Ještě téhož večera se rozšířila zpráva, že bude celé vojsko rozpuštěno. Mladí rolníčí vojáci chodili radostně ulicemi měst a vesnic. Byli by se nejraději vrátili do svých dědin hned, a ne až nazítří. Byly tu však také skupiny lidí rozmrzelých – někdejší drábi ze statků a jiní zchátralí lidé. Co budou dělat? Jejich vesnice je jistě nepřijmou.

V jedné světnici seděli při petrolejové lampě tři výplatčí a mlaskavě jedli oblíbená mexická jídla tacos, enchiladas a jako zlatý hřeb hostiny rozmělněné bezbarvé maso, kterému tam říkají „staré prádlo“. K tomu byla červenohnědá sváteční omáčka z oleje a různých druhů papriky, smíšených s kakaovým práškem.

Hoch odklidil talíře a nechal ty tři o samotě.

Hostitel se naklonil se lstivým výrazem v tváři a řekl tiše: „Něco jsem se dozvěděl. Víte jistě, že nedávno byl podruhé doktor Arista u generála Gonzáleze. Poprvé přišel s pokynem, aby byl zavražděn Zapata. Vraha, toho nadutého poručíka Alonsa, povýšili na setníka. A myslíte si, že generál za záměrné porušení svého čestného slova a za úkladnou vraždu nedostane nic? Arista mu odevzdal presidentovým jménem padesát tisíc pesos.“

„Tomu nevěřím, člověče. Taková nestoudnost! A taková suma!“

„Suma musila být právě proto tak veliká, protože dar byl vázán jednou podmínkou. Má uvést vojsko na mírový stav a většinu vojáků má ihned propustit.“

„Jenom většinu?“ zeptal se jeden z hostů. „Vojáci říkají, že budou propuštěni všichni.“

„Tu zprávu rozšířil jeden z našich kolegů. A teď musíte moc dobře poslouchat, protože vás k tomu potřebujeme.“

„K čemu?“

„Hned se to dozvíte. Nedávno při té vzpouře mnoho selských vojáků prostě zběhlo. Ale jsou ještě stále vedeni v mých listinách.“

„V mých také,“ vpadl do toho druhý. „Ale pokyn, abych je neškrтал, jsem dostal shora.“

„Já taky,“ dodal hostitel. „Pokyn přišel nepřimo od samého generála. Ale jestli si myslí, že tak strčí do kapsy celou mzdu vojáků, kteří tu už nejsou, pak nepočítá s chytrostí výplatčích. Já jsem hlásil nahoru jen polovinu těch, kteří skutečně uprchli.“

„Ale tvůj major přece ví, kolik jich doopravdy je?“ zeptal se třetí. „Kolik mu dáváš?“

„Třetinu. Byl s tím velmi spokojen. A přitom,“ snížil ještě víc hlas, „jsou tu ještě jiné triky, které známe jen my.“

Všichni tři se zasmáli a zapili to sklenicí tequily.

Potom se zeptal jeden host: „Jen ještě nerozumím tomu, proč kolega roztrousil zprávu o rozpuštění celého vojska.“

„No, jenom se vmysli do postavení vojáků! Teď si rolničtí vojáci myslí, že mohou hned domů. Když pak vyjde najevo něco jiného, uprchne jich zase velká část. Těm pak musíme platit propustné a můžeme je taky ještě nějakou dobu vést ve stavu. S těmi zpustlými dráby, písáři a podobnou luzou je tomu právě naopak. Ti chtějí zůstat zde. A právě těm bychom měli zdejší pobyt ztrpčít. Pak nám slíbí nejdřív čtvrtinu svého žoldu, potom polovinu a ještě víc. Tak teď vidíte, proč jsme rozšířili zprávu o rozpuštění celé armády. Pomozte mi, aby tu byl pořádný nepořádek! Pak to bude pro rolníky snadnější, aby zběhli – a my si nacpeme kapsy!“

Důstojníci radili poručíku Torresovi, aby nevycházel, protože vojáci byli rozlíceni a bylo se co obávat, že by mohli na člověka, který zavraždil vojáka, vztáhnout ruku. Seděl v malé světničce a čekal, až mu jeho sluha José donese oběd.

Skutečně přicházel někdo k jeho dveřím. Vyskočil, když spatřil, že vchází velitel praporu se svým pobočníkem. Major

se netvářil nikterak vlídně a řekl bez úvodu: „Mám vám sdělit nepříjemnou zprávu, že jste propuštěn ze služby. Důvod je třeba spatřovat v tom, že Jeho Excellence považuje v této zvláštní situaci za neúnosné, aby tu zůstal důstojník, který vzbudil v takové míře odpor svých podřízených.“

„Dovolte, pane majore!“ odpověděl prudce Torres. „Vojáci plenili – a já mám teď pykat za to, že jsem byl jediný, kdo konal svou povinnost a zakročil, zatímco ostatní byli příliš zbabělí?“

„Vy tedy chcete,“ řekl major ještě nevlídněji, „obvinit své kamarády, ostatní důstojníky, ze zbabělosti?“

Torres zakoktal zmateně: „To nechci.“

„Ani byste si nemohl stěžovat. Jinak vám doporučuji, abyste před setměním neopouštěl tento dům. Vojáci jsou velmi rozezlení. V této obálce máte peníze, které vám ještě náleží.“

Major se obrátil ke dveřím. Přitom teprve zpozoroval, že za ním stojí sluha José s talířem a plaše se na něho dívá. Oba důstojníci bez pozdravu vyšli. Torres řekl: „Sněz si to! Já teď vůbec nemám hlad.“

„Mě taky právě propustili,“ řekl José sklíčeně.

„A proč tebe?“

„Protože prý jsem nepolepšitelný kuřák marihuany.“

„Propustili kromě tebe taky jiné?“

„Ano, skoro všechny starší – bezdomovce, jak se říká. Teď jsou na tom dobře rolníci, kteří byli násilně odvedeni. Dostanou od své obcíny kus půdy a mohou se oženit. Ale my –!“

Torres se zadíval na Josého pozorněji. Byl to sešlý Indián. Ale jeho osud se velmi podobal jeho vlastnímu osudu. Torres ovšem ještě měl jakýsi domov. Starý velký dům byl sice prodán, protože otec dělal stále nové dluhy, ale Torresovi měli ještě jiný dům, i když jen maličký, s úzkým dvorkem, jednou světnicí a kuchyní. Tam má živořit?

Přecházel neklidně po pokoji a pojednou se prudce zastavil před Josém, který lovil lžící v olejové omáčce žluté fazole.

„Dobudu zpět svou Tepotlu! My nemůžeme žít každý na svou pěst, nýbrž jen když se dáme dohromady. Můžeš

promluvit s ostatními, kteří byli propuštěni? Jenom s těmi ovšem, kteří – jako ty – už nemají domov.“

„To mohu. Jistě by se jich hodně rádo připojilo, ale z čeho je zaplatíte?“

„Zatím nedostanou nic. Ale později, až budu zase mít statek a pálenici, pak budu přece potřebovat ozbrojené lidi jako dozorce nad vzpurnými rolníky.“

José okamžitě porozuměl, co tím Torres míní. Mají vytvořit obyčejnou lupičskou tlupu, která bude žít z loupeží, až – a kdoví jestli! – dobudou statku. Co jim zbývá jiného?

SANTA ANA

Slunce se již klonilo k západu. Zvoníkův oddíl se blížil k vesnici Santa Ana. Zvoník jel na velkém koni, jací jsou v Mexiku vzácní. Za ním šli mlčky Ambrosia a Trini, oba s puškou zavěšenou na řemeni přes rameno. Pak šli Tepotlané, mezi nimiž byli už jen dva bojovníci ze San Bartolda. Ostatní padli před čtyřmi roky v jedné z nešťastných srážek s lupičem Gonzálezem.

Na konci oddílu šlo několik žen s osly. S nimi šel také Hubený. Byl toho dne zvlášť malátný. Držel se pevně oslího ocasu, aby jim stačil. Uvažoval ztrápeně o tom, jak by mohl být v Tepotle užitečný. Nanejvýš ve třech dnech tam musí dorazit. Převezme Trini zahradnictví svého zavražděného strýce? Pak by tam snad mohl vypomáhat. K těžší práci na kukuřičných polích nemá dost síly.

Za ním jel na oslu doktor Pepe. Ani jemu dnes nebylo dobře. Viděl, jak se Hubený zapotácel a pustil oslův ocas. Sestoupil a přiměl Hubeného, aby vylezl na hřbet osla. Musil mu při tom pomoci. Doktor myslil na namáhavou práci, která ho jako venkovského lékaře očekává.

Rolníci vtáhli do vesnice Santa Ana. Ale nespatriili živé duše. Byli tím udiveni. Chodili po vesnici od chýše k chýši, nenašli však nikoho. Na jedné zahradě jim padla do oka veliká hromada čerstvě nasekaného chraští. K čemu to

sekali a tak pečlivě naskládali? Je pod tím snad zásoba kukuřice?

Objevili něco neočekávaného: velmi starého muže, který na ně hleděl pln úzkosti.

„Copak tu děláš, dědečku?“ zeptal se ho někdo. Stařec byl vzrušen. Neodpovídal.

Přivedli Ambrosii. Poklekla u něho, ale vylekala starce svým nábojovým pásem ještě víc.

„Čeho se vlastně bojíte?“ zeptala se jejich indiánštinou. „My se vracíme domů ze Zapatova rolnického vojska. Nikomu nic nevezmeme!“

„Vy nejste –?“ zajíkl se v úzkosti.

„Ale dědečku!“ Ambrosia se zasmála, aby mu dodala odvahy. „Jen se na mne podívej! Copak takhle vypadají vaši nepřátelé? Je snad v tomto kraji nějaká statkářská tlupa, před kterou se schováváte?“

„Ba právě! Proto jsou všichni pryč. Ale já nemohu chodit, jsem ochromený. Tak mě uložili sem.“

„Co víš o té tlupě? Kde ji naposled viděli?“

„Tam na druhé straně! Přepadli vesnici, pozabíjeli rolníkům kozy a upekli si je. A vesničany donutili, aby jim vydali všechny osly. Tak si chce tlupa opatřit zvířata pro jízdu.“

Ambrosia se zvedla. „Zavolejte sem rychle Zvoníka!“

Tepotlané teď vytáhli napolo ochrnutého starce úplně z hromady chrastí. Přitom našli také hromádku kukuřičných placek a džbán s vodou. To zde vesničané nechali bezmocnému starci. Zvoníkovi vojáci ho uložili co nejpohodlněji, placky položili vedle něho. Ani jedinou mu nevzali, ačkoli sami neměli co jíst. Tak zmizel i poslední zbytek jeho nedůvěry.

Mezitím promluvila Ambrosia se Zvoníkem. Rozhodli se, že připraví vesnici k obraně. Podle dosavadního postupu přijde tlupa pravděpodobně sem. Teď musili ochrnutého starce přimět ještě k tomu, aby řekl, kde jsou ukryti rolníci. Vždyť – proč by měli být v nebezpečí mimo vesnici, mohou-li být v ní chráněni?

Vyptali se starce, což bylo poněkud obtížné, a vyslali pak Triniho, aby přivedl obyvatele. Šel beze zbraně.

Za kaktusovým křovím se objevili dva rolníci.

Zastavil se a pravil jejich řečí: „My nejsme lupiči, patřili jsme k Zapatově rolnické armádě.“

Rolníci mu nedůvěřivě položili několik otázek a dovedli ho pak do rokle, kde sedělo pohromadě všechno obyvatelstvo stěsnáno v úzkém prostoru. Tam mu kladli nové otázky, na které přímo a otevřeně odpovídal, jak to bylo jeho zvykem. Nejvíc na lidi zapůsobilo, že jim podával zprávy v jejich mateřštině, a ne španělsky.

Najednou řekl nějaký stařec, upíraje na něho zkoumavý pohled: „Co bylo po Zapatově smrti?“

Trinimu bylo hned jasné, že stařec je ve vesnici důležitou osobností. Chce ho snad zkoušet ještě dále?

Sotva byl Trini hotov s odpovědí, obrátil se jiný vesničan na starce: „Ato Tomasi, ten mladík asi nelže.“

Starý muž přikývl. Jen zvlášť váženým osobnostem se říkalo ata.

O dvě hodiny později seděli již obyvatelé vesnice zase ve svých kuchyních a hostili Tepotlany podle prostých venkovských zvyklostí.

U chýše aty Tomase se sešli Ambrosia, Zvoník a Trini.

„Potřebovali bychom zjistit,“ řekl Zvoník, „kam má lupičská tlupa namířeno. Když ale vyšlu rozvědky na všechny strany, pak se příliš oslabíme.“

„Lépe by bylo,“ řekl Trini, „kdybychom to udělali jako kdysi v zahradě a kdybychom vyslali zdejší chlapce do všech sousedních vesnic. Ti znají každou stezku i za noci.“

Ata Tomas se pozorně zadíval na Triniho. „Ty chceš tedy mluvit s našimi chlapci. Zavolám ti někoho.“ Byl zřejmě spokojen. Hned nato zmizel v temnotě.

Stará tlustá Indiánka, snad žena aty Tomase, jim přinesla hrnky s čajem. Začali jej srkat.

Pojednou stanul před Trinim jednooký chlapec a řekl: „Pojď se mnou!“

Vedl ho všelijakými klikatými uličkami a konečně ho uchopil za ruku. Tak neproniknutelná byla temnota. Trini slyšel praskání větví a kroky bosých nohou – jinak nic. Náhle

se chlapec zastavil a řekl tiše: „Slyšeli jsme tě před chvílí v rokli. Co máme udělat?“

Trini začal tlumeným hlasem vyprávět, jak před lety předávali z vesnice do vesnice zprávy o lupičském vojsku mezi San Bartoldem, Tepotlou a jinými vesnicemi. Najednou se ulekl. Poslouchají ho vůbec? Bylo úplné ticho.

Zeptal se: „Jste připraveni chránit také tak svoji vesnici i ostatní okolní vesnice?“ Tu to zašustělo a ozval se šepot. Všichni chtěli při obraně pomáhat.

Trini teď rozdělil úkoly. Přitom si teprve uvědomil, jaké jistoty nabyl při udělování příkazů stykem s vyzvědačkami rolnického vojska. „Do zítřejšího rána, než se rozední, musíme získat přesnější zprávy o tlupě. Pak ji polapíme!“

Jednooký chlapec ho vedl zpátky k atu Tomasovi. Na zpáteční cestě slyšeli pod jedním přístřeškem vyprávět nějakého Tepotlana, jak Zvoník dobyl díky své chytrosti statku v rodné vesnici. Potom vyprávěl o bitvě u uhlířské osady a o množství zajatých, o zabrání města Mexika a o těžkých bojích s lupičem Gonzálezem.

Tak vyprávěli této noci vracející se Indiáni vesničánům u mnoha chýší. Ti téměř ani nezpозorovali, že jejich chlapci zmizeli.

Největší kruh se utvořil okolo toho, který by byl potřeboval nejvíce klidu, okolo Hubeného. Ten byl tak uchvácen, že zapomněl na všechny své strasti. Porovnával klidnou velikost Zapatovu s divokým Panchem Villou. Potom vyprávěl o Zapatově zavraždění a hlubokým žalem se znovu rozvzlykal. Jeho posluchači skrývali slzy pod skloněnými klobouky a šátky.

NEKLIDNÁ NOC

Torres měl na sobě cosi mezi uniformou a statkářským oblekem. Na hlavě měl ohromný vyšívavý klobouk. Poněvadž nedůvěřoval rolníkům, dal vyklidit jeden konec vesnice od všech obyvatel a ubytoval tam celou svou tlupu.

Přísně zakázal podpalovat domy. Příliš jasně si ještě vzpomínal na chyby, jichž se před lety dopustila lupičská armáda při dobývání San Bartolda a Tepotly, kdy požáry daleko široko ukazovaly, kde armáda právě je.

Téměř všichni jeho lidé kouřili marihuanu a to vedlo mezi nimi k novým a novým různicím. Vždyť ve vesnicích nebyl omamný jed k dostání. Proto si jej ve své chamtivosti vzájemně kradli. Jiní, kteří si nemohli nic opatřit, zneklidněli a upadli do stavu úplné beznaděje.

K hlídání či k čemukoli jinému je Torres donutil pouze těžkými hrozbami. Jinak se s nimi nekamarádil a trůnil před svou chýší sám jako král zbavený trůnu. Pistoli neodpínal, ani když šel spát.

Pro příští den rozkázal rolníkům připravit zásobu plackek. K ránu slyšel volat stráž a krátce nato výstřel. Rychle vstal, dovlekl se tápavě ke dveřím a vyšel do temné noci. Stráž na stanovišti nenašel, strážný stál jinde.

„Proč se schováváš?“

„Nejsme tu v bezpečí, pane. Před chvílí se sem blížili lidé. Zavolal jsem na ně a vystřelil jsem, protože neodpověděli. Po výstřelu zmizeli.“

„A viděls je opravdu?“

„Ne, jenom slyšel. Pak už se nic nepohnulo.“

Ten už vidí strašidla! pomyslel si Torres a vrátil se ke své chýši. Ale nemohl spát. Příliš ho trápily nepřijemné myšlenky. Nedůvěřoval budoucnosti.

Dva chlapci přicházeli prve příliš neopatrně k vesnici a náhle na ně někdo španělsky vykřikl: „Stát! Kdo zde?“

Na okamžik se zastavili. Strážného neviděli. Kolem nich zasvištěla střela. Stáli pořád ještě bez hnutí.

Potom uslyšeli kroky strážného. Postupovali pomalu na druhou stranu a plížili se podél zahrad.

Stále znovu se zastavovali. Konečně uslyšeli šepot. Někdo mluvil jejich řečí. Připlížili se blíž.

Z temné noci se ozvala nějaká žena. Ptala se indiánsky: „Kdo jste?“

„Matičko, neseme vám zprávu.“

„Zprávu?“ zašeptal mužský hlas. „Copak může být v obci něco, o čem by všichni nevěděli?“

Chlapci přistoupili ještě blíž. „Někdo na nás vystřelil.“

„Slyšeli jsme to. A co děláte v noci venku? Víte přece, že tam stojí stráž!“

„My jsme to nevěděli. My jsme z vesnice Santa Ana. Přišli k nám přátelé. Něco vám vzkazují.“

Když konečně poručík Torres zase usnul, přišel José: „Pane, ve vesnici je slyšet nějaký šramot.“

„Jaký šramot?“

„Lidé chodí po vesnici a mluví indiánsky. Ale rolníci přece v noci spí a nemluví.“

„Ráno se na to podíváme,“ odvětil Torres. Zdálo se mu na pováženou prohledávat vesnici za temné noci. Je to hrozné. Nikde nemáme jediného přítele, a ti rolníci – čert ví, jak to, že se vždycky tak spřáhnou!

Od té chvíle uplynula noc tiše. Zrána šlo několik lidí z tlupy pro objednané placky, ale nikoho už ve vesnici nenašli. Zmizeli i osli, které včera nechali ještě u rolníků.

Hlásili to Torresovi. Nejprve strnul překvapením. Potom dal se zcela bezdůvodnou příkrostití rozkaz k okamžitému odchodu. Chtěl opatřit své tlupě zvířata k jízdě, protože se bál, že by rolníci mohli po rozpuštění svého vojska dorazit do Tepotly před ním. Není víc než pravděpodobné, že také Zvoník je na pochodu do Tepotly? Torres chtěl sehnat potřebné osly v nejbližší vesnici. Udělá to naprosto bezohledně. A potom na Tepotlu!

KRÁTKÁ PŘESTŘELKA

Bylo k poledni. Trini běžel po vesnické silnici a hledal Zvoníka. Ten ukryl už před několika hodinami své střelce v zahradách za kaktusovými ploty a hromadami kamení a stál u jedné chýše, zabrán v rozhovor s Ambrosií a nejstarším

kmetem obce. Bylo ho právě slyšet: „Z toho nemusíš mít obavy, ato Tomasi. Ubránit se takové tlupě není pro naše zkušené střelce žádné umění.“

„Zvoníku!“ přerušil ho Trini. „Právě přišel posel. Tlupa se vypravila sem.“

„Nic lepšího si ani nemůžeme přát, Trini. Já jsem už měl obavy, že jim nějaký ničema prozradil, že jsme tady. Víš něco o tom, kolik jich je?“

„Zdá se, že je jich skoro tolik jako nás.“

„Dobrá. A teď všichni pryč!“

„Proč?“ zeptal se ata Tomas.

„Protože jenom ten se může vystavit střelám, kdo má zbraň.“

„Já nemám zbraň, ale vesnice se na mne dívá. Zůstanu u tebe, i když budete bojovat!“

„Dobrá,“ odvětil Zvoník. „Ale neukazujte se na silnici. Tlupa nesmí při svém příchodu nikoho uvidět. Trini půjde do chýše, kam chodí poslové se zprávami!“

Protože Trini váhal, pravila Ambrosia: „Já mám pušku a budu střílet, vnikne-li sem tlupa. Ale ty jdi!“

Za chvíli se objevil na silnici houf jezdců na oslech, uprostřed muž na koni s velmi širokým kloboukem. To je jistě náčelník lupičů. Za jezdci běželi pěšáci, roztažení široko po silnici.

Tlupa se pomalu blížila. Teď už bylo vidět pod klobouky obličej. Tu zvedl Zvoník ruku a pronikavě vykřikl: „Pal!“

Sám pak skočil na silnici a střílel ze stoje po muži se širokým kloboukem. Jeho kůň se zhroutil. Lidé se rozprchli.

Padlo odtud několik výstřelů, ale všechny střely přelétly vysoko nad obránci.

Indiáni vystřelili ještě po několika hlavách, které se vynořily stranou od silnice. Na cestě zůstalo ležet několik lidí a kůň. Bylo po boji.

Zvoník vztáhl ruku k atu Tomášovi. „Sem už tlupa nepřijde! My jsme vám pomohli. Teď prosíme my tebe o pomoc.“

„Co potřebuješ?“

„Okamžitě několik oslů.“

„Natrvalo?“

„Ne, jen pro teď.“

„Mohl bys nějaké dostat i natrvalo. Zachránili jste nás před drancováním.“

Zvoník se obrátil na jednoho ze svých lidí: „Poběžíš hned k Trinimu a přiveď ho sem. Ať vyslechne raněné. Zatím pošlu několik lidí napřed, aby ho chránili. Člověk nikdy neví. Takoví lupiči ještě střílejí, i když už umírají!“

Když se Trini objevil, byl tu už připraven také osel. Trini na něho ze zadu vyskočil a cválal s klátícíma se nohama z vesnice.

U zraněného koně leželo několik mrtvých vojáků. Vůdce tlupy se širokým kloboukem tu však nebyl. Tepotlané

prohledávali křoviska po straně silnice a našli ještě jednoho muže, který ležel obličejem dolů. Převalili ho na záda. Těžce zasténal a pohlédl na ně očima rozšířenýma hrůzou.

„Kde je váš náčelník?“ zeptal se Trini španělsky.

„Uprchl,“ odvětil muž strnule.

„Ty mluvíš, jako bys byl z této krajiny?“

„Jsem z Tepotly.“

Nyní mu pohlédl jeden z průvodců Triniho pozorněji do tváře a řekl: „Aha, karabáčník Domingo. Měli bychom ti rozbít lebku!“

„Počkat!“ řekl Trini. „Řekni nám, Domingo, kam táhne vaše tlupa?“

„Do Tepotly. Vždyť pan Torres se chce znova zmocnit svého statku.“

Trini se naučil od Jeronima nedávat při výslechu najevo žádné překvapení. Tím prudčeji se zračily vztek a nenávisť na tvářích jeho průvodců. Chtěli se již znovu vrhnout na raněného, ale Trini se rychle zeptal: „K čemupak potřebujete všechny ty osly, které jsme vám v noci odvedli?“

Ležící muž zkoprněl úžasem. Zdá se, že venkovský hoch, který ho tu vyslychá, nejenže dovede mluvit kromě své mateřštiny čistou španělštinou jako velký pán, ale ví také všechno o jejich tlupě.

„Ano,“ odpověděl zmateně, „pan Torres se bojí jen jednoho člověka. Nezabijete mě, když řeknu jeho jméno?“

„Ne, za to tě nezabijeme.“

„Jeho pravé jméno neznám. Říkají mu Zvoník.“

Tepotlané na sebe pohlédli a zasmáli se.

„Však se má Torres taky proč bát,“ řekl jeden z nich. „Zvoník přísahal, že když toho ničemu chytí potřetí, bude s ním amen! Zdá se, že ho skoro už máme.“

Tu pochopil karabáčník Domingo, že je v rukou Zvoníkových. Dostal ještě větší strach.

„K čemu tedy všichni ti osli?“ zeptal se znovu Trini.

„Abychom se dostali do Tepotly před Zvoníkem. Co teď se mnou uděláte?“

Trini odpověděl: „O tom může rozhodnout pouze zdejší vesnice.“

Vyskočil zase na svého osla a ujížděl tryskem do vsi.

Ambrosia a Zvoník na něho čekali. „Máš nějaké zprávy?“

„Ano, je to mladý Torres. Chce se svou tlupou dorazit před námi do Tepotly. Rád by se usídlil zase ve svém hnízdě. Bohužel uprchl.“

Ambrosia řekla pevně: „Musíme tu tlupu zničit! Jinak bude drancovat v kraji dál a my se nikdy nedočkáme klidu.“

„Proto právě potřebujeme vaši pomoc,“ řekl Zvoník atu Tomášovi. „Půjčíte nám všechny osly, co máte, aby co nejvíc našich lidí mohlo jet do sousední vesnice. Odtud vám je pošleme nazpět. Pak zase poprosíme druhou obec o osly a tak se můžeme ještě dnes dostat bez přílišné únavy do Tuxpamu a zítra do Tepotly. Ty, Trini, musíš být pořád vpředu! Víš proč?“

„Ano, svolám v každé nové vesnici chlapce, ale ještě raději mladé muže, kteří dovedou vytrvale běžet. Lupičská tlupa musí najít každou vesnici vyklizenou. Teď k tomu můžeme rolníky spíš přemluvit, protože víme, že Torres nezapaluje vesnice, aby se neprozradil. Až do dnešního poledne o nás vůbec nevěděl. A také teď asi jen nejasně tuší, kdo na něho střílel.“

Ambrosia odpověděla: „To je správné, ale musí se to stát rychle!“

OBKLÍČENÍ

Když se pod Torresem zhroutil kůň, podařilo se mu utéci do křoví. Jak se tak plížil nazpět, uvažoval: řádný palebný útok, k němuž byl dán z vesnice Santa Ana povel v indiánské řeči, svědčil o tom, že tu jde o vycvičený oddíl, pravděpodobně o část bývalého rolnického vojska Zapatova. Pušek mají aspoň třicet. Viděl vedle sebe muže, který se hleděl odplížit; podpíral si pravou paži druhou rukou. Ten už nebude moci bojovat!

Přepad, uvažoval dále, také znamená, že nás očekávali. S tím souvisí patrně i to, že v noci zmizeli osli a byla vyklizena vesnice, kde jsme byli ubytováni. Musíme počítat s tím, že tu

všechno řídí ruka, nám dosud neviditelná. Není to snad můj nepřítel Zvoník?

Náhle mu napadlo, že u Zapaty přece byla záhadná žena, takzvaný plukovník Ambrosia. Někteří v lupičské armádě o ní mluvili jako o staré čarodějnici, jiní říkali, že je to rafinovaná krásná žena, která dovede omámit všechny muže. Nikdy nikdo tohoto ženského plukovníka neviděl. Ale ať už jakkoli, báli se jí všichni – od obyčejných vojáků až po generála Gonzáleze, který řekl jednou svému pobočníkovi:

„Kdybych tak já měl takového šéfa výzvědné služby! Všichni naši agenti stojí za zlámanou grešli!“

Za jedním pahorkem shromáždil Torres své lidi. Dívali se na něho tázavě. Zdálo se, že je chladný a pevný.

V náhradu za svého koně si vyžádal od jednoho vojáka osla. Ten mu ho odevzdal s neskrývaně mrzutou tváří. Většina oslů se ostatně při tom zmatku rozutekla kdovíkam.

Tlupa dále ustupovala. Z rozcestí jel Torres doleva, aby se dostal blíž k Tuxpamu. Občas se ohlédl. Tu spatřil vzadu dva chlapce. Běželi přes cestu, patrně do vesnice Santa Ana k plukovníku Ambrosii. To tam budou za necelou hodinu už vědět, kam teď táhne.

Zesinal. Teď viděl na vlastní oči tu tichou zpravodajskou síť, o níž dosud nevěděl nic určitého. Má se vzdát svého podniku? Ale co jinak? Vkrádala se mu do srdce úzkost. Pokoušel se ji přehlušit tím, že si říkal: ať jsem lupič, hlavně že se nebojím!

Po několika hodinách se blížili k nové vesnici. Torres rozkázal zastavit a poslal napřed tři muže. Nechtěl se dostat ještě jednou nepřipraven do ohně.

Tři mužové šli po okraji silnice k vesnici. Nic se ani nepohnulo. Teď zmizeli mezi chýšemi a zase vystoupili, mávající při tom puškami. To znamenalo, že nebezpečí nehrozí.

Také tato vesnice byla vyklizena – a to tak důkladně, že tam kromě několika nezralých plodů nenašli vůbec nic. Tak musili táhnout dále s prázdnými žaludky. Další osadou na jejich cestě byl Tuxpam. Tam však stěží mohli dnes dorazit. Torres uviděl stranou zřícené zdi panského dvora, kde v dětství často pobýval. Za ním začali zpívat:

*La cucaracha, já jsem šváb jen,
nechci už mašírovat dál.
Marihuanu nemám, ach, nemám –
porad'te, kdo by mi ji dal!*

„Dost!“ vykřikl Torres vztekle. Píseň o švábovi si složili vojáci za této války, aby dali najevo svou nespokojenost. Pobzukovali si dále melodii této písně.

PRVNÍ PŘIVÍTÁNÍ

V Tuxpamu rolníci rádi pomohli Zvoníkovu oddílu a půjčili mu okamžitě osly. Vždyť přemnozí byli před lety jako uprchlíci hosty Tepotlanů ve vysoké Kozí díře.

Ještě v noci mohl vyjet Braulio s Trinim a s několika jinými do Tepotly. Nezavanul ani větrník. Bylo zase velice temno.

Vesnice byla tichá, bez světla. Divili se tomu. Vždyť i tam už jistě došla zpráva o jejich příchodu.

Vjeli do vesnice a dojeli až ke kostelu. Tu k nim přiskočili náhle z několika stran lidé. „Kdo jste?“

„Tepotlané!“ zavolal na ně vesele jeden z nich.

„Kdo? Kdo?“

„Porfírio, Pancraccio, Juan, Braulio, Trini. Ten je ovšem ze San Bartolda.“

Rozradostnění vesničané stahovali jezdce s oslů. Náves se rychle naplnila muži, ženami i dětmi.

Tu se ozval nějaký hlas: „Kde je můj syn?“

„Otče Benjamíne! Zvoník je ještě v Tuxpamu.“

„Řekněte, bil se dobře?“

„Ty nevíš, otče Benjamíne, že byl jedním z vůdců rolnického vojska?“

„To je krásná zpráva! Buďte všichni vítáni! Ať vejdete kamkoli, všude vás pozdraví vlídná tvář!“

„Děkujeme ti, otče Benjamíne, ale nás sem neposlali, abychom oslavovali shledání. My přicházíme proto tak

spěšně, že sem táhne mladý Torres se svou tlupou, aby obsadil zase statek. Jedeme tam a budeme jej hlídat. Jen Trini zůstane u vás ve vesnici.“

Za rozhovoru k nim tiše přistoupil farář. Netěšil se ve vsi dobré pověsti, protože tehdy, když se blížilo lupičské vojsko, uprchl do města a zanechal svou kuchařku a dcerku bez ochrany. Na takové chování se rolníci dívali s opovržením. Aby si u vesničanů napravil pověst, chtěl navracející se Tepotlany přátelsky pozdravit.

Lidé se před ním rozestoupili. Sotva však Trini spatřil černý kabát, pošeptal Zvoníkovu otci: „Chci ti něco povědět, ale před tím tady se to nehodí!“

Benjamín přikývl a zmizel s Trinim. To pochopili druzí jako výzvu, aby učinili totéž, a rovněž se odvrátili. Braulio pak a ostatní, kteří sem přijeli, vyskočili na osly a jeli ke statku.

Farář stál již jen mezi lidmi, jimž neměl co říci.

„Otče Benjamíne!“ řekl Trini, když kousek poodešli. „Tvůj syn a ostatní z vesnice nemohou přijít všichni najednou a dost rychle, protože Tuxpam nemá dostatek oslů. Mám ti od syna vyřídít pozdrav a poprosit tě, abys tam co nejdříve poslal všechny osly. Naši lidé se sem musí dostat co nejrychleji. Torres sází všechno na to, že vás tu překvapí. Zvoník a plukovník Ambrosia chtějí sem Torrese a jeho tlupu vlákat a zničit je.“

„Tomu rozumím. Ale kdo je ten plukovník Ambrosia?“

„Moje babička.“

Benjamín se chtěl zasmát, ale napadlo ho, že ta žena musila vykonat velké věci, když se stala plukovníkem. Řekl: „Oslly hned seženeme. Vždyť je celá vesnice na nohou!“

„Ještě jedno, otče Benjamíne! Tlupu můžeme úplně zničit jen tenkrát, když budeme mít hodně zvěďů. Chlapci se k tomu hodí, ale potřebuji i starší.“

„Ty je potřebuješ, Trini?“

„Plukovník Ambrosia a já jsme sbírali zprávy pro rolnické vojsko.“

Jaká je to rodina! pomyslel si Benjamín a zeptal se: „Přichází s vámi také Jeronimo, kterému uřezali uši?“

„Toho zavraždili zároveň se Zapatou.“

Tato zpráva Benjamína rozesmutnila. Ale rychle se zase vzmužil. „Dostaneš osly a své zvědy. Kam je mám poslat? Budeš přece bydlet u mne?“

„Ne, otče Benjamíne. Tam bude bydlet Zvoník. Zpravodajská služba musí být někde jinde. V rozhodných okamžicích se někdy sejde takové množství poslů, že není ani hnutí. Nemohu bydlet v Brauliově chýši?“

„Ano,“ odvětil stařec poněkud zaraženě. O něčem takovém ještě nikdy nepřemýšlel – a jak tomu tenhle chlapec už rozumí!

NÁLEZ

Již po celé hodiny se potulovalo několik chlapců na okraji Tepotly u cesty vedoucí do Tuxpamu. Čím víc se připozdívalo, tím víc vzrůstalo jejich napětí.

Konečně zahlédli první jezdce. Rozeznávali je stále jasněji. Pádili do vesnice a volali do všech dveří: „Naši přicházejí!“

Teď vyšli lidé ze všech chýší a shlukli se u vchodu do vsi. Blížil se oddíl jezdců na oslech. Všechny převyšoval statný muž na velkém koni. Benjamín si ho upřeně prohlížel: že by to byl můj syn? Tak si ho nepředstavoval. Všichni vesničané byli zklamáni, když oddíl zabočil ke statku a brzy se ztratil jejich zrakům. Za oddílem se rozběhlo několik chlapců. Za nimi šly ženy a nakonec všichni mužové. Benjamín se trochu zlobil. Chtěl je přivítat podle starého obyčeje, a to přece mimo vesnici nebylo možné.

Když vcházel bránou do statku, spatřil, jak jeho syn domlouvá lidem: „Ale matičko, uznej přece! My teď ještě nemůžeme jít! Co když se tu náhle objeví lupičská banda! Bude do vás střílet! Jenom si nemyslete, že budou brát ohled na naše radostné shledání!“

Teď zpozoroval starého Benjamína a kráčel k němu, řinče ostruhami. „Otče, prosím tě: teď žádné oslavování! Tak daleko ještě nejsme! Jak bychom jen mohli všechny ty lidi zas odsud dostat pryč?“

„Ale aspoň pozdravit bys mohl svého starého otce!“ odvětil Benjamín a zasmál se.

„Jistěže pozdravit, otče! Ale později! Později! Bude se bojovat – možná dokonce těžce bojovat – ale už naposledy! A potom, pozitíří nebo kdy to bude, potom budeme oslavovat! Máte dost jídla?“

„Pro vás ano!“

„Dobrá, otče! Ale pomoz mi dostat ty lidi odsud! Kdyby sem znenadání vpadli lupiči, tak bychom nemohli ani střílet!“

Nebylo tak těžké přesvědčit Tepotlany o oprávněnosti Zvoníkova rozkazu, když se již alespoň krátce shledali se svými syny a bratry. Vedlo to dokonce k obzvláště srdečnému způsobu vítání. Tu a tam proklouzla do statku některá z maminek a přinesla svému synovi a jeho kamarádům něco dobrého. Seděla potom u něho a radostně se na něho dívala.

Ve vesnici seděl před Brauliovou chýší Hubený a pečoval o to, aby nikdo Triniho nebudil. Vždyť celou příští noc má bdít a přijímat zprávy. A nespal už několik nocí.

Den uplynul klidně a noc těž. Ráno přišel Zvoník k Trinimu do vesnice a zeptal se: „Nemáš ještě žádnou zprávu o lupičské tlupě?“

„Jenom tu, že předevírem večer byla nedaleko Tuxpamu.“

„Přece se nemohla propadnout! Pošli ještě jednou zvědy do všech vesnic!“

„To jsem chtěl udělat tak jako tak. Ale uvědom si taky to, že se tlupa podle tvého vlastního mínění pohybovala v poslední noci asi obzvlášť nenápadně, aby mohla napadnout statek ze strany, odkud bychom ji nečekali. Torres tady přece zná každý strom a každý pahorek.“

To se Zvoníkovi zdálo pravděpodobné.

Jel zpátky ke statku. Každou chvíli vystupoval na plochou střechu, aby se rozhlédl po okolí. Neobjevil však nic nápadného. Tak uplynul i druhý den a druhá noc.

Ráno seděl Trini unaveně a mrzutě před chýší. Objevila se Ambrosia se Zvoníkem.

„Tady něco nesouhlasí!“ řekla. „Tlupa nenašla v žádné z

vyklizených vesnic potraviny. To tedy po čtyři dny skoro vůbec nejedla.“

Trini přikývl. „Ba, právě. A teď je tu ještě ke všemu jedna nesnáz. Většina rolníků z vyklizených vesnic se chce dnes vrátit domů. Říkají: Nepřítel, kterého nevidím, není! Musíme tedy co nejrychleji zjistit, kterým směrem se tlupa dala. To je možno jedině v Tuxpamu. Tam ji naposledy viděli. Zvoníku, dej mi s sebou dva ozbrojené muže na oslech. Pojedeme do Tuxpamu! Tam uvidíme, co a jak.“

„Já jsem proti tomu,“ odpověděla Ambrosia. „Trini toho ví z nás všech nejvíc. Nesmí upadnout do rukou lupičů!“

„Plukovníku Ambrosio!“ odvětil Zvoník. „Jestli je tlupa ještě nablízku, nepůjde sem po silnici. Vždyť tak by ji bylo z daleka vidět. Můžeš tedy klidně nechat Triniho jet.“ Nyní Ambrosia svolila. Zakrátko nato odklusal Trini se dvěma muži z vesnice.

V Tuxpamu bylo velmi rušno, protože se rodiny vracely již s osly, pytli a vším ostatním domů. Dozvěděl se, že naposled spatřili lupičskou tlupu dva chlapci. Dal si je přivést a ukázat si od nich směr, jímž se tlupa pohybovala.

„To tedy,“ řekl, „chtěli ti ničemové vaši vesnici obejít, aby se dostali nepozorovaně ke statku v Tepotle. Je tam nějaká cesta?“

„Ano, úzká. Ale teď v době sucha je dobře schůdná.“

„Pojďte s námi a ukažte nám ji!“ Přitom si Trini myslil: Po takové tlupě zbudou vždycky nějaké stopy. Třeba někde tábořili.

Šli od vesnice po polních cestách kukuřičnými poli, z nichž byla úroda sklizena již před několika měsíci. Teď na nich byly jen bělavé suché strbouly. Pak došli k nízkým pahorkům s kameny a divokými křovisky. A potom se už dostali na cestu k Tepotle. Trochu stoupala a pak se stáčela vlevo. Tam supi na zemi něco rvali, patrně nějaké mrtvé zvíře.

Když se Triniho skupina přiblížila, supi se vznesli do výše, tlukouce hlučně křídly. Na místě, kde seděli, spatřil Trini cosi na zemi. Že by to byl pelech z hadrů? Kdyby tu nebyli předtím supi, blížili by se k tomu místu jen s největší opatrností. Ale tak měli jistotu, že nablízku nikdo není.

„Vždyť tam leží puška!“ řekl jeden z nich překvapeně.

„A blůzy od uniforem!“ připojil druhý.

Oba chlapci běželi napřed a volali: „A tady je mrtvola!“

Brzy stanuli všichni bezradně před zpřeházenou hromadou kusů vojenské výstroje a zbraní.

„Je to snad celá výzbroj lupičské tlupy?“ zeptal se Trini. „Řekněte, chlapci, procházel tudy někdy nějaký vojenský oddíl?“

„Ne, už celá léta ne. Tyhle věci tu mohou ležet teprve krátkou dobu.“

„Ale proč by lupičská tlupa odhazovala zbraně?“ zeptal se jeden z Tepotlanů. „Já se podívám, jakou smrtí ten člověk zemřel. Na obličejí nic nevidíme. Je příliš rozerván od supů.“

Zatímco Tepotlan rozepínal mrtvému blůzu uniformy, vykřikl jeden z chlapců: „A tady leží další!“

„Tenhle byl zastřelen,“ řekl Tepotlan.

Ostatní se obrátili k druhému mrtvému a jeden řekl okamžitě: „To je Torres!“

Svědčil o tom dobrý oblek a také vyšívaný klobouk vedle něho. Obličej byl zohaven k nepoznání. Asi od supů.

Jeden z nich obrátil klobouk a viděl, že je černý od zaschlé krve. V náhlé předtuše poklekl a prohlížel pozorně mrtvého. Potom vstal. „Rozbili mu lebku.“

NA STATKU V TEPOTLE

Trini se vrátil do vesnice Tepotly teprve po setmění a jel ihned k Brauliově chýši. Před ní seděl Hubený. Teď vyskočil. „Ach Trini! Víš, že pro mne Benjamín našel zaměstnání, na které stačím?“

„A jaké?“

„Budu tady ve vesnici učitelem. Něco takového přece u nás ještě nikdy nebylo. Naše děti se budou učit – všechny!“

„To je dobré. Ale teď mi rychle řekni, kde najdu Zvoníka a ostatní.“

„Jsou na statku a mají poradu, protože navrátilci musí dostat přiděl půdy.“

V jídelně na statku byly zavěšeny olejové lampičky. V jejich matné záři uviděl Trini sedět svoji babičku, Benjamína, Zvoníka a stařešiny obce. Jakmile vstoupil, napjatě se k němu obrátili.

Trini stanul před nimi, slavnostně sňal klobouk a řekl:

„Tlupa zabila před několika dny svého náčelníka Torrese nedaleko Tuxpamu. Ten bestiální chlap zastřelil asi předtím jednoho ze svých vlastních lidí. Potom zahodili uniformy a zbraně a rozutekli se. Právě teď si odnášejí tuxpamští rolníci věci do obce. Řekl jsem jim, že musí utvořit místní obranný sbor a spojit se s ostatními ozbrojenými vesnicemi. To je přece nutné!“

Ambrosia povstala. „Ano, tak je to správné! Bojovali jsme deset let za půdu a svobodu. Mnoho našich nejlepších lidí to zaplatilo životem. Ale z nás se stali noví lidé. Proč se ta

banda sama zahubila? Protože cítila, jak je ozbrojený lid silný. Také na tomto chlapci vidíte tuto sílu. Dovedl ve svých šestnácti letech nařídit rolníkům, aby vytvořili nový obranný sbor. Ale pamatuj si, Trini! Zapata zůstal až do konce skromným člověkem. Tys bojoval za naši velkou věc! Zůstaň vždy přímý a čestný!“

POZNÁMKY

pro zvědavé čtenáře

*Protože mládež čte velmi často s vědeckou důkladností,
uvádím několik věcných údajů.*

Mexiko leží v tropech, ale velké oblasti jsou tak vysoko nad mořem, že noci jsou chladné. Většina obyvatelstva této ohromné země – je ho asi dvacet miliónů – mluví španělsky, ale několik miliónů mluví také ještě svou starou indiánskou řečí. Dříve prý bylo těchto indiánských řečí asi dvě stě, dnes je jich ještě asi padesát. Po roce 1940 byly vytvořeny pro nejdůležitější indiánské řeči vlastní abecedy. Od té doby je indiánština na mnoha školách vyučovacím jazykem, kdežto španělštině se učí jako jazyku cizímu.

HISTORICKÉ UDÁLOSTI, pokud mají vztah k této knize:

- 1519 Španěl Fernando Cortés dobývá vývojově značně vyspělého indiánského Mexika pro španělského krále. Zavedení evropského nevolnictví, částečně také brutální formy otroctví.
- 1810 Počátek revoluce proti Španělům.
- 1847 Severoamerické oddíly táhnou do Mexika a odtrhnou velké části země, především Kalifornii, Nové Mexiko a Texas. Zavraždí „hrdinné děti“ na zámku Chapul Tepec.
- 1855 Revoluce proti diktátorovi Santu Anovi, proti velkostatkářům a církvi.
- 1858-1872 Benito Juarez prezidentem.
- 1859 Počátek „Reformy“, jíž byly mimo jiné téměř úplně vyvlastněny pozemky katolické církve. Občanská válka v Mexiku. Zavraždění pokrokového ministra vnitra Melchora Ocampo; podnět k vraždě dal arcibiskup z Morelie.
- 1861-1867 Intervence evropských mocností, zvláště francouzského císaře Napoleona III.
- 1864-1867 Arcivévoda Maxmilián Rakouský mexickým císařem. Byl zastřelen v Querétaru zároveň se svými generály Miramónem a Mejíou.
- 1877-1910 Diktatura generála Porfíria Díaze. Indiáni se stávají znovu nevolníky velkostatkářů, většinou španělských.
- 1910-1920 Revoluce a občanská válka.
- 1910-1913 President Madero bojuje přes svůj liberální postoj proti rolnickým vůdcům Zapatovi a Panchovi Villovi.

- 1913 Generál Huerta zajme Madera a dá ho zastřelit na příkaz zahraničních vyslanců, zejména anglického, kteří udělali vraha Huerta prezidentem.
- 1914 22. duben: Americké oddíly přistávají ve Veracruz.
15. červenec: Huerta odstupuje.
Srpen: Obregón obsadí město Mexiko.
Listopad: Zapata a Pancho Villa dobudou města Mexika.
- 1915 28. červen: Venustiano Carranza se prohlásí za presidenta.
Generál Obregón porazí Pancha Villu. Ten přestoupí hranice USA, marně pronásledován generálem Pershingem.
Generál Pablo González porazí v několika srážkách Zapatovy oddíly, Zapatu samého však nemůže přemoci.
- 1916 Od léta jakési příměří na jihu země.
- 1917 Pancho Villa ustane v boji.
- 1919 Zapata píše dopis Leninovi.
10. dubna: Generál Pablo González přiláká Zapatu k vyjednávání a dá ho přítom i s jeho průvodci zavraždit. Dostane za to od presidenta Carranzzy 50 000 pesos.
- 1920 Občanská válka poněmáhlu ustává.

CO SE PŘIHOUDILO PO ZAPATOVĚ SMRTI?

Pozemky velkostatkářů, které rolníci vyvlastnili a rozdělili v letech 1910-1920, zůstaly vcelku v jejich rukou. Pod vlivem Velké říjnové revoluce byla kolem roku 1919/20 založena Komunistická strana Mexika. Dříve tu žádná dělnická strana nebyla.

- 1920 musil Venustiano Carranza prchnout před generálem Obregónem a byl 20. května zavražděn.
- 1923 zavraždila tlupa najatá statkáři Pancha Villu.
- 1935-1939 Doba presidentství Lázara Cárdenase, který skutečnil nikdy nerealizované zákony Venustiana Carranzzy a vyvlastnil naftu z rukou zahraničních boháčů. Mnozí označují Cárdenasovo presidentství za vrchol mexické občanské revoluce.
Dnes se obrací nenávist mexického lidu méně proti velkostatkářům, kteří hrají již jen bezvýznamnou roli, jako spíše proti politice vměšování Spojených států.

NĚKOLIK VYSVĚTLIVEK

Agáve, v Mexiku zvaná maguey, velká keřovitá rostlina. Vyrábí se z ní nápoje pulque a tequila. Dnes stát pěstování agáve velmi omezil, aby zabránil přílišnému šíření alkoholismu.

Ayala, mexické městečko, kde byl vyhlášen Zapatův Ayalský plán osvobození rolnictva.

Buganvilia, popínavá keřovitá rostlina. Pěstuje se pro ozdobu i u nás.

Cochinilla, červec nopálový, ze kterého se získává červené barvivo košenila.

Dráb, poháněč – španělsky *capataz*.

Gringo, opovržlivé označení pro Severoameričana.

Hory. Zde je zmínka o třech. Jsou to Ležící žena a hora Popocatepetl, na níž sídlí bůh. Protože se to Mexičanům, kteří většinou neznají jazyk Aztéků, špatně vyslovuje, nazývají horu Generál Popo. Třetí hora, z níž je vidět moře, je Citlaltepel. Jsou to vesměs sopky vysoké kolem 5500 metrů.

Hrdinné děti, španělsky Niños Héroes. Všude v Mexiku jsou na stěnách obrazy, představující zavraždění těchto žáků důstojnické školy americkými vojáky. V každém větším místě mají ulici pojmenovanou po Niños Héroes. Hrdinné děti jsou v Mexiku národním symbolem boje proti americkému imperialismu.

Indiáni. V Mexiku již čistokrevní Indiáni téměř neexistují. Slova mesticové a podobných označení pro míšence se dnes úmyslně neuzívá, protože Mexičan je hrdý na svůj indiánský původ. Honosí se jím jednak z národnostních důvodů, jednak z protestu proti rasovým štvanicím v Severní Americe. Za revoluce v letech 1910-1920 se však ještě Indiány pohrdalo.

Kuchyň. K chýši přiléhá přístřešek, kde se vaří. Někdy mívá boční stěny. Není to místnost v našem slova smyslu. Má chránit jen proti dešti a proti větru.

Mangiva, tropický strom. Má oranžové peckovité plody, tvarem podobné našim blumám.

Marihuana, divoký tabák. Indiáni jej kouří nebo žvýkají. Má silně omamný účinek.

Mléko s kávou. Nepřipravuje se jako naše káva, nýbrž do horkého mléka se vleje zahuštěná studená káva, která se dnes prodává v lahvích.

Nopál. Druh kaktusu, který se hojně pěstuje i v jižní Evropě.

Občina – ejido. Občina jsou samostatná družstva mexických zemědělců, obnovující dávné tradice pospolného hospodaření. Půda je často společným vlastnictvím. Společná práce na polích je velmi rozšířena. Sociálním důsledkem toho je podivuhodná svornost a velmi často vyslovené přátelství mezi družstevníky – ejidarios.

- Otomí.* Indiánský kmen s vlastní řečí, který si Španělé nikdy úplně nepodrobili. Sídlí většinou v horách a pěstuje kukuřici.
- Pachuca.* Město na náhorní vysočině mexické. Jsou tam bohaté doly na zlato a stříbro, které jsou ještě dnes převážně v rukou cizích kapitalistů.
- Papaya,* strom, jehož dužnaté plody jsou velikosti i tvarem podobné melounům.
- Placky.* Udělat denní porci kukuřičných placek pro normální rodinu trvá šest hodin. Při tom klečí žena na udusané půdě a připravuje si těsto roztíráním kukuřičných zrněk. Technika práce za poslední tisíciletí nijak nepokročila. Dnes lze ve městech koupit už hotové placky (tortillas) nebo alespoň strojem umleté těsto.
- Plukovník.* Ambrosia se stane plukovníkem (španělsky coronela – plukovnice). V době, kdy byla vyzvědačkou a Zapatovou rádkyní, byla v revolučním vojsku také řada ženských plukovníků. Tyto ženy hrály později velkou úlohu ve svých obcích. Dnes se hlásí téměř všechny ke komunismu.
- Podloubí (colonada)* vroubí podobně jako v českých městech náměstí a v bohatých domech i dvůr.
- Provincie.* Mexiko se označuje podle vzoru USA jako Spojené státy mexické. Protože slovo „stát“ v tomto smyslu neodpovídá našim obvyklým představám, používáme místo něho termínu „provincie“, které lépe vystihuje skutečnost.
- Psaní a čtení.* Za mexické revoluce byl ještě téměř všechen lid negramotný. Kniha byla jen nepatrný počet a měli je jenom zámožní občané, intelektuálové a kněží.
- Pulque.* Kvašená šťáva z agáve. Tento nápoj je možno srovnat s pivem.
- Rabia.* Lidový výraz pro mnohé nemoci, které Indiáni blíže neznají a pro které nemají přesné označení.
- Revoluce.* V mexické revoluci se ještě socialisté ve smyslu marxismu nijak neuplatňovali. Tato revoluce byla vyvolána občanstvem měst a vzbouřivšími se zemědělskými dělníky a rolníky. Průmyslovým dělníkům, kterých byl jen nepatrný počet, zabránili zrádcovští vůdcové odborů, jako byl pověstný Morones, bojovat po boku rolníků. Někde byli dokonce proti nim ozbrojeni a vedeni do boje. Význačnou roli nehráli.
- Šváb.* Píseň „La cucaracha“ (šváb) vznikla za mexické občanské války a je dnes rozšířena ve všech zemích, kde se mluví španělsky. V originále zní:

La cucaracha, la cucaracha
Ya no quiere caminar,
Porque no tiene, porque le falta
Marihuana que fumar.

Tequila. Agávodá kořalka. Chutná jako vodka.

Veracruz, velký přístav v Mexickém zálivu.

Zapotekové. Indiánský kmen na jihu Mexika. Na hoře Monte Alban u Oaxacy byly vykopány mohutné pozůstatky jejich starého chrámového města.

Zlatý kočár arcivévody Maxmiliána. Na zámku Chapul Tepec jej ukazují spolu s ubohou bryčkou presidenta Juareze. Tam jsou také přístupny veřejnosti bohaté nevkusné místnosti arcivévody a jeho ženy.

Ženy. Na vesnici se těší většinou úctě, ve městě je však jejich osud horší, protože muži klesají často vlivem Severoameričanů na úroveň sobeckého lumpenproletariátu. I ve městě však děti velice ctí své matky.

K VÝSLOVNOSTI

<i>Španělské slovo</i>	<i>Česká výslovnost</i>
Aguas	Aguas
Carranza	Karransa
Chapul Tepec	Čapul Tepek
Chile	Čile
Cochinilla	Kočínylja
Cuevas	Kuevas
Díaz	Dýas
Huerta	Uerta
Inés (Anežka)	Inés
Jacinto (Hyacint)	Chasinto
Jeronimo (Jeroným)	Cheronymo
José (Josef)	Chose
Juan (Jan)	Chuan
Juanita	Chuanyta
Juarez	Chuáres
Melchor (Melchior)	Melčor
México	Mechiko
Pachuca	Pačuka
Pancho Villa	Pančo Vilja
Pulque	Pulke
Querétaro	Kerétaro
Tequila	Tekila
Veracruz	Berakrus
Zapata	Sapata

Španělské samohlásky i řada souhlásek se vyslovují stejně jako v češtině. Pokud je ve španělských slovech čárka nad samohláskou, označuje přízvuk. Většinou však zůstává přízvuk neoznačen. Přízvučné samohlásky se vyslovují polodlouze. (V transkripci označujeme přízvučnou samohlásku tučným písmenem.)

K psaní a výslovnosti souhlásek:

Písmeno c označuje dvě hlásky: 1. před samohláskami a, o, u a před souhláskami se vyslovuje jako české k (Carmen = Karmen, Clara = Klára). 2. před e, i se vyslovuje jako české s (Cecilia = Sesilia).

Písmeno ch se vyslovuje jako české č. Např. Chile = Čile, cucaracha = kukarača.

Písmeno g označuje dvě hlásky: 1. Před a, o, u a před souhláskami se vyslovuje jako české g. Např. gringo = gringo. 2. Před e, i se vyslovuje jako české ch. Např. Georgia = Cheorchia. 3. Ve slabikách gue, gui se u nečte a tyto slabiky se vyslovují jako české ge, gi. Např. guerilla = gerrilja, guitarra = gitarra.

Písmeno h se nečte ani nemá vliv na výslovnost okolních hlásek. Např. Huerta = Uerta.

Písmeno j se čte jako české ch. Např. José = Chose, Jacinto = Chasinto.

Písmeno ll označuje měkké l (přepisujeme lj). Např. gerrilja.

Písmeno ñ se čte jako české ň. Např. niño = nyño. Na rozdíl od češtiny se n před i neměkčí. Tedy ni = ny.

Písmeno q se vyskytuje jen ve slabikách que, qui, které se čtou jako české ke, ki. Např. pulque = pulke, tequila = tekila.

Písmeno x se čte zpravidla jako české ks, případně v lidovější výslovnosti jako české s. Např. Extremadura = Estremadura. Ve slově México se čte jako české ch – Mechiko. Jde o starší způsob psaní, jehož se Mexikánci drží u jména své země. Setkáváme se však i s pravopisem moderním: Méjico = Mechiko.

Písmena v, b se vyslovují stejně, a to na začátku slova po pause a uprostřed slova po n, m jako české b, v ostatních postaveních se podobají spíše výslovnosti českého v (je to b bez závěru, třené). Ve slovech Valencia, Barcelona, Colombia je výslovnost Balensia, Barselona, Kolombia. Ve slovech Habana, Cuba spíše české Avana, Kuva.

Písmeno z se vyslovuje jako české s. Např. Carranza = Karransa, Zapata = Sapata.

OBSAH

První díl

POVSTÁNÍ

Lidová slavnost	7
Mladí hrdinové ze zámku Chapul Tepec	13
Cizí císař se zlatým kočárem	15
Prababička onemocněla	19
Morousovitý hrabě dělá pořádek	24
Mor	29
Čarodějnice Mariana	32
Jeronimovy noční návštěvy	35
Pepřový lusk v květináči	39
Uvázaný	42
Měsíčná noc	47
Snídaně v panském domě	50
Ambrosia mluví	52
Pan Torres z Tepotly	56
Druhý host z Tepotly	58
Porada	61
Útok na statek San Bartoldo	63
Noční střelba	67
Cestou do Tepotly	71
Tlupa se rozprchla	74

Druhý díl

ZAHRADA U ZŘÍCENINY STATKU

Manuelino tlachání	81
Pan Torres se raduje	83
Vesničané z Tepotly ustoupí	84
Jeronimo se vrací	89
V panské zahradě u zříceniny statku	91
Advokát ve vesnici	95
Povážlivé zprávy	100
Chlapecké přátelství	103

Spolek mladých Tepotlanů	107
Podivný pan Mario	111
Mariův příběh	117
Obchod se zbraněmi	120
Mario vyučuje	128
Sirotek Rosa	131
Spor ve vesnici	134
Vesniční chlapci se chtějí učit	142
Noční rokováání u Biskupových lázní	147
Rozloučení se zahradou	151
Indiánský hrad	154
Přepad	157
Rolnické vojsko se blíží	163
Pitka	166
Zvoník na statku	172
Dobytí Tepotly	178
Soud nad panem Torresem	183

Třetí díl

V ZAPATOVĚ ROLNICKÉM VOJSKU

Ambrosiino rozhodnutí	191
Mario jde do města	192
Cesta do Nopaly	197
Bitka	203
Mariova zpráva	208
Zvoníkova nová hodnost	211
Doktor Pepe	215
Bitva u uhlířské osady	218
Po bitvě	225
Mládí doktora Pepa	230
Vyvlastnění statkáři	233
Obsazení města Mexika	236
A co dál?	242
Mariovo poselství	246
Mariův návrat	250
Ambrosia a slepec	254

Čtvrtý díl

KONEC OBČANSKÉ VÁLKY

Hubený z Tepotly	261
Carranzův příkaz	264
Dopis	266
Hrozná zpráva	268
U žebráka Valentina	271
Spěšná cesta	273
Písaři	275
Hodokvas po vraždě	280
Plukovník Ambrosia	283
Noční útok	285
Vzpoura	288
Neklid doktora Pepa	290
Vydírání	293
Rolnictvo ve zbrani	297
Rozpuštění vojska	300
Santa Ana	304
Neklidná noc	307
Krátká přestřelka	309
Obklíčení	313
První přivítání	315
Nález	317
Na statku v Tepotle	322
Poznámky	325
Několik vysvětlivek	327
K výslovnosti	330

KNIHY ODVAHY A DOBRODRUŽSTVÍ

Svazek 81

Řídí Eva Dolejšová

Ludwig Renn TRINI

Z původního německého vydání Trini, vydaného nakladatelstvím Kinderbuchverlag v Berlíně roku 1954, přeložili Zdena Lacinová a Ludvík Kundera. Ilustroval Lumír Ševčík. Vydalo jako svou 2829. publikaci Státní nakladatelství dětské knihy, n. p., v Praze roku 1965. Druhé vydání (v SNDK první). Odpovědná redaktorka Tamara Sýkorová. Výtvarný redaktor Jan Žbánek.

Ze sazby písma Brno Z vysadila a s 32 ilustracemi v textu vytiskla Stráž, n. p., závod Vimperk. 20,40 AA (text 17,02, ilustr. 3,38), 20,86 VA. D-10*50310. Náklad 25 000 výtisků. Brožovaný výtisk 21,10 Kč

13-127-65 14/64 Vázaný výtisk 25,50 Kč 56/VII-i